

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE UMANISTICE

Cu titlu de manuscris
CZU: 81`373.49:327=00(043)

BOBEICĂ GALINA

**DIMESIUNEA EUFEMISTICĂ ÎN LIMBAJUL DIPLOMATIC:
STUDIUL CONTRASTIV ÎN LIMBILE
ENGLEZĂ, FRANCEZĂ ȘI ROMÂNĂ**

**SPECIALITATEA: 621.04. Lexicologie și lexicografie, terminologie și limbaje specializate,
traductologie**

Teză de doctor în filologie

Conducător științific:

ȘAGANEAN Gabriela,
doctor în filologie, conferențiar universitar

Comisia de îndrumare:

ZBANȚ Ludmila,
doctor habilitat, profesor universitar

DRUȚĂ Inga,
doctor habilitat, conferențiar cercetător

GRĂDINARU Angela,
doctor în filologie, conferențiar universitar

Autor:

BOBEICĂ Galina

CHIȘINĂU, 2023

©Bobeică Galina, 2023

CUPRINS

ADNOTARE	5
ANNOTATION	6
АННОТАЦИЯ	7
ABREVIERI	8
INTRODUCERE	9
1. EVOLUȚIA ȘI CARACTERISTICILE LIMBAJULUI DIPLOMATIC	19
1.1 Originea și evoluția limbajului diplomatic	19
1.2 Diplomația și tehnologiile informaționale. Diplomația digitală sau e-Diplomacy	28
1.3 Geneza diplomației publice sau sociale și eufemizarea propagandei	30
1.4 Conceptul de limbaj diplomatic ca parte a limbajului specializat	34
1.5 Caracteristicile limbajului diplomatic.....	37
1.6 Interacțiunea funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic	40
Concluzii la capitolul 1	48
2. ABORDĂRI TEORETICO-PRACTICE ALE EUFEMIZĂRII LIMBAJULUI DIPLOMATIC	50
2.1 Excurs diacronic al conceptului	50
2.2 Fundamente teoretice ale eufemismului	52
2.2.1. <i>Abordarea lingvistică</i>	52
2.2.2. <i>Abordarea pragmatică</i>	55
2.2.3. <i>Abordarea cognitivă</i>	58
2.3. Interferența dintre eufemism, corectitudinea politică și politete	61
2.4. Interdependența dintre eufemism și tabu	65
2.5. Corelația dintre eufemism și disfemism	67
2.6. Clasificarea eufemismelor conform caracteristicilor formale și funcționale.....	69
2.7. Aspectul funcțional al eufemismelor din limbajul diplomatic.....	81
2.7.1 <i>Funcția strategică</i>	84
2.7.2 <i>Funcția de protecție sau de atenuare</i>	84
2.7.3 <i>Funcția de persuadare sau de influențare camuflată</i>	85
2.7.4 <i>Funcția de denaturare a faptelor</i>	86
2.7.5 <i>Funcția de manipulare</i>	87
Concluzii la capitolul 2	89
3. FENOMENUL EUFEMIZĂRII LIMBAJULUI DIPLOMATIC ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ, FRANCEZĂ	91
3.1 Constituirea corpusului factic	91

3.2 Modalități de utilizare a limbajului diplomatic în tratarea conflictelor teritoriale din zona Mării Negre	95
3.2.1 Corelarea funcțiilor limbajului cu limbajul diplomatic	98
3.2.2 Dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic cu referire la conflictele teritoriale	104
3.2.3 Funcțiile semantico-pragmatice ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale	120
3.3 Eufemizarea limbajului diplomatic cu privire la Războiul din Ucraina	123
3.3.1 Reflectarea funcțiilor limbajului în comunicările cu referire la Războiul din Ucraina	124
3.3.2 Câmpul lingvistic al eufemismelor cu privire la Războiul din Ucraina.....	129
3.3.3 Funcțiile eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina	137
3.4 Sfera eufemistică a limbajului diplomatic cu privire la migrație și respectarea drepturilor omului	143
3.4.1 Interdependența dintre funcțiile limbajului și limbajul diplomatic.....	144
3.4.2 Eufemizarea limbajului diplomatic cu privire la migrație și drepturile omului	147
3.4.3 Aspectul funcțional al eufemismelor cu privire la migrație și drepturile omului	158
Concluzii la capitolul 3	163
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	165
BIBLIOGRAFIE	170
Anexa 1. Discursuri antice și circulare diplomatice britanice	194
Anexa 2. Etapele evoluției limbajului diplomatic	197
Anexa 3. Fundamente teoretice ale eufemismului	199
Anexa 4. Clasificarea eufemismelor din limbajul diplomatic	201
Anexa 5. Funcțiile eufemismelor din limbajul diplomatic	203
Anexa 6. Reflecții explicative asupra eufemizării limbajului diplomatic	205
Anexa 7. Glosar de eufemisme român-englez-francez.....	206
Anexa 8. Figuri din capitolul 3	211
Declarația privind asumarea răspunderii	216
Curriculum Vitae	217

ADNOTARE

Galina Bobeică: Dimensiunea eufemistică în limbajul diplomatic: studiu contrastiv în limbile engleză, franceză și română, teză de doctor în filologie, Chișinău, 2022.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, un tabel, 17 figuri, bibliografie constituită din 171 de titluri, 165 de pagini (text de bază), 7 anexe și un glosar de eufemisme în română, engleză, franceză. Rezultatele cercetării sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: limbaj diplomatic, eufemism, clasificarea eufemismelor, funcțiile eufemismelor, disfemism, tabu, corectitudine politică, politețe, cod, influențare.

Scopul lucrării constă în elucidarea caracterului ambiguu și echivoc al limbajului diplomatic, care utilizează strategii de camuflare a aspectelor negative prin prezentarea acestora într-un mod cât mai amiabil posibil, studiind și comparând particularitățile eufemismului în limba română și ale corespondențelor lui în limbile engleză și franceză.

Obiectivele cercetării sunt: stabilirea unui cadru teoretic și metodologic pertinent pentru elaborarea unui studiu exhaustiv al dimensiunii eufemistice ca trăsătură de bază a limbajului diplomatic; caracterizarea traiectoriei ascendente a limbajului diplomatic; descrierea mecanismelor de funcționare a limbii și a particularităților de manifestare a limbajului diplomatic; definirea și identificarea caracteristicilor teoretice ale eufemismelor; identificarea interferențelor eufemismului cu politețea și corectitudinea politică din punct de vedere pragmatic și a celor cu disfemismul și tabuul din punct de vedere semantic; efectuarea unei tipologii a eufemismelor conform caracteristicilor formale și funcționale; sintetizarea funcțiilor eufemismelor în limbajul diplomatic din perspectivă semantică, ca proces de codificare a mesajului și din perspectivă pragmatică, ca proces de interacțiune strategică între diplomați în limbile română, engleză și franceză; elucidarea mecanismelor de funcționare a dimensiunii eufemistice în limbajul diplomatic prin determinarea similitudinilor și diferențelor în limbile română, engleză și franceză.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în investigarea eufemismului prin explorarea diverselor posibilități de codare, decodare și interpretare a eufemismelor din limbajul diplomatic, în plan contrastiv cu limbile engleză și franceză.

Problema științifică soluționată constă în analiza interacțiunii funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic, evaluarea efectelor pragmasemantice în decodarea eufemismelor și observarea tendințelor de eufemizare a limbajului diplomatic în limbile română, engleză și franceză.

Importanța teoretică: cercetarea reprezintă un parcurs în cercuri concentrice, orientând studiul de la un cadru larg, al creionării caracteristicilor limbajului diplomatic pe parcursul evoluției sale începând cu epoca antică și culminând cu epoca contemporană, până la aspectele aplicative ale eufemismului, ca trăsătură de bază a limbajului diplomatic, într-un amplu studiu de caz dedicat evenimentelor ce afectează securitatea regională a țării noastre în limbile română, engleză și franceză.

Valoarea aplicativă a lucrării se confirmă prin relevarea originalității rezultatelor obținute în vederea cercetării ulterioare a fenomenului eufemizării, reliefaarea instrumentelor pertinente pentru elaborarea unui discurs cu intenții persuasive. Materialul faptic investigat în cadrul corpusului poate servi la facilitarea comunicării diplomatice și la consolidarea cunoștințelor și competențelor necesare pentru perceperea caracterului echivoc al limbajului diplomatic în situații de conflict.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele acestei lucrări au fost implementate în cadrul comunicărilor științifice prezentate la conferințe internaționale și publicate în culegerile acestora, precum și în reviste de specialitate.

ANNOTATION

Galina Bobeica: The euphemistic dimension in diplomatic language: a contrastive study in English, French, and Romanian, PhD thesis in philology, Chisinau, 2022.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, one table, 17 figures, bibliography consisting of 171 sources, 165 pages of body text, 7 annexes and one glossary of euphemisms in Romanian, English, French. The research results are published in 10 scientific papers.

Key words: diplomatic language, euphemism, classification of euphemisms, functions of euphemisms, dysphemism, taboo, political correctness, politeness, code, influence.

Purpose of research: consists in highlighting the ambiguous and equivocal nature of diplomatic language, which veils the negative aspects and deliver them in the most friendly way possible (the euphemistic dimension), studying and comparing the particularities of euphemism in Romanian and its correspondence in English and French.

Objectives of research: establishing a relevant theoretical and methodological framework to develop a thorough study of the euphemism as a basic feature of the diplomatic language; characterizing the upward trend of the diplomatic language; describing the mechanisms of language functioning and the peculiarities of the diplomatic language; defining the theoretical characteristics of euphemisms; identifying the interferences of euphemism with politeness and political correctness from the pragmatic point of view and those with dysphemism and taboo from the semantic point of view; carrying out a typology of euphemisms; synthesizing the functions of euphemisms from a semantic perspective, as a process of encoding the message and from a pragmatic perspective, as a process of strategic interaction between diplomats in Romanian, English and French; shedding light on the functioning mechanisms of euphemisms present in the diplomatic language by identifying the similarities and differences in Romanian, English and French.

Scientific novelty and originality of the research resides in the investigation of euphemism by exploring the various possibilities of coding, decoding and interpretation of euphemisms in diplomatic language, contrastingly with the English and French languages.

The solved scientific problem consists in the analysis of the interaction of the language functions with the diplomatic language, the evaluation of the pragma-semantic effects in the decoding of euphemisms and the observation of euphemising trends of the diplomatic language in the Romanian, English and French languages.

Theoretical significance: The research represents a process in concentric circles, guiding our study from a broad framework, of shaping the diplomatic language features during its evolution starting from the ancient era and rounding off with the contemporary era, up to the applicative aspects of euphemism, as a basic feature of diplomatic language, in an extensive case study depicting the events that affect the regional security of our country in Romanian, English and French.

Applied value of research is confirmed by revealing the originality of the results obtained in order to further research the euphemising phenomenon, highlighting the relevant tools in order to draft persuasive intentions. The factual material investigated within the corpus can to facilitate diplomatic communication and to strengthen the knowledge and skills needed to perceive the equivocal nature of diplomatic language during conflict situations.

Implementation of scientific results. The results of this work were implemented in scientific communications presented at international conferences and published in their collections, as well as in specialized journals.

АННОТАЦИЯ

Галина Бобейкэ: Эвфемистическое измерение в дипломатическом языке: сопоставительное исследование на английском, французском и румынском языках, кандидатская диссертация по филологии, Кишинев, 2022.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, таблица, 17 рисунков, библиография из 171 названия, 165 страниц (основной текст), 7 приложений и глоссарий эвфемизмов на румынском, английском, французском языках. Результаты исследований опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: дипломатический язык, эвфемизм, классификация эвфемизмов, функции эвфемизмов, дисфемизм, табу, политкорректность, вежливость, кодекс, влияние.

Цель работы состоит в том, чтобы пролить свет на двусмысленный и сомнительный характер дипломатического языка, который использует стратегии для маскировки негативных аспектов, представляя их в максимально дружелюбной форме, изучив и сравнив особенности эвфемизма в румынском и его соответствия на английском и французском языках.

Задачи исследования: создание соответствующей теоретической и методологической базы для разработки исследования эвфемистического измерения как основной черты дипломатического языка; характеристика восходящей траектории дипломатического языка; описание механизмов функционирования языка и особенностей проявления дипломатического языка; определение теоретических характеристик эвфемизмов; выявление интерференций эвфемизма с вежливостью и политкорректностью с прагматической точки зрения и интерференции с дисфемизмом и табу с семантической точки зрения; классификация эвфемизмов по формальным и функциональным признакам; синтез функций эвфемизмов с семантической и с прагматической точек зрения; выяснение механизмов функционирования эвфемистического измерения путем определения сходств и различий в румынском, английском и французском языках.

Новизна и научная оригинальность исследования заключается в исследовании эвфемизмов путем изучения различных возможностей кодирования, декодирования и интерпретации эвфемизмов в дипломатическом языке, в отличие от английского и французского языков.

Решаемая научная задача состоит в анализе взаимодействия языковых функций с дипломатическим языком, оценке прагматико-семантических эффектов при декодировании эвфемизмов и наблюдении тенденций эвфемизации дипломатического языка в румынском, английском и французском языках.

Теоретическая значимость: исследование представляет собой путь в концентрических кругах, ориентируя исследование в широких рамках, описание характеристик дипломатического языка в ходе его эволюции, начиная с древней эпохи и заканчивая современной эпохой, вплоть до прикладных аспектов эвфемизма, как основная черта дипломатического языка, в обширном тематическом исследовании, посвященном событиям, влияющим на региональную безопасность нашей страны, на румынском, английском и французском языках.

Прикладная ценность работы подтверждается выделением полученных результатов с целью дальнейшего исследования эвфемизма. Фактический материал, может служить для облегчения дипломатического общения и укрепления знаний и навыков, необходимых для восприятия двусмысленного характера дипломатического языка в конфликтных ситуациях.

Внедрение научных результатов. Результаты этой работы были реализованы в научных коммуникациях, представленных на международных конференциях и опубликованных в их сборниках, а также в специализированных журналах.

ABREVIERI

- CP – corectitudine politică
- DC – diplomația clasică
- DCE – decodarea codului eufemistic
- DD – diplomația digitală
- DP – diplomația panda
- DP – diplomația publică
- DS – deprecieri semantică
- EN – eufemism negativ/de voalare
- EP – eufemism pozitiv/de amplificare
- FE – funcția eufemismului
- FL – funcția limbajului
- LD – limbaj diplomatic
- PD – puterea discreta
- PI – puterea inteligentă
- PR – promovarea obiectivelor politicii de stat
- RR – Război Rece
- SS – serie sinonimică

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Actualitatea lucrării de față derivă nu doar din faptul că aspectele lingvistice ale fenomenului eufemizării limbajului diplomatic au fost insuficient cercetate, dar și din lipsa unor studii asupra importanței eufemismelor în procesul de comunicare din perspectiva relațiilor internaționale. În plus, considerăm că actualitatea și importanța temei studiate se află în corelație și cu scopul primordial al eufemizării limbajului diplomatic ca modalitate de influență asupra conștiinței sociale. Astfel, importanța acestei teme este determinată nu doar de aspectele lingvistice ale fenomenului investigat, ci și de cele politice și sociale, fapt care plasează studiul de față la confluența lingvisticii cu relațiile internaționale. Ținând cont de complexitatea și importanța subiectului cercetat, considerăm că o investigație aprofundată și amplă ar întregi atât studiile lingvistice, cât și cele diplomatice.

Limbajul diplomatic, ca instrument de bază al relațiilor internaționale, reprezintă o sferă în perpetuă schimbare, ce se modelează și se completează mereu cu noi strategii de putere și influență, dar care reliefează, totodată, o constantă reprezentată de fenomenul eufemismului. Eufemismele în acest scop funcționează ca un puternic instrument lingvistic pentru asigurarea unei comunicări diplomatice eficiente și păstrarea armoniei în relațiile internaționale. Astfel, eufemismul constituie, fără îndoială, un atribut de politețe lingvistică, fapt susținut și promovat de lingviști proeminenți de talie internațională precum Penelope Brown, Stephen Levinson, Robin T. Lakoff, Ide Sachiko. Direcțiile de cercetare în lingvistica actuală asupra fenomenului eufemiei sunt marcate de studiile ample semnate de Keith Allan, Kate Burridge, Dennis J. Enright, Stephen Ullman, Beatrice Warren, Emile Benveniste, Denis Jamet, Basil Munteano, Jean Tournier, Paul Zumthor, Nora Galli de'Paratesi, dar și de diverse cercetări naționale, precum cele semnate de Oxana Chira, Inga Druță, Stelian Dumistrăcel, Lavinia Seiciuc, Rodica Zafiu.

Necesitatea investigației noastre este motivată, totodată, și de insuficiența bazei teoretice și a studiilor axate pe limbajul diplomatic, și anume asupra practicii diplomatice și a rolului ei în formarea relațiilor internaționale și a conștiinței sociale. Această constatare argumentează investigarea aprofundată a dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic, bazându-se pe examinarea exhaustivă a literaturii de specialitate existente asupra practicii diplomatice și pe colectarea datelor empirice noi din domeniu. Respectiv, lucrarea are un caracter analitic și descriptiv/explicativ, care își propune să contribuie la completarea studiilor deja existente și să ofere cunoștințe practice clare și coezive.

Provocările pe care trebuie să le depășească mediul politic în zilele noastre sunt numeroase și dificil de gestionat. Iată de ce putem observa un interes sporit și în creștere al societății pentru modalitățile de influențare asupra conștiinței sociale. În acest context, considerăm important să menționăm aportul unor diplomați notorii în descrierea practicii diplomatice, precum Harold Nicolson, Joseph Nye, Jules Cambon, Henry Kissinger, dar și al cercetătorilor Andrew F. Cooper, Ludwik Dembinski, Stephen Gaselee, Brian White, ale căror studii sunt focalizate la nivel de macrostructură și servesc drept bază pentru perceperea profundă a evenimentelor actuale și pentru investigarea ulterioară.

Studiul contrastiv în limbile română, engleză și franceză pentru care am optat în cercetarea noastră dezvăluie o viziune amplă, integratoare și obiectivă a domeniului investigat, marcată de anumite interferențe în prezentarea evenimentelor diplomatice. Un interes sporit prezintă înțelegerea mecanismelor de codare și decodare a mesajelor diplomatice, precum și interpretarea informației ce se ascunde dincolo de scutul protector al eufemismelor. Abordarea respectivă oferă profunzime cercetării noastre, fundamentate pe studiile semnate de George Orwell, Anna M. Wittman, Solomon Marcus, Roland A. Ruth. Totodată, studiul contrastiv are avantajul de a contribui la identificarea principiilor și tendințelor care guvernează relațiile diplomatice atât în limba română, cât și în limbile engleză și franceză. În realizarea acestui obiectiv ne-am centrat atenția pe evenimente de importanță majoră în perioada actuală în contextul modelării unei noi arhitecturi de securitate regională, marcată de escaladarea conflictelor regionale într-un război propriu-zis și de efectele cu rezonanță mondială pe care le presupune un asemenea conflict. Astfel, studiul nostru se bazează pe colectarea datelor empirice asupra eufemizării limbajului diplomatic ca strategie la care apelează diplomații în structurarea discursului astfel încât impactul asupra destinatarului să fie maxim. De asemenea, observațiile efectuate asupra mesajelor emise de anumiți lideri diplomați mondiali pun în evidență transgresarea oricăror limite politice, sociale, economice. Respectiv, observăm că textura lingvistică a eufemismului de a păstra armonia între părțile antagoniste se completează treptat și ușor cu cele de modelare, persuasiune și uneori chiar de manipulare a opiniei publice și, respectiv, a conștiinței sociale.

Așadar, complexitatea subiectului abordat duce cercetarea noastră dincolo de limitele unei abordări strict lingvistice, ajungând și chiar depășind anumite abordări de ordin social-politic. În lumina celor menționate, sperăm ca, prin prisma acestui studiu, să contribuim la formarea competențelor necesare pentru decodarea și interpretarea limbajului diplomatic în mod corespunzător.

Obiectul de cercetare al tezei este eufemismul în calitate de trăsătură dominantă a limbajului diplomatic. Totodată, cercetarea noastră vizează evoluția limbajului diplomatic prin prisma abordării diacronice, interferențele funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic prin prisma câmpului semiotic al lui Roman Jakobson, corelația dintre eufemism, politețe și corectitudinea politică, clasificarea și funcțiile eufemismului. Reliefa caracteristicilor specifice ale eufemismului, care conferă expresivitate și acuratețe limbajului diplomatic, urmărind scopul de atenuare sau influențare/modelare camuflată, ne-a permis să identificăm exemple pertinente ce reliefează efectul ambiguu și manipulator al limbajului diplomatic în limbile română, engleză și franceză.

Scopul propus al cercetării noastre este de a elucida caracterul ambiguu și echivoc al limbajului diplomatic, care utilizează strategii de camuflare a aspectelor negative prin prezentarea acestora într-un mod cât mai amiabil posibil (dimensiunea eufemistică), studiind și comparând particularitățile eufemismului în limba română și ale corespondențelor lui în limbile engleză și franceză, precum și stabilirea impactului pe care limbajul diplomatic/eufemismul îl are asupra destinatarului în limbile română, engleză și franceză. Realizarea scopului propus impune următoarele **obiective**:

- stabilirea unui cadru teoretic și metodologic pertinent pentru elaborarea unui studiu exhaustiv al dimensiunii eufemistice ca trăsătură de bază a limbajului diplomatic;
- caracterizarea traiectoriei ascendente a limbajului diplomatic;
- descrierea mecanismelor de funcționare a limbii și a particularităților de manifestare a limbajului diplomatic;
- definirea și identificarea caracteristicilor teoretice ale eufemismelor;
- identificarea interferențelor eufemismului cu politețea și corectitudinea politică din punct de vedere pragmatic și a celor cu disfemismul și tabuul din punct de vedere semantic;
- efectuarea unei tipologii a eufemismelor conform caracteristicilor formale și funcționale;
- sintetizarea funcțiilor eufemismelor în limbajul diplomatic din perspectivă semantică, ca proces de codificare a mesajului și din perspectivă pragmatică, ca proces de interacțiune strategică între diplomați în limbile română, engleză și franceză;
- elucidarea mecanismelor de funcționare a dimensiunii eufemistice în limbajul diplomatic prin determinarea similitudinilor și diferențelor în limbile română, engleză și franceză.

Ipoteza de cercetare. Reflectarea anticipativă asupra temei investigate se cristalizează sub forma ipotezei centrale a cercetării noastre, care pornește de la efectul utilizării eufemismului în limbile română, engleză și franceză asupra limbajului diplomatic ca instrument generativ (fiind decodat și interpretat în baza cunoștințelor receptorului, produce semnificații/conotații pozitive,

contribuind la atenuarea celor negative) și ca strategie de influențare/modelare a opiniei publice (fiind un instrument de influențare asupra comportamentului destinatarului), în timp ce limbajul diplomatic se dovedește a fi un spațiu favorabil pentru interferarea ambelor tendințe. Respectiv, prin impactul substanțial pe care eufemismul îl exercită asupra limbajului diplomatic, acesta devine, prin excelență, un limbaj al puterii. Prin urmare, cercetarea noastră se orientează spre următoarele **teze** care urmează a fi confirmate:

- eufemismele servesc drept alternativă la duritatea unui limbaj frust, iar strategiile eufemistice produc efecte comunicative care (în urma decodării) urmăresc scopul de a îndrepta receptorul/destinatarul (orientarea intențională a actului de vorbire) spre o anumită interpretare, contribuind astfel la o reacție (rezultatul influenței) favorabilă poziției emițătorului;

- dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic exercită o influență semnificativă în modelarea percepției receptorului. Diplomații, fiind conștienți de puterea cuvintelor, operează informația posedată cu scopul de a reduce frustrarea și imaginea de sine atât a emițătorului, cât și a receptorului;

- avantajele abordării pragmasemantice contribuie la identificarea tendințelor de eufemizare a limbajului diplomatic în limbile română, engleză și franceză. Considerăm că eufemismul este un fenomen lingvistic utilizat conștient, care contribuie la voalarea formelor nepoliticoase și la păstrarea armoniei în timpul comunicării diplomatice cu scopul de a creiona o situație delicată într-o manieră plină de tact, dând dovadă de neutralitate emoțională și spirit creativ.

Metodologia cercetării științifice a limbajului diplomatic. Configurarea metodologică a cercetării noastre constă în analiza literaturii de specialitate (modelul teoretic fiind influențat cu precădere de aportul lui Kate Burridge, Keith Allan, Beatrice Warren, Basil Munteano, Jean Tournier, Nora Galli de'Paratesi), selectarea cadrului temporal al studiului (materialul faptic este selectat din perioada iulie 2019 – mai 2022) și analiza corpusului faptic (studiu contrastiv în trei limbi), dând preferință metodelor calitative, întrucât suntem interesați să aprofundăm nișa noastră de cercetare până la un micronivel, cum ar fi valorificarea practicii diplomatice prin utilizarea eufemismelor.

În vederea realizării scopului și obiectivelor propuse, dar și pentru confirmarea ipotezei stabilite, ne-am propus să începem cercetarea noastră prin valorificarea metodei studiului biografic, care ne-a permis să analizăm studiile relevante atât din domeniul relațiilor internaționale, cât și din cel al lingvisticii, oferind cercetării noastre un cadru interdisciplinar. Astfel, investigând baza teoretică existentă, am realizat o sinteză a fenomenelor particulare ale limbajului diplomatic (*metoda sintezei*) și am observat reliefația dimensiunii eufemistice ca

trăsătură dominantă a limbajului diplomatic (*metoda deductivă*, care se manifestă prin evidențierea fenomenelor particulare, bazate pe legi și principii/observații). Fiind interesați de efectul limbajului diplomatic în stabilirea și menținerea armoniei în relațiile internaționale, ne-am propus să investigăm interacțiunea funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic prin prisma câmpului semiotic al lui Roman Jakobson, pe care l-am completat cu observațiile cruciale ale acad. Solomon Marcus. Observarea și explicarea acestor fenomene ne-a permis să desprindem presupunerea că limbajul diplomatic este guvernat de prezența eufemistică (*metoda inductivă*, prin studierea fenomenelor accesibile observației (reflectarea realului) am formulat legea care o guvernează).

În scopul aprofundării cercetării noastre și al soluționării problemei propuse, am analizat și am interpretat viziunile notorii ale oamenilor de știință care au tratat subiectul (*metoda analizei și interpretării*), ceea ce ne-a permis să le sintetizăm în trei mari abordări: lingvistice, pragmatice și cognitive (*metoda sintezei*). *Metoda tipologiei* a fost utilizată în elaborarea unei clasificări a eufemismelor din perspectiva semantică, stilistică și structurală, observând influența eufemismelor asupra limbii. *Metoda analizei descriptive* a fost utilizată în punerea în lumină a funcțiilor eufemismelor prezente în limbajul diplomatic, elucidate din perspectiva semantico-pragmatică. O astfel de abordare are scopul de a demonstra că limbajul diplomatic este conceput de către diplomați pentru a influența formarea opiniei receptorului în vederea poziției care este favorabilă emițătorului.

O metodă importantă în realizarea studiului nostru este cea a *analizei corpusului lingvistic*. În acest scop, am elaborat un corpus paralel, selectat din surse oficiale (paginile web ale ministerelor de externe, organizațiilor internaționale), în trei limbi diferite (română, engleză și franceză), din care am extras materialul faptic (eufemisme în contextul în care ele apar în comunicări) (*metoda colectării datelor*) propus pentru investigare (*metoda contrastivă*). În timpul analizei corpusului lingvistic am aplicat *metoda statistică* în vederea stabilirii ponderii de influență a celor mai des întâlnite criterii propuse pentru investigare.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Cercetarea de față pune în aplicare două dintre cele mai vaste și mai eficiente direcții de cercetare a limbajului din secolul al XXI-lea: lingvistica integrală și lingvistica generativ-transformațională. Am optat pentru lingvistica integrală din motiv că beneficiază de o bază teoretică și filosofică solidă și pentru că admite diferite puncte de vedere, fapt ce îi permite să ofere instrumente pentru investigarea fenomenului eufemizării limbajului diplomatic în integralitatea sa. Perspectiva generativistă asupra cercetării dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic s-a dovedit a fi una extrem de provocatoare. În această direcție de cercetare nu s-au întreprins multe acțiuni, respectiv evaluarea și perceperea

diverselor posibilități de decodare și interpretare a eufemismelor din limbajul diplomatic s-au dovedit a fi incitative, dar interesante. În acest sens, am optat pentru scoaterea în lumină a eufemismelor, clasificarea și descrierea lor și am constatat că eufemismul pune la îndemâna limbajului diplomatic diverse instrumente în vederea influențării opiniei publice. Respectiv, lingvistica integrală oferă puncte de reper și premise necesare pentru abordarea tuturor planurilor limbajului, în timp ce lingvistica generativ-transformațională explorează diversele intenții comunicative.

În egală măsură, considerăm că noutatea științifică a lucrării noastre rezidă în valorificarea concomitentă a lingvisticii pragmatice, care a reușit, prin diversele sale manifestări în vorbire, să aducă o perspectivă nouă cercetării noastre, și a lingvisticii cognitive, apărută recent în peisajul cercetării limbajului, dar care prezintă un real potențial de dezvoltare, completând conceptul studiului nostru.

Considerăm că studiul de la care am pornit oferă o deschidere nu doar spre discuții din punct de vedere lingvistic, ci și spre un dialog cu abordări spectaculoase ale cercetării limbajului pe filiera diplomatică, întrucât studiul asupra limbajului diplomatic nu s-a bucurat de toată atenția pe care ar fi meritat-o, având în vedere că armonia în relațiile internaționale se datorează anume eficacității limbajului diplomatic.

Problema științifică soluționată în domeniul de investigație constă în analiza interacțiunii funcțiilor limbii potrivit câmpului semiotic al lui Roman Jakobson cu limbajul diplomatic, evaluarea efectelor semantico-pragmatice în decodarea eufemismelor și observarea tendințelor de eufemizare a limbajului diplomatic în limbile română, engleză și franceză.

Importanța teoretică a lucrării. Chiar de la etapa incipientă a demersului nostru l-am perceput ca pe un parcurs în cercuri concentrice, orientând studiul de la un cadru larg, al creionării caracteristicilor limbajului diplomatic pe parcursul evoluției sale începând cu epoca antică și culminând cu epoca contemporană, până la aspectele aplicative ale eufemismului, ca trăsătură de bază a limbajului diplomatic, într-un amplu studiu de caz dedicat evenimentelor ce afectează securitatea regională a țării noastre în limbile română, engleză și franceză. În acest sens, cercetarea de față începe cu o analiză a bazei epistemologice, deoarece cunoștințele derivate din ea contribuie la înțelegerea și formarea abilităților necesare pentru decodarea și interpretarea conotațiilor eufemismelor cu privire la fenomenele politice explorate în această teză, precum practica limbajului diplomatic din perspectivă mai generală și influența limbajului diplomatic asupra modelării percepției umane, în mod particular.

Valoarea aplicativă a lucrării se confirmă prin relevarea originalității rezultatelor obținute, care ar putea servi drept bază pentru dezvoltarea studiului asupra limbajului diplomatic

în cadrul cursurilor universitare de la Facultatea de Litere. Totodată, lucrarea își poate găsi utilitatea în elaborarea unor cicluri de lecții destinate studenților de la Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, precum și pentru tinerii diplomați care se află la început de carieră. Acest studiu asupra dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic vizează reliefaarea instrumentelor pertinente pentru elaborarea unui discurs cu intenții persuasive, emițătorul având rol de formator de opinie și salvator al conștiinței. Materialul faptic investigat în cadrul corpusului poate fi utilizat pentru elaborarea glosarelor în trei limbi diferite (română, engleză și franceză), care ar servi la facilitarea comunicării diplomatice și la consolidarea cunoștințelor și competențelor necesare pentru perceperea caracterului echivoc al limbajului diplomatic în situații de conflict și pentru a avea competențele necesare pentru detensionarea relațiilor încordate.

Rezultatele științifice ale acestei cercetări au fost **aprobat** și **validate** în cadrul conferințelor cu statut internațional: Conferința Internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*, ediția a 2-a (USM, Chișinău, 2017); Conferința Internațională *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity* (Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 2017); Conferința Internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*, ediția a 3-a (USM, Chișinău, 2018); Colocviul Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și de Est, organizat de CODFREURCOR (Iași, 2018), cu genericul *Les industries créatives dans le post-humanisme*; Conferința Internațională *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity* (Iași, 2018); Colocviul Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și de Est, organizat de CODFREURCOR (Suceava, 2019), cu genericul *Patrimoniul canonic – suport al vitalității și diversității culturale*; Colocviul Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și de Est, organizat de CODFREURCOR (Batumi, 2020), cu genericul *Les littératures nationales en traduction*; Conferința Internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*, ediția a 4-a (Chișinău, 2021).

Tezele cercetării au fost publicate în 10 lucrări, printre care menționăm trei articole în revista științifică oficială internațională a Colegiului Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și de Est în Științe Umaniste (CODFREURCOR), nr. 6 (Tbilisi, 2019), nr. 7 (Tbilisi, 2020), nr. 8 (Tbilisi, 2021); un articol în revista de profil *Studia Universitatis*: nr.10 (160) (Chișinău, 2022); un articol în revista de profil *Philologia*: nr.3 (318) (Chișinău, 2022); trei

articole în culegerea Conferinței Internaționale *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*, ediția a 2-a (Chișinău, 2017), a 3-a (Chișinău, 2018), a 4-a (Chișinău, 2021) și două articole în culegerile Universității „Al. I. Cuza” *Revolutions The Archeology of Change* (Iași, 2017) și *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity* (Iași, 2018).

Sumarul compartimentelor tezei. Teza conține următoarele compartimente: introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, un tabel, 17 figuri, bibliografia compusă din 171 de titluri, 7 anexe și un glosar de eufemisme în română, engleză, franceză.

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei investigate, ipoteza și noutatea științifică a rezultatelor obținute. Este stabilit scopul propus pentru cercetare și obiectivele pentru realizarea scopului propus. Totodată, este reliefată importanța teoretică și valoarea aplicativă a acestei cercetări.

Capitolul I, *Evoluția și caracteristicile limbajului diplomatic*, reprezintă o sinteză analitică a studiilor și observațiilor care s-au efectuat asupra diplomației și propune o prezentare diacronică a evoluției limbajului diplomatic, investigând modul de structurare a limbajului diplomatic. Trecerea dinamică de la diplomația clasică la cea digitală a favorizat modelarea practicilor diplomatice conform naturii schimbătoare a evenimentelor. Linia dominantă a acestui capitol rezidă în reliefaarea celor mai semnificative caracteristici și a celor mai noi tendințe de dezvoltare a limbajului diplomatic în corelație cu funcția pragmatică pe care acesta o îndeplinește în comunicare. În acest scop, aportul diplomaților clasici și de carieră precum Niccolo Machiavelli, Harold Nicolson, Henry Kissinger, Jules Cambon este considerabil. Respectiv, în urma studiului diacronic efectuat, au fost identificate principalele caracteristici ale limbajului diplomatic, printre care dimensiunea eufemistică s-a dovedit a fi cea mai pronunțată.

Totodată, capitolul I își propune să urmărească manifestările limbajului diplomatic din perspectiva procesului de comunicare și să observe modul în care funcțiile limbajului se oglindesc în limbajul diplomatic, evidențiind *scopul* pe care aceste funcții le urmăresc în baza modelelor de cercetare ale lui Roman Jakobson și Solomon Marcus. Această abordare pune în evidență modul de manifestare a dimensiunii eufemistice în limbajul diplomatic ca practică generativă de noi conotații și, respectiv, dezvoltarea competențelor de interpretare.

Capitolul II, *Abordări teoretico-practice ale eufemizării limbajului diplomatic*, reprezintă o analiză a cadrului teoretic al eufemismului, integrând percepțiile mai multor direcții de cercetare, precum cea lingvistică (cercetarea eufemismului prin prisma funcționării ca proces în limbă prin aportul lui César Du Marsais, Basil Munteano), pragmatică (evaluarea cunoștințelor ambilor interlocutori ținând cont de contextul enunțului, prin aportul lui Keith

Allan, Kate Burridge, Nora Galli de'Paratesi, Lavinia Seiciuc) și cognitivă (cercetarea eufemismului prin prisma relației dintre limbă și gândire, prin aportul lui Val Panaitescu, Ștefan Avădanei, Harold Rawson, George Mounin). Documentarea științifică efectuată permite formularea unei definiții proprii, potrivit căreia eufemismul însumează în structura sa aspecte lingvistice, pragmatice și cognitive de atenuare a efectelor potențial ofensatoare prin alegerea conștientă a unui cod cu valoare interpretativă. Totodată, acest capitol oferă o prezentare a corelației eufemismului cu politețea și corectitudinea politică (perspectiva pragmatică) și a interacțiunii eufemismului cu disfemismul și tabuul (perspectiva semantică), în calitate de principali declanșatori ai eufemismului. Clasificarea eufemismelor prin prisma aspectului semantic (eufemisme pozitive, negative, serii sinonimice, deprecieri semantice), stilistic (eufemismele se pot manifesta prin diverse forme stilistice) și structural (eufemismele afectează forma externă a cuvintelor prin distorsiunile pe care le provoacă) vine să confirme complexitatea fenomenului vizat. Ținând cont de faptul că limbajul diplomatic este un important instrument de influență, cu ajutorul căruia diplomația acționează asupra comportamentului destinatarului, orientându-l în direcția care le este favorabilă, în finalul capitolului doi a fost efectuată investigarea aspectului funcțional al eufemismelor prezente în limbajul diplomatic atât la nivel lingvistic, ca generator de mesaje codificate, cât și la nivel discursiv, ca proces de comunicare strategică.

Capitolul III, *Fenomenul eufemizării limbajului diplomatic*, poate fi considerat un amplu studiu de caz, elaborat în trei limbi (română, engleză, franceză), consacrat investigării unor teme de interes major în contextul asigurării securității regionale pentru țara noastră, conform criteriilor stabilite în urma cercetării bazei teoretice a fenomenului vizat. Această parte aplicativă a lucrării are drept obiective: 1. decodarea codului eufemistic (semnificația); 2. stabilirea funcției limbajului conform câmpului semiotic al lui Roman Jakobson (emotivă, conativă, poetică, metalingvistică, fatică, referențială, terapeutică); 3. identificarea tipului de eufemisme conform câmpului lingvistic din punct de vedere semantic (eufemisme de amplificare, de atenuare/voalare, disfemisme), stilistic (prin determinarea formei stilistice) și structural (prin observarea modului de îmbogățire a vocabularului); 4. evaluarea funcției semantico-pragmatice a eufemismului ținând cont de valoarea contextului în care apare eufemismul.

Investigarea eufemismelor prin prisma acestor criterii, pentru fiecare limbă de studiu în parte, ne-a permis să realizăm o analiză contrastivă care demonstrează extensiunea semnificațiilor acestor eufemisme asupra modelării conștiinței sociale. O foarte interesantă și provocatoare secțiune a acestui capitol este cea dedicată analizei funcției semantico-pragmatice a

eufemismului, a relației înseși dintre semnificat și semnificant. Perspectiva pe care am abordat-o în acest capitol a facilitat nu doar modelele de interpretare și dezambiguizare a limbajului diplomatic, ci și elucidarea fenomenelor de propagandă, care, prin intermediul unor distorsiuni de prezentare a faptelor, acționează și chiar manipulează opinia publică.

În **Concluzii generale și recomandări** se reflectă sinteza rezultatelor obținute în cadrul cercetării efectuate cu privire la dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic în limbile română, engleză și franceză, reliefând rolul acestora în păstrarea armoniei în procesul de comunicare diplomatică. Totodată, sunt prezentate sugestii pentru potențiale teme de cercetare din domeniul limbajului diplomatic.

1. EVOLUȚIA ȘI CARACTERISTICILE LIMBAJULUI DIPLOMATIC

1.1 Originea și evoluția limbajului diplomatic

Atât timp cât lingvistica a fost interesată mai mult de literatură și de texte scrise, limbajul diplomatic a fost lipsit de considerația care să-l transforme în obiect de studiu științific. Totuși, începând cu a doua jumătate a sec. al XX-lea, acest tip de limbaj începe a fi studiat în cadrul cercetărilor lingvistice, stilistice și retorice, ca parte componentă a limbajului de specialitate. Problematika investigată în această cercetare se află deci la răscruce de două discipline adesea separate, totodată complementare: pe de o parte, știința politică, ca studiu despre relațiile internaționale, și pe de altă parte, lingvistica la nivelul structurilor și funcțiilor discursive. Prin urmare, este important să aprofundăm studiul acestui domeniu, care califică limbajul diplomatic drept „banal, eufemistic, discret, secret, tăcut, incomplet, neadevărat sau după cum impun circumstanțele” [99, p. 11].

Înainte de a începe cercetarea unui domeniu atât de vast, consideram necesar să definim termenul „diplomație”. În esență, diplomația este un alt termen pentru conceptul de negociere. Lucrarea lexicografică *A Dictionary of Diplomacy* definește diplomația ca fiind principalul mijloc prin care statele comunică între ele, [...] instrumentul fundamental fiind tactul [107, p. 87]. O altă definiție a diplomației găsim la Martin Wight, care consideră că „diplomația este un sistem și o artă a comunicării între puteri” [48, p. 121]. Harold Nicolson, faimos diplomat britanic din secolele XIX-XX și autorul cărții *Diplomacy*, concluzionează că diplomația este „gestionarea relațiilor dintre statele independente prin negociere” [82, p. 15]. În lucrarea *Diplomat's Dictionary* găsim mai multe definiții ale diplomației, printre care cele mai informative considerăm că sunt definiția lui Sir Ernest Satow, diplomat britanic din secolul al XIX-lea, care susține că „diplomația este aplicarea inteligenței și tactului în desfășurarea relațiilor oficiale între guvernele statelor independente”, și cea a lui Henry A. Kissinger, care desemnează diplomația drept „arta de raportare a statelor între ele făcând recurs la acord, astfel evitându-se exercitarea forței” [111, p. 97].

În urma unei analize ample a definițiilor diplomației, considerăm pertinent să venim cu o sinteză a ideilor vehiculate în acestea. Constatăm că ideea dominantă în definițiile citate *supra* este că diplomația reprezintă un sistem de gestionare a relațiilor internaționale prin negociere și prin aplicarea inteligenței și tactului. În această ordine de idei, reflectând asupra acestor definiții, deși largi, dar destul de exacte, credem oportun să avansăm o definiție a diplomației care ar semnifica, în opinia noastră, executarea politicii externe și gestionarea relațiilor internaționale

prin negociere, aplicând inteligența și tactul în realizarea relațiilor amiabile cu celelalte state [11, p. 355]. Prin urmare, diplomația este arta negocierii/comunicării, al cărei scop este de a conveni asupra arbitrajului pe arena internațională.

O analiză a evoluției conceptului de limbaj diplomatic ar fi incompletă fără punerea în valoare a „pietrei de temelie” aduse de lumea antică în conturarea diplomației de azi. În acest scop, ne propunem să examinăm etapele de dezvoltare a practicii diplomatice, conturând originea și evoluția limbajului diplomatic. Înțelegem ca rezultat al activităților de comunicare și negociere între entități politice distincte, diplomația are origini greu de stabilit. Primele tentative ale unui limbaj diplomatic rudimentar se atestă încă în Orientul antic, într-un tratat care datează din secolul al XIII-lea înainte de Hristos. Tratatul impresionează atât prin volumul, cât și prin bogăția conținutului său. Structura acestui tratat antic interstatal constă din trei părți componente: preambul, textul articolelor și încheierea. Pentru istoria diplomației acest tratat are o importanță primordială, deoarece reprezintă cel mai vechi acord diplomatic care s-a păstrat și care a servit după formă drept model pentru toate statele antice, fiind un prototip al acordurilor internaționale ulterioare. Limba în care erau redactate acordurile din acele timpuri este limba babiloniană – limba diplomației din acele timpuri. Acest text are un caracter proxen, adică ospitalier. Proxenismul, atât de mult râvnit și răsplătit cu mari onoruri și privilegii, este considerat cea mai veche formă a relațiilor internaționale [76, p. 4].

Limbajul diplomatic a cunoscut un salt considerabil datorită dezvoltării lumii antice grecești. Limba diplomației din această perioadă devine limba greacă. În diplomația greacă timpurie, care a devenit o artă extrem de șlefuită încă din anul 600 înaintea erei noastre, vocea și stilul de comunicare al diplomatului erau considerate atât de cruciale pentru succesul misiunii, încât diplomatul era considerat actor sau orator profesionist [82, p. 4]. În acest sens, un rol primordial în arta oratorică este atribuit lui Demostene, cel mai iscusit dintre oratori, care a fost consul (*proxenos*) în Atena. Reputația sa de orator abil se bazează pe un scop bine definit al discursului, argumente clare și penetrante și un control desăvârșit al limbajului. În lucrarea *De falsa legatione* (Despre falsa ambasadă), în care este condamnat adversarul său politic Aeschines, pentru delapidare în calitate sa de membru al ambasadei din Macedonia, el dezvăluie importanța pe care semenii săi au acordat-o *cuvintelor simple*. Acest discurs tratează negocierile și intrigile politice din acele timpuri (v. anexa 1, citat 1). Din aceste motive, arta oratorică, care mai târziu a evoluat în limbajul diplomatic, a devenit un limbaj extrem de șlefuit și elevat. Deseori în fruntea soliilor diplomatice erau numiți cei mai reductabili actori. În diplomația lumii antice se pune mare accent pe calitățile personale ale diplomatului, deoarece tocmai de ele depindea reușita unei misiuni diplomatice. Astfel, arta oratorică era o cerință

primordială a trimișilor din acele timpuri. În lucrările lui Tucidide este descris cât de magnifice și cât de lungi erau acele discursuri. Respectiv, acești trimiși trebuiau să fie negociatori iscusiți, în măsură să preîntâmpine războiul și să consolideze pacea (v. anexa 1, citat 2).

După cum menționează Harold Nicolson și Cooper F. Andrew, prima conferință diplomatică a fost cea din Sparta, din anul 432 înainte de Hristos, care a fost organizată cu privire la dezbaterile declarării sau evitării războiului asupra Atenei. Despre Conferința din Sparta se vorbește și în lucrările lui Tucidide, din care aflăm că până în secolul al V-lea grecii conștientizaseră că relațiile dintre state nu puteau fi gestionate prin violență sau agresiune și că exista necesitatea unei „legi” implicite care să aibă prioritate asupra intereselor naționale imediate, elaboraseră deja un sistem de relații diplomatice constante, iar membrii misiunilor diplomatice se bucurau de anumite imunități și de atenție sporită. Discursul regelui Archidamus, ținut în timpul Conferinței din Sparta, impresionează prin actualitatea sa (v. anexa 1, citat 3).

Sinceritatea și claritatea acestui discurs sunt uimitoare, iar referința finală la arbitraj ne face să-i acordăm o atenție sporită datorită apelării, într-un moment de tensiune acută, la metoda arbitrajului drept soluționare a unui litigiu prin acceptarea unei soluții convenabile ambelor țări. Este de remarcat faptul că, deși grecii erau renumiți prin pasiunea lor pentru rivalitate, ei depășiseră deja teoria drepturilor tribale și aspirau spre dezvoltarea intereselor comune [10, p. 359].

Tradițiile diplomatice grecești au fost moștenite de către romani. Aceștia din urmă însă „nu erau înzestrați cu nicio aptitudine specială pentru arta diplomatică și în timpul multor secole de supremație metodele lor au fost orientate spre realizarea scopurilor politicii externe a statului feudal, care era orientat spre acapararea de noi pământuri și bogății prin războaie, cuceriri, jaf și impunerea birurilor pentru popoarele cucerite” [43, p. 83]. Contribuția romană asupra diplomației rezidă mai mult în domeniul dreptului internațional decât asupra limbajului diplomatic, propagând ideea fundamentală de „drept” aplicabilă tuturor raselor și în toate circumstanțele și datorită fidelității față de angajamentele asumate. Limbajul acestor documente diplomatice era, de obicei, plin de formule întortocheate, bombastice și lingușitoare. Se întâmpla însă ca scrisorile de acreditare să expună obiectivele soliei cu totul altfel decât instrucțiunile sau să fie însoțite de directive secrete date verbal. În felul acesta, diplomația se îmbina cu spionajul politic și cu cel militar.

Diplomația bizantină, sau cea a Imperiului Roman de Răsărit, a păstrat vechile tradiții romane și s-a adaptat tot mai mult situației noi, complicate și primejdioase, bazându-se mai curând pe viclenie și intrigi decât pe forță. Trimișii Bizanțului nu doar reprezentau interesele imperiului, ci trebuiau să prezinte rapoarte informative cu privire la situația internă din țările

străine. În acest scop, trimișii trebuiau să dea dovadă de o judecată temeinică, să posede nu numai calități de orator iscusit, ci și de observator abil. Diplomația bizantină dispunea de o organizare admirabilă. Formulele limbajului diplomatic au cunoscut o dezvoltare ascendentă, căpătând o importanță majoră. Trimișii puterilor străine erau primiți cu mare rafinament și ospitalitate, dar, totodată, erau ținuti sub supraveghere, ceea ce le restrângea posibilitățile de spionare. Prima întrevedere cu Împăratul era organizată la cel mai impresionant nivel, primul discurs ținut fiind comunicat prin intermediul Marelui Logofăt [66, p. 14].

Necesitatea acută a reglementării relațiilor externe ale orașelor-state italiene, care aveau un comerț internațional intens, a dat naștere unei diplomații abile și rafinate, ce a împrumutat multe trăsături din Orient și, în special, din Bizanț. La rândul ei, diplomația orașelor italiene a exercitat o influență foarte puternică asupra practicii diplomatice. Pe măsură ce orașele-state deveneau tot mai puternice, a apărut necesitatea să se stabilească relații diplomatice atât între orașele-state, cât și cu statele din afara Italiei. Preluând metodele diplomației din Bizanț, diplomații venețieni le-au ridicat pe o treaptă nouă, astfel că pe la mijlocul secolului al XII-lea acest sistem era în plină desfășurare. Întemeierea diplomației de la Veneția și tranziția de la ambasade temporare la cele permanente aduce cu sine înlocuirea diplomatului-orator (*orator type of diplomat*) cu diplomatul-observator profesionist (*trained-observer type of diplomat*), iar mai târziu, cu *trimisul statului* sau *ambasador*, termeni folosiți fără nicio distincție de sens. Cei mai proeminenți ambasadori din acele timpuri au fost Dante, Petrarca, Boccaccio, iar într-o etapă ulterioară, Machiavelli și Guicciardini. Din preceptele lui Machiavelli aflăm despre practica progresivă a diplomației din acele timpuri (v. anexa 1, citat 4).

Publicul conștientizase că astfel de principii precum onestitatea și bunul-simț reprezentau baza tuturor negocierilor internaționale și erau acelea pe care orice diplomat era obligat să le posede și să le observe. Astfel, Veneția a devenit „școala și temelia ambasadorilor” [ibidem, p. 26]. În această perioadă au fost perfecționate multe dintre practicile de scriere a rapoartelor elaborate despre evoluțiile din țara-gazdă. Totodată, diplomația venețiană a stabilit înființarea unor registre speciale, cu referire la tratatele sau *pacta* și notele informative sau *commemoriali*. Drept urmare, au început să fie folosite două registre: *registrul tratatelor*, în care se înscriseră cele mai importante documente de stat, și *registrul evenimentelor*, în care se înscriseră actele curente de stat ce puteau servi drept precedent diplomatic. Această reglementare exactă a activității diplomatice din Veneția reprezenta un tot unitar și armonios, față de haosul și dezordinea care domneau în secolul al XV-lea. Drept urmare, diplomația venețiană a fost ridicată pentru prima dată la gradul de artă și sistem de la Veneția. La detașarea într-o misiune specială, ambasadorii primeau instrucțiuni în care se indica ce trebuiau să facă, ce și cum să vorbească și ce anume să

observe, „vă veți strădui să exprimați aceste lucruri cu cât mai multă elocvență și într-un stil cât mai ales” [42, p. 181]. Cu cât ambasadorul era mai elocvent, cu atât îndeplinea mai bine dorințele Republicii. Până la căderea Republicii în 1797, arhivele venețiene, în care erau păstrate toate aceste documente cu o mare precauție, au constituit cel mai bogat și mai variat „depozit” de istorie diplomatică din lume. În această perioadă limbajul diplomatic evoluează spre utilizarea formulelor abile și rafinate. Odată cu dezvoltarea culturii din acea perioadă, limbajul devenea mai expresiv, convingător, plin de înțeleș și argumentat, dezvăluind importanța înaltă pe care venețienii au acordat-o limbajului și serviciului diplomatic. Astfel, diplomația venețiană a exercitat un impact considerabil asupra dezvoltării limbajului diplomatic din acele timpuri, care a fost ulterior adoptat de către celelalte națiuni europene.

Sub influența papalității, limba latină devine limba diplomației și a continuat să fie utilizată până în secolele XVII-XVIII, când a început să fie treptat înlocuită de franceză. Ulterior, fiecare națiune ținea corespondența cu propriii agenți în limba națională, deși latina a continuat să fie utilizată în documentele strict internaționale. Epoca diplomației clasice europene a început odată cu Tratatul de la Westfalia (1648), redactat și semnat în latină, care marchează „trecerea de la religie la sistemul statelor moderne, prin promovarea principiilor naționalității, suveranității și egalității” [86, p. 728]. Interesul statelor devine prioritar față de valorile comunității religioase, care era considerată „actor principal al politicii externe la acea epocă” [61, p. 4]. Odată cu apariția statului din secolul al XVI-lea și al XVII-lea, au început să se dezvolte primele misiuni diplomatice și consulare, care în mare parte și-au păstrat structura până în prezent. În această perioadă se stabilește o ierarhie diplomatică riguroasă, se elaborează formule de corespondență diplomatică unanim acceptate, se formează un stil al depeșelor și al rapoartelor diplomatice, curtea regală devenind centrul diplomației. Datorită hegemoniei intelectuale exercitate de Franța în Europa secolelor XVII și XVIII și întrucât Franța devenise lider mondial, limba franceză devine limba de comunicare internațională (*lingua franca*), respectiv limba diplomației, preluând locul celei latine. Regele Angliei, Eduard al III-lea, și-a exprimat acordul ca în actele Parlamentului să fie folosită limba franceză, iar dovadă a acestui acord sunt următoarele expresii: „Le roy le vault”/„Aceasta este voința regelui” pentru consimțământul legilor publice; „Soi fait comme il est désiré”/„A se executa conform dorinței” pentru o lege privată; „Le roy remercie ses bons sujets, accepte leur benevolence, et ainsi le vault”/„Regele mulțumește supușilor săi docili, le acceptă bunăvoința și astfel îi apreciază” pentru legile în vederea acordării ajutoarelor și fondurilor în favoarea regelui [66, p. 57]. În urma acestor schimbări, Congresul de la Viena din 1815 și Congresul de la Paris din 1856 au fost redactate în limba franceză. Sub influența umaniștilor se formează un stil al depeșelor și rapoartelor diplomatice, care devine treptat

obligatoriu pentru orice diplomat. Acest stil se caracterizează prin eleganța discuțiilor și corespondențelor diplomatice. În secolul al XVI-lea, s-a elaborat „o etichetă foarte complicată și originală a diplomației” [42, p. 264]. Cei mai proeminenți diplomați din acele timpuri au formulat regulamente care treptat au devenit norme ale legii diplomatice. Unele din aceste legi au fost incluse în tratatele internaționale, care aveau scopul de a elimina confuziile existente dintre state și de a găsi soluții pentru mai multe controverse internaționale prin practici uniforme.

Totuși, diplomația din acea perioadă era considerată o taină a tainelor, de aceea s-a închis în cercul îngust al unor inițiați, conturându-se treptat în diplomația secretă. Centrul unde se elabora această politică era curtea regală. „L'état, c'est Moi”/„Statul sunt Eu” este bine cunoscuta expresie a lui Ludovic al XIV-lea, care exprimă foarte bine absolutismul francez. Trimisul diplomatic servea drept un spion onorabil, care era împuternicit nu numai să afle secretele din statul în care era trimis, dar și să influențeze interesele propriului guvern. În acea etapă a diplomației, „a servi ca spion onorabil însemna mituirea și coruperea miniștrilor din țara în care era trimis” [48, p. 124].

Limbajul diplomației din epoca modernă se modifică odată cu proclamarea Declarației de independență a celor 13 State Unite ale Americii. Textul acestei declarații, elaborat de Thomas Jefferson, stipula „principii moderne de libertate și egalitate a oamenilor, dreptul lor de a-și alege conducătorii după propria voință” [42, p. 333]. Această nouă diplomație era totuși încă destul de tânără și lipsită de experiență, fiind determinată de multe ori de starea de spirit a celor care o propagau și de superioritatea militară a țării din care făcea parte. Astfel, limbajul diplomatic deseori dădea dovadă de un ton de brutalitate, grosolănie și chiar o nuanță de violență. Despre aceasta ne vorbesc războaiele lui Napoleon Bonaparte, care poseda strălucite aptitudini diplomatice, dar nu avea suficient calm și stăpânire de sine pentru negocieri, fiind uneori cuprins de adevărate accese de furie: „I am a monarch of God's creation, and you reptiles of the earth dare not oppose me. I render an account of my government to none save God and Jesus Christ” [129].

Drept rezultat al acestei perioade aspre și sângeroase, apare necesitatea stabilirii unor compromisuri, care au fost negociate de către ambasadorii statelor europene în timpul Congresului de la Viena în 1815. Obiectivul congresului era atât găsirea unei soluții pentru asigurarea păcii pe termen lung pentru Europa, cât și revenirea la vechile frontiere și redimensionarea marilor puteri. Astfel, abia după acest congres serviciul diplomatic a fost recunoscut ca profesie cu propriul său statut, punând capăt unui sistem neechilibrat și lipsit de demnitate. S-a înființat o profesie bine definită, cu propriile ierarhii și reguli, destinată să evolueze și să depășească cercul restrâns de conducere. După războaiele napoleoniene limba

franceză a început să cedeze locul limbilor naționale. Astfel, o lege din 30 noiembrie 1919 prevedea că Liga Națiunilor nu ar trebui să aibă doar o singură limbă oficială, ci limbile uzuale de comunicare ale acesteia ar trebui să fie limbile franceză și engleză, în plus, fiecare stat ar trebui să aibă dreptul să utilizeze propria limbă, cu condiția ca țara respectivă să asigure traducerea în una din limbile uzuale ale Ligii Națiunilor. Ca urmare a acestei legi, în cadrul Conferinței de la Paris din 1918–1919, limba engleză a fost folosită în drepturi egale cu cea franceză. Diplomații britanici din țările străine au primit ordin să folosească limba engleză în comunicarea oficială cu guvernele cu care aveau afaceri externe (v. anexa 1, citat 5). Prin urmare, tratatele bilaterale puteau fi întocmite atât în limba engleză, cât și în franceză, sau în limba engleză și în limba puterii cu care se duceau negocierile. Pentru tratatele multilaterale însă era admisă doar limba franceză. Această poziție este prezentată în circulara eliberată în 1895 către misiunea diplomatică engleză în străinătate (v. anexa 1, citat 6). Aceste evoluții au favorizat considerabil prestigiul limbii engleze, care era utilizată la egalitate cu cea franceză. Astfel, evoluția cognitivă a societății secolului al XX-lea face ca limbajul diplomatic să devină mai elevat, iar problemele diplomației mai complexe și mai variate decât în trecut. Alegerea cuvintelor potrivite devine extrem de importantă. Apare necesitatea unui limbaj diplomatic bine gândit, echilibrat, moderat, care să asigure un control rafinat asupra sensului cuvintelor atât în exprimarea acordului, cât și în respingerea acestuia.

După Al Doilea Război Mondial, sub presiunea unor fenomene noi și necunoscute anterior, a apărut nevoia unei noi proceduri diplomatice care se caracterizează printr-o diplomație multilaterală, dezbateri publice, proceduri parlamentare internaționale și putere de decizie colectivă. Reprezentanții acestei noi clase diplomatice sunt mai capabili decât predecesorii lor să oglindească și să exprime interesele și aspirațiile țărilor pe care le reprezintă. Diplomații profesioniști trebuie să dea dovadă de abilități ce includ „intelență, tact, discreție, prudență, răbdare, autocontrol, muncă în echipă, adaptabilitate, imaginație creativă, capacitate de a emite și a comunica mesaje exacte către publicul-țintă, în același timp fiind capabili să indice sensuri alternative plauzibile pentru alte audiențe și aptitudine intelectuală și agilitate lingvistică pentru a prezenta compromisuri și flexibilitate necesare în timpul negocierilor intense orientate spre rezultate pozitive. Problemele statului trebuie să fie tratate cu delicatețe, precum și judecată temeinică, deoarece eșecul uneia dintre ele poate duce la consecințe catastrofale” [61, p. 2]. Respectiv, statele lumii contemporane își construiesc relațiile între ele bazate pe egalitate în drepturi, pe calea colaborării reciproce și a consensului. Limbajul diplomatic în aceste condiții devine arta de a purta negocieri și de a găsi soluții reciproc acceptabile în scopul reglementării și prevenirii conflictelor internaționale.

Una dintre marile realizări ale diplomației contemporane este că a pus capăt sistemului prejudiciabil al tratatelor secrete. Putem observa că multe dintre expresiile care au fost uzuale în secolul al XIX-lea au devenit învechite pe parcursul anilor. Niciun secretar de stat nu s-ar referi astăzi la colegii săi de cabinet prin „Slujitorii Majestății Sale”/„His Majesty’s Servants”, sintagma „Sistemul European”/„The European System” este astăzi lipsită de semnificația de altădată, diplomații nu mai descriu guvernele germane sau sovietice drept „Curțile de Nord”, iar „Concertul European”/„Concert of Europe” a supraviețuit cu greu războiului european.

În această ordine de idei, putem observa cu ușurință că evoluția diplomației este un proces îndelungat și gradat, în care arta negocierilor s-a adaptat treptat la schimbările condițiilor politice. Jules Cambon, unul dintre cei mai proeminenți diplomați francezi din secolele XIX-XX, afirma că presupusa diferență între vechea și noua diplomație este o iluzie bine cunoscută: „A vorbi despre diplomația veche și cea nouă însemna a face o distincție fără nicio diferență. Ceea ce se schimbă treptat este aspectul exterior sau, dacă doriți, machiajul diplomației. Substanța va rămâne – în primul rând, pentru că natura umană nu se schimbă niciodată; în al doilea rând – deoarece există o singură modalitate de a soluționa diferențele internaționale; și în sfârșit – pentru că cea mai convingătoare metodă care stă la dispoziția unui guvern este cuvântul unui om onest” [93, p. 119].

Astfel, traiectoria evoluției de la diplomația veche la cea nouă a fost una de la absolutism, caracterizată printr-o singură clasă de guvernare, la un control democratic, caracterizat printr-o guvernare complexă. Printre nenumăratele influențe care au modelat democrațiile moderne se pot distinge patru factori de tranziție:

1. dezvoltarea sentimentului naționalist – influențat îndeosebi de concepția Concertului European, care a promovat o înțelegere tacită între cele cinci Mari Puteri (Prusia, Imperiul Austriac, Imperiul Rus, Regatul Unit, Franța) că există anumite standarde comune de demnitate, umanitate și bună-credință care ar trebui să guverneze conduita acestor puteri în relațiile dintre ele și relațiile lor cu comunitățile mai slabe sau mai puțin dezvoltate;

2. dezvoltarea intereselor comerciale;

3. conștientizarea tot mai profundă a importanței opiniei publice – care era privită ca o forță mai puternică decât însăși armata, însă faptul de care nu s-a ținut cont a fost că în anumite situații emoțiile, odată dezlănțuite, pot fi mai periculoase decât orice intrigă diplomatică;

4. îmbunătățirea nivelului de comunicare – favorizat de progresul tehnologic, dar și de evoluția limbajului. Într-o epocă ce se caracterizează printr-o interdependență și globalizare complexă, diplomația a devenit un instrument critic în condițiile progresului tehnologic care se

află într-o perpetuă dezvoltare și care anihilează într-un anumit mod supremația diplomației în difuzarea politicii externe.

Inițial, diplomația era practică doar de diplomați profesioniști, astăzi însă, datorită numărului tot mai mare de participanți la relațiile internaționale accentul diplomației clasice se lărgeste, iar monopolul diplomaților profesioniști se estompează. „Una dintre metodele de a descrie fenomenul în care diplomația face față acestor schimbări enorme este conștientizarea interacțiunii sporite dintre două forme de diplomație: diplomația clasică sau cea «din cabinet»/«de club» (*club diplomacy*) și diplomația digitală (*network diplomacy*). Prima se bazează pe un număr redus de participanți sau actori, o structură ierarhică bazată în mare parte pe comunicarea scrisă și transparența legii, pe când cea de-a doua se bazează pe un număr mai mare de participanți sau actori, în special din societatea civilă, o structură mai plană, o comunicare orală mai semnificativă și, respectiv, o mai mare transparență” [61, p. 2].

Respectiv, diplomații contemporani trebuie să-și îndeplinească funcțiile concomitent în două sfere diferite – pornind de la diplomația clasică/*club diplomacy*, dominată de o ierarhie strictă, și diplomația digitală emergentă/*network diplomacy*, formată din actori care în mod tradițional erau păstrați în afara cercurilor interioare ale diplomației și negocierilor politice. Diplomația clasică/*club diplomacy* urmărește patru sarcini de bază:

- 1) să reprezinte interesele țării peste hotarele ei;
- 2) să protejeze cetățenii țării care vizitează sau își au reședința în țara de acreditare;
- 3) să informeze guvernul din țara de reședință și cel din străinătate despre politica externă;
- 4) să negocieze cu statul-gazdă.

Diplomația clasică/*club diplomacy* reflectă modelul tradițional al diplomației, este mai mult axată pe soluționarea internațională a problemelor și rezolvarea conflictelor prin comunicare interculturală, negociere, echilibrare complexă și compromis. Această diplomație urmărește interesele naționale și este condusă de diplomați acreditați. Modelul diplomației clasice reprezintă o comunitate închisă a membrilor care reprezintă interesele grupurilor respective. Limbajul diplomației clasice se caracterizează prin restricționarea interacțiunilor exclusiv cu membrii unui club executiv asemănător, format din oficiali guvernamentali, diplomați omologi și membri ai comunității de afaceri. Diplomația digitală, pe de altă parte, dispune de mai mulți participanți decât cea clasică, este mai degrabă plană decât ierarhică, participă prin diverse forme de comunicare dincolo de doar cele scrise și este mai mult transparentă decât confidențială. Această interacțiune între diplomația clasică sau „din cabinet” și cea digitală definește modul în care diplomații își desfășoară activitatea în prezent –

negocierile formale sunt adesea purtate prin prisma diplomației clasice, deși sunt influențate, în cele din urmă, de diverși membri ai diplomației digitale. Pentru a înțelege cum aceste două tipuri divergente ale diplomației interacționează concomitent, este esențial să conștientizăm factorii care se combină în joc (v. tabelul de mai jos).

Interacțiunea diplomației clasice cu diplomația digitală

	Numărul de actori	Structura	Forma	Transparență	Scopul principal
<i>Diplomația clasică/Club Diplomacy</i>	Puțini	Ierarhică	Preponderent scrisă	Scăzută	Semnarea acordurilor
<i>Diplomația digitală/Network Diplomacy</i>	Mulți	Plană	Preponderent orală	Înaltă	Favorizarea fluxului bilateral

Tabelul 1.1. Sursa: Cooper F. Andrew (traducere de către autor)

Astfel, într-o lume în care informația și negocierile devin din ce în ce mai democratizate, modelul diplomației clasice este deseori insuficient pentru a monitoriza adecvat grupurile care sunt afectate de deciziile luate. Din aceste motive devine imperios ca diplomații din secolul al XXI-lea să aibă pregătirea modelului clasic al diplomației și, în același timp, să conștientizeze importanța diplomației digitale, care este îndreptată către un grup mai divers, iar aceasta este posibil doar prin manifestarea abilităților iscusite de comunicare.

Prin urmare, diplomația reprezintă o cultură unică, un model complex și propriu de abordare a evenimentelor, fiind o combinație reușită dintre o tradiție milenară, măiestrie bogată și tendință spre inovare, ceea ce face ca cercetarea limbajului diplomatic să fie atât de interesantă și importantă. Majoritatea lucrărilor academice recente asupra evoluției limbajului diplomatic evidențiază complexitatea artei diplomatice, prin intermediul căreia statele și actorii internaționali comunică, negociază și interacționează în secolul al XXI-lea. Limbajul diplomatic devine firul roșu al „naturii schimbătoare a interdependenței moderne (the crazy-quilt nature of modern interdependence)” [ibidem, p. 56]. Prin urmare, nu numai instrumentele limbajului diplomatic, ci și obiectivele sale sunt mult mai expansive ca niciodată.

1.2 Diplomația și tehnologiile informaționale. Diplomația digitală sau e-Diplomacy

Evoluția accelerată a limbajului diplomatic poate fi observată prin prisma tehnologiilor moderne avansate și a numărului tot mai mare al actorilor care se angajează în această artă. Însă noua tendință a diplomației, respectiv a limbajului diplomatic, de a gestiona și a difuza politica statală devine mai complexă nu numai datorită numărului în creștere al actorilor implicați. Acest lucru se datorează, de asemenea, domeniului său de aplicare mult mai larg (gama vastă de

probleme de politică publică pe care le include acum) și numeroaselor niveluri de politici (locale, interne, naționale, bilaterale, regionale și globale) pe care le implică. Efectul acestui fapt nu este doar la nivel cantitativ, ci există schimbări calitative în teoria și practica unei profesii vechi și consacrate, care are nevoie urgentă de adaptare la imperativele noului secol [ibidem, p. 57].

Instrumentele de realizare a diplomației se bazează pe utilizarea mediilor de informare socială. Datorită dezvoltării fulminante a tehnologiilor informaționale din perioada contemporană, discursul diplomatic, fie transmis direct, fie prin mass-media, este omniprezent și joacă un rol foarte important în viața cotidiană. Guvernele statelor lumii încurajează utilizarea atributelor comunicării digitale și mediilor sociale, cu scopul de a fi în pas cu mișcarea diplomatică digitală globală. Mai mult, noile platforme de socializare reprezintă un instrument important pentru mobilizarea și diseminarea practicilor diplomatice, însă tot ele sporesc și dezinformarea care, în cele mai proaste scenarii, poate perturba în mod serios procesele democratice-cheie. Deși diplomația digitală oferă o comunicare mai eficientă cu publicul, se impune totuși necesitatea de a elabora și a implementa anumite soluții globale concrete pentru combaterea pericolelor pe care dezinformarea le reprezintă la adresa diplomației și a ordinii internaționale bazate pe reguli. Astfel, diplomația digitală ar putea reprezenta o schimbare conceptuală a diplomației clasice, care adoptă modelul dialogic al comunicării, opus celui monologic din diplomația clasică. Dintr-o perspectivă diversă însă, din cauza difuzării tot mai frecvente a informației prin intermediul tehnologiilor informaționale, instrumentele diplomației clasice devin mai reduse, dar aceasta nu înseamnă că ele vor dispărea definitiv.

Odată cu schimbarea modelelor de diplomație observăm evoluția limbajului diplomatic și, respectiv, a scopurilor și strategiilor instrumentelor puterii politice. „Se observă caracterul tranzitoriu al puterii politice de la deținerea de capital la deținerea de informație, care devine din ce în ce mai esențială și valoroasă. Deținerea de informație devine *Putere*, în mod special până la momentul difuzării ei” [83, p. 164]. Astfel, capacitatea de a răspunde la timp la informații noi devine o resursă critică de putere.

În ultimul deceniu rețelele de socializare au cunoscut o expansiune imprevizibilă. Drept urmare a acestui fenomen, se poate ușor observa fuziunea utilizării tot mai frecvente a rețelelor sociale în difuzarea politicii statale, care permite apariția unui astfel de fenomen ca diplomația Twitter sau diplomația populistă, ca o nișă mai îngustă a politicii țării. Atunci când Twitter a fost lansat pentru prima dată, în 2006, foarte puțini observatori ar fi prevăzut că doar câțiva ani mai târziu o nouă nișă a diplomației, cunoscută sub numele Twiplomacy, va avea o asemenea popularitate. Acest concept nou în diplomația mondială are consecințe importante, cum ar fi reconceptualizarea radicală a interacțiunii dintre diplomați și public, contactul nemijlocit cu

destinatarii, evitarea procesării clasice a mesajelor discursului diplomatic, contactul direct cu liderii politici și posibilitatea de a avea un feedback rapid din partea destinatarului. Fenomenul în cauză reprezintă trecerea de la modelul tradițional al diplomației la unul cu totul diferit. Drept rezultat, acest fenomen s-a dovedit a fi capabil să genereze eufemisme nestingherite [8, p. 193]. Fenomene aparent distincte precum ascensiunea diplomației publice, apariția diplomației digitale (prin numeroasele sale platforme) și erupția diplomației Twitter (prin utilizarea eficientă a instrumentelor de negocieri formale) nu reprezintă altceva decât o parte integrantă a evoluției diplomației digitale.

Fără îndoială, Donald Trump a avut cel mai mare impact asupra Twitter-ului. Prin intermediul postărilor sale frecvente, înaltul demnitar din SUA a schimbat tonul discursului diplomatic, care deseori se dovedește a fi o reacție emoțională explozivă la unele evenimente de talie mondială. De exemplu, atunci când Trump a decis să părăsească Acordul de la Paris cu privire la schimbările climatice, în iunie 2017, prim-miniștrii Danemarcei, Finlandei, Islandei, Norvegiei și Suediei au coordonat răspunsurile lor de pe Twitter îndemnându-l pe Trump să „dea dovadă de conducere globală”/„show global leadership” și să nu părăsească acordul. Iar Președintele Franței, Emmanuel Macron, a expediat în acest sens Președintelui Donald Trump tweetul „faceți planeta noastră din nou minunată”/„make our planet great again”, făcând astfel aluzie la sloganul campaniei prezidențiale a lui Donald Trump și, de fapt, insinuând ideea că nu doar teritoriul țării natale contează să fie măreț, ci întreaga planetă Pământ merită această protecție [ibidem, p. 196]. Pe de altă parte însă, este impresionantă puterea diplomației Twitter difuzată de către Ministrul Afacerilor Externe al Ucrainei, Dmytro Kuleba, în contextul declanșării atacului armat asupra țării sale, care a influențat nenumărate decizii politice.

După cum putem observa, diplomația digitală are drept scop comunicarea directă cu publicul-țintă și se realizează prin intermediul diverselor rețele sociale. Însă eficacitatea diplomației digitale nu poate fi măsurată prin numărul de aprecieri/„like-uri” de pe profilul paginii diferitelor platforme sociale ale unui înalt demnitar de stat, ale unei ambasade sau ale unui cabinet, ci mai degrabă trebuie să se țină cont de volumul negocierilor între ambasadă și adepții săi.

1.3 Geneza diplomației publice sau sociale și eufemizarea propagandei

În ultima perioadă se vorbește și se scrie tot mai mult despre necesitatea activizării diplomației publice sau sociale. În acest sens, în scopul sporirii eficienței politicii externe se încurajează adoptarea modelului de comunicare dialogică prin utilizarea diplomației publice. Diplomația publică este recunoscută ca fiind politica externă care are drept scop crearea unui

climat pozitiv în rândul publicului străin pentru a facilita acceptarea politicii externe a altei țări străine. Conceptul de diplomație publică constată importanța opiniei publice, care și-a asumat tot mai mult un rol primordial în stabilirea politicilor naționale și internaționale. Prin urmare, aplicarea diplomației publice se dovedește a fi eficace și mai orientată spre rezultate decât celelalte instrumente ale diplomației.

În pofida recunoașterii generale a necesității consolidării rolului diplomației publice, viziunile cu privire la scopul acestui efort diverg în rândul politicianilor și experților. În ansamblu, pot fi distinse două viziuni. Prin diplomația publică unii înțeleg utilizarea mai activă și abilă a mijloacelor de relații cu publicul (PR sau *public relation*) și a mecanismelor dezvoltate de către organizațiile neguvernamentale, în scopul promovării și popularizării obiectivelor politicii de stat. Alții consideră că rolul organizațiilor neguvernamentale specializate în domeniul diplomației publice nu este deservirea statului, ci dezvoltarea relațiilor directe cu societatea civilă a altor țări în scopul promovării unei mai bune cunoașteri reciproce între popoare. Respectiv, ar fi nevoie să examinăm în ce măsură sunt întemeiate aceste două abordări și în ce măsură acestea nu se contrazic reciproc.

Unul dintre motivele divergenței de opinii îl reprezintă înțelegerea diferită a termenilor. Din acest motiv, înainte de abordarea esenței problemei, se impune definirea exactă a noțiunilor. Termenii diplomație „publică” și diplomație „socială” sunt frecvent utilizați ca reciproc înlocuibili. Motivul este că, în esență, ambii termeni reprezintă o traducere a expresiei din limba engleză „public diplomacy”. Conceptul clasic actual al „diplomației publice” a fost formulat de către Edmund Gullion, ambasador și decan al școlii The Fletcher School of Law and Diplomacy pe lângă Tufts University, în contextul creării, în anul 1965, a Centrului de diplomație publică Edward R. Murrow. Într-o broșură dedicată centrului, conceptul respectiv era definit: „diplomația publică [...] vizează influența atitudinii publicului asupra realizării politicii externe. Ea include în sine dimensiuni ale relațiilor internaționale care depășesc cadrul diplomației tradiționale: cultivarea de către guverne a opiniei publice din alte state, interacțiunea dintre grupuri și interese private ale unei țări cu cele ale altei țări, mediatizarea relațiilor internaționale și a influenței lor asupra politicii statului, interacțiunea între persoanele responsabile de comunicare (diplomați și corespondenți străini) și procesul de comunicare interculturală...” [132].

Diplomația publică este un concept definit de Edmund Guillon drept o alternativă convenabilă pentru termenul „propagandă albă”, în care sursa sau sponsorul este cunoscut publicului și care se adresează în mare parte publicului străin, dar și circumscripției interne [61, p. 346]. Termenul „propagandă” își are însă începuturile în negura istoriei, atunci când împăratul

roman Augustus i-a comandat poetului Vergiliu să scrie lucrarea „Eneida” cu scopul de a glorifica măreția Romei și de a inocula sentimentul de mândrie pentru trecutul glorios al acestui oraș. Mai târziu, termenul „propagandă” a preluat conotații nefavorabile, manifestându-se prin *Congregația pentru Răspândirea Crediinței* (din latină: *Congregatio de Propaganda Fide*), urmărind scopul de a restaura și a răspândi catolicismul în toate țările lumii. În prezent, termenul „propagandă” se caracterizează printr-o conotație mai curând negativă, referindu-se la răspândirea deliberată a unor informații, zvonuri, idei cu scopul de a dăuna altor grupuri, mișcări, instituții sau guverne. Astfel, noul concept „diplomație publică”, lipsit de conotațiile negative ale „propagandei”, a fost acceptat rapid de limbajul diplomatic. Din explicațiile enunțate *supra* rezultă cu claritate că „diplomația publică” este un eufemism pentru „propagandă”. În ciuda acestei origini eufemistice, termenul „diplomația publică” a evoluat într-un set distinct de practici, care are propriile prerogative nepropagandiste, favorizând mai degrabă negocierea și schimbul de informații în detrimentul autoafirmării. Diplomația publică servește drept instrument al guvernelor folosit pentru înțelegerea culturii, atitudinii și comportamentului opiniei publice și urmărește scopul de a construi, a gestiona și a influența relațiile și modul de gândire în vederea promovării intereselor și valorilor statului.

Prin urmare, este important a nu se confunda diplomația publică cu propaganda. În acest sens, putem aminti de Bismarck, care obișnuia să inventeze incidente sau să denatureze fapte reale, urmărind tulburarea opiniei publice asupra unei anumite probleme. Însă cel mai iscusit în arta propagandei s-a dovedit a fi Hitler, care a dedicat mulți ani de studiu acestei probleme și care afirma că masele populare sunt mai ușor manipulate prin intermediul vocii umane decât prin orice altă formă de comunicare. Tot el susținea că propaganda trebuie să fie îndreptată către clasele sociale inferioare, să evite considerațiile intelectuale și să caute să trezească doar emoțiile. Această metodă cultivă fanatismul și isteria. Și mai presus de toate, afirma Hitler, o minciună propagandistă trebuie să fie de proporții atât de mari, încât masele populare nici să nu suspecteze că acestea ar putea fi inventate. Este evident că acest sistem de propagandă afectează imens relațiile internaționale.

O contraperspectivă utilă a fi elucidată în acest context este relația dintre noțiunile „propagandă” și „relații publice”/„public relation”. Această relație este complexă și, în funcție de interesele de moment, poate fi structurată în diverse tipuri. Ultimele evenimente desfășurate pe plan mondial impulsionează dificultatea de a sesiza diferența dintre propagandă și relațiile publice. În funcție de punctul de vedere al celor interesați, propaganda poate fi opusul relațiilor publice. În timp ce propaganda este înțeleasă ca o inducere în eroare prin dezinformare și

manipulare a faptelor, relațiile publice presupun difuzarea de informație adevărată, bazată pe fapte și realizări autentice, fapt considerat a fi mai eficient decât dezinformarea.

În consecință, anume acest sens al diplomației publice s-a afirmat atât în cercurile politice, cât și în cele ale experților. Noțiunea cuprindea câteva elemente: 1) o mai mare transparență a activităților de politică externă, informarea integrală a societății civile din țara sa despre aceste activități (elementul a devenit cunoscut în SUA ca „Public Affairs”; 2) adresarea directă a statului către societatea civilă a altor state în scopul explicării scopurilor politicii sale externe, creării unei imagini favorabile a țării în străinătate; 3) activități de informare întreprinse de guvern în raport cu societatea civilă a altor țări prin intermediul organizațiilor neguvernamentale din propria țară; 4) comunicarea directă între societățile civile și organizațiile lor neguvernamentale din diferite țări în scopul cunoașterii altor țări.

În conformitate cu pagina oficială a Departamentului de Stat al SUA, „diplomația publică are misiunea de a contribui la atingerea scopurilor și soluționarea problemelor politicii externe, promovarea intereselor naționale și consolidarea securității naționale prin informarea societății civile străine și influențarea acesteia, precum și prin extinderea și consolidarea legăturilor între popor și guvern și cetățenii restului lumii” [130]. Unul dintre instrumentele-cheie ale diplomației publice este „puterea discretă”. Politologul american Joseph Nye, autor al termenului științific „putere discretă” („soft power”) sau „puterea de a fascina”, a definit acest termen după cum urmează: „O țară poate atinge rezultatele dorite în politica mondială atunci când alte țări vor dori să o urmeze, fiind fascinate de valorile ei, urmându-i exemplul, tinzând să atingă nivelul ei de bunăstare și deschidere. În acest sens, în politica mondială este importantă formarea unei agende și atragerea altora, fără a-i obliga pe alții să se schimbe, sub amenințare de utilizare a forței militare sau a sancțiunilor economice. Puterea discretă, datorită căreia și alții vor dori aceleași lucruri, nu obligă, ci atrage oamenii”. Puterea discretă, definită complet, este abilitatea/puterea de a cuceri inimile și mințile celorlalți pentru a obține rezultatele preferate prin mijloace de persuasiune și atracție pozitivă. Afirmările semnalate *supra* ne conving că conceptul „putere discretă”/„soft power” este un eufemism pentru termenul „diplomație publică”. Diplomația publică este deci o sferă relativ nouă atât pentru stat, cât și pentru societate, iar pentru a-i conferi o eficacitate sporită, sunt necesare eforturi comune. Tendințele recente în acest domeniu contribuie, de fapt, la surparea modelului de diplomație clasică/„club diplomacy” prin diferite mijloace, care vor fi, în cele din urmă, mai fructuoase. Instrumentele de bază ale puterii discrete sunt: cultura (în cazul în care aceasta este atractivă pentru alții), valorile politice (în cazul în care sunt realizate standarde înalte) și politica externă (în cazul în care este percepută drept legitimă și având autoritate morală).

Alături de eufemismul „putere discretă”, Joseph Nye folosește termenul „putere inteligentă”/„smart power”, urmărind scopul de a contracara percepția greșită că puterea discretă ar putea produce o politică externă eficientă. „Puterea inteligentă”, în concepția lui J. Nye, reprezintă capacitatea de a combina resursele „puterii discrete” cu cele ale „puterii dure” în strategii eficiente în contexte diferite [61, p. 434]. China, care reprezintă o putere în creștere a resurselor atât economice, cât și militare dure, a decis în mod deliberat să investească masiv în resursele puterii discrete, astfel încât puterea sa să pară mai puțin amenințătoare pe plan mondial. Astfel, puterea inteligentă țintește în profunzime problema conversiei de putere.

Este bine cunoscut faptul că Republica Populară Chineză are o lungă istorie de închiriere sau împrumut al mamiferelor panda (simbolul național al Chinei) țărilor cu care intenționează să construiască un anumit tip de relații, urmărind scopul de a-și spori prestigiul la nivel mondial. Acest tip de putere discretă, totodată și inteligentă, reprezintă o strategie cunoscută sub denumirea de „diplomația panda”/„panda diplomacy”. Deși obiceiul de a dărui panda ca semn de prietenie și colaborare datează încă de la începutul erei noastre, conceptul de diplomație panda a apărut în timpul călătoriei din 1972 a președintelui american Richard Nixon în China, în timpul căreia a acceptat împrumutul a doi panda pentru grădina zoologică din Washington, stabilind o relație diplomatică puternică între China și Statele Unite, marcând o lovitură de stat diplomatică [150]. Astfel, „panda diplomacy” reprezintă un instrument al diplomației publice, care oferă capacitatea unei țări de a obține ceea ce își dorește de la alte națiuni prin atractivitatea culturii și a idealurilor politice, evitând constrângerea sau impedimentele economice (China’s Panda Diplomacy [151]).

1.4 Conceptul de limbaj diplomatic ca parte a limbajului specializat

În scopul unei percepții mai bune a temei abordate ne propunem în continuare să analizăm conceptul de limbaj diplomatic ca parte a limbajului specializat prin găsirea unor trăsături distinctive și stabilirea unui lexic specializat interferent. În această ordine de idei, ne propunem să definim criteriile de bază ale cercetării dimensiunii eufemistice din limbajul diplomatic prin prisma funcțiilor limbajului evidențiate de Roman Jakobson, dezvoltate minuțios de către cercetătorul român Dumitru Irimia. Potrivit lingvistului ieșean, orice act de comunicare lingvistică este un „proces conștient de *emitere* și *receptare* de *mesaje*, prin intermediul unor *texte*, realizate într-o anumită *limbă* și transmise pe *cale orală* sau *în scris*” [36, p. 5]. Pentru început, este important să evidențiem că în desfășurarea comunicării lingvistice se intersectează două axe: axa subiectivă, care se stabilește între *emițător* și *receptor*, adică protagoniștii comunicării, și axa obiectivă, între *context/referent* și *limbă/cod*.

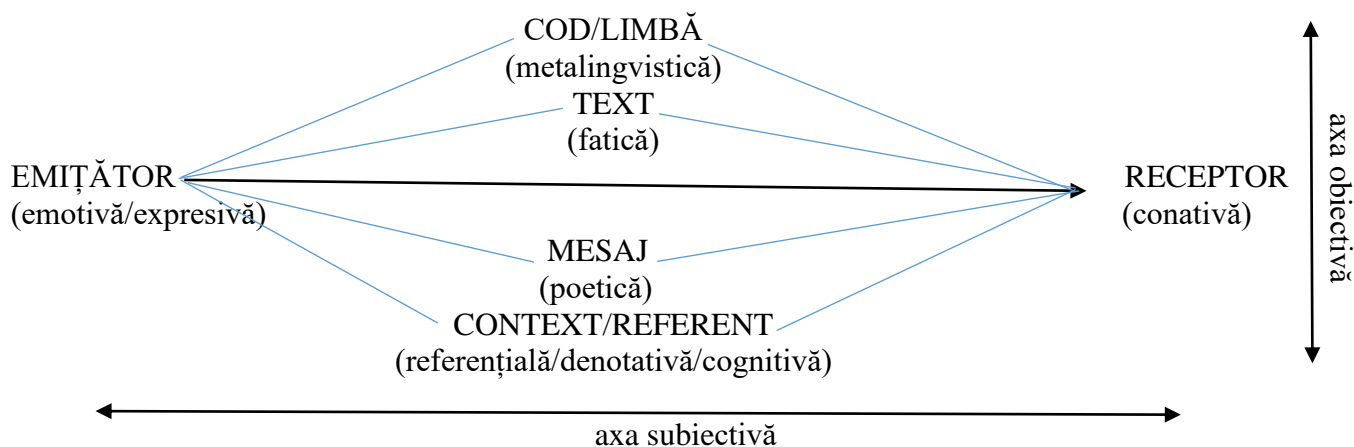

Fig. 1.1. Câmpul semiotic al lui Roman Jakobson

Sursa: elaborată de autor

La intersecția axei obiective cu cea subiectivă se află *mesajul*, prin intermediul căruia se transmite un volum de informații comunicate lingvistic, care intră în raport cu *textul*, ca situație verbală de comunicare. Observăm că de-a lungul axei subiective se află emițătorul și receptorul/destinatarul, care *subiectivează* în mod conștient sau subconștient *mesajul*. Subiectivarea *mesajului* se răsfrânge atât asupra *contextului/referentului*, cât și asupra *codului/limbii*, care este „obiectivă în sine, dar subiectivată prin cunoaștere și întrebuintare” [ibidem, p. 5].

Articulând toate componentele de mai sus, obținem o reprezentare a procesului de comunicare ce constă din șase componente (emițător, receptor, cod, contact, mesaj, context) și, respectiv, șase funcții asociate (funcția emotivă, conativă, poetică, metalingvistică, fatică, referențială), drept consecință logică a funcției generale a limbii de comunicare și cunoaștere (v. punctul 1.8. *Interacțiunea funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic*).

Limbajul ca sistem de semne folosit pentru comunicare vizează în mod preponderent aspectul prin care se realizează comunicarea umană și care servește pentru a exprima și a comunica idei și sentimente sau conținuturi ale conștiinței. În linii generale, limbajul se referă la posibilitatea sau modul de folosire a unei limbi, în special a lexicului, specific anumitor profesii sau grupuri sociale. Eugeniu Coșeriu percepe limbajul drept „un fenomen social, dat fiind că se produce în societate și este determinat din punct de vedere social – adică pentru producerea actului lingvistic minim e necesară prezența a cel puțin doi indivizi (vorbitorul și ascultătorul) – și dat fiind că semnele folosite trebuie să fie, cel puțin până la un anumit punct, comprehensibile și acceptabile în cadrul unei anumite comunități, depinzând, în parte, de componența, starea și istoria comunității înseși” [19, p. 8]. Ion Coteanu susține că limbajul este o variantă a limbii literare sau un rezultat al unor restricții, un „sistem lingvistic mai mult sau mai puțin specializat în redarea conținutului de idei specifice unei activități profesionale, unuia ori mai multor

domenii din viața social-culturală [...] orice limbaj nu este decât limba căreia i se atribuie o destinație specială” [25, p. 46].

În opoziție cu limbajul propriu-zis, limbajul specializat, conceput ca sistem de comunicare, reprezintă un subcod pragmatic al limbii în ansamblu, al cărui scop este transmiterea informației: „limbajul specializat reprezintă un sistem semiotic complex și semiautonom, bazat pe și derivat din limbajul comun, a cărui utilizare presupune o educație specializată și care implică comunicarea dintre specialiștii din același domeniu sau din domenii foarte apropiate” [60, p. 62]. Limbajul specializat indică pertinent modul în care specialiștii utilizează limba pentru a descrie realitățile specifice sferei lor de activitate. Totodată, limbajul specializat este folosit în scopuri speciale, având funcția de a comunica informații de natură specializată pe diferite nivele, atât la un nivel înalt de complexitate, între experți inițiați, cât și la un nivel mai mic de complexitate, cu scopul de a informa sau a iniția alte părți interesate, folosind cei mai economici, exacti și univoci termeni posibili. Limbajul comun, pe de altă parte, reprezintă totalitatea cuvintelor și expresiilor care se folosesc în mod curent. Din aceste precizări putem deduce că limbajul specializat nu este deloc izolat de limbajul comun, ci, dimpotrivă, este un segment al acestuia, prin care se transmit informații de specialitate. Prin urmare, limbajul specializat poate fi definit ca aplicarea limbajului comun pentru a exprima în mod tehnic cunoștințe specializate. Respectiv, limbajul specializat este utilizat în mod preponderent conștient în comparație cu limbajul comun, face referire la un set de subcoduri, care parțial se suprapun cu subcodurile limbajului comun, iar fiecare dintre aceste subcoduri poate fi caracterizat prin anumite particularități, precum domeniul de activitate, tipul de interlocutori, situație, intențiile emițătorului, contextul, tipul și forma schimbului de informații etc. [ibidem, p. 59].

Prin urmare, putem conchide că, în majoritatea cazurilor, limbajului specializat îi aparțin toate elementele lexicale care se referă la o activitate specifică sau la un domeniu științifico-profesional și care sunt folosite de un grup de vorbitori în comunicarea lor scrisă sau orală, în cadrul unui domeniu al existenței profesionale, culturale și sociale. Totodată, limbajul specializat are o sferă de întrebuințare limitată și, în consecință, este înțeles de un grup social strict determinat. Sintetizând opiniile științifice analizate *supra*, putem avansa o definiție a limbajului specializat care este, în opinia noastră, un segment codificat al limbii comune utilizat de un grup relativ restrâns de vorbitori, urmărind scopul de a asigura o comunicare clară, exactă, astfel încât mesajul să fie perceput de către destinatar.

Conceptul de limbaj diplomatic vine să confirme în mod direct specializarea acestui tip de limbaj, care este frecvent folosit într-un sens mult mai larg decât cel al specificului profesiei de

diplomat. Limbajul diplomatic este o expresie utilizată pentru desemnarea următoarelor noțiuni, dintre care ultima prezintă un interes sporit pentru cercetarea noastră: 1) limba în care se întrețin relațiile diplomatice oficiale și se redactează tratatele internaționale; 2) totalitatea termenilor și expresiilor tehnice care pe parcursul secolelor au devenit o parte componentă a vocabularului diplomatic; 3) cuvinte și expresii politicoase utilizate pentru a descrie o anumită stare neplăcută de lucruri.

François de Callières, în 1716, afirma că „diplomația este o profesie de sine stătătoare și merită aceeași pregătire și asiduitate pe care oamenii o acordă altor profesii recunoscute” [124]. Iar în 1815 Congresul de la Viena a recunoscut serviciul diplomatic drept o profesie bine definită, cu propriul său statut, ierarhii și reguli, având drept instrument de bază limba. Limba documentelor diplomatice este limba în care statul comunică cu lumea exterioară. Expunerea trebuie să fie clară, adecvată, concisă și precisă, fără înțeleșuri îndoielnice și echivoce. Notele diplomatice sunt formulate într-un mod logic și fără contradicții.

Ca orice domeniu de activitate bine definit, diplomația se caracterizează printr-un limbaj specializat, ce posedă o terminologie specifică, care nu întotdeauna este accesibilă publicului larg. Prin urmare, limbajul diplomatic se referă la expresiile tehnice care, de-a lungul secolelor, au devenit parte din vocabularul diplomatic obișnuit. Termenii limbajului diplomatic reprezintă unități lexicale organizate sistematic și sunt, de regulă, monoreferențiali, monosemantici și independenți de context. Totodată, prezența termenilor produce texte cu un anumit grad de dificultate, respectiv poate constitui un obstacol în comprehensiunea textului. Pe parcursul evoluției sale, limbajul diplomatic a dezvoltat un vocabular atent echilibrat, asigurând astfel un mod particular de control rafinat asupra diferitelor conotații ale cuvintelor. În diplomație, alegerea cuvintelor potrivite este extrem de importantă, deoarece utilizarea cuvintelor fără a le cunoaște scopul poate induce riscul unor situații nedorite. Astfel, diplomația s-a conturat drept o artă a revendicării („art du paraître”), folosind drept instrument de bază cuvântul, respectiv se caracterizează printr-un limbaj codificat, formal și urmărește scopul de a cultiva secretul în beneficiul celor puternici, ceea ce, în esență, explică așa-numitul aspect „neobișnuit” al limbajului. Wilfried Bolewski afirma că limbajul diplomatic este „cuvântul care împiedică atingerea armelor”, întrucât puterea acestuia se bazează pe faptul că conține idei mai durabile decât materia [57, p. 81].

1.5 Caracteristicile limbajului diplomatic

În esență, caracteristicile de bază ale limbajului diplomatic specializat pot fi analizate pe mai multe niveluri.

Nivelul fonetic se bazează pe raportul dintre *text și limbă*, din perspectiva modului de desfășurare a comunicării scrise sau orale, și participă la constituirea și revelarea mesajului fie prin semne vocal-articulate, fie prin semne grafice. Intonația, accentul, timbrul, durata, pauza contribuie la expresivitatea limbajului diplomatic și la dezvoltarea dominantei stilistice. Aceste atribute fonetice, percepute în limbajul diplomatic ca procedee stilistice, care se află în permanentă corelație între ele, sensibilizează diferite stări sufletești de care e stăpânit emițătorul în procesul comunicării și relevă atitudinea lui față de „obiectul” comunicării sau față de interlocutor.

La **nivel morfologic**, trăsătura distinctivă a limbajului diplomatic este marcată, în primul rând, de prezența și frecvența pronumelor de politețe (*domnia-voastră*), diferiți termeni de adresare, în legătură cu o anumită poziție în ierarhia diplomatică a statutului (*Excelență, dl/dna Ambasador, dl/dna Ministru-Consilier, dl/dna Consul*), care marchează prin ele înseși o atitudine de maximă deferență la cel mai înalt grad instituționalizat. Se observă o mare frecvență a substantivelor deverbale (*scandaluri de spălare de bani, complicitatea oficialilor delegați să administreze țara și instituțiile publice*) și a celor abstracte (*momente de mare oportunitate, cetățenii vor lua în considerare cu mare atenție opțiunile de vot, gândire critică, propagandă, dezinformare*), a pronumelor relative (*care, căroră*) sau adverbilor (*este înșelător să sugerăm, suficient de inteligent*), a cuvintelor de legătură (*precum, respectiv, prin urmare*). Formele verbale se folosesc cu precădere la prezent sau conjunctiv, iar persoana I plural este preferabilă persoanei I singular.

La **nivel sintactic**, relația în cadrul enunțului este una de cauză-efect, iar construcțiile sintactice (gerunziale și infinitivale) au funcția de depersonalizare a limbajului, cunoscută și ca obiectivizarea limbajului, care oferă un anumit grad de neutralitate stilistică: „În R. Moldova se vorbește mult despre forțele politice «pro-europene» și «pro-rusești». Cred că aceste dezbateri nu au sens. Mai degrabă există două tipuri de forțe politice: pro-stat de drept și anti-stat de drept. Din fericire, cred că majoritatea partidelor care candidează la alegerile din 11 iulie fac parte din categoria pro-stat de drept” [135]. Subiectul este apersonal, precedat de un verb copulativ, iar predicatele sunt complexe (cu participiu sau supin: *trebuie dovedit/arătat că*). Se dă preferință preponderent utilizării diatezei reflexive cu valoare impersonală. Pentru a evidenția fenomenul sau evenimentul, dar nu agentul, se utilizează formele pasive și impersonale, precum și fraze lungi, cu structuri interne complexe, bazate pe structurile nominale.

La **nivel lexical** acest limbaj se poate caracteriza printr-un bogat vocabular specializat, bine elaborat, diversificat și inovativ, cu termeni întrebuințați atât cu sens denotativ, cât și cu sens conotativ. Este vorba de cuvinte, în general, polisemantice, create fie prin dezvoltarea unui sens

diplomatic, alături de sensul sau sensurile din limba comună: *acord, convenție, azil, discuții/negocieri bilaterale/multilaterale*, fie prin extensiunea semantică a anumitor termeni diplomatici prin excelență: *depline puteri, aderare, aprobare, rezervă*.

Există și termeni care au un sens diplomatic, precum și unul sau mai multe sensuri aparținând altor limbaje specializate (*anchetă, ordonanță, recidivă*) și termeni aparținând exclusiv limbajului diplomatic (*comunicat, protocol, tratat*). Prezența cuvintelor împrumutate din alte limbi, cu preponderență din latina, franceză, engleză (*exequatur, consul, diplomație, aderare*), a internaționalismelor (*impeachment, viză*), a acronimelor (*NATO, OSCE, MAEIE*) constituie în egală măsură caracteristicile lexicale ale limbajului diplomatic.

Limbajul diplomatic este un sistem deschis, care se află în permanentă adaptare la nevoile comunicării eficiente. Se observă o tentație deosebită de a folosi cât mai mult împrumuturile, termenii neologici, mai ales cei de origine anglo-americană. Această atracție spre neologism este justificată din două puncte de vedere: pe de o parte, termenul neologic, având semnificația exactă a conceptului definit, circulă cu mai mare ușurință într-o limbă în comparație cu termenii creați sau traduși, care au nevoie de timp pentru a se impune ca termeni de specialitate; pe de altă parte, specialistul este mai sigur de corectitudinea informației pe care o transmite termenul original.

Considerăm totuși că aspectul limbajului diplomatic care îi conferă o notă enigmatică și prezintă un interes sporit de studiu este utilizarea deliberată a eufemismelor și expresiilor cu sens flexibil (*weasel words*). Prin urmare, în funcție de context și de modul în care se interpretează cuvintele, ceea ce este clar devine neclar (*aparent, cât mai curând posibil, disponibilitate, servicii extraordinare, inacceptabil, timp rezonabil, grijă rezonabilă, satisfăcător, neobișnuit, provocare, extremism violent, dezvoltare durabilă, climat internațional marcat de amenințări cu utilizarea forței, prevenire și reglementare pașnică a conflictelor*). Această flexibilitate alimentează calitatea limbajului diplomatic de a fi imprecis, dificil de abordat, deseori perceput drept pompos și ambiguu. Termenii sunt accesibili, aparent, tuturor categoriilor de vorbitori, dar sintagmele în care sunt utilizați (*pagube colaterale, proceduri alternative, operațiuni de menținere a păcii, foc prietenesc, lovitură chirurgicală, creștere negativă, eliberare din funcție* etc.) determină schimbarea sensului. Ideea în cauză vine să confirme în mod direct faptul că un receptor neavizat este incapabil să decodeze corect mesajul, pentru că nu există un cod comun al emițătorului și receptorului. În baza celor expuse până acum, putem afirma că, de fapt, atenția receptorului, în majoritatea cazurilor, este dirijată dinspre sensul sintagmei (deci de la general), a cărui receptare ar duce la decodarea corectă a mesajului, către sensul termenilor (spre specific), aleși intenționat dintre cei inofensivi (*operațiune, procedură*) sau pozitivi (*prietenesc, pace, eliberare, creștere*).

Afirmațiile de mai sus ne conving că procesul de eufemizare a limbajului diplomatic este permeabil și, respectiv, predispus la schimbare. Eufemismele din limbajul diplomatic au scopul de a evita aspectele neplăcute ale realității, de a menaja emițătorul și de a manipula receptorul, astfel mascând și denaturând realitatea. Totodată, emițătorul nu urmărește doar intenția de atenuare a impactului pe care mesajul îl poate avea asupra receptorului, ci și de persuadare, atât timp cât acesta încearcă să îi impună receptorului să adopte o anumită viziune asupra realității. Scopul emițătorului este de a-și consolida puterea, de a influența receptorul, de a-i impune acestuia propriile opinii și, de multe ori, de a voala mesajul. Ambiguitatea eufemismelor oferă flexibilitate și protecție negociatorilor, condiție esențială pentru exercitarea funcției diplomatice.

În lucrarea *Diplomacy*, Harold Nicolson stabilește că una dintre caracteristicile de bază ale limbajului diplomatic este modalitatea de exprimare extrem de șlefuită, care permite diplomaților să spună lucruri aspre fără a fi provocatoare sau nepoliticoase. Această caracteristică a limbajului diplomatic se dovedește a fi o strategie eficientă, pe care diplomații o exercită adesea pentru atingerea anumitor scopuri și obținerea rezultatelor dorite. Pentru a evita unele situații neplăcute, diplomații folosesc în mod deliberat cuvinte vagi precum eufemismele. Aceste cuvinte ambigue nu posedă capacitatea de a transmite destulă informație sau detalii exacte despre un anumit fapt. Lingviștii percep această ambiguitate pragmatică drept un fenomen epistemic care impune cunoașterea în profunzime nu doar a limbii, ci și a modului de utilizare a acestei limbi. Ambiguitatea poate fi reflectată fie printr-un sistem conceptual incomplet/imprecis al emițătorului (ceea ce constituie viziunea macroscopică), fie printr-un fenomen epistemic care se exprimă prin insuficiența abilităților lingvistice (ceea ce constituie viziunea microscopică).

1.6 Interacțiunea funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic

În continuare, ne propunem să analizăm limbajul diplomatic din perspectiva procesului de comunicare și să observăm modul în care funcțiile limbajului descrise de Roman Jakobson se reflectă în limbajul diplomatic, evidențiind *scopul* pe care aceste funcții le urmăresc. În această analiză vom porni de la aserțiunea că nicio activitate de ordin diplomatic nu este posibilă fără comunicare. Comunicarea și cunoașterea ca funcție generală, globală a limbii este esențială în vederea stabilirii și menținerii relațiilor internaționale dintre state. Canalul de comunicare este de obicei oral (în timpul sesiunilor, întâlnirilor, interviurilor) sau scris (comunicate de presă, declarații, note verbale). În fond, procesul de comunicare este îndreptat de la *emițător* spre *receptor*. Pentru ca *mesajul* transmis să-și îndeplinească funcția de comunicare are nevoie de un *context* la care se referă, pe care destinatarul să-l poată percepe, care să fie verbal sau capabil de a fi verbalizat; de un *cod* comun atât emițătorului, cât și destinatarului; și de *contact*, legătura

psihologică între cei doi, care le dă posibilitatea să stabilească și să mențină comunicarea. Fiecare dintre factorii constitutivi ai comunicării umane determină funcții diferite.

1. Funcția *emotivă* sau *expresivă* este generată de relația dintre emițător și conținutul mesajului. Primul participant al situației de comunicare, emițătorul, „brodează în culori” agreabile canavaua eufemismelor [50, p. 74], colorând-o în diferite grade cu o anumită emoție. Această funcție este prezentă în majoritatea mesajelor, întrucât însăși alegerea unei formulări din cele mai simple, mai „reci”, este la fel un semn al unei anumite atitudini a vorbitorului față de conținutul mesajului. Utilizarea deliberată a eufemismelor ne propulsează în mod automat spre identificarea intenției sau scopului pe care emițătorul îl urmărește în situația de comunicare (v. capitolul 2, *Funcțiile eufemismului*). Astfel, emițătorul recurge la un limbaj echivoc, deliberat eufemistic și implicit, construind un mesaj cu o anumită încărcătură expresivă, urmărind scopul de a influența sau a modela percepția receptorului. Această funcție vizează expresiile care relevă atitudinea emițătorului față de ceea ce vorbește, punându-i în evidență personalitatea ce iese sau tinde să iasă din anonimat. Expresivitatea limbajului diplomatic se manifestă prin utilizarea eufemismelor exprimate prin diverse mijloace stilistice. Generarea mijloacelor stilistice în procesul de constituire și exprimare a mesajului duce la dezvoltarea dimensiunii stilistice a textului/canalului de transmitere. Stilul, ca unitate fundamentală a dimensiunii stilistice, se manifestă în planul expresiei, dar se dezvoltă ca identitate specifică în interiorul raportului dintre *text-mesaj*, cu alte cuvinte, între planul expresiei și planul semantic al textului lingvistic.

2. Funcția *conativă* sau *de cunoaștere, persuasivă, injonctivă* este orientată predominant către receptorul mesajului și are tendința de a-l provoca sau de a-i impune ceva. Receptorul/destinatarul intră în mod voit sau întâmplător în posesia mesajului transmis de către emițător. Emițătorul urmărește să-l influențeze pe destinatar în sensul formării anumitor convingeri, impunerii punctului de vedere față de destinatar sau determinării unei anumite atitudini a destinatarului față de obiectul comunicării. Scopul funcției conative este de a persuadea, de a schimba atitudinile și comportamentul asociat receptorului în conformitate cu convingerile sau scopul emițătorului.

Arta convingerii sau retorica este practica și studiul resurselor lingvistice care îi ajută pe diplomați să își atingă obiectivele și presupune utilizarea tuturor resurselor limbajului pentru a convinge. Studiul retoricii se bazează în mod tradițional pe trei piloni: 1. *pathos* (gr. „emoție”), denumit în general „apel la emoții” și care include capacitatea de a angaja simpatia și imaginația publicului; 2. *logos* (gr. „cuvânt”), și anume apelul la argumentul motivat, care implică alegerea plăcută a cuvintelor, utilizarea gândirii logice și argumentarea solidă; și 3. *ethos*, care este un apel la caracterul bun al vorbitorului: credibilitatea, experiența, cunoștințele și autoritatea lui;

autenticitatea intereselor și obiectivelor declarate și natura probelor lor sau, cu alte cuvinte, arta de a vorbi într-o manieră amiabilă, eufemistică. Deci dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic se află la intersecția patosului cu logosul, care rezultă în ethos. Dacă ar fi să ajustăm termenii tradiționali ai retoricii la realitatea de astăzi, am putea spune că patosul se traduce prin „convingere ușoară”, logosul prin „convingere dură” și combinația celor două, împreună cu etosul, ca „convingere inteligentă”.

Un exemplu al funcției conative creionat explicit în limbajul diplomatic poate servi apelul de îndemn al președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, de a participa la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021: „Cine poate face ordine în stat? Cine e în stare să conducă țara ca să o scoată din criză?” [137]. Această funcție servește la incitarea receptorului la acțiune, urmărindu-se un anumit răspuns de la receptor. În acest mod emițătorul încearcă să dirijeze, prin anticipare, reacțiile de răspuns ale receptorului. Receptorul, la rândul său, devine un participant activ la situația de comunicare, construindu-și propriul context interpretativ.

3. Funcția *poetică* sau *estetică*, *imaginativă* este orientată către profunzimea mesajului și presupune ca cei doi parteneri de comunicare să folosească același cod. Această funcție pune în evidență latura palpabilă a semnelor lingvistice, adâncind opoziția fundamentală dintre inteligibil și perceptibil, dintre semnul lingvistic ca mijloc de cunoaștere inteligibilă și obiectele realității de referință. Mesajul se caracterizează prin coerență, cursivitate, claritate, fiind determinat de loc, timp și starea psihică a emițătorului. „Prin acțiunea funcției poetice, semnele lingvistice sunt selectate în legătură cu capacitatea lor de a se armoniza între ele sub aspectul strict al expresiei, din perspectiva unei estetici a limbii sau a textului” [36, p. 13]. Funcția poetică a limbajului diplomatic se creionează în combinarea semnelor lingvistice selectate din planul paradigmatic al limbii în planul sintagmatic al textului, devenind concomitent o alegere lingvistică (semantico-sintactică) și stilistică. Într-un enunț precum: „**În ciuda manipulării masive din partea unor mijloace de informare în masă, dar și din partea unor politicieni din această țară, cred că majoritatea moldovenilor sunt suficient de inteligenți pentru a discerne adevărul de fals și pentru a lua decizii conștiente**” [135], combinarea semnelor lingvistice reprezintă o urmare intenționată, pregătită în mod conștient de către emițător prin însuși modul de selectare a semnelor lingvistice, optând pentru anumite semne și pentru o anumită modalitate de combinare a acestora. Astfel, emițătorul optează din diferite motive pentru anumite semne lingvistice, fiind conștient de consecințele opțiunii sale asupra structurării textului. Operarea selecției și apoi combinarea în enunț a semnelor lingvistice este rezultatul emițătorului de a construi un mesaj profund, capabil de a pune accent pe *ce* se spune, dar și pe *modul* în care este conceput acest

mesaj. Prin urmare, combinarea semnelor lingvistice din enunțul de mai sus se află în legătură cu:

a) compatibilitatea semantico-sintactică reciprocă, intrând într-o relație sintactică de interdependență (*manipulare din partea mijloacelor de informare în masă, dar și din partea unor politicieni din această țară*); și

b) capacitatea relațiilor sintactice în care aceste semne intră pentru interpretarea lingvistică a unor raporturi extralingvistice: primul raport extralingvistic este exprimat/interpretat lingvistic printr-o relație de dependență, prin intermediul locuțiunii conjuncționale *în ciuda manipulării masive (...) cred că majoritatea moldovenilor sunt suficient de inteligenți (...) pentru a lua decizii conștiente*; iar al doilea raport extralingvistic pune în evidență latura palpabilă a semnelor lingvistice și se stabilește între substantivul *manipulare* (ca influențare a opiniei publice printr-un ansamblu de mijloace, presă, radio etc., prin care, fără a se apela la constrângeri, se impun acesteia anumite comportamente) și eufemismul *mijloace de informare în masă* (marcând obiectele realității de referință) care aparțin *unor politicieni din această țară*.

Solomon Marcus menționează că deopotrivă cu funcția poetică, orientată spre mesaj, ar putea fi investigată și „funcția perturbatoare”, fiind orientată asupra zgomotului semantic ce vine nu din exterior, ci din interiorul actorului angrenat în situația de comunicare, și asupra interpretării mesajului [78, p. 30]. Potrivit liniei de gândire a lui Solomon Marcus, componenta zgomotului intervine în câmpul limbajului diplomatic referindu-se la tot ceea ce poate constitui sursa deteriorării sau denaturării, parțiale sau totale, a mesajului. Zgomotul semantic cauzează diferențe în interpretarea mesajului care duc la distorsionarea comunicării sau chiar la întreruperea ei. Funcția perturbatoare constă deci în orice acțiune care provoacă diferențe între mesajul trimis de emițător și cel ajuns la destinatar. Respectiv, această funcție poate afecta sensul și referentul mesajului, prin introducerea unor surse de ambiguitate semantică. Complexitatea și importanța acestei noi „funcții perturbatoare” constă din diverse surse de ambiguitate, imprecizie, neînțelegeri pe care codul sau eufemismul le poate conține fie în structura sa internă, fie le poate genera prin utilizarea sa socială. Academicianul român consideră, pe bună dreptate, că cercetarea acestei funcții este de o importanță majoră în limbajul diplomatic și în negocierile internaționale, întrucât una dintre sarcinile sale vizează investigarea diverselor tipuri de distorsiuni ale mesajului și posibilitatea de a le diminua sau de a le evita complet, iar dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic reprezintă o modalitate de atenuare a efectelor potențial ofensatoare.

4. Funcția *metalingvistică* permite controlul funcționării codului și urmărește înțelegerea corectă și completă a mesajului. Este important să observăm că funcția metalingvistică se referă

la trei componente ale procesului de comunicare: codul (care vizează elementele din care se constituie mesajul), emițătorul și receptorul. Metalimbajul transmite cunoștințe despre limbaj și este folosit cu scopul de a explica un cuvânt, de a preciza un sens. Semnele comune alcătuiesc codul, iar codul, la rândul său, poate să conțină atât semne verbale, cât și nonverbale. Solomon Marcus, în lucrarea *Comunicarea diplomatică*, observă că „într-o investigație mai detaliată am putea defini încă două funcții, orientate către emițător și receptor: funcția de codificare și respectiv decodificare” [ibidem, p. 30]. Cercetătorul susține că aceste funcții sunt foarte importante în timpul întâlnirilor organizațiilor internaționale, unde „schimbarea codurilor și procesele de traducere au loc frecvent”.

Diplomații utilizează eufemismele în calitate de coduri pentru încriptarea mesajului implicit în scopul construirii sensului ascuns. Întrucât „orice comunicare nu este un proces linear” [44, p. 76], este primordial să se țină cont atât de volumul informației care se ascunde în spatele acestor coduri, cât și de informația implicită. Respectiv, receptorul, în baza cunoștințelor pe care le posedă, are sarcina „să decodeze atât mesajul explicit, cât și cel implicit” [ibidem, p. 76]. Astfel, funcția metalingvistică servește pentru evaluare și interpretare, centrându-și atenția asupra modului în care trebuie decodate eufemismele utilizate. Chiar dacă, pentru început, prezența acestor coduri conferă un caracter echivoc limbajului diplomatic, în urma unei decodări conștiente sensul termenilor pe care i-au înlocuit se va recupera în totalitate. Totodată, acestui sens i se va adăuga și intenția emițătorului de a evita și a modela realitatea. Invocăm în această ordine de idei interviul în care președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a fost întrebat de către un jurnalist NBC dacă este un asasin: „Mr. Putin, are you a killer?”. Drept răspuns, Putin a zâmbit. Zâmbetul în această situație de comunicare poate fi perceput drept un cod care ascunde în spatele său o realitate dură, prin care se evită un răspuns prompt și se câștigă timp pentru formularea unui răspuns evaziv, echilibrat și infatuat. Funcția metalingvistică se reflectă mai cu seamă în argumentele invocate de către președintele rus, după o scurtă pauză: „De-a lungul mandatului meu, m-am obișnuit cu atacuri din tot felul de unghiuri și din tot felul de zone, sub toate tipurile de pretext și motive, la diferite calibre și înverșunări, și nimic nu mă surprinde”.

5. Funcția *fatică* este orientată către canalul comunicării dintre emițător și receptor și presupune stabilirea unui contact lingvistic. Această funcție este cea prin care limbajul diplomatic asigură menținerea contactului lingvistic între interlocutori și este orientată spre text/contact. Pentru realizarea și menținerea comunicării este important să se stabilească o conexiune nu doar de ordin fizic, ci și de ordin psihologic. Funcția fatică verifică funcționarea canalului și servește la stabilirea, menținerea sau întreruperea contactului ori comunicării, asigurând o cale coerentă de comunicare între emițător și receptor.

6. Funcția *referențială* sau *denotativă, cognitivă*, orientată spre context sau spre semnificația mesajului, este preocupată de conținutul obiectiv al mesajului transmis. Această funcție se distinge în cadrul lingvistic prin valoarea pur noțională, referențială a cuvintelor, adică informează despre ceva sau cineva și se regăsește în transmiterea de informații, făcând trimiteri la context și stabilind referentul. Interlocutorii situației de comunicare trebuie să fie siguri că contextul comunicării/discuției este același, adică funcția referențială este identică. Această necesitate se explică, de exemplu, în efortul de a ajunge la un acord general cu privire la ceea ce se înțelege prin termenii „agresiune” sau „libertate”.

Analizând minuțios modul de corelare a funcțiilor limbajului conform câmpului semiotic cu limbajul diplomatic, constatăm că acestea se influențează în mod constant și reciproc, respectiv optimizarea simultană a tuturor funcțiilor ar fi nejustificată, iar stabilirea unei ierarhii de importanță nu este deloc ușoară. Prin urmare, considerăm că identificarea unei ponderi de importanță a funcțiilor limbajului diplomatic pentru anumite categorii de procese de comunicare ar fi mai utilă și mai bine argumentată. Totodată, este important să menționăm că o asemenea organizare nu se impune într-o manieră unică și ar putea fi completată sau modificată în mod corespunzător.

În majoritatea cazurilor, diplomații folosesc un limbaj neobișnuit, eufemistic, eclectic, care scoate în evidență în mod pregnant funcția expresivă a limbajului și creionează voalat sentimentele emițătorului față de problema dezbătută. Considerăm totuși că în raportul emițător-receptor, funcția conativă are prioritate față de cea expresivă din simplul motiv că încearcă să influențeze și să modeleze gândurile receptorului. Totodată, funcția conativă este un instrument puternic de persuadare și câștigare a sprijinului public, în special în perioada actuală a revoluției informaționale. Însă puterea funcției conative este diminuată sau, mai cu seamă, modificată de pluralitatea codurilor sau de utilizarea sistematică a expresiilor eufemistice în limbajul diplomatic. Deseori, rolul funcției poetice este reliefat și intensificat de importanța mesajului ca valoare în sine. Să amintim în această ordine de idei faimosul discurs al generalului Charles de Gaulle din 18 iunie 1940, care a pus bazele organizării rezistenței franceze împotriva Germaniei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și care, datorită impactului pe care l-a avut, este considerat unul dintre cele mai importante discursuri din istoria Franței.

Deși este dificil să realizăm o ierarhie generală de importanță a acestor funcții, considerăm totuși că funcția care are prioritate față de celelalte funcții în limbajul diplomatic și care are un rol privilegiat este cea fativă. Prioritatea funcției fativă prezumă păstrarea contactului în orice condiții, ceea ce este, de fapt, esența diplomației. Drept exemplu poate servi dialogul din timpul războiului rece dintre SUA și URSS, când „telefonul direct între președintele SUA și cel al

URSS era vital pentru prevenirea declanșării unui război nuclear din cauza unei neînțelegeri sau comunicări defectuoase între cele două superputeri” [37, p. 149]. Acest „fir roșu” stabilit între președinții SUA și URSS a dovedit că condiția fundamentală a păcii este păstrarea contactului cu toți partenerii, independent de atitudinea și comportamentul acestora. Cel mai periculos semn al deteriorării relațiilor diplomatice este încetarea funcționării canalelor de comunicare internațională. Astfel, păstrarea păcii este, în mare măsură, arta de a menține dialogul dintre state în stare funcțională. Funcția fatică urmărește scopul de a găsi formulări care evită să ofenseze și sunt acceptabile pentru toate părțile.

În perioada actuală, menținerea contactului devine din ce în ce mai dificilă, contrar aserțiunilor potrivit cărora dezvoltarea tehnologiilor informaționale contribuie esențial la menținerea relațiilor diplomatice și la evoluția diplomației digitale. Concomitent cu dezvoltarea fulminantă a tehnologiilor informaționale au apărut, la fel de fulminant, și anumite grupări teroriste care reprezintă pentru lumea contemporană o adevărată amenințare. În condițiile în care între președinții marilor puteri și creierul mișcărilor teroriste nu există niciun fel de contact („telefon roșu”), funcția fatică pierde din valoare. Odată cu deteriorarea funcției fatice se diminuează sau uneori se reduce la zero și funcția metalingvistică, tocmai pentru că ambele se află într-o reciprocitate deosebit de puternică; iar diminuarea funcțiilor limbajului determină crize nu doar de comunicare, dar și politice.

Voltaire afirma: „Când un diplomat spune *da*, a subînțeles *poate*; când spune *poate*, a subînțeles *nu*; iar când spune *nu*, atunci nu este diplomat”. Această aserțiune ne dovedește faptul că „mesajul diplomatic este perceput drept un cod care urmărește scopul de a fi recepționat agreabil, fără a stârni efecte secundare nedorite” ce ar ofensa demnitatea sau ar deteriora buna înțelegere. Această perspectivă de evaluare a importanței funcțiilor limbajului diplomatic accentuează valoarea funcției metalingvistice (evidențiate de Roman Jakobson) deopotrivă cu funcția de codificare și decodificare orientată către emițător și receptor (potrivit lui Solomon Marcus). În procesul de decodificare și, respectiv, de percepere a mesajului pot interveni anumite obstacole, determinate de zgomotul semantic care se raportează la funcția de perturbare și care conferă limbajului diplomatic caracteristica de a fi un limbaj imprecis și echivoc. Această imprecizie se manifestă prin prezența termenilor generali, ambigui, neclari sau polisemantici, ceea ce exprimă, de fapt, dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic. Ambiguitatea și generalitatea sunt presupuziții de bază ale limbajului diplomatic, contribuind la buna desfășurare a relațiilor internaționale.

O altă funcție a limbajului diplomatic, analizată de către Solomon Marcus în lucrarea *Diplomatic Communication* și care merită a fi luată în considerare în cercetarea noastră, este cea

terapeutică sau de observare, îndreptată spre un al treilea participant al situației de comunicare, și anume asupra *observatorului*. Potrivit liniei de gândire a savantului român, relațiile de prietenie dintre participanții situației de comunicare nu sunt tranzitive, întrucât „A ar putea fi în relații bune cu B, iar B cu C, dar aceasta nu implică faptul că A ar fi în relații bune cu C” [79, p. 546]. Solomon Marcus preia componenta observațională și funcția terapeutică sau de arbitraj corespunzătoare acestora, pentru a le include în structura generală a procesului de comunicare diplomatică. Prin urmare, în situația în care cei doi participanți ai comunicării nu ajung la un consens, se apelează la un al treilea participant, care are funcția de intermediere sau de arbitraj. Este important să menționăm că o mare parte a comunicării diplomatice se referă la asemenea intermediere din motiv că *observatorul* se află în afara conflictului și are o viziune diferită asupra problemei existente între cei doi participanți. Într-o asemenea situație, funcția terapeutică urmărește scopul de a preveni declanșarea unui conflict sau de a realiza o înțelegere între două sau mai multe părți adverse. Rolul major al funcției terapeutice se manifestă prin modul în care comunitatea diplomatică monitorizează evenimentele de ordin politic din alte țări.

Concluzii la capitolul 1

1. Abordarea diacronică a limbajului diplomatic evidențiază numeroase transformări, dar și anumite constante istorice. Fiind într-o perpetuă schimbare, conținutul, caracterul și mijloacele limbajului diplomatic au cunoscut de-a lungul etapelor de dezvoltare o evoluție ascendentă. Astfel, diplomația din epoca modernă preferă să soluționeze conflictele și litigiile prin intermediul comunicării la masa tratativelor, pe calea colaborării reciproce și a consensului.

2. Epoca contemporană constituie apogeul evoluției diplomatice, devenind instrumentul principal al politicii externe și al relațiilor internaționale. Interesele lumii de astăzi sunt de nerecunoscut în ultimul secol, deoarece trăim într-un mediu global mult mai provocator, mai complex și mai exigent decât lumea din 1945. Astfel, esența și practicile diplomatice se modelează în funcție de natura schimbătoare a lucrurilor, observându-se o mobilitate mare a vocabularului. Epoca democrației a adus presiuni pentru o diplomație deschisă și transparentă, negocieri și tratate. Drept rezultat, atât caracterul diplomatic, cât și mijloacele tradiționale de politică externă și-au schimbat forma, în timp ce funcțiile de bază ale diplomației au rămas aceleași.

3. Reflectând asupra continuității artei diplomatice și examinând diagrama evoluției limbajului diplomatic, observăm că universul limbajului diplomatic se manifestă prin cosmopolitism și cunoaște o traiectorie ascendentă. Esența limbajului diplomatic nu constă în zădărnicierea planurilor cuiva, ci în convingerea de interesele comune și dezavantajele poziției care nu colaborează. Astfel, limbajul diplomatic nu este un simplu mijloc de comunicare, dar și un instrument care și-a asumat un rol politic, prin care se manifestă puterea și dominanța politică.

4. Sub influența globalizării lumii contemporane și a apariției rețelelor de socializare, tot mai des folosite în difuzarea politicii statale, cercul restrâns al lumii diplomatice își lărgeste spectrul și cunoaște un nou vector de dezvoltare. De asemenea, se observă un fenomen al globalizării în care experții diplomației publice explorează potențialul mediilor sociale în efortul de a câștiga inimile și mințile oamenilor atât din țară, cât și din străinătate, iar pentru o funcționare optimă a acestei comunicări este nevoie de gândire strategică, înțelegere profundă și analiză critică.

5. Definirea limbajului diplomatic ca parte a limbajului specializat, stabilirea caracteristicilor la nivel fonetic, morfologic, sintactic și lexical prin evocarea lexicului specializat pun în relief dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic. Această caracteristică a limbajului diplomatic permite găsirea unui consens atunci când părțile aflate în proces de negociere nu pot

ajunge la un acord comun. Din păcate însă, istoria ne demonstrează că acest deziderat nu a fost mereu realizat, provocând lecții dure pentru întreaga umanitate. Din aceste motive, considerăm că este important să cunoaștem structura, posibilitățile, constrângerile, dar și pericolele acestui limbaj pentru a-l utiliza într-un mod eficient.

6. Oglindirea funcțiilor limbajului în limbajul diplomatic evidențiază scopul și modalitatea funcționării limbajului diplomatic, care este, în fond, orientat spre un dialog democratic între state. Dezvoltarea unui instrument care să permită înțelegerea profundă a limbajului puterii, elucidarea ambiguităților și perceperea abilităților discursive ale diplomaților sunt primordiale.

2. ABORDĂRI TEORETICO-PRACTICE ALE EUFEMIZĂRII LIMBAJULUI DIPLOMATIC

2.1 Excurs diacronic al conceptului

Termenul *eufemism* provine din grecescul *εὐφημισμός/euphēmismos*, care este un derivat al cuvintelor *eu* (bine) și *phēmi* (eu spun) și are conotația unei exprimări de bun augur, conturând o anumită situație ca fiind mai bună decât cum este. Cuvântul *eufemism* datează încă din Antichitate, făcând parte din vocabularul sacral, considerându-se că există o relație mistică între cuvinte și lucruri, și cunoaște o dezvoltare mai pronunțată și mai evidentă în perioadele puritane și victoriene. Semnificația eufemismului înaintea odată cu timpul și se observă că pe măsură ce o societate evoluează de la caracteristicile sale primitive, acest termen își pierde valoarea sacrală și se regăsește în formule de politețe, elocvență, stăpânire de sine, bunăvoință și armonie. Notoriu este faptul că în lucrările filosofilor antici, precum Cicero și Quintilian, deseori se regăsesc expresii eufemistice, care urmăreau scopul nu doar să mascheze conceptele neplăcute, dar și să valorifice latura pozitivă a unor fenomene. Asemenea procedee de exprimare eufemistică, deși cunoscute sub nume și definiții diferite, erau considerate norme ale unui stil frumos și rafinat. Tendința atinge apogeul dezvoltării sale în perioada de aur de la începutul secolului al XVII-lea în Franța, atunci când înlocuirea termenilor neplăcuți nu are doar un scop de atenuare, ci și de înnobilare, pentru a atinge un nivel superior de demnitate sau a fi decor lingvistic. De exemplu, utilizarea verbului *a muri* a început să fie evitată și înlocuită cu o serie de circumlocuții (*a trece în eternitate/veșnicie/nemurire/în lumea celor drepiți, a pleca într-o lume mai bună, a se stinge din viață*), care, pe lângă faptul că sunt eufemistice, deoarece evită evocarea directă a morții, reprezintă o încercare de a se exprima cât mai rafinat și mai elevat, înălțând moartea la un nivel mitic și fabulos prin intermediul unei transfigurări verbale. Prin urmare „eufemismul dobândește calități morale, iar în funcție de necesitate, ajunge să obțină calități estetice” [101, p. 12].

Este bine cunoscut faptul că expresiile eufemistice sunt atât de impregnate în limbajul diplomatic, încât uneori devine dificil de sesizat semnalele ascunse de astfel de „observații rafinate”. Bunăoară, cuvântul *întâmplător/incidentally/par hasard*, utilizat într-un anumit context, se referă la *dezvăluirea exactă a scopului discuției*; iar expresia *alte agenții ale Casei Albe sau prietenii noștri de peste râu/other Whitehall Agencies/our friends over the river/autres agences de Whitehall/nos amis de l'autre côté de la rivière* face aluzii la serviciile de informații secrete, deoarece este bine cunoscut faptul că spionii obișnuiesc să activeze sub umbrela

conceptului de *lucrători ai guvernului*. Atunci când un diplomat evaluează o decizie sau o situație ca fiind *curajoasă/courageous/courageux*, se sugerează, de fapt, că situația ar putea fi un eșec sau ar provoca daune. Într-un anumit context, o *discuție sinceră/a frank discussion/une discussion franche* subînțelege un schimb robust de opinii sau, cu alte cuvinte, o neînțelegere. Iar cuvintele *democrație, socialism, libertate, patriotic, realist, justiție* au diverse semnificații pentru diferite societăți, care nu pot fi reconciliate între ele. Cuvântul *democrație* este extrem de antagonist, fapt ce duce la lipsa unei definiții unanim acceptate din cauza multitudinii de viziuni asupra acestui concept. Atât timp cât cuvintele *democratic/democrație* nu aparțin unei anumite doctrine, acestea au conotații pozitive în calificarea unei țări sau a unui regim de guvernare. Cuvintele de acest fel sunt adesea folosite într-un mod conștient ilicit. Adică, persoana care le folosește are propria sa definiție, dar îi permite destinatarului să înțeleagă acest concept conform pregătirii sale cognitive și să-și deseneze propria imagine asupra acestui concept. *Măsuri de pacificare* sunt considerate actele de bombardare a localităților incapabile de a se apăra împotriva atacurilor, ocuparea acestor teritorii cu trupe de soldați care urmăresc *stabilitatea* sau deportarea oamenilor în locuri îndepărtate, necunoscute, în condiții greu de imaginat. *Transferul sau rectificarea proprietății private* are loc atunci când oamenii li se ia sau li se impune achitarea unor plăți mai mari decât venitul propriu. Atunci când oamenii sunt trimiși la închisoare fără un proces echitabil sau împușcați în spate, acțiunea se numește *eliminarea elementelor nesigure*.

Astfel de expresii reprezintă „un alt fel de a nu spune” și sunt necesare atunci când se evită crearea unei imagini nefavorabile. În astfel de cazuri eufemismul oferă posibilitatea creării unor semnificații distanțate pentru preținsele argumente, remodelând gândurile oamenilor cu privire la evenimentele politice și diplomatice. De obicei, diplomații tind să folosească asemenea strategii de comunicare, prin intermediul cărora pot manipula limbajul și transforma mintea și convingerile oamenilor. Dimensiunea eufemistică în limbajul diplomatic nu se referă doar la limbajul folosit și la expresiile alese, ci mai degrabă la faptele denaturate transmise publicului de către diplomați. Or, după cum a menționat George Orwell, „marele dușman al limbajului clar este nesinceritatea” [85, p. 7]. Acest stil bombastic de expunere a faptelor reprezintă categoria eufemistică a limbajului diplomatic, voalând faptele nefavorabile, estompând contururile și acoperind toate detaliile. Astfel, limbajul diplomatic devine deseori un limbaj al evaziunii și al „minciunilor albe” [64, p. 3]. În mod corespunzător, eufemismul impregnat în limbajul diplomatic poate fi asociat cu un instrument care ascunde sau maschează adevărul și ghidează gândurile publice atunci când se referă la problemele și evenimentele sociale, politice sau economice. Atât timp cât gândirea corupe limbajul, limbajul poate în egală măsură să corupă

gândirea. În același cadru de idei, George Orwell menționează, în celebrul său articol „Politics and the English Language”, că „limbajul politic urmărește să facă astfel încât minciunile să pară adevăr, iar crima să impună respect” [85, p. 8]. Prin urmare, eufemizarea limbajului diplomatic este un proces complex, orientat spre atingerea obiectivelor stabilite.

2.2 Fundamente teoretice ale eufemismului

Necesitatea definirii eufemismului se explică prin diversitatea abordărilor și interpretărilor existente, ceea ce îl face „extrem de încăpător”. În cele ce urmează ținem să reliefăm tezele relevante din sfera cercetărilor lingvistice care ne oferă o varietate largă de definiții. Totuși, analizând diversitatea de abordări și definiții, ne confruntăm cu dificultatea identificării unei definiții unanim acceptate. În urma documentării științifice efectuate putem deduce că cercetările lingviștilor moderni în domeniul de referință converg în general spre recunoașterea a trei abordări fundamentale ale eufemismului: lingvistică, pragmatică și cognitivă.

2.2.1. Abordarea lingvistică

Abordarea lingvistică presupune cercetarea eufemismului prin prisma funcționării lui ca proces în limbă, izolându-l astfel de contextul său cultural extralingvistic. Această cercetare presupune înscrierea eufemismului în planul semantic și pornește de la opoziția între denotație și conotație, raportând procesul de eufemizare la excluderea semnelor nefavorabile sau ofensatoare. Putem distinge două trăsături comune ale eufemismului din limbajul diplomatic: abaterea de la semnificat și semnificații vagi.

a) Abaterea de la semnificat poate fi interpretată prin prisma saussuriană a semnului diadic, unde eufemismul este tratat ca o relație între semnificant (imaginea mintală, vizuală și auditivă a unui cuvânt/semnele fonetice ale limbajului) și semnificat (concept, reprezentarea mintală a unui lucru). Limbajul selectează în mod simultan un semnificant (dintr-o masă informă de sunete) și un semnificat/concept (dintr-o masă informă de precepte). Eufemismul în acest caz este înlocuirea semnificantului cu un alt semnificant, a cărui semnificație corespunde în continuare cu acesta din urmă. Eufemismul și semnificantul pe care îl înlocuiește reprezintă același semnificat. Totuși, eufemismul din sfera diplomatică este diferit de înțelesul său bine cunoscut în sensul că este complet deviat de la semnificantul său. De exemplu, semnificantul *atac* este înlocuit cu semnificantul eufemistic *apărare activă*, iar *recesiune* – prin *creștere negativă* cu scopul de a diminua și a mușamaliza semnificația ofensivă.

b) Dimensiunea eufemistică este recunoscută pe scară largă prin semnificația vagă pe care o conferă limbajului diplomatic, manifestată prin înlocuirea cuvintelor directe cu altele mai

echivoce. De exemplu, cuvântul *invazie* este înlocuit prin *misiune de salvare*, pledând că asemenea intervenții sunt justificate prin ajutorul unor țări, *acțiunile de bombardament aerian* sunt denumite *operațiuni aeriene*, *acțiunile de atac* ale unor țări asupra altora sunt prezentate drept *operațiuni militare și de dezarmare*.

Considerăm că abordarea lingvistică oferă cele mai numeroase definiții tradiționale, incluse în lucrări de stilistică și dicționare generale ale limbilor. Termenul *eufemism* apare pentru prima dată în dicționarul lui Thomas Blount *Glossographia*, în anul 1656 (*eufemismus*), definit drept „o interpretare bună sau favorabilă a unui cuvânt urât” [109]. Un alt studiu asupra eufemismului găsim în ampla lucrare de lingvistică și stilistică din 1730, semnată de César Chesteneau Du Marsais, *Traité des Tropes*, în care autorul s-a preocupat mai mult de abordarea stilistică a eufemismului, cercetând aspectul semantic al acestuia. Du Marsais definește eufemismul drept „un trop/o figură prin care se deghizează idei neplăcute, urâte sau triste sub cuvinte care nu denotă sensul direct al acestor idei, ci servesc drept voal pentru o exprimare acceptabilă, aparent mai agreabilă, mai puțin șocantă sau mai onestă, după cum este necesar” [138]. Încă din cele mai vechi timpuri, toate națiunile civilizate au evitat utilizarea cuvintelor care ar putea exprima idei mai puțin plăcute. Du Marsais susține că eufemismele servesc drept voal pentru exprimarea acestor idei neplăcute și admite că eufemismul „ascunde” adevărul doar „în aparență”. Filosoful francez atribuie eufemismului acele perifraze cu care un orator iscusit își îmbracă cu pricepere ideile, care ar putea provoca în mintea receptorului o imagine sau un sentiment care nu sunt tocmai favorabile scopului emițătorului.

Un alt cercetător, de origine română, Basil Munteano (Vasile Munteanu), susține că orice substituție voalată este un eufemism, acesta fiind „fenomenul care satisface admirabil cerințele eticii morale, caracterizată de vicii și virtuți distincte, totodată reflectând conceptul unei lumi (exterioare și interioare) supuse anumitor categorii fixe, gestionând-o astfel după bunul-plac” [95, p. 154]. Lingvistul distinge două categorii ale eufemismului: cel *sincer* sau cel puțin care pretinde o astfel de calitate, și cel *simulat*, care are o tendință inovatoare și realistă. În concepția lingvistului francez, eufemismele exprimă voința sinceră sau pretinsă de a înlocui ideea inițială și expresia ei exactă print-un termen care atenuază și voalează. În opoziție cu eufemismul sincer, cel simulat dobândește/îndeplinește funcții noi: în locul funcției de atenuare, acesta amplifică și accentuează reliefulurile. Din pasiv și convențional, el devine activ și creativ. Această manevră eufemistică îl forțează pe receptor să participe activ și să devină „complice” la decodarea mesajului. Procesul prin care eufemismul este condus să achiziționeze o viziune opusă asupra sa implică o serie de consecințe și impune probleme nestudiate până în prezent, pe care noi, prin cercetarea noastră, încercăm să le schițăm/deducem.

În urma lecturării minuțioase a scrierilor asupra eufemismului putem afirma că eufemismul este, mai presus de toate, un proces sociolingvistic, deoarece este direct proporțional cu societatea în care se naște, evoluează și moare, reflectând totodată concepția despre realitate. Astfel, un fapt lingvistic care este eufemism pentru o anumită societate poate fi un non-eufemism pentru un grup de persoane care nu face parte din acea societate. De exemplu, pentru o persoană afro-americană este acceptabil faptul să fie numită *niggah* de către semenii lui, însă este total inacceptabil ca o persoană dintr-un alt mediu să folosească acest cuvânt la adresa unui afro-american.

Diverse dicționare definesc eufemismul în mod diferit, însă cu aceeași idee. Dicționarul Oxford definește eufemismul drept „cuvânt sau expresie cu implicații favorabile sau evocări indirecte care substituie termenul considerat necorespunzător sau jignitor” [117, p. 273]. Dicționarul Webster oferă următoarea explicație a eufemismului: „înlocuirea printr-o expresie agreabilă sau inofensivă a unor expresii care ar putea ofensa sau sugera ceva neplăcut” [120]. În plus, din acest dicționar aflăm că eufemismele pot lua diferite forme, însă toate implică înlocuirea unui cuvânt sau a unei fraze considerate a fi mai puțin jignitoare decât alta. Astfel, oamenii sunt *eliberați* în loc de *concediați* (*let go* → *fired*), civilii uciși în război sunt descriși drept *daune colaterale* (*collateral damage*) sau verbul *a muri* este înlocuit cu *a deceda* (*to die* → *to kick the bucket, pass away, give up the ghost, join one's ancestors*). Dicționarul Cambridge al limbii engleze definește eufemismul drept „un cuvânt sau o expresie folosită pentru a evita rostirea unui cuvânt neplăcut sau jignitor, de exemplu, *persoană în vârstă* este un eufemism pentru *persoană bătrână*” [121]. Dicționarul român de termeni lingvistici, semnat de Gheorghe Constantinescu Dobridor, definește eufemismul drept „un cuvânt sau expresie cu care se înlocuiește în vorbire sau în scris un alt cuvânt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urât, jignitor sau obscen”.

Eufemismul este deci procedeul prin care cuvintele sau expresiile cu unele conotații negative, supărătoare, jignitoare, indecente etc. sunt înlocuite prin cuvinte sau expresii care au o semnificație de bază pozitivă sau neutră, doar sugerându-se ceea ce se evită să se spună direct sau care sunt considerate aspre și nepoliticoase. Eufemismul este o expresie având rolul de a respecta codul social al unui anumit strat sociolingvistic și parafrazează un sens acceptabil, mai puțin ofensator sau inadecvat. Prin intermediul eufemismului se exprimă atitudinea vorbitorilor față de subiect, audiență și context, totodată, acesta dezvăluie eleganța lingvistică și abilitatea emițătorului de manipulare ideologică: evaziune, denaturare și falsificare a adevărului.

2.2.2. Abordarea pragmatică

Abordarea pragmatică se bazează pe raportul dintre limbă și factorii din contextul actului lingvistic care este codificat în structura limbajului și cunoaște o dezvoltare fulminantă la sfârșitul sec. al XX-lea datorită interesului acordat de către cercetători din diverse domenii: dialectologi, etnologi, antropologi, istorici, psihologi, sociologi etc. Pragmatica, fiind o ramură a lingvisticii, se referă la comunicarea sensului, bazându-se pe cunoștințele structurale ale ambilor interlocutori, precum și pe contextul enunțului și al împrejurărilor sale. Mai mult, pragmatica explică intenția emițătorului și percepția receptorului asupra unui anumit enunț legat de un anumit context în timpul interacțiunii. Prin urmare, studierea limbajului diplomatic din punct de vedere pragmatic presupune decodarea cuvintelor și expresiilor eufemistice care presupun altceva decât enunțurile inițiale directe și cercetează factorii care guvernează alegerea unui anumit limbaj corespunzător în interacțiunea socială. Aceste studii se dovedesc a fi foarte profunde, aducând o perspectivă nouă în cercetarea eufemismului, și anume cea a importanței contextului cultural și a psihologiei colective care generează aceste fenomene în limbă. În această ordine de idei, menționăm activitatea cercetătorilor Keith Allan și Kate Burridge, care susțin că eufemismul este simultan orientat atât către emițător, cât și către receptor: „eufemismul este folosit drept o alternativă pentru o exprimare nepotrivită cu scopul de a evita o posibilă umilire/*loss of face* drept rezultat al unei relații cauză-efect, urmărind scopul de a evita un sentiment de jenă, fie pentru locutor, fie pentru receptorii mesajului” [52, p. 4]. Eufemismul este deci un act de înlocuire a unui cuvânt sau a unei expresii jignitoare cu unul mai plăcut, voalând astfel adevărul prin cuvinte amabile. Emițătorul nu alege în mod aleatoriu formele și stilul de exprimare, ci se bazează pe un temei bine argumentat în selectarea expresiilor folosite; „este primordial ca receptorul să cunoască acest temei atunci când interpretează enunțul emițătorului” [ibidem, p. 5].

Abordarea pragmatică se regăsește și în explicația dată eufemismului de către autorul dicționarului de eufemisme R.W. Holder (*A Dictionary of Euphemisms*), care afirmă că atât în vorbire, cât și în scris, eufemismul se folosește pentru a trata tabuuri sau subiecte sensibile. Aceasta reprezintă, prin urmare, „limba de evaziune, ipocrizie, prudență și înșelăciune” [113, p. 9]. Astfel, eufemismele sunt utilizate pentru manipulare, unde cuvintele pot preamări sau atenua adevăratul înțeles și pot induce cititorul în eroare.

În aceeași ordine de idei, invocăm abordarea cercetătoarei de origine italiană Nora Galli de'Paratesi, care cercetează eufemismul prin prisma interdicției. Evoluția societății implică schimbări la nivelul limbii, determinate de constrângeri și interdicții, iar acestea diferă de la o

epocă la alta. Prin interdicție se înțelege constrângerea de a nu vorbi despre un anumit lucru sau de a se referi la acesta cu termeni care sugerează o idee fără a o indica direct. Această interdicție poate fi impusă atât din exterior, cât și din interior. Motivația pentru ambele cazuri de comportamente lingvistice recurge la fundalul psihologic al emițătorului. Nora Galli de'Paratesi definește eufemismul ca fiind „fenomenul lingvistic prin care unele cuvinte sunt evitate și înlocuite cu altele, prin urmare, cuvântul *eufemism* rezumă un set de manifestări lingvistice a căror interdicție rezidă în formarea psihologică” [105, p. 17]. În limbajul diplomatic dimensiunea eufemistică urmărește scopul de a face față situațiilor care provoacă sentimente sau imagini neplăcute, tensionante și care sunt prezentate într-un mod atenuat, indirect. Lingvista italiană consideră că acest lucru se face „nu atât din prudență, cât dintr-o tendință estetică și transfigurare a realității” [ibidem, p. 65]. Emițătorul este preocupat mai întâi de toate de crearea unei atmosfere plăcute prin generarea unei suspendări în mintea receptorului. Aici îi vine în ajutor expresia eufemistică, care poate fi vagă, echivocă, „care poate dezvălui fără brutalitate o realitate neplăcută, poate fi otrăvitoare în doze mici și poate genera un disconfort subtil” [ibidem, p. 65].

Lingvistul rus Anry Kațev împărtășește abordarea cercetătoarei Nora Galli de'Paratesi și susține că, în mod tradițional, eufemismele sunt „înlocuitori indirecti pentru numirea conceptelor intimidante, rușinoase sau dezagreabile, care contribuie la efectul de atenuare din motive morale sau religioase” [102, p. 5]. Acestea sunt deci cuvinte indirecte care servesc scopului de atenuare a ceea ce este inacceptabil din punctul de vedere al normelor morale acceptate în societate. Astfel, eufemismul urmărește scopul de atenuare a impactului pe care un mesaj îl are asupra receptorului. Comunicând, emițătorul acționează nu doar asupra receptorului, informându-l sau manipulându-l, dar și asupra lui însuși, determinând modul în care este perceput în societate. Aceste constrângeri, care împing emițătorul către autocenzură, pot reprezenta norme intrinseci sau extrinseci, cărora emițătorul se supune doar în relația cu ceilalți pentru a nu răni ascultătorul și a respecta un cod care reglementează relația cu societatea. Există, de asemenea, interdicții educaționale, care sunt considerate drept norme intrinseci stabilite în profunzimea emițătorului. Considerăm însă că interdicția extrinsecă cu impact major este cea politică, în care alegerea termenilor pentru a acoperi conceptele critice este de ordin instrumental, urmărind scopul de a voala anumite prezentări ale conceptelor în sine.

În această ordine de idei, nu pot fi neglijate observațiile lingvistei Lavinia Seiciuc, care împărtășește afirmațiile cercetătorilor Kate Burridge, Keith Allan, Nora Galli de'Paratesi, Anry Kațev și afirmă că eufemismul, fiind „produsul unei constrângeri”, trebuie studiat prin prisma cauzalității sau dihotomiei cauză-efect, deoarece „apare drept rezultat al unei forțe divergente între funcția referențială și cea metalingvistică” [47, p. 27]. Prin urmare, eufemismul este efectul

constrângerii sau presiunii exercitate conștient sau inconștient și reprezintă substituirea unui termen interzis cu altul, nemarcat de interdicție, urmărind scopul de a înnobilă/transforma o realitate neplăcută sau chiar tragică pentru atenuarea impactului acesteia asupra vieții oamenilor. Aceeași abordare asupra eufemismului găsim și la lingvistul rus I.R. Galperin, care afirmă că „eufemismele sunt cuvinte sau expresii cu un sens general acceptat, folosite pentru înlocuirea altor cuvinte sau expresii considerate neplăcute” [103, p. 164]. Lingvistul consideră eufemismele mijloace expresive ale limbajului și ale procedeelelor stilistice. Mijloacele expresive ale limbajului au potențialul de a intensifica enunțul, iar intensificarea înseamnă, în general, o abatere de la neutralitatea stilistică, în cazul eufemismelor aceasta corespunde cu crearea unui efect de pacificare sau ameliorare a unui efect neplăcut.

Eufemismul este, așadar, o alternativă la duritatea unui limbaj frust, iar cunoașterea mecanismelor sociale și lingvistice ale eufemismului poate împiedica generalizarea utilizării acestuia ca armă, deci ca instrument de manipulare. Acestea sunt cuvinte, fraze și expresii folosite în comunicare atunci când cineva dorește să evite cuvintele care nu se potrivesc situației deoarece au asociații neplăcute, jenante sau tabu, evitând astfel eventualele neînțelegeri, conflicte și stânjeniri. Emițătorii folosesc eufemisme pentru a exprima anumite realități, în timp ce receptorii trebuie să le decodeze pentru a înțelege corect discursul. Astfel, eufemismele reprezintă niște agenți secreți care îndeplinesc o misiune delicată. Considerăm că atunci când se decide asupra faptului ce fel de comportament lingvistic contează ca fiind politicos, există o serie de factori sociali care trebuie luați în considerare, și anume: audiența, relația dintre participanții la comunicare, subiectul, contextul, locul și timpul.

Un studiu de pionierat asupra eufemismului îi aparține lui Emile Benveniste, „Euphémismes anciens et modernes”, în care lingvistul stabilește că eufemismele sunt „cuvinte de bun augur”. Un eufemism, explică Emile Benveniste, poate fi folosit pentru a îndepărta un risc sau un pericol, unde chiar și „cuvintele inutile” se pot dovedi precare și pot duce la o inversare catastrofală. În acest sens, eufemismele denotă o utilizare mai degrabă activă decât pasivă a limbajului. Totuși, Emile Benveniste insistă și asupra necesității stabilirii contextului și condițiilor exacte de utilizare a eufemismului. „Situația în sine” determină funcția și funcționarea eufemismului [92, p. 30]. Ceea ce Benveniste numește „deviație semantică”, o abatere cauzată de „jocul diferitelor utilizări”, poate șterge urmele unui eufemism, transformând utilizarea activă a limbajului într-una pasivă. Astfel, invocând etimologia cuvântului, lingvistul demonstrează că verbul francez *tuer* (a omorî) are „origini eufemistice” și reprezintă un exemplu de modificare semantică radicală. Verbul *tuer* provine din franceza veche, *tuer*, care la rândul său provine din latina vulgară, *tutare* (a nimici, a distruge), care la rândul său provine din latină clasică, *tūtorī* (a

proteja, a ocroti, a apăra), care mai târziu a preluat sensul de *a nimici, a distruge* în latina vulgară [139]. Această utilizare apare ca un eufemism ironic, care se datorează limbajului convențional folosit de soldați și tâlhari [89, p. 207].

Prin urmare, putem deduce că eufemismul, în raport cu conceptul de demnitate (*concept of „face”*), se bazează pe o anumită politețe lingvistică, favorizând o imagine pozitivă atât pentru emițător (de a nu fi criticat pentru ceea ce spune), cât și pentru receptor (deoarece exprimă dorința de a mulțumi pe alții). Politețea lingvistică se referă la menținerea unui raport agreabil între două părți antagoniste și îndeplinește o funcție dublă, acționând ca un conservator al imaginii de sine publice și al autonomiei participanților la comunicare. Astfel, demnitatea poate fi pozitivă, atunci când se identifică cu dorința emițătorului de a fi considerat pozitiv în context social, și negativă, atunci când se identifică cu dorința receptorului de a fi autonom și liber de impunerea anumitor concepte. Eufemismul acționează asupra fiecăreia dintre aceste două dimensiuni ale demnității: pe de o parte, răspunde la necesitatea emițătorului de a atenua potențialele conflicte sociale care pot altera prestigiul interlocutorului; pe de altă parte, presupune o modalitate de a reduce la minimum o amenințare la adresa autonomiei interlocutorului. Expresia directă a gândurilor este practic imposibilă din cauza disciplinei și a atitudinilor politice, precum și a normelor morale, etice, culturale, sociale. Eufemismul atenuază aspectele negative ale punctului său de referință, fiind în același timp un mecanism de politețe pozitivă, care fortifică imaginea pozitivă atât a emițătorului, cât și a receptorului.

2.2.3. Abordarea cognitivă

Abordarea cognitivă cercetează eufemismul prin prisma relației dintre limbă și gândire, unde eufemismul este privit ca manifestarea proceselor gândirii în limbă. În cadrul acestei abordări, eufemismul este privit ca un mecanism ce reprezintă lumea printr-un sistem de concepte prezente în conștiința umană. Acest concept reprezintă o „educație mentală complexă” sau cunoștințe cumulative asupra unei probleme specifice și dispune de diverse modalități de exprimare. Utilizarea eufemismelor în limbajul diplomatic este direct proporțională cu competențele lingvistice și cognitive ale celor care folosesc cuvintele ca instrument al atingerii scopurilor. Lingvistica cognitivă pune accent pe legătura limbii cu gândirea, cultura și mentalitatea națională. Întrucât cunoașterea lingvistică nu este o formă independentă de cunoaștere și nu poate fi studiată în izolare, considerăm că studierea eufemismelor prin prisma abordării cognitive reprezintă un tablou complex al înțelegerii și producerii limbajului, rezultat al cooperării între forme distincte de cunoaștere. Această abordare ne permite să considerăm eufemismele ca una dintre metodele de reprezentare secundară a cunoașterii într-un limbaj. Prin

urmare, eufemismele reprezintă un mecanism pentru formarea unui nou sens, drept rezultat al interacțiunii mai multor concepte care stau la baza eufemizării. Putem distinge trei mecanisme principale pentru formarea eufemismelor, în funcție de metodă și de gradul de schimbare a conținutului conceptual:

- 1) neutralizarea caracteristicilor negative ale conceptului original;
- 2) diminuarea severității unui semn negativ;
- 3) deplasarea/devierea/evoluția caracteristicii estimate de la negativ la pozitiv.

Astfel, eufemismul este un mediu atât de conformitate, cât și de manipulare. În anumite contexte, acestea sunt folosite pentru a scăpa de umilință și de utilizarea directă a limbajului ofensator și nemulțumitor. În alte contexte, ele sunt utile pentru a amplifica semnificația și statutul oamenilor și al evenimentelor. Acestea sunt folosite pentru a atenua și a îmbunătăți continuarea consecințelor evenimentelor sau faptelor, de exemplu, *invazia* sau *ocuparea teritoriilor străine* devine *operațiune specială* sau *misiune de salvare*, iar *bombardamentele* sunt *lovituri chirurgicale*. Aceste forme de eufemisme sunt folosite în special în contexte diplomatice, politice și militare, în care evenimentele nedorite din punct de vedere moral și juridic sunt ameliorate prin limbaj pentru a deveni satisfăcătoare și inofensive.

Astfel, eufemismul este definit drept „o figură de gândire care constă în atenuarea, prin substituție sau perifrază, a unei exprimări brutale, jignitoare sau triviale” [40, p. 60]. În dicționarul de poetică și retorică al lui Henri Morier eufemismul este definit drept „figură de gândire care îndulcește o expresie brutală sau amară” [115, p. 166], cum ar fi eufemismul *persoană cu o vârstă respectabilă* pentru *persoană bătrână* sau eufemismul *program/acțiune de pacificare* pentru un *atac armat*, cum ar fi cele din războiul din Ucraina, Transnistria sau Georgia.

Potrivit lucrării *A Dictionary of euphemisms and other doubletalk* de Hugh Rawson, „eufemismele sunt concepute pentru a induce în eroare și sunt cuvinte convenabile pentru oamenii care mint despre ceea ce fac”, devenind o sursă de „doubletalk”. Totodată, Hugh Rawson susține că „atât emițătorul, cât și receptorul, atunci când aprobă aceste forme de eufemisme, sunt ambii considerați participanți la intrigi. Eufemismele sunt utilizate în mod obișnuit pentru a ascunde conduita care încalcă standardele sociale sau «corectitudinea politică»” [118, p. 28]. Eufemizarea limbajului diplomatic urmărește scopul de a voala realitatea sau a denatura evenimentele agresive veridice.

Eufemismul se naște și din fenomenul inhibiției, evidențiat de psihanaliză. Atunci când educația sau precauția dobândită interzic un cuvânt, creierul blochează impulsurile nervoase care duc la aceasta. Impulsul nervos lansat în această direcție se ciocnește de un obstacol (respectiv,

apare ezitarea), apoi este deviat și caută să se exteriorizeze într-un alt mod. Astfel, într-un moment de emoție sau în eliberarea faptică produsă se poate întâmpla ca acel cuvânt nepotrivit să fie exteriorizat. Însă dacă inhibarea este puternică, cuvântul grosolan nu va fi exteriorizat. În această situație creierul va găsi o alternativă exprimată printr-un cuvânt care este asociat cu cuvântul tabu, în timp ce îl atenuază. Prin urmare, eufemismul face trimitere la o realitate extralingvistică apelând la o altă formă, la un alt semnificant. Iată de ce deseori eufemismului îi este atribuită o caracteristică „voalată” aruncată deasupra semnificantului cu scopul de a-l camufla. Metafora „voalată”, după cum se va vedea în continuare în studiul nostru, este folosită în opoziție cu o țesătură deasă, care ar ascunde în totalitate adevăratul sens al cuvântului. Eufemismul, fiind un procedeu care atenuază negativitatea unei entități tabu, este asemenea unui văl, care lasă un aer de mister în spatele său, adică un sens pe jumătate ascuns. Astfel, eufemismul este un mecanism important de atenuare, care denotă în mod esențial elementele șocante, nepoliticoase și ridicole ale unei idei. Astfel, făcând referință la teoria tropilor, eufemismele pot fi considerate figuri de stil și figuri de gândire. Dicționarul de lingvistică al lui George Mounin oferă o definiție mai exactă a eufemismului și a rolului său în domeniul retoricii: „Eufemismul este o atenuare a gândirii. Eufemismul utilizează numeroase procedee care se încadrează între litotă și hiperbolă, făcând apel la perifrază, circumlocuție, aluzie, metaplasmă etc. Când eufemismul merge atât de departe încât să exprime opusul a ceea ce se înțelege, este o antifrază” [116, p. 130].

Figurile de gândire se bazează pe relația dintre emițător cu discursul său, astfel afectând structuri mai ample ale textului și nu un singur cuvânt, o frază sau o propoziție. Astfel, eufemismul este definit drept „o manifestare a unui proces de gândire în limbă” [47, p. 24]. Considerăm că studierea pertinentă a utilizării eufemismelor și analiza limbajului diplomatic ar fi mai fructuoase prin prisma lingvisticii cognitive, deoarece aceasta pune accent pe limbaj ca instrument pentru organizarea, procesarea și prezentarea informației.

Eufemismul este un proces cognitiv de conceptualizare a unei realități interzise, care, manifestat în discurs prin utilizarea diverselor mecanisme lingvistice, oferă emițătorului posibilitatea să atenueze sau, dimpotrivă, să consolideze într-un anumit context sau într-o anumită situație pragmatică un concept sau o realitate interzisă.

În baza celor trei abordări ale definirii eufemismului, observăm că acest concept nu este un simplu instrument lingvistic, ci este parte integrantă a unui fenomen mult mai larg și mai complex, care însumează în structura sa aspecte lingvistice, pragmatice și cognitive, fiind folosit pentru atenuarea efectelor potențial ofensatoare, urmărind păstrarea armoniei sociale în comunicare și evitarea situației care ar amenința respectul și buna înțelegere. Prin urmare, eufemismul nu poate

fi limitat la un simplu instrument lingvistic, stilistic sau chiar lexical și nu poate fi studiat doar ca un fapt de limbă, deoarece în acest caz nu vom avea o imagine corectă a ceea ce reprezintă cu adevărat. Eufemismul nu este doar o alegere lexicală elegantă sau un tip de „machieaj lingvistic”, ci un cod sau o alegere conștientă a vorbitorului într-un context discursiv dat. Totodată, este foarte important ca atât emițătorul, cât și destinatarul să fie conștienți de ceea ce se ascunde în spatele eufemismelor, deoarece în caz contrar ar dispărea sensul utilizării lor. Respectiv, eufemismul este o formă de comportament lingvistic și un fenomen cultural complex, vulnerabil la schimbările extralingvistice, care servește unui scop bine determinat și necesită o cercetare interdisciplinară simultană.

După cum am convenit *supra*, cuvântul „eufemism” indică toate consecințele lingvistice ale unei interdicții interioare sau exterioare și, prin urmare, utilizarea instrumentală a modulelor de înlocuire realizate într-un scop stilistic literar. Am observat că utilizarea voluntară și conștientă a eufemismului exclude disconfortul care stă la baza fenomenului studiat. Este important să admitem că utilizarea eufemismului este conștientă și se petrece la nivel cognitiv, și totodată instrumentală, deoarece eufemismul poate fi exprimat prin diverse forme stilistice.

2.3. Interferența dintre eufemism, corectitudinea politică și politețe

Dezvoltarea fulminantă a tehnologiilor informaționale, difuzarea și circulația informației, influența resurselor media, dar și migrarea globală a oamenilor au favorizat apariția unui astfel de fenomen precum comunicarea interculturală, care presupune în mod implicit respectarea codurilor de vorbire. Fenomenul comunicării interculturale pătrunde profund în toate sferile societății. Mai mult, se dezvoltă un tip structural nou de procese comunicative, inclusiv categoria corectitudinii politice. Prin corectitudine politică ne referim la evitarea utilizării anumitor expresii în legătură cu destinatarul, care le poate considera jignitoare pentru sine. Această categorie lingvistică a cunoscut un impact semnificativ asupra limbajului diplomatic și reprezintă un subiect extrem de captivant, a cărui ignorare ar însemna neglijarea unui aspect esențial în cercetarea limbajului diplomatic.

În lucrarea dedicată problemelor limbajului și comunicării interculturale „Язык и межкультурная коммуникация”, lingvista Svetlana Ter-Minasova susține că „corectitudinea politică a limbajului se exprimă în dorința de a găsi noi modalități de exprimare lingvistică care să le înlocuiască pe cele care afectează sentimentele și demnitatea individului, care încalcă drepturile omului prin lipsă de tact și/sau simplitatea lingvistică obișnuită în raport cu rasa, sexul, vârsta, starea de sănătate, statutul social, aspectul etc.” [104, p. 135]. Corectitudinea politică pledează pentru eliminarea din limbă a tuturor acelor unități lingvistice care pot fi considerate ca

fiind nepoliticoase și deliberat ofensive și înlocuirea lor cu eufemisme neutre și pozitive. Corectitudinea politică este o formă robustă de manipulare a limbajului printr-un joc de cuvinte și expresii care au o putere incontestabilă în modificarea anumitor situații reale și în redirecționarea ideologiilor oamenilor. Eufemismele politic corecte sunt expresii indirecte, politicoase, folosite în locul cuvintelor aspre sau care încalcă decența. Astfel, eufemismul *adecvat* înlocuiește calificativele de *bine* sau *rău*, *o problemă cumplită* devine *un subiect controversat* sau *provocator*, *cheltuielile* sunt *investiții*, *reducerile* devin *economii*, iar *afectat de eroare materială* înseamnă *bani furați din buget*. Se poate remarca ușor că aceste eufemisme sunt caracterizate de o atitudine pragmatică și urmăresc scopul de a deghiza și a acoperi asocierile neplăcute ale anumitor cuvinte. Cu toate acestea, eufemismele au și scopuri benefice de atenuare inofensivă, cum ar fi eufemismul *copii cu nevoi speciale* sau *comportament controversat* pentru *copii cu activități mintale reduse* sau *hiperactivi*. Folosirea acestor eufemisme nu ușurează deloc lucrul cu această categorie de copii, dar cel puțin îi protejează de tachinare sau demoralizare din partea semenilor lor. Astfel, eufemismele politic corecte nu sunt foarte diferite și nu își propun să deghizeze/mascheze sau să ascundă realitatea neplăcută, ci ajută la eliminarea stigmatizării stereotipurilor sociale negative prin obligarea publicului să depășească conținutul simplu al mesajului și să provoace prejudecăți întruchipate în limbaj.

Corectitudinea politică lingvistică se bazează pe ipoteza relativității lingvistice a lui Sapir-Whorf privind legătura directă între formele de limbă, cultură și gândire. Conștientizând faptul că anumite cuvinte și construcții verbale corespund cu comportamentul anumitor oameni, susținătorii acestei ipoteze au concluzionat că determinismul lingvistic al lui Sapir-Whorf favorizează crearea unui singur câmp de comunicare și programează un comportament lingvistic tolerant pentru toți participanții la comunicare, prin introducerea unor norme speciale de etichetă în timpul acestei comunicări. Ipoteza a stat la baza doctrinei corectitudinii politice și sugerează utilizarea unor înlocuitori neutri sau pur și simplu pozitivi (eufemisme), înlăturând expresiile jignitoare sau tabu care afectează negativ sentimentele și demnitatea individului: *greutate excesivă* în loc de *gras*; *neadevăr* în loc de *minciună*. Eufemismele, ca și alte unități lingvistice, nu implică o manipulare obligatorie *sine qua non*: ele pot fi folosite în scopuri de corectitudine politică – doar ca unități lexicale „blânde” – și deloc pentru a-l direcționa pe destinatar către gânduri și acțiuni care îi contrazic convingerile și interesele. Cu toate acestea, de obicei în condiții moderne de comunicare, o utilizare a acestor eufemisme în scopuri manipulative este, la fel, posibilă. Comunicarea manipulativă nu este corelată cu categoria clarității și nu intenționează să soluționeze esența problemei.

În cazul în care admitem faptul că eufemismele sunt expresii ce respectă normele corectitudinii politice și sunt folosite în locul unor apelative inacceptabile sau a cuvintelor tabu, devine implicită aserțiunea conform căreia eufemismele funcționează în baza principiului fundamental al pragmaticii: principiul politeții. Acesta ține cont de relația dintre emițător și receptor, codul și contextul acesteia, dar și de imaginea de sine a ambilor interlocutori. Comportamentul care este corect atât din punct de vedere politic, cât și social, și care manifestă înțelegere și grijă pentru starea de bine a altor persoane este considerat un comportament politicos. Politețea este considerată o strategie universală unanim acceptată în timpul relației comunicative. Potrivit lui Geoffrey N. Leech, principiul politeții cuprinde șase maxime principale (tact, generozitate, aprobare, modestie, acord, simpatie) care controlează comportamentul cotidian și sunt determinate să evite o eventuală înțelegere greșită și să diminueze orice fel de amenințare potențială care ar putea afecta imaginea interlocutorului în timpul comunicării [77, p. 131]. Astfel, putem deduce că politețea controlează comportamentul lingvistic, deoarece limbajul este produs în conformitate cu acest principiu.

Penelope Brown și Stephen Levinson, la rândul lor, postulează că politețea este un semn al unui comportament respectuos, care menține principiul cooperării în comunicare și este considerat un motiv puternic pentru utilizarea eufemismului. Utilizarea eufemismelor este încurajată într-o societate în care politețea este înalt apreciată și în care adresarea indirectă este considerată un semn al bunului-simț, în timp ce cea directă poate fi jenantă. Conform acestei teorii pragmatice utilizate pe scară largă în studierea eufemismului, se constată că indiferent de ambiguitatea implicită, eufemismul este considerat o strategie eficientă în minimizarea nemulțumirii la adresa socială și a imaginii de sine atât a emițătorului, cât și a receptorului. În această ordine de idei, Robin T. Lakoff constată că politețea ocupă un rol primordial deoarece se consideră că este mai important să se evite ofensarea decât să se obțină claritate în timpul unei conversații: „Claritatea intră în conflict cu politețea, însă deseori politețea înlocuiește/suprimă claritatea” [73, p. 298]. Acest concept este argumentat în mod explicit în colecția de lucrări științifice coordonată de Robin Lakoff și Sachiko Ide *Broadening the Horizon of Linguistic Politeness*, în care autoarele susțin că „în multe tipuri de discurs, politețea înlocuiește claritatea; adică, în relațiile zilnice, atunci când se confruntă cu o alegere între claritate și politețe, oamenii optează în mod normal în favoarea acesteia din urmă” [74, p. 8]. Totodată, se propun trei reguli de politețe: a nu impune, a oferi opțiuni și a-l face pe destinatar să se simtă bine, fiind prietenos. Fiecare dintre aceste reguli se validează prin definiții și strategii de implementare: prima regulă (a nu impune) încurajează abordarea subiectelor prin strategii de distanțare a emițătorului de destinatar, cum ar fi utilizarea formei pasive de exprimare; a doua regulă (a oferi opțiuni)

presupune utilizarea eufemismelor urmărind scopul de a se asigura împotriva eventualelor riscuri; a treia regulă (cea de a fi prietenos) are prioritate față de celelalte reguli din percepția autoarelor.

Analizând caracteristicile specifice de exprimare ale emițătorului și receptorului, Penelope Brown și Stephen Levinson disting „politețea pozitivă” (asociată cu expresia lingvistică a solidarității, includerea interlocutorului în același grup de comunicare cu vorbitorul) și „politețea negativă” (dependentă de relațiile ierarhice din societate și de distanța socială, asociată cu autoreținerea emițătorului și dorința de a evita conflictele) [59, p. 70]. Politețea negativă poate fi deci calificată ca etichetă a vorbirii. Iar respectarea politeții, atât pozitive, cât și negative, favorizează utilizarea eufemismelor, a căror natură, la fel ca natura politeții, este determinată de contextul comunicativ.

Prin urmare, putem afirma că eufemismele care au apărut în cadrul ideologiei corectitudinii politice au fost create în conformitate cu principiile politeții pozitive. Dar, ținând cont de faptul că multe eufemisme politic corecte se transformă într-un fel de formule de etichetă, a căror ignorare în societatea modernă ar echivala cu lipsa de tact, se dovedește că, în cadrul respectării corectitudinii politice, tipurile pozitive și negative de politețe se intersectează. Astfel, în lumina teoriei lui Penelope Brown și Stephen Levinson, putem argumenta că utilizarea lor în prezent este o manifestare a politeții negative, deoarece aceasta ilustrează cunoașterea regulilor de etichetă care sunt relevante în această etapă.

Din cele relatate *supra*, se poate remarca fără dificultate că există o interdependență immanentă între eufemism, corectitudine politică și politețe, întrucât dorința de a fi politicos și corect (eufemismul) decide în mod semnificativ gradul de utilizare a expresiilor eufemistice în timpul interacțiunii. Aceste concepte sunt atât de interdependente, încât devin inseparabile și reciproc corelate, împărțând un obiectiv comun în ceea ce privește normele sociale. Modalitatea indirectă de exprimare prin uzul eufemismelor servește în general pentru evitarea afrontului și asigurarea corectitudinii politice în toate dimensiunile. Necesitatea de a respecta standardele unei conduite adecvate din punct de vedere social propulsează angajarea eufemistică, în care scopul său principal este de a evita ignoranța în relațiile sociale și a salva demnitatea interlocutorilor în cadrul evenimentului comunicativ (politețea). Astfel, atunci când se constată că subiectul comunicării este neplăcut sau ofensator, se recurge în mod deliberat la eufemism, fără a afecta sensul a ceea ce se spune. Această strategie servește la ștergerea sau atenuarea oricărui limbaj jignitor care se află sub umbrela politeții și corectitudinii politice, totodată îngăduind sacrificarea clarității în numele politeții și al respectului.

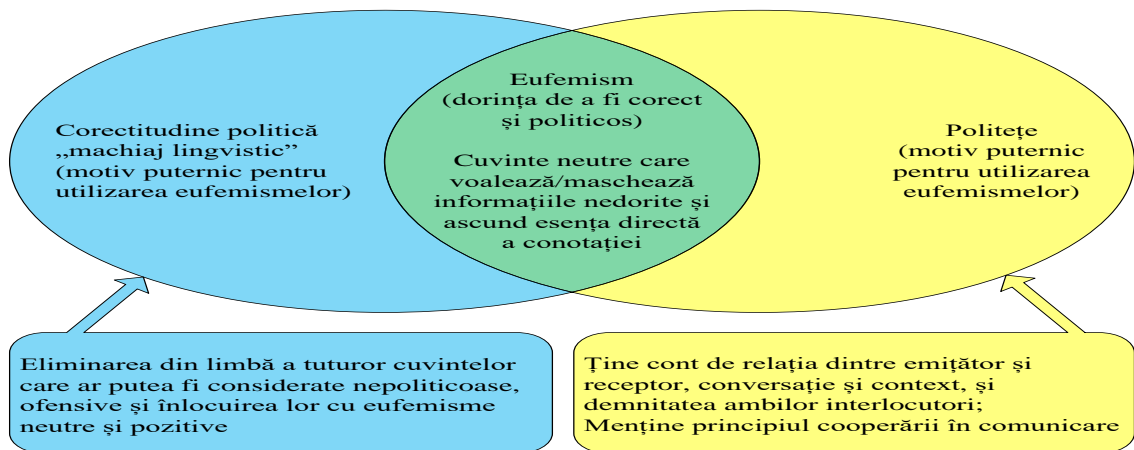

Fig. 2.1. Interdependența dintre eufemism, corectitudinea politică și politețe

Sursa: elaborată de autor

2.4. Interdependența dintre eufemism și tabu

Eufemismul se referă la utilizarea modalităților deliberat indirecte, convențional imprecise sau social „confortabile” de a se referi la subiecte jenante, neplăcute sau chiar tabu. Toate comunitățile, de la cele mai „primitive” până la cele mai „avansate”, au subiecte tabu și astfel utilizează eufemisme [69, p. 151]. Așadar, referirea la tabu, considerat principalul declanșator al eufemismelor, devine imperioasă atunci când vorbim despre eufemisme.

Pentru societatea contemporană, conotația termenului *tabu* se ramifică în două direcții opuse: pe de o parte, tabuul reprezintă ceva sacru, consacrat, iar, pe de altă parte, se referă la ceva supranatural, periculos, interzis sau neobișnuit. În lucrarea *Totem and Taboo* de Sigmund Freud găsim o analiză interesantă a expresivității eufemismelor care se datorează substanțial originii lor de interdicere (tabu) și legăturii inevitabile dintre sentimente, emoții și stări antagoniste [65]. Datorită încărcăturii semantice pe care o posedă, tabuul este deseori abandonat, iar golul creat este substituit cu un eufemism inofensiv. Ulterior, acest termen a ajuns să se refere la experiențe, cuvinte sau fapte care nu ar trebui niciodată pronunțate. Totodată, utilizarea tabuurilor este considerată o modalitate dezagreabilă de exprimare, nu atât din cauza că ar provoca daune fizice sau metafizice, ci mai degrabă deoarece ar afecta negativ emițătorul prin ofensarea sensibilității receptorului. Lucrarea *The Routledge Dictionary of Language and Linguistics* definește tabuul drept „un termen care este evitat din motive religioase, politice sau sexuale și este de obicei înlocuit cu un eufemism” [110, p. 1173]. Prin urmare, subiectele constrânse sunt evitate și menționate în moduri indirecte, bazându-se pe strategiile de politețe, utilizate de obicei prin eufemism. Deci absența cuvintelor și expresiilor tabu din conversație se manifestă ca o cerință *sine qua non* a utilizării eufemismului ca un mod mai blând, plăcut și agreabil pentru abordarea subiectelor jignitoare și nerespectuoase. Potrivit lui Keith Allan și Kate

Burridge, tabuurile apar din constrângerile sociale asupra comportamentului individului care pot provoca disconfort sau rănire. Freud subliniază faptul că tabuul este o interdicere sau o constrângere care trăiește în subconștientul nostru și dorința inconștientă de a o depăși.

În funcție de motivația psihologică pe care o evocă, Stephen Ullman încadrează tabuul în trei grupuri mai mult sau mai puțin distincte: al fricii, al delicateței și al curtoaziei sau decenței [89, p. 206]. *Frica* de a pronunța numele unor forțe supranaturale impune adesea interdicții. De exemplu, religia iudaică nu permite adresarea directă către Dumnezeu, din motive că nici chiar cu privire la om, numele nu indică ceea ce este persoana în sine, deoarece „numele restrânge și stăpânește, iar Dumnezeu este incognoscibil în ființa Sa” (niciun nume nu poate să cuprindă bogăția și adâncimea Ființei Dumnezeiești) [159], de aceea a fost înlocuit cu eufemismul *Stăpân*, iar această modalitate se atestă și în limbile engleză (*Lord*) și franceză (*Seigneur*). Grupul de tabuuri care se referă la *delicatețe* denotă o tendință generală a omului de a evita referirea directă la subiecte neplăcute. Numeroase eufemisme sunt legate anume de aceste situații de delicatețe: boală, moarte, defecte fizice sau mentale. De exemplu, în lagărele de concentrare naziste, verbul *a organiza* a ajuns să fie folosit în multe limbi ca eufemism pentru *procurarea prin mijloace ilicite* și astfel pentru *furt*. Grupul de tabuuri ce se referă la *curtoazie* sau *decență* cuprinde termeni care implică anumite părți ale corpului, sex și înjurături. Standardele de curtoazie diferă foarte mult în funcție de perioada în care sunt folosite. De exemplu, în secolul trecut era obișnuit ca doamnele să vorbească despre *membrele* pianului în loc să menționeze cuvântul *picioare* sau era des utilizat cuvântul *talie* în loc de cuvântul *corp*.

Tema războiului poate crea subiecte tabu care se manifestă prin dezumanizarea limbajului. Astfel, în anumite situații și contexte se observă tabuizarea lexemului *război*, utilizându-se eufemismul *operațiune militară specială*, *conflict* sau *criză*. În referirile la războiul din Transnistria, Crimeea și Georgia, deseori eufemismul *conflict* este însoțit de calificativele *înghețat*, *prelungit*, *blocat*, *nerezolvat*, *cu temperatură variabilă*. În aceste exemple se poate observa dubla omitere a denotatului negativ: în primul rând, din cauza omiterii cuvântului *război*, iar în al doilea rând, din cauza că receptorul se concentrează asupra teritoriului. În general, evenimentele istorice de mare anvergură, cum ar fi războaiele, au tendința de a lăsa o amprentă asupra limbajului. S-a constatat că războaiele furnizează un limbaj eufemistic particular pentru a exprima caracterul malefic al războaielor propriu-zise. Mai întâi de toate, trebuie să constatăm faptul că orice război este un conflict ideologic, iar limbajul folosit în comentarea faptelor de război are un mesaj dublu: de manipulare a adversarului prin propagandă și de dezinformare a propriului popor pentru a ascunde realitatea dură a războiului, cum ar fi pierderile umane sau eşecurile, care sunt numite prin eufemismul *pierderi colaterale/collateral*

damage sau cum ar fi expresia *we deleted fifteen units of liveware*. Această încercare de a abstractiza și de a depersonaliza servește pentru a evita termenul explicit tabu *to kill/a omorî*. Prin urmare, atât timp cât există tabuul, se impune necesitatea de a crea și a reînnoi limbajul cu scopul de a vorbi fără a ofensa. Totodată, considerăm că unul dintre cele mai fundamentale eufemisme din istoria lumii politice a fost pronunțat în 1945, de către împăratul Japoniei, Hirohito, când și-a informat poporul despre predarea necondiționată a țării lor, ca urmare a bombardamentului atomic, pierderea a trei milioane de oameni și o invazie iminentă, cu următoarele cuvinte: „Situția războiului s-a dezvoltat nu neapărat în avantajul Japoniei”/ ”The war situation has developed not necessarily to Japan’s advantage”. Pe de altă parte, imperiul estic furnizează suficiente exemple de eufemisme sau expresii manipulative, șocante prin cinismul și neadevărul lor flagrant. În timp ce liderul rus declara că Rusia are un rol istoric de pacificator și stabilizator în Caucaz, aviația rusească bombarda întregul teritoriu al Georgiei. Similar este și cazul războiului din Ucraina și Transnistria, în care Rusia joacă un rol decisiv. Este cunoscut rolul de *pacificator/peacekeeping forces* al unor trupe străine pe teritoriul altei țări, termenul *pacificare* fiind decodat, în funcție de contextul geopolitic, ca *intervenție, confruntare armată, presiune sau eșec/eroare diplomatică (diplomatic failure)*. Totodată, textul politic, din perspectiva coșeriană, are funcții specifice, precum „ascundere a gândirii”, „falsificare intenționată a lucrurilor” sau „nerespectarea adevărului”, însă cu aparența de a-l spune fie fără posibilitatea de verificare a celor spuse, fie folosindu-se de posibilitatea ca cele spuse să fie interpretate și în alt mod, într-un sens „inocent”, ceea ce îi este propriu insinuării [22, p. 15].

2.5. Corelația dintre eufemism și disfemism

În urma pozițiilor științifice analizate *supra*, putem conchide că eufemismul se caracterizează printr-un limbaj de evitare și expresii evazive, cu alte cuvinte, emițătorul folosește cuvintele în calitate de scut protector împotriva mâniei sau dezaprobării receptorului, înfățișându-se sub forma unei „expresii care încearcă să evite să fie ofensatoare” [52, p. 21]. În opoziție cu eufemismul se află *disfemismul*, care face apel la resursele verbale urmărind scopul de a fi ofensator sau, pur și simplu, abuziv fie față de semnificat sau receptor, fie față de ambii. Disfemismele, în mod antitetic, folosesc cuvintele în calitate de arme pentru a-l ataca pe celălalt, servind ca modalitate de exprimare a furiei, frustrării sau angoasei. Din punct de vedere lingvistic, eufemismele și disfemismele nu sunt doar un răspuns la tabu, ci funcționează inclusiv acolo unde emițătorul evită să utilizeze sau, dimpotrivă, decide în mod deliberat să folosească o expresie dură și/sau un stil nepotrivit de adresare. Atât eufemismele, cât și disfemismele comunică o atitudine față de receptor și față de semnificat. Așadar, în spatele fiecărui semn

lingvistic, fie eufemistic, fie disfemistic, stă o atitudine pozitivă sau negativă, a cărei decodare devine imperioasă. Emițătorul, în acest caz, alege vocabularul, sintaxa și prozodia exprimării în funcție de mediu, context și audiență, iar aceste alegeri reflectă în mod direct formule de politețe și aspecte ale eufemismelor și disfemismelor.

Eufemismul și disfemismul reprezintă două procese cognitive de conceptualizare a unei anumite realități interzise, având baze și resurse comune, dar scopuri și intenții diferite. Atât eufemismul, cât și disfemismul sunt determinate prin alegerea expresiei potrivite într-un anumit context. Capacitatea imanentă a acestor două fenomene este atât de inerentă, încât scoate în evidență faptul că interdependența acestora este deseori neclară. Tocmai această capacitate expresivă de natură eufemistică și disfemistică demonstrează că linia de hotar dintre tabu și disfemism este destul de estompată, astfel încât un termen tabu nu este ușor disponibil și hotarul dintre eufemism și disfemism nu este în întregime clar.

Eufemismele folosesc expresii favorabile în locul celor inacceptabile din punct de vedere social. Disfemismele, pe de altă parte, folosesc expresii inacceptabile din punct de vedere social. Distincția dintre eufemism și disfemism, bazată pe funcțiile și originea acestora, corespunde naturii duale a omului: ființa rațională versus ființa irațională. Astfel, eufemismul și disfemismul reflectă dualitatea minții versus trup sau conflictul permanent dintre intelect și absurditate. Eufemismul reflectă latura intelectuală, identificată cu controlul emoțional, cenzura, toleranța și rațiunea. Efectul descătușării furiei împotriva unei persoane sau insultarea cuiva dezvăluie latura irațională a ființei umane, latură pe care eufemismul încearcă să o ascundă.

Atât eufemismul, cât și disfemismul generează figuri de stil și sunt motivate de interzicere, frică, dezgust, ură. Distincția dintre eufemism și disfemism rezidă în faptul că primul este bine cunoscut și utilizat pe scară largă, pe când cel din urmă este mai puțin cunoscut și este folosit în contexte diametral opuse contextelor eufemizate. Scopul primordial al eufemismului este de a prezenta o situație, o persoană sau un concept într-un mod cât mai agreabil, pe când disfemismul folosește un limbaj emoțional și psihologic încărcat, lipsit în totalitate de valoare argumentativă. Contrar eufemismelor, disfemismele sunt utilizate în mod intenționat și sunt motivate de dorința de a demonstra în mod ofensiv astfel de sentimente. Prin urmare, atât eufemismul, cât și disfemismul pot funcționa ca marcatori de identitate într-un grup social.

Sintetizând cele expuse *supra*, putem evidenția faptul că interdependența dintre eufemism și disfemism este de o importanță majoră. Eufemismele se evidențiază ca instrumente lingvistice foarte utile în strategiile verbale indirecte în vederea obținerii unui discurs de calitate. Disfemismele reprezintă expresii cu conotații ofensive, îndreptate, de obicei, spre oponent și exprimă dezaprobarea sau denigrarea.

2.6. Clasificarea eufemismelor conform caracteristicilor formale și funcționale

Problema fundamentală a clasificării eufemismelor rezidă în mod normal în alegerea criteriilor de abordare tipologică a acestora. Sfera cercetărilor lingvistice ne oferă o varietate largă de clasificări ale eufemismelor, iar varietatea poate fi explicată în funcție de scopul urmărit și de criteriul de bază al elaborării acestor tipologii. Pentru a face față acestei provocări, se impune să admitem că în cadrul fiecărei versiuni de clasificare a eufemismelor se pot accepta și alte subclasificări.

Înainte de a progresa în cercetarea noastră cu o clasificare a eufemismelor din limbajul diplomatic, considerăm necesar să menționăm că eufemismul este, mai presus de toate, un proces sociolingvistic. Ca orice semn lingvistic, eufemismul se află în corelație cu societatea în care se naște, evoluează odată cu timpul în care apare și reflectă concepția oamenilor despre realitate. Prin urmare, niciun semn lingvistic nu este eufemistic în sine, ci utilizarea discursivă și contextul conferă acestui semn calitatea eufemistică [12, p. 52]. Respectiv, un eufemism poate fi recunoscut doar prin prisma efectului pe care îl produce. Totodată, proprietatea eufemismului de a fi permeabil și receptiv la schimbările și evoluțiile mediului și contextului în care se utilizează este cunoscută ca *euphemism treadmill* [87, p. 229]. Acest fenomen/concept explică modul în care limbajul pe care îl folosim dobândește în mod inevitabil asociații negative, determinând societatea politicoasă să adopte un limbaj nou, ceea ce este, de fapt, o formă de corectitudine politică. De exemplu, termenul *redskin*, folosit de nativii americani și europeni deopotrivă în secolul al XIX-lea, a căpătat în secolul al XX-lea conotații peiorative. Totodată, *euphemism treadmill* este un concept care servește drept previziune pentru eventualii termeni ofensatori ce vor apărea în viitor, perpetuând schimbarea limbajului și servind ca un exemplu al modului în care natura uneori considerată „restrictivă” a corectitudinii politice este, de fapt, nelimitată și constant supusă modificărilor. Acest fapt corespunde afirmațiilor lui Jean Tournier conform cărora eufemismul, după ce a înlocuit tabuul, i-a luat locul, devenind treptat, printr-o degradare progresivă, el însuși tabu [97, p. 150]. Kate Burridge numește acest fapt „contaminare eufemistică”: pe măsură ce conotațiile negative reafirmă și subminează calitatea eufemistică a cuvântului, generația următoare de vorbitori adoptă cuvântul ca termen direct. În literatura de specialitate acest fenomen este cunoscut ca „destinul obișnuit al eufemismelor”, unde „cuvântul nevinovat” devine inacceptabil ca și cuvântul pe care l-a eliminat și acum este respins la rândul său [53, p. 79]. De exemplu, cuvântul *senil* provine din latină: *senex/senilis* (fr.: *sénile*, eng.: *senile*), ceea ce se referea la *om/persoană bătrână*, însă de-a lungul timpului acest cuvânt a început să se deterioreze, dobândind conotații peiorative.

Una dintre primele clasificări ale eufemismelor a fost efectuată de lingvistul Kristoffer Nyrop. În partea consacrată semanticii, lingvistul analizează eufemismele din limba franceză și le clasifică pe categorii separate, fiecare corespunzând unei motivații psihologice distincte, argumentând că eufemismele sunt dictate de decență, politețe, prudență sau de o anumită teamă superstițioasă. Totodată, lingvistul examinează în această lucrare diferitele mijloace/procedee pe care le urmărim atunci când se evită o declarație directă sau pentru a înfrumuseța o expresie exagerat de realistă. Aceste procedee țin de domeniul stilisticii sau retoricii și includ omiterea, desfigurarea, abrevierea, substituția, traducerea sau termeni generali, nume flatante, litota, antifraza. Considerăm că această clasificare oferă claritate și are un aport informațional considerabil în studierea fenomenului vizat, dar în prezent ar putea fi completată cu alte subclasificări, cum ar fi cazurile când același eufemism poate corespunde mai multor categorii sau chiar cu alte procedee stilistice. Observăm, totodată, că această clasificare corespunde preponderent naturii interdicției de exprimare, utilizată cu scopul de a evita o declarație directă/ofensatoare prin utilizarea unei aluzii discrete.

Mult mai târziu, Jean Tournier preia clasificarea eufemistică prin prisma interdicției lingvistice de la Nyrop și avansează clasificarea eufemismelor prin prisma procedului eufemistic. Tournier concluzionează că distincția dintre modificare și substituție eufemistică nu se bazează pe niciun criteriu imbatibil/incontestabil („n'est pas fondée sur un critère inattaquable”), argumentând că jargonul eufemistic *mort Dieu* → *morbleu* (înjurătură care exprimă furie combinată cu nerăbdare și indignare), considerat modificare, diferă de *vertu Dieu* → *tudieu* (interjecție eufemistică ce exprimă uimire, indignare), care este considerat substituție doar prin gradul de analiză. Tournier estimează că în ambele cazuri asistăm la un procedeu eufemistic, substituția făcându-se pe diferite niveluri de analiză: la nivelul unităților distinctive (foneme sau grupuri de foneme) sau la nivelul unităților semnificative (cuvânt, sintagmă, grupuri de sintagme) [97, p. 150].

În 1991, apare lucrarea lui Jean Tournier *Précis de lexicologie anglaise*, în care se observă o clasificare mult mai elaborată și mai complexă. Tournier încadrează eufemismele în două mari categorii, cuprinzând un total de paisprezece procedee lingvistice care permit crearea eufemismelor noi. Este important să menționăm că această clasificare a eufemismelor este mai mult descriptivă, deoarece investighează cauzele și procedeele generării eufemismelor. În egală măsură, se observă faptul că un anumit eufemism poate fi atribuit la mai multe tipuri concomitent. Dorința de a încadra eufemismele într-o categorie exactă nu este întotdeauna ușor de manevrat, motiv pentru care există diferite abordări teoretice. Aceeași părere a teologizării eufemismelor o împărtășește și R.W. Holder, care clasifică eufemismele din punct de vedere

lexical-semantic. În dicționarul său de eufemisme, Holder analizează peste 60 de grupe de eufemisme, constituind unica clasificare ce impune un număr atât de mare de exemple, ilustrând totodată diversitatea utilizării acestora. În baza numărului impunător de exemple, autorul constată că este practic imposibilă evitarea suprapunerii eufemismelor la diferite categorii [113, p. 11].

O altă clasificare a eufemismelor găsim la Paul Zumthor, unde se observă evidențierea accentului pe registrul limbii. Potrivit opiniei lui Paul Zumthor, există două direcții principale de clasificare a eufemismelor:

- 1) direcția lexicală: omiterea, abrevierea, înlocuirea printr-un sinonim din limba curentă sau din argou;
- 2) direcția stilistică: generalizarea, îndulcirea, negarea din registrul lingvistic literar.

Această clasificare a eufemismelor pare incompletă, deoarece nu face referire la niciun trop. Pe de altă parte, opoziția între direcția lexicală, care se raportează la limba curentă sau la argou, și cea stilistică, care se raportează la limba literară sau cea cultivată, pare să fie artificială, fiind lipsită de argumente. Această dihotomie, lexicală și stilistică, raportează eufemismul la nivelul limbii și al registrului în care este folosit.

Prin urmare, clasificarea eufemismelor reprezintă un caracter deschis, permeabil și uneori suprapus. Consemnăm că fundamentul primordial al clasificării eufemismelor îl reprezintă cauzele sociale ce duc la apariția eufemismelor. Analizând minuțios diversele clasificări efectuate de numeroși lingviști din perioade diferite și observând varietatea largă de abordări, considerăm oportun să avansăm în cercetarea noastră o încercare proprie de clasificare a eufemismelor din limbajul diplomatic din perspectiva semantică, stilistică și structurală, observând influența eufemismelor asupra limbii.

Așadar, din punct de vedere **semantic**, problema influenței eufemismului asupra vocabularului este destul de complicată. Eufemismul, care este adesea doar un mijloc stilistic, nu schimbă sensul cuvintelor, ci ne arată doar o utilizare specială a unui cuvânt sau a unei expresii. De exemplu, ne referim la o *ipoteză eronată*, prin expresia eufemizată *ipoteză strălucită*, însă cuvântul *strălucită* nu ia, prin urmare, sensul de *fals*. Este important să amintim în această ordine de idei despre unele cazuri de depreciere semantică cum ar fi variabilitatea/vicisitudinile unor termeni precum *democrație* și coșmarul semantic al limbajului deliberat eufemistic, ambiguu și obscur al lui George Orwell, în care *pacea* înseamnă *război*, iar *dragostea* înseamnă *ură*. Se întâmplă însă ca sensul original al unui cuvânt să dispară cu totul și să predominie utilizarea eufemistică; cuvântul încetează astfel să fie un eufemism și uneori cere să fie înlocuit. Avantajele unei asemenea degradări eufemistice dau naștere următoarelor observații: 1) o expresie care a

fost inițial politicoasă ajunge să devină insolentă și grosolană, pe când 2) o expresie decentă inițial ajunge să devină indecentă.

Trebuie remarcat faptul că, în aceste utilizări, eufemismele își pierd calitatea eufemistică, devenind cu ușurință sinonimul cuvântului pe care trebuie să-l înlocuiască, iar în momentul în care încetează să mai fie o expresie eufemistică, nu mai poate servi ca eufemism și, la rândul său, cere să fie înlocuit. Expresia neplăcută pe care am vrut să o exprimăm printr-un termen neutru și inocent sparge astfel vălul eufemistic și îl compromite: eufemismul în acest sens este deseori comparat cu opera lui Sisif. La Cicero găsim istoria interesantă a unui eufemism, care în decursul timpului și-a pierdut valoarea eufemistică și a ajuns să fie utilizat direct pentru ideea neplăcută pe care a fost conceput să o voaleze: cel care era un *dușman de luptă* (*perduellis*) era numit *oaspete* (*hostis*), degajând/ameliorând astfel încărcătura negativă a conotației cuvântului *dușman* printr-o expresie voalată, deoarece *hostis* (care a derivat cu timpul în *hospes* avea sensul de: 1. *stăpân/gazdă* (*host*); 2. *oaspete, vizitator, musafir*; 3. *om străin, persoană din altă țară*) era utilizat de către predecesorii noștri în mod preponderent cu sensul de *persoană străină* (*peregrinus*). Totodată, observăm în acest exemplu o polarizare semantică, în care cuvântul *hospes* are mai multe sensuri, dintre care unul este opusul celui alt sens, fenomen cunoscut în linii mari ca enanteosemie (cuvinte care conțin simultan semnificații opuse sau concurente). În decursul timpului acest cuvânt a achiziționat o conotație și mai dură, *dușman înarmat* (*enemy under arms*), pierzând astfel semnificația de *persoană străină* (*peregrinus*) [89, p. 2].

Bazându-ne pe faptul că evoluția semantică presupune schimbările care au loc la nivelul sensului unor cuvinte, putem delimita eufemisme pozitive și negative, care se disting în funcție de aspectul evaluativ. Hugh Rawson subliniază că eufemismele pozitive pot fi numite și eufemisme stilistice sau de exagerare, deoarece acestea au capacitatea de a preamări/extinde sensul, favorizând conceptele eufemizate să pară mai importante și mai mărețe decât sunt cu adevărat. Această categorie de eufemisme apare deseori în limbajul politic/diplomatic, militar sau comercial. De exemplu: *agravarea situației de securitate, angajament față de încetarea focului, acumularea trupelor la graniță (cu Ucraina), răspândirea intensivă a propagandei care incită la ură și denaturează realitatea, a descuraja agresiunea Rusiei*. Contrar eufemismelor pozitive, cele negative diminuează și reduc gradul de apreciere. Aceste eufemisme au o natură defensivă, ce compensează puterea termenilor tabu și suprimă din limbă aspectele cu care oamenii preferă să nu se confrunte direct. De exemplu: *război – conflict – acțiuni de destabilizare*. Eufemismele negative pot fi numite eufemisme tradiționale sau eufemisme de restrângere, deoarece sunt extrem de vechi și se află în strânsă legătură cu tabuul. Un eufemism

și tabuul său corespunzător sunt, de fapt, două fețe ale aceleiași monede, deși se referă la același lucru, eufemismul și tabuul au un aspect diferit, însă eufemismul are o față mult mai plăcută decât tabuul.

Totodată, deosebim eufemisme care creează serii sinonimice și se caracterizează prin diverse generalizări și restrângeri de sens, urmărind un scop pragmatic care, de fapt, reflectă modificări în mentalitatea publică. Grație faptului că eufemismele se substituie frecvent unele pe altele din cauza unor presiuni extralingvistice, dar și a interdicțiilor sociale și politice, se creează un câmp sau subansamblu lexico-semantic care se află într-o relație de ierarhizare, stabilită pe baza înrudirii noționale sau denotative, cum ar fi următoarele exemple:

- *infirm – handicapat – cu dizabilități – cu nevoi speciale – provocat – diferit – cu determinare/hotărât* (people with determinaton);

- *politician – exponent al politicului – (pseudo)guvernant – om de stat – om politic – persoană publică*.

Factorul determinant în perceperea sensului corespunzător nu-l constituie doar proprietățile semantice ale termenilor, ci și contextul în care sunt utilizați, adică funcțiile lor pragmatice. De-a lungul timpului, eufemismele tind să se uzeze și să degradeze, transformându-se în disfemisme, accentuând tocmai acel aspect care inițial se dorea evitat, sensul vechi fiind înlocuit cu unul nou, cum ar fi exemplul amintit *supra dușman – oaspete – inamic*, sau cum ar fi degradarea semantică a cuvântului *stânga*, care provine din latină, *sinister* sau *senisteros*, care la rândul său provine dintr-un eufemism cu aceeași rădăcină indo-europeană ca și în limba sanscrită, *sanīyān*, ceea ce se referea la *mai util, mai avantajos* [141].

Totodată, numărul de termeni dintr-o serie sinonimică este determinat nu doar de imaginația emițătorului, dar mai cu seamă de realitatea extralingvistică. În această ordine de idei, putem constata faptul că pe măsură ce presiunile societății sunt mai mari, termenii se substituie mai des, seria sinonimică este mai mare, iar transformarea conceptuală a eufemismelor este mai rapidă. Societatea lingvistică se străduiește constant să îmbunătățească exprimarea lingvistică și să ofere modalități noi și interesante de comunicare: „cu cât o societate este mai politicoasă și mai sclavă de forme, cu atât mai mult folosește eufemisme și, în vremuri de civilizație rafinată, ele roiesc peste măsură și cresc ca buruienile” [96, p. 308]. Anume din aceste motive unele eufemisme sunt atât de trecătoare, încât niciodată nu ajung să fie improprii utilizării, fenomen numit de către Kate Burridge „rutinarea eufemismelor” [53, p. 80]. Cercetătoarea Inga Druță numește această caracteristică „perisabilitatea eufemismelor”, valoarea lor de camuflaj pierzându-se după o utilizare frecventă [27, p. 84]. Procedeu în sine a fost, în schimb, preluat în mod creator de „limbajul de lemn”: valoarea de camuflaj se pierde după o întrebuițare

frecventă, astfel încât are loc clișeizarea termenului sau acestea ajung pur și simplu să se constituie în „cuvinte neplăcute”.

Pe de altă parte însă, putem observa că pe măsură ce un cuvânt este folosit mai mult timp sau este mai vechi în limbă, cu atât mai ofensatoare sunt conotațiile sale, cum ar fi exemplul menționat *supra*: *persoană infirmă* versus *persoană diferită* sau *persoană hotărâtă/persoană cu determinare*; *a muri* versus *a trece în eternitate*. Totodată, trebuie să menționăm faptul că acele cuvinte care au o frecvență înaltă sunt mai accesibile pentru publicul larg și necesită un efort cognitiv mai mic pentru a fi utilizate. Însă timpul are proprietatea de a elimina și/sau a estompa noutatea și vigoarea termenilor noi care invită spre interpretare.

După cum am menționat în cele analizate *supra*, datorită gradului de inventivitate/ingeniozitate fie a figurii, fie a formei eufemismelor, la nivel pragmatic se produc anumite modificări semantice care presupun și modificări conceptuale. Majoritatea exemplurilor amintite *supra* creează sinonime contextuale care sunt deja fixate în limbă, prin urmare, fac parte din vocabularul acestei limbi. Însă se poate întâmpla ca anumite eufemisme să fie create pentru o anumită situație. Potrivit lui Galperin, aceste eufemisme sunt create „на данный случай”, numite „речевые эвфемизмы” [103, p. 165], cum ar fi *persoane cu fond rasial*, *exponenți ai politicului* sau *pseudoguvernânt*. Aceste eufemisme urmăresc scopul de a redefini sau a modifica conceptul în scopuri specifice. Pe de altă parte, astfel de eufemisme acționează ca sinonime contextuale pentru cuvintele deja existente în limbă. În cele mai multe cazuri, acestea sunt perifraze eufemistice, dezvăluite doar într-un anumit context larg, funcția lor stilistică rămânând aceeași ca și a sinonimelor eufemistice.

Din punct de vedere **stilistic** eufemismele sunt exprimate prin multiple mijloace ce țin de domeniul stilisticii sau retoricii. În cele ce urmează vom direcționa clasificarea noastră spre investigarea modului în care eufemismele au fost utilizate pentru îndeplinirea scopului de atenuare și îndulcire a limbajului diplomatic, enumerând cele mai frecvente mijloace stilistice care se combină pentru realizarea acestui scop estetic. Totodată, considerăm că unul dintre avantajele majore ale acestei abordări este acela de a oferi un model sistematic pentru a descrie mai bine organizarea limbajului diplomatic. Un alt avantaj ar fi oferirea unor criterii pentru a găsi și a distinge trăsăturile stilistice semnificative și funcțiile acestora, precum și felul în care acestea afectează și contribuie la înțelegerea limbajului diplomatic. Nu în ultimul rând, intenționăm să ajungem la unele observații/concluzii în această analiză stilistică, care la rândul ei va contribui la evoluția cercetării eufemizării limbajului diplomatic.

Generalizând informația excerptată din literatura de specialitate, observăm că majoritatea lingviștilor care au studiat domeniul vizat consideră că **metafora** este unul dintre mijloacele de

exprimare eufemistică cel mai frecvent utilizat. Nora Galli de'Paratesi susține că metafora este cel mai productiv dintre mijloacele de exprimare eufemistică [105, p. 41]; Kate Burridge și Keith Allan califică metafora drept procesul cel mai des întâlnit de realizare eufemistică [53, p. 11]. Astfel, *relațiile internaționale întrerupte* devin *înghețate*; *țările vecine* sunt *țări prietene*; *restabilirea relațiilor internaționale* are scopul de a *edifica conexiuni, poduri și proiecte comune*, formând *un cerc de încredere* (între Moldova, România și Ucraina) sau *poduri diplomatice*; *reluarea procesului de aderare a RM la UE* devine *relansarea/resetarea procesului de reapropiere a RM la UE*. În societatea contemporană nimeni nu mai este *sărac*, cel puțin în discursurile diplomatice, cuvântul *sărac* fiind înlocuit cu eufemismele *lipsit, defavorizat, dezavantajat, marginalizat economic*. Un alt exemplu elocvent de eufemism metaforic face parte din discursul public „I Have a Dream”, ținut de către Martin Luther King, în care activistul face apel la egalitate rasială și la încetarea discriminării: *With this faith we will be able to transform the jangling discords of our nation into a beautiful symphony of brotherhood*. În acest exemplu există două metafore care servesc drept comparație pentru două idei diferite, dar conexe: 1) *probleme rasiale = jangling discords* și 2) *probleme rasiale rezolvate prin credință = beautiful symphony of brotherhood* [145]. Deoarece referirea la *țările sărace ale lumii* ar ofensa aceste țări, ele au devenit *națiuni/economii emergente (emerging economies)*, *națiuni/țări în curs de dezvoltare (economically challenged/developing countries)*, indiferent dacă acestea se dezvoltă sau nu. După cristalizarea acestui eufemism în vocabularul curent al limbii române și după preluarea tonurilor inițiale nedorite, s-a dovedit a fi necesar ca acest eufemism să fie înlocuit cu unul nou: *lumea a treia* – termen politic cu tentă diplomatică ce vizează distingerea țărilor subdezvoltate sau aflate în curs de dezvoltare.

Un alt mijloc stilistic deseori întâlnit în exprimarea eufemistică din limbajul diplomatic este aderarea la metoda de exprimare de la general la specific și de la specific la general. Potrivit lui Keith Allan și lui Kate Burridge, această „terminologie este mai transparentă decât tradiționalele mijloace stilistice cum ar fi **sinecdoca** și **metonimia** (conform clasificării lui Jean Tournier și a Norei Galli de'Paratesi), ale căror interpretări sunt surprinzător de diverse” [53, p. 11]. Multe substituții eufemistice implică expresii care se referă la ceva care este conceptual corelat de sensul tabu. Tocmai de aceea emițătorul recurge la un termen vag, care implică un nivel ridicat de abstractizare. Un exemplu concludent în acest sens este fenomenul *panda diplomacy/diplomația panda*. Potrivit lui Pierre Bourdieu, există o anumită „relație metonimică” între expeditor și delegat [58, p. 206]. Cunoaștem că metonimia este figura de stil prin care se denuște un întreg prin parte sau cauza prin efect. În cazul exemplului nostru, delegatul (panda) devine printr-o împuternicire inconștientă capabil să acționeze ca un substitut pentru

expeditorul care, de fapt, îi conferă acest mandat. Cu alte cuvinte, delegatul poate funcționa ca un semn în locul totalității grupului sau, altfel spus, fenomenul diplomației panda, printr-o relație metonimică, funcționează ca un semn care înlocuiește totalitatea ca întreg. În clasificarea eufemismelor efectuată de către Beatrice Warren, această formă de relație este numită „de coincidență” între referentul contextual și cel convențional, de exemplu, eufemismul *pacificare* sau *dezarmare unilaterală*, deseori întâlnit în discursurile politice și diplomatice din Republica Moldova atunci când se referă la soluționarea conflictului din stânga Nistrului, cum ar fi *reforma misiunii de pacificare din Transnistria*. Conform NATO, cuvântul *dezarmare* este acțiunea de eliminare sau de suprimare a armamentului (în special a armelor ofensive), fie unilateral (în speranța că exemplul va fi urmat), fie reciproc [146].

Expresivitatea limbajului diplomatic este susținută și de prezența eufemismelor realizate prin **sinecdocă** sau prin numirea unui concept specific pentru unul general, extinderea sau restrângerea sensului unui cuvânt prin folosirea întregului în locul unei părți, de exemplu: *a pune capăt măcelului și vărsării de sânge din Siria și încetarea oricărei forme sau tip de terorism*. Toate aceste expresii marchează o extindere a sensului, evitându-se numirea directă a formelor de terorism întreprinse în Siria.

Inversarea are loc atunci când sensul convențional al unui cuvânt se potrivește (sensului) referentului contextual, cu condiția că acest sens trebuie inversat, astfel *dragostea* devine *ură*, iar *avantajul* trebuie înțeles ca o *catastrofă* mondială: *The war situation has developed not necessary to Japan's advantages* (împăratul Japoniei Hirishito, în 1945).

Litota, conform clasificării efectuate de către Nyrop și Nora Galli de'Paratesi, numită și subevaluare (understatement) potrivit clasificării lui Beatrice Warren, Kate Burridge și Keith Allan, este figura de stil care constă în exprimarea unei idei în mod indirect, atenuat, micșorat, lăsând să se înțeleagă contrariul, astfel încât implică mai mult decât este spus. Această figură de stil reprezintă o strategie frecventă în limbajul diplomatic, unde afirmativul (semnificația convențională) unui cuvânt se potrivește cu opusul referentului contextual (sau este exprimat în termeni de negare), îndeplinind condiția de amplificare a gradului în care se aplică această trăsătură a sensului, de exemplu: *provocare* pentru *problemă*; *economie, raționalizare* pentru *reducere*; *naționalizare* pentru *procurarea obligatorie de către stat*; circumlocuția *nu va fi ușor* subliniază, de fapt, *imensitatea problemei*.

Hiperbola, numită de Kate Burridge și Beatrice Warren strategie antitetică pentru subevaluare, este figura de stil care constă în exagerarea efectului sau importanței unui fapt. Potrivit lui Beatrice Warren, sensul convențional al unui cuvânt se potrivește cu referentul contextual, cu condiția că acesta atenuază gradul în care se aplică o anumită trăsătură a sensului.

Exemple precum *chronologically gifted* sau *experientially enhanced/trecut de ani, albit, încărunit* au apărut în calitate de eufemisme pentru conceptul *bătrân*. Un exemplu concludent de hiperbolă este versul din poemul Amandei Gorman, recitat în timpul ceremoniei de investire a președintelui SUA Joe Biden: "*We've learned that **quiet** isn't always **peace**, and the **norms** and **notions** of what '**just**' is isn't always **justice**" [147].*

Metalepsa este figura de stil, înrudită cu metonimia, care constă în indicarea unui amănunt anterior pentru a sugera consecința unui fapt. Metalepsa reprezintă adesea o expresie metaforică utilizând un cuvânt asociat cu un lucru la care se face referire. Atunci când Donald Trump a decis să părăsească Acordul cu privire la schimbările climatice de la Paris în iunie 2017, prim-miniștrii Danemarcei, Finlandei, Islandei, Norvegiei și Suediei au coordonat răspunsurile lor îndemnându-l pe Donald Trump *să dea dovadă de conducere globală/show global leadership* și să nu părăsească acordul, iar președintele Franței, Emmanuel Macron, l-a îndemnat pe președintele Donald Trump să facă *planeta noastră din nou minunată/make our planet great again*, făcând astfel aluzie la sloganul campaniei prezidențiale a lui Donald Trump și, de fapt, insinuând ideea că nu doar țara de origine contează să fie măreață/minunată, dar și întreaga planetă Pământ merită acest privilegiu.

Oximoronul este o figură de stil adesea întâlnită în expresiile eufemistice din limbajul diplomatic, care exprimă o ironie subtilă sau un adevăr usturător sub forma asocierii paradoxale a doi termeni incongruenți și aparent incompatibili, cum ar fi: *foc prietenesc (friendly fire)*, *realitate virtuală (virtual reality)*, *haos controlat (controlled chaos)*, *țipăt silențios (silent scream)*, *istorie vie (living history)*, *estimare exactă (exact estimate)*, *oponent loial (loyal oponent)*, *opinie imparțială (unbiased opinion)*. Exemplul „*Together, we can put a stop to this (cold acts of terrorism), and we must throw these **heartless zealots** out of this country for good*” [169] este semnificativ în acest sens. Un adept fanatic (*zealot*) poate fi neînfricat, lipsit de rațiune, dar nicidecum nu poate fi *lipsit de inimă*. Cuvântul *zealot (fanatic religios)* se află în corelare cu cuvântul *zel* – „râvnă, sârguință exagerată, ardoare, devotament înflăcărat față de o idee, o cauză sau o persoană”. Oximoronul *heartless zealots* face referire la acele persoane cărora nu le pasă de ravagiile pe care le fac pe teritoriul Irakului, nimicind un popor dornic de pace. De fapt, termenul *heartless* este pe deplin argumentat de cruzimea faptelor pe care le comit, iar acești fanatici religioși ar putea fi inculpați de a avea inima la locul nepotrivit.

Epitetele sunt utilizate pe scară largă în limbajul diplomatic și servesc nu numai drept un mijloc puternic de evaluare (pozitivă sau negativă), ci și pentru funcția de reglementare, impunând destinatarului perspectivele ideologice și axiologice ale emițătorului cu privire la obiectul de evaluare și, în cele din urmă, influențând opinia acestuia, făcându-l să se

răzgândească în favoarea manipulatorului. Epitetele din limbajul diplomatic reflectă, de asemenea, valorile societății și atitudinile oamenilor față de evenimentele politice și sociale. De exemplu, o situație secretă care necesită perspicacitate și un simț de orientare rapidă într-o situație dificilă este numită *moment de fler*. Un alt exemplu semnificativ este fraza pronunțată de către Martin Luther King în timpul discursului rostit cu această ocazie: *"I accept this award on behalf of a civil rights movement which is moving with determination and a majestic scorn for risk and danger to establish a reign of freedom and a rule of justice"* [168].

Personificarea este o figură de stil prin care unei idei sau unui lucru i se atribuie limbaj, însușiri, comportamente umane. La fel ca metafora, personificarea se bazează pe similitudine și se realizează cu ajutorul asocierii caracteristicilor umane cu lucruri inumane: *"You gain strength, courage and confidence by every experience in which you really stop to look fear in the face. You are able to say to yourself, 'I have lived through this horror. I can take the next thing that comes along'. You must do the thing you think you cannot do"*, Eleanor Roosevelt [170]. Totodată, în urma asasinării unui fost spion rus și a fiicei acestuia, aflați la Londra, relațiile diplomatice dintre Federația Rusă și Regatul Unit al Marii Britanii s-au răcit considerabil, astfel instaurându-se un război diplomatic rece între aceste două state. Ambasada Rusiei a ironizat în mod eufemistic autoritățile britanice după ce premierul Theresa May a anunțat că Regatul Unit expulzează 23 de diplomați ruși: ***Temperatura relațiilor ruso-britanice a căzut la -23, dar nu ne e frică de frig***, a scris Ambasada Rusiei pe Twitter, postând și o fotografie pe gheață.

Antiteza este o figură de stil care constă într-o asociere de idei, imagini, noțiuni cu sens contrar, în care faptele, personajele, ideile se opun. Antiteza se bazează pe observații făcute de emițător asupra realității. Pe baza acestor date, prin activitatea gândirii, emițătorul cumpănește faptele, compară și selecționează generalul și esențialul din elementele concrete și formulează apoi constatări și concluzii. Formularea și comunicarea acestor idei se face prin propoziții coordonate adversativ în frază. Folosirea antitezelor în texte reflectă totdeauna gândirea ageră și pătrunzătoare a emițătorului. Un exemplu evocator de antiteză este fraza din discursul lui John F. Kennedy ținut în timpul ceremoniei de inaugurare: *"We observe today not a victory of party but a celebration of freedom, symbolizing an end as well as a beginning, signifying renewal as well as change"* [171]; discursul ținut de Martin Luther King: *"I have a dream that my four little children will one day live in a nation where they will not be judged by the colour of their skin but by the content of their character"* [168] sau discursul inaugural al președintelui Republicii Moldova Maia Sandu: *„Cei care au avut datoria să conducă țara spre lumină au încercat să o scufunde în întuneric, în corupție, în sărăcie, în haos”*.

Din punct de vedere **structural**, observăm că eufemismul afectează forma externă a cuvintelor prin distorsiunile pe care le provoacă, favorizând uneori crearea anumitor cuvinte care joacă un rol considerabil în exprimarea stilistică, influențând sensul cuvintelor într-un mod esențial și, respectiv, îmbogățind sau uneori sărăcind vocabularul. Analiza structurală a eufemismelor din limbajul diplomatic se bazează pe trei mijloace lexicale: interne, externe și mixte. Prin mijloace interne înțelegem formarea eufemismelor noi de la materialul lingvistic deja existent prin:

- derivare – procedeu de formare în interiorul limbii a unor cuvinte noi, numite creații interne, prin adăugarea, suprimarea sau substituția afixelor lexicale la un cuvânt de bază: *provocare – provocator, favorizat – defavorizat*;

- compunere – procedeu de îmbogățire a vocabularului prin care se creează un cuvânt nou din două sau mai multe cuvinte întregi existente și independente în limbă: *relații ruso-britanice*;

- schimbarea valorii lexicale – procedeu gramatical prin care se face trecerea unui cuvânt de la o parte de vorbire la alta sau dintr-o clasă lexico-gramaticală la alta: *a corela – corelarea prețurilor, a instaura – instaurarea controlului militar*.

Dintre procedeele externe, constatăm că cele mai productive sunt împrumuturile cu funcție eufemistică. Majoritatea lingviștilor care au efectuat studii în domeniul vizat consideră că împrumuturile dintr-o limbă străină atenuază duritatea conceptului exprimat, astfel încât cuvântul străin/împrumutat devine în mod automat eufemism. De obicei, în scopul unei exprimări corecte politic se recurge la termeni științifici sau la o limbă străină. Cuvântul/termenul împrumutat este lipsit de asociații neplăcute, de conținutul emoțional și este gata să preia tonul discursului pe care îl vizează emițătorul, prin urmare, „permite emițătorului să fie respectuos chiar dacă în limba din care provine nu este” [105, p. 38]. Pe parcursul timpului aceste cuvinte se cristalizează în calitate de neologisme, devenind treptat parte a vocabularului de bază.

De obicei, limbajul diplomatic recurge la utilizarea termenilor eufemistici urmărind scopul de a evita nemulțumirea sau ofensarea. Pe de altă parte însă, necesitatea de aderare la termenii eufemistici pare adesea ofensatoare în sine, deoarece faptul că un eufemism este considerat necesar implică și faptul că termenul original este într-o oarecare măsură abuziv sau ofensator. De exemplu, cuvântul *evreu* este considerat dur și chiar antisemitic, de aceea se dă preferință locuțiunii *membri ai comunității evreiești*. Cuvântul *comunitate* atenuază/estompează adresarea directă și aspră a cuvântului *evreu*, implicând o identitate de interes politic și social. Cuvântul *diasporă* (gr. *dia* – împrejurul, *spora* – împrăștia) pătrunde în română din franceză, care la rândul său l-a împrumutat din greacă și se referă în primul rând la totalitatea

comunităților evreiești dispersate ca urmare a distrugerii Ierusalimului [142]. Prin extensiune semantică, în prezent acest termen desemnează orice grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine. În mod similar, cuvântul *etnic* a sosit din SUA ca eufemism pentru disfemismul *negru*. În mod ciudat, sintagma *grup etnic* este tautologică, cu excepția cazului în care este folosită ca eufemism. Dicționarul online de etimologie sugerează ca acest termen însemna *păgân* în secolul al XV-lea, ceea ce cu siguranță nu are același efect astăzi [143]. Astfel, apartenența etnică reprezintă o subcategorie importantă de împrumut lexical.

Al treilea mijloc lexical de formare a eufemismelor din limbajul diplomatic este cel mixt, care se manifestă prin calc lingvistic: procedeu de îmbogățire lexicală sub influența preponderent a limbilor engleză și franceză. Theodor Hristea definește calcul lingvistic drept un procedeu mixt de îmbogățire lexicală care presupune copierea/reproducerea unui model extern și redarea lui prin mijloacele interne ale limbii receptoare [33]. Cu alte cuvinte, calcul lingvistic constă în transpunerea unui semn lingvistic din limba-sursă într-o limbă-țintă, aflându-se astfel la interfeța dintre traducere și împrumut. Spre deosebire de traducere, care redă sensul cuvântului străin și de împrumut, ce preia atât ansamblul sonor, cât și sensul unui semn lingvistic, calculul înglobează în sine proprietăți cvasiidentice ale acestor două fenomene. Dintre diversitatea calculurilor lingvistice, cele mai productive, pentru limbajul diplomatic, considerăm că sunt cel lexical, semantic și frazeologic.

Calculul lexical este mijlocul de îmbogățire a vocabularului atât cu unități lexicale, cât și cu sensuri noi, care se adaugă la cele deja existente la un anumit cuvânt. Exemple de calc lexical terminologic ar putea fi: *război rece/cold war*, *cortină de fier/iron curtain*, *dezvoltare durabilă/sustainable development*, *gulere albe/white collars* (funcționari în instituții de stat ce comit infracțiuni mai periculoase decât cele ale hoților tradiționali), *supremație albă/white privilege* (credița rasistă că oamenii albi sunt superiori celor din alte rase și, prin urmare, ar trebui să le domine pe acestea; acest termen se mai referă și la un sistem politic sau socioeconomic în care oamenii albi se bucură de un avantaj structural (privilegiu) asupra altor grupuri etnice) [144], *câini de pază (ai democrației)/watch dog*, *fat cat* (termen politic folosit inițial pentru un donator politic bogat, numit și înger sau persoană cu bani mari, prin extensiune semantică acest termen este folosit în mod obișnuit pentru a descrie o persoană bogată și lacomă care este capabilă să „trăiască ușor” din munca altora) [172].

Calculul semantic presupune un împrumut de sens, prin care un cuvânt din limba-țintă obține un sens nou sub influența cuvântului din limba-sursă, fiind considerat astfel o sursă de omonimie, în cazul când nu există nicio legătură între sensul vechi (existent în limbă) și sensul nou împrumutat. De exemplu: *challenging/provocator*, pentru o situație dificilă și ambițioasă,

european/diplomatic corridor/coridor european/diplomatic, cu sens de *traseu*, *determined/determinat*, cu sensul de *hotărât/decis*.

Calcul frazeologic, de asemenea, se dovedește a fi o sursă productivă de obținere a eufemismelor, care se realizează prin traducerea literală a unei unități frazeologice străine (sintagmă, locuțiune, expresie/perifraze) în care se dă preferință pentru exprimarea perifrastică și a circumlocuțiilor atât în limba-sursă, cât și în limba-țintă. Cu cât unitatea frazeologică este mai lungă, cu atât mai mare este șansa de a avea funcție eufemistică, deoarece efortul pe care îl face destinatarul în perceperea sensului este mai mare. Printre calcurile frazeologice cu funcție eufemistică putem enumera: *axa răului/axis of evil*, *clasa de mijloc/middle class*, *guvern din umbră/shadow government*, *scut anti-rachetă/missile shield*, *strict secret/top secret*, *proceduri alternative/alternative proceedings*, *pagube/pierderi colaterale/collateral damages*, *lovitură chirurgicală/surgical strike*, *creștere negativă/negative growth*, *discriminare pozitivă/positive discrimination*, *foc prietenesc/friendly fire*.

2.7. Aspectul funcțional al eufemismelor din limbajul diplomatic

Provocările pe care mediul diplomatic trebuie să le depășească în zilele noastre sunt numeroase și dificil de gestionat. Întrucât scopul primordial al eufemismelor este armonia socială în comunicare, atât eufemizarea, cât și reliefaarea aspectului funcțional al limbajului puterii se dovedește a fi imperioasă. În limbajul diplomatic, eufemismul nu doar înlocuiește un cuvânt sau o expresie necuviincioasă sau obscenă, ci mai cu seamă urmărește scopul de a transmite un mesaj într-un mod cât mai acceptabil și mai exact posibil. Astfel, eufemismele funcționează ca un instrument lingvistic puternic pentru facilitarea comunicării și păstrarea relațiilor interpersonale în întâlnirile verbale non-ostile. Respectiv, rolul eufemismelor este tocmai de a transmite, pe lângă sensul textului, perceptul *ad litteram*, atitudinea emițătorului, și anume intenția lui de a menaja receptorul, de a atenua impactul pe care mesajul îl are asupra acestuia sau aspectele neplăcute pe care le conturează textul emis.

În continuare ne propunem să ne îndreptăm atenția spre modul de reliefare a limbajului diplomatic, urmărind scopul de a pătrunde în mrejele acestor acte de comunicare și de a decoda eficacitatea eufemismelor utilizate. Există mai multe încercări de stabilire a funcțiilor eufemismelor din limbajul diplomatic, iar acestea diferă în funcție de scopul urmărit, de contextul/situațiile în care sunt utilizate, de necesitățile și interesele emițătorului, de criteriul luat drept bază și de modalitățile de percepere a acestuia. Întrucât situațiile respective sunt suficient de numeroase și eterogene, firește, și numărul funcțiilor eufemismelor poate să difere considerabil.

Înainte de a investiga funcțiile eufemismului trebuie să evidențiem faptul că acestea nu trebuie confundate cu funcțiile limbajului diplomatic. Funcțiile limbajului diplomatic sunt atribuite ale unui sistem complex de semne, pe când funcțiile eufemismului sunt atribuite ale unui microsistem, adică ale unui sistem restrâns de semne din cadrul sistemului. În cele ce urmează vom încerca să stabilim eficacitatea eufemismelor din limbajul diplomatic pornind de la premisa că toate elementele din limbă îndeplinesc o anumită funcție. Totodată, considerăm oportun să precizăm delimitarea dintre funcție ca rol și funcție ca menire, predestinație. Deci pentru identificarea funcției eufemismelor este mai întâi de toate necesar să stabilim menirea lor.

Examinarea în profunzime a esenței limbajului diplomatic ne permite să observăm utilizarea frecventă a unui set prestabilit de fraze/expresii care promovează politica externă a statului. Analizând literatura de specialitate, ajungem la prezumția că acest tip de limbaj, care reprezintă de fapt un sistem standard de codificare a mesajelor, este perceput de către toți diplomații care utilizează acest sistem de codare și decodare a mesajului (v. anexa 6). La prima vedere, aceste exemple evocă un mesaj cât se poate de clar, însă înglobează în sine un întreg univers de interpretări și conotații care necesită a fi decodate cu precauție și în cunoștință de cauză. De fapt, codurile au valoare doar dacă transmit informații pentru unii în timp ce le ascund de alții.

Mai întâi de toate, este imperios să ne amintim că diplomația, ca resursă a puterii, este percepută ca o artă subtilă capabilă să combine un set de instrumente și strategii (coduri) care contribuie la realizarea unui anumit scop și la formarea unei imagini. Respectiv, limbajul diplomatic constituie un mijloc important de influență, prin intermediul căruia diplomații acționează asupra comportamentelor sociale și caută să le orienteze în direcția care le este favorabilă. Relația dintre emițător și receptor implică funcționarea unor mecanisme mai profunde și mai complexe decât acelea care își găsesc o reflectare nemijlocită în structura de suprafață a enunțurilor. Acest aspect pune în valoare „componenta interacțională a comunicării verbale” [35, p. 15]. Emițătorul este mereu conștient de receptor, „urmărind să-i dirijeze – prin anticipare – interpretările și reacțiile și să verifice înțelegerea enunțurilor transmise. La rândul său, receptorul interpretează selectiv informațiile primite, în raport cu preocupările și interesele care îi sunt specifice, motivarea sa fiind independentă de cea a emițătorului. El nu este un participant pasiv, ci își construiește propriul context interpretativ, orice interpretare fiind însă susceptibilă de adaptare și modificare prin colaborarea participanților la activitatea comunicativă” [ibidem, p. 15]. Prin urmare, eufemismele își actualizează sensul la nivelul contextului, funcția eufemistică fiind determinată de modul în care cuvintele sunt utilizate, de intenția emițătorului și de așteptările receptorului. Chiar dacă prezența eufemismelor conferă un caracter echivoc limbajului diplomatic pentru început, în urma unei decodări conștiente acestea recuperează în

totalitate sensul termenilor pe care i-au înlocuit, iar acest sens se întregește prin adăugarea intenției emițătorului de a evita realitatea.

Este bine cunoscut faptul că ambiguitatea se caracterizează prin pluralitatea de semnificații pentru aceeași manifestare, oferind flexibilitate și protecție negociatorilor. Trimiterea semnalelor ambigue permite emițătorului să-și lase interlocutorul în dubii, să influențeze impactul final al semnalelor după ce au fost observate reacțiile inițiale la acestea și, astfel, să câștige un control mai mare asupra imaginilor pe care receptorul le are despre el. Respectiv, mesajul diplomatic este perceput drept un cod care urmărește scopul de a fi recepționat agreabil, fără a stârni efecte secundare nedorite pentru emițător, dăunând propriilor interese, sau cu privire la destinatar, lezându-i statutul sau demnitatea, evitându-se jignirea, precum și în legătură cu părțile terțe, evitându-se ofensarea altor actori sau difuzarea publică a unor informații cu distribuție restricționată. Astfel, cuvintele codificate (eufemisme) pot fi rostite public, rămânând în același timp discrete cu privire la un anumit conținut. Transmiterea mesajului în modul cel mai clar este tocmai ceea ce vrea să evite emițătorul care recurge la eufemisme. Rolul primordial al receptorului presupune nu doar recuperarea sensului mesajului, a informației, ci și a intenției emițătorului. Respectiv, destinatarul are o responsabilitate dublă: pe de o parte, el trebuie să decodeze mesajul și să înțeleagă ce a vrut să spună emițătorul, iar, pe de altă parte, să evalueze alternativele enunțului transmis intenționat și prin răspunsul său (destinatarul) să construiască un mesaj care să genereze un dialog politic, prin care se ajunge la coexistență. Dialogul și răspunsul la el sunt două prerogative ale puterii politice, iar întreruperea dialogului și exercitarea forței sunt semne de slăbiciune. Dintr-o perspectivă diversă, aceste coduri trimit simultan semnale diferențiate către diferite audiențe, care permit diplomaților să evite izbucnirile emoționale și astfel să diferențieze rolul profesional de sentimentele personale, fenomen ce denotă depersonalizarea limbajului diplomatic și impune „limba de lemn”.

Analizând literatura de specialitate (Keith Allan, Kate Burridge, Constanze Villar, Robert Jervis, Lavinia Seiciuc, Rodica Zafiu) și examinând diversitatea perspectivelor de cercetare a domeniului vizat, ne propunem în cele ce urmează să adoptăm viziunea politologului american Robert Jervis, care a observat și a analizat caracterul echivoc al limbajului diplomatic atât la nivel lingvistic, cât și la nivel discursiv, și să sintetizăm funcțiile eufemismelor din limbajul diplomatic din perspectiva **semantico-pragmatică**. Potrivit lui Robert Jervis, ambiguitatea limbajului diplomatic se afirmă a fi funcțională. Strategia comunicării echivoce permite, de fapt, menținerea incertitudinii între interlocutori: „această abilitate permite unui actor să păstreze mai multe căi deschise simultan și să inițieze conversații fără a pune în pericol o imagine care contrazice mesajul trimis, pe care autorul dorește să îl păstreze dacă reacția din partea cealaltă nu

a fost favorabilă” [70, p. 125]. Așadar, prezența eufemismelor în limbajul diplomatic oferă în primul rând echivocitate mesajului transmis, care este deschis spre interpretare, iar drept consecință, se dovedește a fi generatoare de anumite funcții complementare, cum ar fi: **funcția strategică, de protecție, de persuadare, de denaturare a faptelor și de manipulare.**

2.7.1 Funcția strategică

Eufemismele impregnate în limbajul diplomatic îndeplinesc în primul rând o funcție strategică de promovare a politici statului. Prevalatoare din acest punct de vedere sunt discursurile de inaugurare ale președinților de state. În susținerea acestui fapt, invocăm exemplul discursului susținut de către Maia Sandu la momentul inaugurării sale, pe 24 decembrie 2020. Mesajul adresat cetățenilor Republicii Moldova este formulat direct, totodată, și prin intermediul unor eufemisme pregnant conturate: *a porni împreună pe un drum nou, a construi o țară mai bună pentru toți*. Prin aceste enunțări, președintele ales face aluzie la realitatea existentă care s-a instaurat de ceva vreme în țară: problemele corupției și nerespectarea statului de drept, care se încununează cu problema pandemiei provocată de virusul COVID-19. Se face resimțită în aceleași exemple strategia pe care președintele ales intenționează să o pună în practică. Spre a oferi discursului mai multă plasticitate, sunt utilizate eufemisme metaforice: *ați dat lecții de patriotism și spirit civic și ați oferit cel mai mare capital de încredere, cu acest vot de încredere eu intru astăzi pe poarta președinției*, care dezvoltă ideea/strategia de bază a discursului. Totodată, se face resimțită încercarea oratorului de a apela mai mult la inimile ascultătorilor decât la gândurile lor: *sunt una dintre voi, o fiică a acestei țări, victoria trebuie să fie a țării*. În momentul când populația este extenuată de probleme și nedreptate, președintele încearcă prin discursul său să-i fie mai aproape și să-i inspire curaj pentru a depăși această situație dificilă, pentru a învinge răul și pentru a reda vieții stabilitatea: *împreună putem face multe, eu am nevoie de ajutorul vostru, avem nevoie de un stat bun, de democrație, de un stat de drept*. Aceste eufemisme sunt create ca răspuns la anumite strategii de exprimare în timpul actului comunicativ care contribuie la creșterea/îmbunătățirea încrederii, totodată oferindu-i emițătorului posibilitatea de a gestiona limbajul într-un mod inteligent și cultivat.

2.7.2 Funcția de protecție sau de atenuare

Potrivit lui Kate Burridge și Keith Allan, funcția de protecție sau de atenuare a eufemismelor se manifestă prin expresii evazive care urmăresc scopul de a proteja și a evita jignirea, camuflând conotația ofensatoare a enunțului în conformitate cu convențiile sociale care se impun a fi politicoase și respectuoase. De exemplu, deseori se recurge la înlocuirea cuvântului

război cu *ostilitate, intervenție, criză, conflict, provocare, câmp de luptă*. Astfel, eufemismele prezente în limbajul diplomatic au o menire dublă: pe de o parte, ele îndeplinesc funcția de protecție, contribuind la reducerea impactului asupra destinatarului, iar, pe de altă parte, această funcție implică o anumită denaturare a faptelor. În egală măsură, funcția de protecție a eufemismelor din limbajul diplomatic îndeplinește scopul de a diminua impactul conotației unui mesaj care evocă realități neplăcute sau dureroase. Această funcție rezonază cu empatia umană, care reprezintă un standard obligatoriu în limbajul diplomatic. Totodată, se observă o schimbare a focalizării, adică sensul direct se redirecționează spre activitatea care precedă și care țintește să evite consecința inevitabilă, astfel aducând o amânare în decodificare. De exemplu, cuvântul *a muri* este înlocuit prin eufemismele *a se sfârși, a pierde lupta pentru viață, a trece în neființă, a pleca într-o lume mai bună*. Însă dacă folosim perifraza *n-a mai putut fi salvat*, atunci are loc o ambiguitate bazată pe schimbarea focalizării, unde sensul este redirecționat spre informația care a fost deja furnizată sau urmează a fi invocată. O altă strategie a funcției de atenuare a eufemismelor din limbajul diplomatic este cea prin care, cu ajutorul unor fraze inductive, se redă o idee care eventual nu va fi deloc enunțată. Asemenea procedee sunt folosite în discursuri cu caracter oficial, în care există formule prestabilite pentru a numi eufemistic realități neplăcute. De exemplu, în declarații referitoare la proteste de ordin politic în loc de *victime* este folosit eufemismul *pierderi de vieți omenești* sau *pierderi colaterale*, iar *protestele violente din 7 aprilie 2009* au fost numite eufemistic *revoluția tineretului*. Constatăm, așadar, că tendințele politice și sociale din ultimele decenii au impus în limbă o necesitate de atenuare sau mușamalizare a exprimării, prin care se evită extremele de orice tip, în măsura în care aceste exprimări extreme sunt susceptibile să rănească sensibilitatea oamenilor. Bunăoară, unul dintre termenii favoriți din limbajul diplomatic este *provocare*, urmărind scopul de a cosmetiza diverse realități dure. Acest termen se regăsește în diverse discursuri, cum ar fi cel al fostului Ambasador al SUA în Republica Moldova Derek Hogan, prin care diplomatul american se arată optimist în depășirea crizei politice instaurate în țara noastră: „în ciuda acestor *provocări semnificative*, sunt convins că Statele Unite și Moldova vor depăși crizele și vor fi mai puternice ca înainte”; diplomatul american subliniază în acest context că democrațiile sunt fragile, iar tranzițiile democratice sunt adesea dezordonate [148].

2.7.3 Funcția de persuadare sau de influențare camuflată

Funcția de persuadare sau de influențare camuflată contribuie în mod direct la realizarea scopului primordial al limbajului diplomatic prin modelarea opiniilor, atitudinilor și deci a acțiunilor ulterioare. Respectiv, prin intermediul eufemismelor, limbajul diplomatic urmărește

persuadarea interlocutorilor, modificarea opiniilor, atitudinilor și chiar a acțiunilor de răspuns, astfel transformându-l într-o veritabilă resursă de putere. Descris adesea ca discurs al puterii sau al manipulării, el este totuși, în aspectele sale fundamentale pozitive, și un discurs al negocierii, al creării acordului și al eficienței. Dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic stă la baza eficacității comunicării politice, care folosește mijloace de persuadare sau atenuare a problemelor sociale sau dintre state. De aceea în discursurile politicianilor din toate timpurile se poate observa o tendință de a utiliza astfel de strategii care să le permită să camufleze aspectele negative ale realității cu scopul de a-l afecta minim pe destinatar. Eufemismele în acest sens nu sunt altceva decât mijloace cognitive de aplicare a strategiilor verbale în scopul evitării adevărului dur și al „îndulcirii” acestuia. Așadar, unele cuvinte considerate dure sunt înlocuite cu altele cu scopul de a reduce impactul asupra receptorului. De exemplu, eufemismul *țări sărace* este înlocuit cu *țări în curs de dezvoltare* sau *lumea a treia*; *sărac* sună mult mai dur decât eufemismul *marginalizat economic* sau *defavorizat*, *negru* este înlocuit cu *afro-american*, *minoritate vizibilă* sau *de culoare*.

2.7.4 Funcția de denaturare a faptelor

Funcția de denaturare a faptelor sau, conform opiniei lui Kate Burridge, cea de înșelare/falsificare [53, p. 68], se regăsește atunci când eufemismele se folosesc nu atât pentru a ascunde ofensa, cât pentru a masca, a schimba sau a înșela în mod deliberat natura, sensul sau caracterul unor cuvinte, idei, fapte, subiecte. În asemenea cazuri vocabularul eufemizat al limbajului diplomatic nu doar sugerează precauții de limbaj, ci devine o acrobație verbală care adaugă dimensiuni suplimentare de alterare și secretizare a deghizării. Academicianul N. Corlăteanu susține că „prin evităriile de a spune lucrurilor pe nume, îndulcim sau chiar reducem din gravitatea semantică a adevărului” [18, p. 105]. Expresii precum *lovitură chirurgicală*, *daune colaterale*, *foc prietenos* determină restrângerea/reducerea sentimentelor de responsabilitate. Acestea minimizează sacrificarea ființelor umane și creează, de asemenea, o distanță psihologică între făptași și acțiunile lor. Pe de altă parte însă, asemenea utilizări/exemple au dus la deprecierea termenului „eufemism” în sine. Pentru mulți, acesta a devenit o etichetă peiorativă atașată limbajului despre care se crede că este încărcat de valoare și ofensează deliberat. Deși opinia publică nu este la fel de ușor de manipulat pe cât sugerează George Orwell în romanul *1984* prin „noul limbaj/newspeak”(limbaj propagandistic conceput pentru a diminua spectrul de gândire), studiile unor cercetători moderni demonstrează că limbajul încărcat eufemistic poate funcționa într-adevăr pentru a influența opinia și percepția. În calitate de exemple, invocăm numele dat Constituției Uniunii Europene și anumite titluri/funcții ale înalților demnitari de stat

din Uniunea Europeană care sunt desemnate prin eufemisme din motive de a orienta vectorul atenției spre o nouă percepție, și anume de a denatura în mod deliberat ideea/tendența care ar putea duce gândul la noțiunea de federalizare a bătrânului continent. Winston Churchill, dovedindu-se a fi un adevărat patriot al Europei, a promovat însăși apariția *Statelor Unite ale Europei*, termen care, de fapt, includea în sine formarea unei federații europene, fenomen evitat de către urmașii săi. Astfel, a fost suprimată din documentele europene orice expresie care ar indica sau ar face aluzie la transformarea Uniunii Europene într-un stat unic integrat și omogenizat. Legea fundamentală care stabilește forma de guvernământ și de organizare statală, precum și drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor Uniunii Europene este reprezentată de Tratatul de la Lisabona – Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa, altfel spus, Tratat constituțional. Acest eufemism – *Tratatul de la Lisabona* – a înlocuit termenul *constituție*, deoarece orice constituție a unui stat presupune mai întâi de toate integrarea politică, fenomen căruia Marea Britanie i s-a împotrivit cu înverșunare. Totodată, considerăm că termenul *uniune* a înlocuit termenul *comunitate*, urmărind, pe de o parte, scopul de a modifica esența/natura Comunității Europene creată în 1957 în speranța că o Comunitate mai unificată va servi drept antidot al naționalismului extremist, care a devastat continentul în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, iar, pe de altă parte, pentru a desemna în mod diferențiat *Comunitatea Europeană* față de *Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului* (care a fost declarată un prim pas către o Europă federală), *Comunitatea Economică Europeană*, iar pe parcurs, *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (Euratom)*: „Termenul *Comunitate* este înlocuit cu cel de *Uniune*” [149]. Totodată, funcțiile de *președinte european* și de *ministru de externe*, care presupuneau o aluzie la federalism, au fost înlocuite cu eufemismele *Președintele Consiliului European*, adică al reuniunilor a 27 de șefi de stat și de guvern, iar funcția de ministru de externe a devenit *Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate*. Astfel, asemenea eufemisme, cuvinte sau expresii care „numesc fără să numească” [21, p. 189], creează premise pentru dezvoltarea unui fenomen cunoscut drept „white lies”/minciuni albe [64, p. 3], utilizate nu pentru a induce în eroare, ci pentru a proteja sentimentele receptorului, fiind deci un neadevăr diplomatic bine intenționat.

2.7.5 Funcția de manipulare

Funcția de manipulare rezidă în camuflarea aspectelor defavorabile și constă în mascarea conștientă a fenomenelor politice. Prin ascunderea aspectelor defavorabile se observă, pe de o parte, o anumită complementaritate cu funcția de protecție prin care se atenuează gravitatea fenomenului vizat, iar, pe de altă parte, se realizează o certă manipulare. Manipularea pentru

mulți dintre noi este un cuvânt tabu, observându-se o preferință de a utiliza termeni neutri precum *influențare*, *negociere*, *tactică* sau *convingere*. Uneori, se recurge la expresia *manipulare pozitivă*, fiind percepută drept o persuasiune care contravine intențiilor sau intereselor destinatarului, dar este menită să fie în favoarea sau în acord cu interesele emițătorului. Cercetătoarea Rodica Zafiu consideră că, în practică, „manipularea este versantul negativ al persuasiunii, adică este termenul cu care sunt criticați adversarii” [49, p. 17]. Drept rezultat, manipularea lingvistică favorizează instaurarea, iar mai apoi, consolidarea unei puteri politice, diplomatice, economice etc.

Din alt punct de vedere însă, în măsura în care emițătorul este convins de adevărul și utilitatea ideologiei sale, *manipularea* redevine *persuasiune*. Manipularea se deosebește de persuasiune prin faptul că presupune inducerea pe cale verbală a unor reacții ale receptorului care contravin interesului acestuia, dar sunt menite să fie în favoarea emițătorului. Astfel, manipularea poate fi definită printr-un fascicul de trăsături: interes, putere, intenție conștientă, control asupra altora. Manipularea lingvistică este percepută drept folosirea conștientă a limbajului într-o manieră deviantă pentru a-i controla pe alții. Analiza contemporană a limbajului diplomatic reliefează în mod pregnant responsabilitatea receptorului de a se elibera de poziția pasivă și inocentă pe care a ocupat-o anterior, prin a-și spori competența discursivă de decodare a mesajelor, dar mai ales atenția și vigilența față de tentativele de manipulare, dând dovadă de analiză critică a discursului.

Exemple de eufemisme care îndeplinesc funcția de manipulare în limbajul diplomatic ar putea servi următoarele: este cunoscut faptul că *exproprierea evreilor* se numea *eliberare*, *deportarea* era numită *igienizare*, iar *omorârea în masă a oamenilor* se chema, neutru, *tratare diferită*. Această inumanitate a permis manipularea conștiinței umane, făcându-i pe cei care săvârșeau asemenea fapte să rămână cu *conștiința igienizată*. Tot mai des se folosește termenul *politică de austeritate* în loc de a spune direct *scăderea deliberată a nivelului de trai*; termenul *austeritate*, fiind unul polisemantic, posedă o puternică încărcătură ideologică, respectiv se regăsește pe scară largă în discursurile politice și diplomatice.

Prin urmare, prezența eufemismelor în limbajul diplomatic creează un anumit grad de ambiguitate, care la rândul său generează diverse funcții. Avantajul caracterului echivoc al limbajului diplomatic rezidă în găsirea unui echilibru între gradul de ambiguitate și doza de claritate sau, altfel spus, limbajul diplomatic eficient ar trebui să dezvăluie atât cât este necesar și cât mai puțin posibil, ceea ce reliefează caracterul strategic al limbajului diplomatic. Respectiv, limbajul diplomatic, fiind impregnat cu eufemisme, este un important mijloc de influență, prin intermediul căruia diplomații acționează asupra comportamentelor sociale și caută să le orienteze în direcția care le este favorabilă.

Concluzii la capitolul 2

1. Informația expusă în acest capitol dezvăluie, parțial, multitudinea de opinii ale filologilor privind conceptul de eufemizare a limbajului diplomatic. Această diversitate de abordări permite interpretări largi și destul de încăpătoare ale cercetării propuse inițial. Documentarea științifică efectuată ne permite să deducem că eufemismul este un proces complex care încorporează toate aspectele sociale, lingvistice, pragmatice și cognitive, folosit pentru a neutraliza utilizarea unui termen neplăcut sau care ar suscita disconfortul receptorului prin intermediul resurselor asociative de tip formal sau semantic. Totodată, eufemismul încorporează anumite componente pragmatice derivate din relativitatea și funcționalitatea sa socială, contextuală și discursivă, caracterizându-l în cele din urmă ca un act de vorbire care, printr-un set de resurse lingvistice și paralingvistice și într-un anumit context sau situație determinată pragmatic sau cognitiv, permite neutralizarea lexicală a termenului interzis.

2. Corelația eufemismului cu politețea și corectitudinea politică oferă o imagine clară și profundă. Necesitatea de fi respectuos, preocupat de imaginea de sine și de cea socială, de a fi prudent cu emoțiile receptorului reprezintă un fascicul de fațete ale fenomenului eufemistic. Toate aceste fațete argumentează latura politicoasă a eufemismului. Respectiv, eufemismul este o strategie care se află în corelație deplină cu un set de teorii pragmatice (politețea și corectitudinea politică), care propulsează atingerea scopului său primordial în toate contextele, indiferent de ambiguitățile pe care le creează.

3. Observațiile prin prisma interdicției pun în evidență faptul că principalul declanșator al eufemismului este tabuul. Tabuul se manifestă prin trei grupuri: al fricii, al delicateții și al curtoaziei/decenței. Respectarea acestor interdicții se caracterizează prin tendința de a lăsa o amprentă asupra limbajului, care se dovedește a fi o strategie eficientă în minimizarea nemulțumirii la adresa socială și a imaginii de sine atât a emițătorului, cât și a receptorului, dezvăluind atât cât este necesar și cât mai puțin posibil.

4. Atât eufemismul, cât și disfemismul reprezintă procese cognitive de conceptualizare a unei realități interzise, care, manifestate în discurs prin utilizarea unui set de mecanisme lingvistice de substituție lexicală (datorită efectului psihologic pe care îl produce cuvântul asupra receptorului), permit emițătorului să neutralizeze, să atenueze sau, dimpotrivă, să accentueze în mod evocator impactul asupra interlocutorului.

5. Clasificarea eufemismelor din limbajul diplomatic impune constatarea diversității acestora, precum și a scopului pragmatic al exprimării eufemistice. Totodată, am remarcat o anumită specializare a acestor eufemisme. Bunăoară, clasificarea din perspectiva semantică

impune concluzia că exprimarea eufemistică nu schimbă sensul cuvintelor, însă arată doar utilizarea specifică a unui cuvânt într-un anumit context. Totodată, evoluția semantică la care sunt supuse eufemismele implică anumite modificări conceptuale. Diversitatea mijloacelor stilistice percepute în exprimarea eufemistică determină expresivitatea textelor diplomatice. Constatăm, totodată, că eufemismele analizate din punct de vedere structural reprezintă unul dintre motivele primordiale ale împrumuturilor din limbile străine și urmăresc scopul de a atenua duritatea conceptului exprimat, fiind lipsite din start de asociații neplăcute și încărcătură emotivă, preluând tonul discursului livrat. Nu în ultimul rând, considerăm că avantajele acestei încercări de clasificare a eufemismelor este de a oferi un model sistematic în perceperea mai bună a organizării limbajului diplomatic și de a contribui la evoluția cercetării eufemizării acestui tip de limbaj în speranța progresării cercetării conceptului vizat la un nivel superior și a oferirii unui model sistematic în perceperea mai bună a limbajului diplomatic.

6. În egală măsură, este imperios să constatăm că limbajul diplomatic, fiind impregnat cu eufemisme, este un important mijloc de influență, prin intermediul căruia diplomații acționează asupra comportamentelor sociale și caută să le orienteze în direcția care le este favorabilă. Prin urmare, considerăm că investigarea funcțiilor eufemismelor atât la nivel lingvistic, prin abordarea semantică, ca proces de codificare a mesajului, cât și la nivel discursiv, prin abordarea pragmatică, ca proces de interacțiune strategică între diplomați, va contribui la o mai bună percepere a procesului de eufemizare a limbajului diplomatic.

3. FENOMENUL EUFEMIZĂRII LIMBAJULUI DIPLOMATIC ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ, FRANCEZĂ

3.1 Constituirea corpusului faptic

Limbajul diplomatic nu este doar un instrument de comunicare, ci însăși esența diplomației. Astfel, limbajul diplomatic este deseori perceput ca fiind un limbaj neobișnuit, eufemistic, implicit, vag sau chiar eclectic, caracteristici care conferă un interes sporit față de studiul acestui domeniu și fațete multiple de cercetare. Fiind un proces complex, plastic și permeabil, limbajul diplomatic se caracterizează totuși prin prezența unei constante majore, și anume dimensiunea eufemistică.

Ținând cont de complexitatea subiectului cercetat, considerăm că cel mai potrivit mod de abordare a problemei investigate este cel orientat spre o analiză sistemică. În acest sens, am pornit cercetarea noastră de la definiția conform căreia eufemismul nu este un simplu instrument lingvistic, ci este parte integrantă a unui fenomen mult mai larg și mai complex, ce însumează în structura sa aspecte lingvistice, pragmatice și cognitive, fiind folosit pentru atenuarea efectelor potențial ofensatoare, urmărind păstrarea armoniei sociale în comunicare și evitarea situației care ar amenința respectul și buna înțelegere. Fiind un fenomen atât de complex, este imperios ca atât emițătorul, cât și destinatarul să fie conștienți de ceea ce se ascunde în spatele eufemismelor, deoarece în caz contrar ar dispărea sensul utilizării lor.

Dat fiind faptul că cercetarea noastră este axată pe studiul contrastiv al dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic în limbile română, engleză, franceză, care se dovedește a fi unul extrem de vast și cu multiple fațete de cercetare, considerăm necesar să stabilim anumiți parametri de constituire a corpusului faptic cu scopul de a obține o analiză lingvistică descriptivă, coerentă și, totodată, contrastivă, efectuată în baza unui eșantion de exemple pertinente și omogene. Întrucât constituirea unui corpus de analiză relativ uniform și obiectiv relevă multiple dificultăți, ne propunem în continuare să definim criteriile de bază ale cercetării obiectului nostru de studiu. În scopul de a obține o cercetare consecventă și eficientă dintr-o clasă deschisă și extrem de vastă de exemple – una relativ închisă și reprezentativă, care să ne ofere un material lingvistic bogat și obiectiv, am considerat oportun să îngustăm intenționat aria noastră de cercetare prin a constitui un corpus de analiză bazat pe câteva principii.

Primul principiu ține de tipul de texte investigate și sursa în care aceste texte apar. Ținând cont de acest principiu, am optat pentru selectarea materialului faptic din texte specializate produse în limbile română, engleză și franceză de către diplomați în situații

profesionale, cum ar fi: comunicate de presă, discursuri sau interviuri tipărite, note informative, publicate pe paginile web oficiale ale organizațiilor internaționale (NATO, OIM, OHCHR), Comisia Europeană, Consiliul European și Ministerele Afacerilor Externe (Moldova, România, Statele Unite, Regatul Unit al Marii Britanii, Canada, Franța, Ucraina, Federația Rusă). Considerăm că aceste categorii de texte poartă o încărcătură mai mare în vederea tratării subiectului cercetat. Întrucât gradul de eufemizare a unităților lexicale poate fi identificat în situațiile de comunicare, am optat pentru selecția eufemismelor în contextele în care apar acestea. Respectarea acestui principiu este primordială, întrucât scopul cercetării noastre este de a obține un corpus cât mai omogen și echilibrat posibil.

Al doilea principiu ține de statutul diplomaților. Urmărind scopul de a obține un teren comun și obiectiv pentru comparație și analiză, ne-am propus să investigăm intervențiile diplomaților, ca promotori ai politicii de stat, care ocupă funcții de președinți de state și/sau organizații internaționale, miniștri de externe și ambasadori.

Al treilea principiu ține de tematica și limba textelor care sunt selectate pentru constituirea corpusului de analiză. Ținând cont de faptul că studiul nostru este unul contrastiv, în limbile română, engleză și franceză, și în scopul de a obține corpusuri comparabile și consecvente, ne-am propus să investigăm dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic prin prisma unor tematici care abordează evenimente actuale și comune pentru toate cele trei limbi investigate. Respectiv, eșantionul materialului factual consultat și selectat pentru corpusul de analiză al prezentei lucrări este constituit din comunicate de presă, discursuri, declarații și interviuri care abordează trei tematici: 1. conflicte teritoriale din regiunea Mării Negre, 2. escaladarea războiului din Ucraina, drept consecință a nerezolvării conflictelor prelungite și 3. criza migrației și a drepturilor omului care s-a produs în urma conflictelor teritoriale. Întrucât tematica conflictelor presupune un dezacord între două părți antagoniste, ne-am propus să nu ne limităm la investigarea exemplelor ce evocă temeiul unei părți, ci am optat pentru o abordare amplă care elucidează motivele geopolitice ale ambelor părți antagoniste: pe de o parte, interesele de stabilire a liniilor roșii de către Federația Rusă, iar, pe de altă parte, efortul țărilor mai mici de a-și păstra suveranitatea și integritatea teritorială în limitele recunoscute de către comunitatea internațională și care apelează la ajutorul statelor mai mari și mai puternice în aplanarea acestor divergențe. Întrucât cercetarea noastră reprezintă un studiu contrastiv în limbile română, engleză și franceză, selecția materialului factual s-a efectuat din comunicatele de presă în limbile respective, plasate pe site-urile menționate *supra*.

Al patrulea principiu ține de delimitarea temporală și numerotarea exemplelor. În scopul de a obține o analiză eficientă, dar și o cercetare ce abordează probleme actuale, am optat

pentru o selecție a materialului factual ce datează din perioada iulie 2019 – mai 2022. Decupajul exemplilor a variat în funcție de tematica investigată. Astfel, tema conflictelor teritoriale din regiunea Mării Negre a fost analizată în baza a 127 de eufemisme pentru fiecare dintre cele trei limbi de studiu, selectate din comunicări și discursuri din perioada iulie 2019 – ianuarie 2022. Escaladarea războiului din Ucraina a fost investigată în baza a câte 100 de eufemisme pentru fiecare dintre limbile de studiu ale acestei cercetări, ce datează din perioada februarie 2022 – mai 2022, iar tematica crizei migrației și drepturilor omului a fost investigată în baza selectării a câte 85 de eufemisme pentru fiecare limbă de lucru, decupate din comunicate și note informative cuprinse în perioada septembrie 2020 – martie 2022. Respectiv, în cadrul corpusului factual au fost selectate și investigate o totalitate de 936 de eufemisme. Numărul și limba care apare în fața exemplilor între paranteze rotunde din capitolul trei se referă la numărul eufemismului din corpusul de exemple pentru tema respectivă în una dintre cele trei limbi investigate. Considerăm că materialul factual selectat din această perioadă vizează un spectru amplu de abordări, care elucidează în profunzime specificul fenomenului eufemizării limbajului diplomatic. Totodată, respectarea acestor principii ne oferă certitudinea de a obține un eșantion de exemple reprezentativ și pertinent pentru analiză, care considerăm că este suficient de echilibrat și nu este părtinitor.

Odată stabilite principiile de selectare a materialului factual, considerăm oportun să stabilim criteriile de analiză a dimensiunii eufemistice. Documentarea științifică efectuată în capitolele întâi și al doilea ne-a permis să deducem că eufemismul nu este doar o alegere lexicală îngrijită, ci mai degrabă un cod care înglobează în sine un sens ascuns. Acest cod are puterea de a camufla sau, dimpotrivă, de a reliefa aspectele negative sau pozitive ale conceptului eufemizat, producând un efect de influențare și/sau de ponderare asupra destinatarului. Ținând cont de aceste caracteristici ale eufemismelor, credem că este imperios ca mai întâi de toate să identificăm **semnificația** acestora. Sensul se decodează în funcție de contextul în care apare, de interesele emițătorului și de diversele modalități de percepere a acestuia, atenuând, amplificând sau camuflând anumite aspecte. Astfel, destinatarul are sarcina de a ieși din anonim, devenind „complice” în decodarea mesajului. Acest proces a fost efectuat prin prisma **funcțiilor limbajului** conform câmpului semiotic, evidențiate de Roman Jakobson. Cunoaștem că orice situație de comunicare presupune o relație a emițătorului cu receptorul, care se construiește pe baza contextului, mesajului, contactului și codului. Fiecare dintre acești factori corespunde cu o anumită funcție:

- 1) emotivă – care definește atitudinea emițătorului față de ceea ce vorbește;

2) conativă – îndreptată spre destinatar cu scopul de a-l influența în formarea anumitor convingeri, prin *pathos* (emoție), *logos* (cuvânt) și *ethos* (convingere inteligentă);

3) poetică – orientată spre profunzimea mesajului emis;

4) metalingvistică – care presupune înțelegerea corectă a mesajului și servește pentru evaluarea și interpretarea codului;

5) fatică – orientată spre menținerea contactului;

6) referențială – care transmite informații făcând trimiteri la context.

În cadrul investigării funcțiilor stabilite de Roman Jakobson am ținut cont și de funcția terapeutică sau de observare/arbitraj, identificată de Solomon Marcus în cadrul observațiilor efectuate asupra comunicărilor diplomatice. Conform liniei de gândire a savantului român, în anumite situații de conflict, în cazul în care două părți antagoniste nu găsesc un numitor comun, se recurge la intermedierea altui participant, care îndeplinește funcția terapeutică sau de observare.

În scopul de a obține o analiză consecventă ne-am propus să identificăm mai întâi de toate prezența sau absența acestor funcții, iar în consecință am stabilit și am descris caracteristicile interacțiunii dintre acestea. Pentru a obține o ierarhie funcțională fiabilă, am optat să nu ne limităm la criteriul bazat pe frecvență, ci să lărgim tabloul de investigare, acordând prioritate celui de intenție. Întrucât intenția poate fi ascunsă, funcția dominantă în ceea ce privește frecvența poate să nu fie dominantă în ceea ce privește intenția.

În același cadru de idei, referindu-ne la utilizarea funcțiilor în cadrul situației de comunicare, evidențiem faptul că în procesul de investigare a dimensiunii eufemistice suntem interesați de intenția emițătorului, deci de aspectul pragmatic al eufemismelor, care se deduce din aspectul semantic. Ținând cont de aceste aspecte, am investigat eufemismele din perspectiva **dimensiunii pragmalingvistice**.

Din punct de vedere semantic, am observat reliefația a două tipuri de eufemisme, care se disting în funcție de aspectul evaluativ:

1) *eufemisme de amplificare* sau pozitive/de exagerare, posedând capacitatea de a extinde sensul; și

2) *eufemisme de atenuare/voalare* sau negative, care diminuează și reduc gradul de apreciere.

Totodată, am ținut cont de faptul că din cauza unor presiuni extralingvistice sau interdicții politice unele eufemisme au tendința de a se substitui frecvent, formând astfel *câmpuri lexico-semantice* stabilite pe baza înrudirii denotative. Utilizarea frecventă și îndelungată a eufemismelor favorizează degradarea lor și, respectiv, pierderea caracterului eufemistic, fapt ce duce la crearea unor *deprecieri semantice*. În egală măsură, abordarea semantică ne-a permis să

identificăm în cadrul investigării corpusului faptic prezența unor *disfemisme*, care servesc drept modalitate de exprimare a furiei. Semnalăm că atât eufemismele, cât și disfemismele comunică o atitudine atât față de receptor, cât și față de conceptul despre care se vorbește.

Considerăm că investigarea eufemismelor din punct de vedere stilistic, observând și enumerând mijloacele stilistice care contribuie la realizarea scopului primordial al eufemismelor, și din punct de vedere structural, constatând sursa de îmbogățire a vocabularului și a construcțiilor lexicale ce generează conotații voalate asupra conceptelor eufemizate, contribuie la abordarea modelului sistemic de investigare în această cercetare.

În plan lingvistic, eufemismele sunt un rezultat al compromisului dintre semantică și pragmatică; dintre sensul cuvintelor și efectele acestui sens. Compromisul se face în beneficiul destinatarului, întrucât acesta trebuie să se revolte sau să se resemneze, să se entuziasmeze, altfel zis, trebuie să ia o atitudine față de cele comunicate. Urmărind aspectul funcțional al eufemismelor din **perspectiva pragmalingvistică**, am decodat atât atitudinea emițătorului față de semnificat, cât și gradul de intenționalitate asupra celor relatate. Pe lângă faptul că eufemismele oferă echivocitate mesajului transmis, care este deschisă spre interpretare, acestea sunt utilizate cu un anumit scop, care influențează formarea anumitor atitudini față de aspectul prezentat. Prin urmare, în cadrul corpusului de exemple investigat, am observat că eufemismele îndeplinesc *funcția strategică, de protecție/atenuare, de persuadare, de denaturare a faptelor sau de manipulare*. Considerăm că este important ca receptorul să posede abilitatea și cunoștințele necesare pentru a decoda mesajul primit, a-l înțelege corect și a evalua potențialul enunțului recepționat, întrucât de răspunsul său depinde eficacitatea unui dialog constructiv. Dialogul sau păstrarea continuității comunicării este însăși esența diplomației.

3.2 Modalități de utilizare a limbajului diplomatic în tratarea conflictelor teritoriale din zona Mării Negre

Limbajul diplomatic este o formă de putere care posedă abilitatea de a schimba realitatea. R. Lakoff susține că „modul de utilizare a limbajului permite să ne identificăm ca indivizi și ca membri ai grupurilor sociale, ne vorbește despre cum suntem conectați unul cu celălalt și îi delimitează pe cei care sunt în posesia puterii” [75, p. 41]. Există însă un paradox latent aici: în esență, limbajul nu este o armă și nu posedă putere în sine. Cu toate acestea, limbajul este și mereu a fost o modalitate prin intermediul căreia se construiește ceea ce se numește „realitate”. În abordarea noastră considerăm fundamental să privim limbajul nu ca un instrument pur de descriere a unei realități obiective, în tradiția empirismului, ci ca o formă de putere, exercitată conștient în structurarea realității. Cunoștințele pe care le avem despre trecut, prezent sau viitor

sunt formate în baza selectării minuțioase a cuvintelor și imaginilor, care ne sugerează ce și cum trebuie să gândim sau să credem despre ceea ce cunoaștem, ceea ce în esență este o manipulare abilă a limbajului.

Ipoteza de la care pornim în demersul nostru este determinarea modalității în care limbajul asimilează/dobândește acest tip de putere. Pe de o parte, limbajul este explicit și coerent, iar, pe de altă parte, dezbinător și amenințător. Dramaturgul grec Eschil scria, în secolul V î.H., că în război, adevărul este prima victimă. Prin urmare, aserțiunea conform căreia „istoria” încapsulează „faptele reale/adevărate” ale istoriei creează incertitudine. În esență, această problemă depășește „faptele” și ne duce la reflexia profundă asupra limbajului pe care îl folosim pentru reprezentarea acestor fapte. Respectiv, adevărul ia un loc din spate față de propaganda părților antagoniste din timpul conflictului, care susțin că motivele de luptă sunt temeinice și valide și că sacrificarea cetățenilor este în numele corectitudinii/justificării cauzei conflictului. La încheierea conflictului poziția părții câștigătoare devine înrădăcinată în societate, iar poziția celeilalte părți devine propagandă falsă. Din perspectivă microcosmică, adevăratul motiv al conflictelor se află între argumentele părților antagoniste, de obicei mai mult de o parte decât de cealaltă și în majoritatea cazurilor izbucnește dintr-un ego rigid și din promovarea unei concepții înăsprite cu privire la dezacordurile care au survenit, deci din lipsă de plasticitate, amiabilitate. Din perspectivă macrocosmică însă, orice argument pentru conflict dispare, deoarece apare al treilea component, care înglobează în sine cele două părți antagoniste. Fiecare individ își formează viziunile bazându-se pe experiența proprie, care nu este sub nicio formă cea absolut corectă, ci doar una din multiplele fațete ale posibilităților existente, însă care devine dominantă și generatoare de agresiune în cazul în care cealaltă parte are alte viziuni. Adevărul absolut însă se află *deasupra* oricăror viziuni și concepte, a cărui conștientizare ar diminua orice formă de agresiune, iar conflictele, pur și simplu, ar dispărea. Din păcate însă, este mai ușor să acceptăm ceea ce ni se spune sau impune decât să examinăm faptele și modalitatea de prezentare a acestora într-un mod critic și analitic.

Pornind de la aceste argumente, ne propunem să depășim tiparele stabilite anterior și să reflectăm asupra modului în care sunt expuse faptele în timpul escaladării și detensionării conflictelor prin investigarea controlului limbajului diplomatic. Toate aceste ipoteze/axiome direcționează studiul nostru spre investigarea modalității de utilizare a limbajului pentru conturarea realității conflictelor teritoriale din regiunea extinsă a Mării Negre. Sub influența evenimentelor politice și militare, Marea Neagră s-a transformat într-un spațiu geopolitic și geoeconomic strategic.

În prezent, „situația de securitate din zona Mării Negre este caracterizată, pe de o parte, printr-un proces de reafirmare a arhitecturii regionale de securitate, ca parte a celei euroatlantice, și pe de altă parte, prin existența unui potențial conflictual, determinat de menținerea conflictelor *prelungite*, impropriu numite *înghețate*” (Analiza ministrului de Externe Bogdan Aurescu: UE nu va fi influentă ca actor global dacă nu va acționa eficient în vecinătatea sa) [155]. Totodată, aspirațiile globale de extindere a Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene determină ca regiunea Mării Negre să prezinte un interes sporit. Rusia, ca succesoare a URSS, rămâne a fi în continuare un actor major în regiunea Mării Negre. Aceste motive argumentează faptul că Marea Neagră este o regiune de convergență a intereselor marilor actori de pe scena internațională, iar pozițiile statelor mici, printre care se află și țara noastră, sunt neglijate cu vehemență. Securitatea în Europa, în ultimele patru decenii, a fost împovărată de violențe armate care au însoțit dezintegrarea mai multor state din estul Mediteranei, din Balcanii de Vest și din teritoriul fostei Uniuni Sovietice. Acestea au condus atât la crearea de noi state recunoscute pe plan internațional, cât și la entități nerecunoscute și conflicte nerezolvate. Ceea ce este îngrijorător este lanțul de conflicte înghețate din zona nord-estului Mării Negre: 1. pe teritoriul Georgiei – două porțiuni ocupate ilegal de Rusia; 2. estul Ucrainei ocupat și Peninsula Crimeea anexată ilegal; 3. teritoriul Republicii Moldova ocupat pe porțiunea Transnistriei. Toate aceste zone de conflicte prelungite sau înghețate, la care se adaugă acțiunile de blocare a nordului Mării Negre, reprezintă niște *provocări* imense pentru securitatea din zona respectivă. Totodată, aceste evoluții fac ca viitorul din regiune să fie relativ imprevizibil, însă dintr-o perspectivă diversă oferă o serie de oportunități noi, care merită a fi identificate și valorificate.

Războiul din Transnistria, iar mai târziu anexarea Crimeii sunt exemple excelente de cazuri critice de la începutul secolului al XXI-lea în ceea ce privește escaladarea și detensionarea conflictului. Escaladarea conflictului din Transnistria a început odată cu apariția divergențelor care se manifestau pe toate planurile, dar mai cu seamă cu moștenirea sovietică, care din păcate continuă să rămână nerezolvat prin blocarea negocierilor și prezența armatei sau a așa-numitor *pacificali* și a armamentului rusesc pe teritoriul Republicii Moldova.

Ocuparea teritoriului de stat al Ucrainei este rezultatul agresiunii rusești care se împotrivesc aderării Ucrainei la NATO. Argumentul Federației Ruse este cel de protejare a populației ruse de pe teritoriul Peninsulei Crimeea, în timp ce, în realitate, adevăratul scop al acestui conflict a fost ieșirea la Marea Neagră, pe care Federația Rusă și-o dorea de ceva timp. Crimeea este un punct geostrategic vital pentru Rusia, deoarece prin Marea Neagră este mai accesibilă ieșirea spre Marea Mediterană, nordul Africii și Oceanul Atlantic. Cazul anexării Crimeii este considerat o demonstrație clară a puterii rusești, cu câștiguri tangibile și astfel demonstrează natura modernă a

războiului, care este diferită de cea a războaielor mondiale, când nu a existat niciun fel de dialog politic între lideri, și chiar a Războiului Rece când, în pofida tensiunilor dintre liderii de la Moscova și Washington, se instalase un „telefon roșu” (o linie fierbinte exclusivă) care să fie folosit în caz de urgență.

3.2.1 Corelarea funcțiilor limbajului cu limbajul diplomatic

Observările pe marginea corpusului selectat au fost efectuate în baza a câte 127 de eufemisme pentru fiecare dintre limbile de lucru ale acestei cercetări (română, engleză și franceză) din circa 83 de contexte selectate din 18 surse pentru limba română, 14 surse pentru limba engleză și 26 de surse pentru limba franceză.

Investigând modul de corelare a funcțiilor limbajului conform câmpului semiotic al lui R. Jakobson cu limbajul diplomatic din sfera conflictelor teritoriale din regiunea Mării Negre și urmărind în mod pregnant atât valoarea contrastivă, observând ponderea de frecvență în fiecare dintre limbile investigate, cât și cea a intenției, evidențiind scopul implicit de modelare a percepției receptorului, constatăm o interconexiune constantă între acestea. Prin urmare, optimizarea simultană a tuturor funcțiilor limbajului ar fi neargumentată, iar stabilirea unei ponderi de importanță se impune cu dificultate.

Cu toate că contextele analizate în corpusul faptic pentru română, engleză și franceză demonstrează că în raportul dintre emițător și receptor funcția conativă prevalează față de celelalte funcții (a se vedea reprezentarea grafică de mai jos), considerăm totuși că funcția care are prioritate și care înglobează în sine toate celelalte funcții ale comunicării diplomatice este cea **fatică**, deoarece esența diplomației rezidă în puterea menținerii contactului sau dialogului diplomatic. Această aserțiune este confirmată de tabloul funcțiilor limbajului pentru limba engleză, unde funcția fatică prevalează asupra celorlalte funcții. Importanța funcției fatice în limbajul diplomatic este argumentată și de faptul că dialogul bilateral și multilateral reprezintă pentru diplomați o formă preferată de soluționare a conflictelor pe cale pașnică, care recurge la resursele de negociere urmărind scopul de identificare a instrumentelor necesare pentru sprijinirea avansului decisiv al proceselor politice de rezolvare a conflictelor *prelungite, înghețate sau nu*, din vecinătatea estică – zona Mării Negre: (47-eng) *Our discussion was frank, but necessary. Allies and Russia hold fundamentally different views. But we are committed to continuing our dialogue. Without dialogue, we cannot solve our differences;* (51-eng) *We welcome the dialogue between the United States and Russia to find a way forward;* (59-eng) *The purpose of this meeting is not only to maintain our strong relationship, but to deepen it, and*

expand to new areas of cooperation, so that we advance our shared interests and meet our shared challenges.

Totodată, funcția fatică, îndreptată spre stabilirea și menținerea contactului în timpul relațiilor diplomatice, este responsabilă și de stabilirea unei conexiuni nu doar de ordin fizic, dar și psihologic. Dialogul este crucial nu doar prin esența pe care o implică, ci și pentru că stabilește un raport uman care contribuie la prevenirea unei eventuale escaladări periculoase a unui conflict: „Politica externă este o extensiune a relațiilor personale”, a remarcat președintele SUA, J. Biden, după întrevederea cu președintele Federației Ruse în timpul Summitului de la Bruxelles. Diplomații sunt conștienți de faptul că odată cu deteriorarea funcției fatice se diminuează sau uneori se reduc la zero și celelalte funcții, tocmai pentru că toate se află într-o reciprocitate deosebit de puternică; iar diminuarea funcțiilor limbajului determină nu numai crize de comunicare, ci și politice. Întâlnirea celor doi lideri mondiali a fost o confruntare foarte așteptată și semnificativă într-un peisaj de politică externă dominat de întrebări despre securitatea cibernetică, conflictul din Ucraina, arestarea celui mai înverșunat critic al lui Putin, Aleksei Navalnâi, și escaladarea diplomatică între Washington și Moscova. În timpul acestei întâlniri cei doi lideri au ajuns la un consens de a elabora un **mecanism**, adică stabilirea **liniilor roșii**, care va viza controlul armelor noi emergente, sofisticate și extrem de periculoase dezvoltate de ambele părți, care **reduc timpul de răspuns**, după cum a explicat președintele SUA, și care, dacă sunt folosite, ar putea declanșa un război nuclear total.

Pentru președintele Federației Ruse acest **dialog strategic** este echivalentul unei **consultări**, eufemism care trădează atitudinea liderului față de omologii săi și augmentează gradul de importanță a personalității și statului în fruntea căruia se află. Liderul de la Kremlin a catalogat această întâlnire, metaforic, ca fiind potențial fructuoasă: *Mi se pare că într-o astfel de situație nu poate exista o încredere incontestabilă, însă s-a simțit o ușoară licărire*. Președintele SUA, deopotrivă, a avut așteptări temperate de la această întâlnire, considerând că valoarea reală a întrevederii va putea fi evaluată și resimțită nu din aparențe sau teorie, ci doar din aplicarea în practică a rezultatelor acestei experiențe: ***The proof of the pudding is in the eating. We're going to know shortly.***

Având în vedere deteriorarea continuă a relațiilor dintre cele două țări, Summitul Biden-Putin a fost atât necesar, cât și productiv. Evident, acesta nu a fost momentul pentru acorduri de anvergură, resetări de perspective sau propuneri concrete. Întâlnirea a fost mai degrabă un schimb de opinii în scopul de a explora terenul pentru atingerea unor eventuale compromisuri și de a încerca să se stabilească o cale spre o mai bună înțelegere și predictibilitate în relații.

Totuși, prevalarea **funcției conative** în timpul comunicării diplomatice este motivată de tendința de a-l provoca sau a-l influența pe receptor în formarea anumitor convingeri sau atitudini față de obiectul comunicării, cum ar fi declarația lui Vladimir Șamanov, șeful Comitetului pentru Apărare din Duma de Stat a Rusiei: *Intenția americanilor de a desfășura (4-ro) arme de apărare aeriană în Ucraina este o (5-ro) linie roșie fără echivoc. Noi ne rezervăm dreptul de a trece la (6-ro) represalii pe măsură, pentru a ne asigura că această componentă nu ar trebui în niciun caz să fie disponibilă pentru (7-ro) liderii iresponsabili din țara vecină.* Emițătorul urmărește scopul de a-l provoca și de a-i impune punctul de vedere receptorului, fără însă a-i oferi șansa de a-și forma propria părere asupra problemei în discuție. Această declarație reprezintă un avertisment din partea emițătorului, pe care receptorul este obligat să îl accepte. Totodată, dintr-o perspectivă antinomică, funcția conativă servește la incitarea receptorului la acțiune, concentrându-se pe strategia lingvistică a contactării destinatarului, urmărind un anumit răspuns sau o reacție din partea acestuia. Considerăm că mesajul Președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, la Summitul de lansare a „Platformei Crimeea” este concludent în această privință: (113-ro) *Într-o regiune plină de nesiguranță și instabilitate în care normele de comportament cad ca dominourile, statele trebuie să urmeze un set de reguli fundamentale care ghidează relațiile dintre ele și susțin o ordine regională.* În această ordine de idei, considerăm necesar să amintim că „teoria dominoului” este un termen apărut în timpul Războiului Rece, care derivă metaforic din jocul popular de domino și se bazează pe ideea că, dacă vreo țară ar cădea pradă comunismului, țările vecine ar urma exemplul – la fel ca într-un joc de domino, atunci când o piesă se răstoarnă, face ca piesele de lângă ea să cadă. Prin urmare, „prevenirea efectului de domino a fost parte integrantă a izolării sau oprirea răspândirii sferei de influență comuniste” [91, p. 113]. Acest exemplu definește scopul de persuadare al funcției conative, care are puterea de a schimba și a influența inteligent comportamentul receptorului: (91-ro) *aceste conflicte, numite „înghețate” în jargonul relațiilor internaționale, pentru că soluționarea lor trenează fără perspective clare, sunt surse constante de instabilitate, care amenință securitatea în estul continentului european, cu efecte negative asupra securității euroatlantice în general;* (92-ro) *sunt instrumente prin care factori externi acționează pentru destabilizarea regiunii.*

De fapt, după cum demonstrează evoluțiile recente din estul Ucrainei, Transnistria și Nagorno-Karabakh, nu conflictele sunt *înghețate*, ci procesul de soluționare a acestora. Persistența acestor conflicte creează diviziuni artificiale în societățile statelor afectate și împiedică derularea normală a procesului de soluționare și luare a deciziilor în diverse domenii strategice, constituind în același timp un teren fertil pentru corupție, criminalitatea organizată și o sursă de instabilitate la nivelul politicii interne din țările respective: (87-eng) *we are very*

concerned about the movements we've seen along Ukraine's border; (88-eng) we know that Russia often combines those efforts with internal efforts to destabilize a country; Il faut aussi souligner (14-fr) la rhétorique générale alarmante de la part des autorités russes. Et il faut prendre tout cela très au sérieux. Ambele superputeri conștientizează faptul că perioada actuală este mai periculoasă decât era sovietică în anumite privințe, deoarece limitele/granițele nu mai sunt clar definite. Funcția conativă este îndreptată spre receptor și spre conștientizarea faptului că existența unei relații bilaterale previzibile și stabile/(109-eng) **predictable and stable** dintre SUA și Rusia ar fi în avantajul tuturor, iar limitarea riscului pentru a evita calculele greșite care ar putea duce la consecințe nedorite ar trebui să fie o prioritate maximă. Astfel, emițătorul urmărește scopul de a-l influența pe destinatar în sensul de a-l persuadea și de a-i câștiga sprijinul. Prin mesajul creat emițătorul își concentrează eforturile de a schimba atitudinea și comportamentul receptorului, combinând iscusit cei trei piloni ai retoricii (*pathos + logos = ethos*), persuadând în mod inteligent emițătorul. Totodată, emițătorul pune accent pe mesajul emis care este coerent, clar, profund, accentuând esența, dar și modul în care acest mesaj este concentrat.

Puterea funcției conative, orientate spre receptor, este contestată de cea **referențială**, orientată spre semnificația mesajului sau contextului. Exemplele analizate în limbile română și engleză ne dovedesc faptul că limbajul diplomatic este concentrat în mod pregnant pe modalitatea de utilizare a resurselor lingvistice pentru exprimarea realității la care mesajul emis face referire, conform modului de percepere al emițătorului: (54-ro) **Acțiunile agresive ale Rusiei constituie o amenințare la adresa securității euroatlantice**; (63-ro) **Alte dezvoltări de securitate și instabilitate generală din vecinătatea NATO afectează în mod direct securitatea aliată**; (112-eng) *Since then we've seen this build-up again around Ukraine that is of deep concern not just to us but to allies and partners in Europe and beyond*; (113-eng) *we've seen plans that Russia has to commit renewed acts of aggression against Ukraine that it could implement on very short order.*

În același timp, procesul de soluționare a tensiunilor provocate de conflictele din zona extinsă a Mării Negre atestă prezența unei noi funcții **terapeutice sau de arbitraj**, aflată în corelație cu funcția referențială, care a fost observată și analizată pentru prima dată de către Solomon Marcus în lucrarea *Diplomatic Communication*. Această funcție este îndreptată spre un al treilea participant al situației de comunicare, ce corespunde *observatorului*, care se află în afara conflictului și are o viziune diferită asupra problemei existente. În pofida faptului că această funcție are o frecvență redusă, remarcăm totuși importanța ei. În esență, funcția terapeutică sau de arbitraj urmărește scopul de a preveni declanșarea unui conflict sau de a

intermedia neînțelegerile dintre părțile adverse prin stabilirea unui dialog. Prin urmare, această funcție corespunde într-o măsură oarecare funcției fatice, care urmărește scopul de a menține contactul/dialogul prin găsirea unor formulări și soluții care ar fi acceptabile pentru ambele părți: (85-ro) *Am considerat că este momentul pentru a repune în dezbaterea de la nivelul Uniunii Europene tema **conflictelor prelungite și efectele nocive pe care le generează asupra mediului de securitate și asupra perspectivelor de dezvoltare la nivel regional***; (4-fr) *J'ai enfin évoqué la poursuite des efforts de la France dans le cadre du Format Normandie pour aboutir à **une désescalade des tensions dans et autour de l'Ukraine et pour avancer vers la mise en œuvre des accords de Minsk, qui demeurent la seule base agréée d'une solution durable à la crise ukrainienne***; (22-fr) *Ils ont tous rappelé la **nécessité que la Russie se réengage dans les négociations avec l'Ukraine, dans le cadre du groupe dit "Normandie" sous l'égide de la France et de l'Allemagne***. Pentru limba engleză însă, funcția terapeutică sau de arbitraj se regăsește într-un singur context, fapt care ne demonstrează că, în esență, comunitatea internațională este cea care reprezintă acel „al treilea participant” al situației de comunicare, la care se apelează deseori pentru a interveni în soluționarea conflictelor.

Funcția metalingvistică are o importanță majoră în procesul de comunicare diplomatică tocmai prin faptul că urmărește înțelegerea corectă și completă a mesajului, fiind orientată către cod, emițător și receptor. În urma observărilor pe marginea exemplurilor selectate pentru limba română putem remarca utilizarea deliberată a eufemismelor în calitate de coduri pentru încriptarea mesajului implicit în scopul construirii unui sens ascuns. Prezența acestor coduri oferă un caracter echivoc limbajului diplomatic, însă, în urma unei decodări conștiente, sensul termenilor pe care i-au înlocuit se va recupera în totalitate. Conform observațiilor lui S. Marcus, am putea aici invoca funcția de „codificare și respectiv decodificare” [78, p. 30]. Prin urmare, funcția metalingvistică servește pentru evaluare și interpretare, focalizându-se asupra modului în care trebuie decodate eufemismele utilizate, cum ar exemplul (50-ro) *Ne confruntăm cu **amenințări multidimensionale, competiție sistemică din partea*** (51-ro) ***puterilor asertive și autoritare, precum și cu*** (52-ro) ***provocări de securitate crescânde la adresa statelor noastre și a cetățenilor noștri, din toate direcțiile strategice***. În urma unei decodări conștiente, prin ***amenințări multidimensionale*** se înțeleg *amenințări multiple, complexe, impredictibile, hibride, cibernetice, provocări asimetrice, campanii de dezinformare, utilizarea răuvoitoare a tehnologiilor emergente și disruptive din ce în ce mai sofisticate; puteri asertive și autoritare* (cu referință la Federația Rusă); iar prin ***provocări de securitate – militarizarea fără precedent a regiunilor ocupate din Ucraina***.

Pentru exemplele analizate în engleză și franceză, funcția metalingvistică se numără printre cele mai des întâlnite. Această poziție ne vorbește despre faptul că diplomații din comunitatea internațională își îndreaptă mesajul spre receptor, fiind conștienți de importanța codului, construind un mesaj profund, care face referire la acorduri, înțelegeri și promovarea valorilor democratice: (70-eng) *But that is a vital aspect of our support and assistance to make sure that Ukraine has the means to defend itself against any aggression, but also we are working very closely with European partners and allies (71-eng) to make sure that everyone is focused on the concerns that we have about the possibility of renewed Russian aggression based on the reports we're seeing of these irregular movements of Russian forces near Ukraine's border, and to make sure that we are coordinated and acting in unison;* (15-fr) *C'est la raison pour laquelle nous sommes très clairs à l'égard de nos interlocuteurs russes sur les risques liés aux tensions actuelles. Il y aurait des conséquences stratégiques massives s'il y avait une nouvelle atteinte éventuelle à l'intégrité territoriale de l'Ukraine, et tout cela aurait un coût très important pour la Russie. Nous nous mobilisons pour dissuader.*

Funcția poetică accentuează modul de expunere și prezentare a faptelor, fiind orientată spre profunzimea mesajului emis, privit în toată complexitatea lui. Această funcție se manifestă prin combinarea iscusită a semnelor lingvistice selectate din planul paradigmatic în cel sintagmatic, devenind astfel o alegere atât lingvistică, cât și stilistică. Diplomații creează un mesaj profund, fiind conștienți de consecințele opțiunii lor asupra structurării enunțului și sunt capabili să pună accent pe ceea ce se spune și pe modul în care se concentrează acest mesaj, cum ar fi exemplul (90-ro) *Nu poate fi firesc să tolerăm folosirea instrumentelor forței pentru influențarea destinelor altor națiuni, pe modelul secolului XIX de prezervare a unui droit de regard asupra unor (95-ro) spații aflate la intersecția intereselor marilor puteri.* Trebuie să constatăm că funcția poetică nu a fost identificată în contextele analizate în limbile engleză și franceză, fapt care ne vorbește despre aspectul preponderent pragmatic al acestor limbi.

Deși nu este foarte explicit întâlnită în comunicarea diplomatică, **funcția emotivă** se regăsește în limbajul diplomatic prin prezența unei anumite încărcături expresive, urmărind scopul de a influența sau a modela percepția receptorului. Prezența funcției emotive trădează atitudinea emițătorului față de ceea ce vorbește și se manifestă prin utilizarea eufemismelor exprimate prin diverse mijloace stilistice. De exemplu, mesajul doamnei Maia Sandu, Președintele Republicii Moldova, la cea de-a 76-a Sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite: (12-ro) *Vedem din ce în ce mai multe crize de securitate (litotă) care apar în diferite părți ale planetei, iar într-o lume interdependentă, precum e cea în care trăim astăzi, replicile lor pot fi resimțite pe tot globul (metalepsă). Când ne referim la regiunea noastră, suntem serios*

preocupați de (13-ro) *deteriorarea situației de securitate din zona Mării Negre (metaforă)*; exemplul excerptat din discursul Președintelui Joe Biden la cea de-a 76-a Sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite: (17-eng) *The future will belong to those who give their people the ability to breathe free, not those who seek to suffocate their people with an iron hand (metaforă/antiteză)* sau intervenția ministrului francez al afacerilor externe: (112-fr) *Elles (la paix et la sécurité internationales) sont en péril, quand les jeux de puissance s'exacerbent, quand les logiques des blocs réapparaissent, quand nos cadres de régulation se défont, quand les tentatives du fait accompli se multiplient (hiperbolă).*

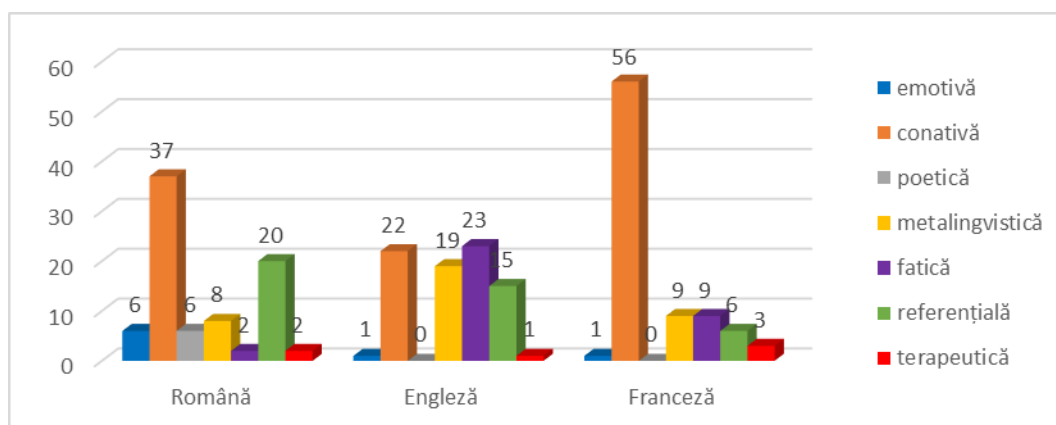

Fig. 3.1. Frecvența funcțiilor limbajului în contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

3.2.2 Dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic cu referire la conflictele teritoriale

Perspectiva semantică

Cercetarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic conform câmpului lingvistic din perspectiva semantică, stilistică și structurală oferă un peisaj bogat de observații. Așadar, în timpul procesului de investigație a contextelor propuse, am reperat din punct de vedere semantic eufemisme de amplificare sau pozitive, care extind sensul termenului înlocuit, și eufemisme de atenuare/voalare sau negative, care au scopul de a diminua gradul de apreciere, suprimând astfel aspectele neplăcute. Totodată, am observat că anumite contexte din limba română denotă prezența unor disfemisme, utilizate drept reacție în urma situațiilor de conflict.

Referindu-ne la corpusul studiat, constatăm că cele mai numeroase eufemisme sunt cele de atenuare/voalare, cu preponderență în contextele de limbă franceză, fiind urmate de cele în română și engleză (a se vedea reprezentarea grafică de mai jos). Potrivit liniei de gândire a lui Hugh Rawson, aceste eufemisme, pe care cercetătorul le numește negative, posedă caracteristici defensive și au scopul de a suprima aspectele neplăcute. Așadar, din punct de vedere semantic observăm o tendință insistentă de a numi sau de a înlocui termenul *război*, care amintește de amprenta negativă a războaielor mondiale, cu eufemismul *conflict*, care are o conotație mai

blândă și nu are încărcătura apăsătoare a unui război clasic. Trebuie să menționăm că până în a doua jumătate a secolului al XX-lea, războiul a fost exprimat printr-o confruntare militară pură, cunoscută sub numele de război convențional/clasic/regulat. În a doua jumătate a secolului al XX-lea se observă o tendință a războiului de a migra către un concept mai complex, fiind caracterizat de strategii asimetrice/nonconvenționale/neregulate. Războiul convențional/regulat vizează distrugerea fizică a țintelor de război, pe când războiul nonconvențional/neregulat urmărește erodarea puterii și voinței inamicului prin utilizarea unei game largi de capacități militare și nonmilitare. Respectiv, asistăm în acest mod la o reconceptualizare a noțiunii de război, care implică apariția și utilizarea unor cuvinte/expresii complexe și inteligente/soft. Prin urmare, termenul **război** este înlocuit în limba română cu eufemisme precum *conflict* (27-ro) *înghețat*/ (29-ro) *prelungit*/(3-ro) *blocat*/(16-ro) *nerezolvat*, (124-ro) *criză de securitate*, (23-ro) *confruntări geopolitice*, (42-ro) *izbucniri de tensiuni internaționale*, (71-ro) *evoluții politice și de securitate*, (102-ro) *ciocniri militare continue*; în limba engleză cu: (27-eng) *Russian physical aggression*, (60-eng) *unusual Russian military activity near Ukraine*, (124-eng) *conflict in eastern Ukraine*, (12-eng) *changes to territory by force*, (39-eng) *tensions*, (220-eng) *harmful activities*, (52-eng) *Russia's destabilizing actions*, (63-eng) *Moscow's ever-increasing aggressiveness*, (71-eng) *renewed Russian aggression*; iar în limba franceză cu: (5-fr) *crise ukrainienne*; (11-fr) *la dégradation de la situation sécuritaire dans le Donbass*; (21-fr) *tensions existant entre la Russie et l'Ukraine*; (56-fr) *les récentes escalades militaires des formations armées*; (100-fr) *le conflit dans l'est de l'Ukraine*; (105-fr) *les conflits gelés*; (106-fr) *les crises régionales*; (108-fr) *les crises et les défis d'aujourd'hui*; (110-fr) *en dépit des assauts qu'ils ont subis ces dernières années*; (116-fr) *le risque de la conflictualité n'est toujours pas écarté*; (122-fr) *un conflit étouffé dans l'œuf*; (124-fr) *conflit armé*.

Drept urmare logică a acestei substituiri, limbajul diplomatic utilizat pentru descrierea conflictelor nu mai atestă astfel de eufemisme precum: *daune colaterale* pentru omorârea civililor și a unităților medicale, *foc prietenesc* pentru nimicirea propriilor trupe sau *interogatoriu îmbunătățit* pentru tortură. În schimb, asistăm la utilizarea eufemismelor precum: (9-ro) *răspuns asimetric, rapid și dur*, (5/10-ro) *a trece liniile roșii* (cu Rusia), (13-ro) *deteriorarea situației de securitate*, (18-ro) *arhitectura globală a controlului armamentelor, neproliferării și dezarmării*, (25-ro) *amenințări hibride, multidimensionale*, (46-ro) *transfer de arme grele*; în limba engleză: (10-eng) *terrorist threats*, (26-eng) *red lines*, (31-eng) *new and dangerous and sophisticated weapons*, (62-eng) *to deter an aggressive Russia*, (10-eng) *ongoing and imminent threats*, (14-eng) *a world divided into rigid blocs*, (24-eng) *nuclear deterrence, arms control, and strategic stability*; iar în limba franceză: (24-fr) *mobilisation militaire russe à*

ses frontières, (41-fr) le renforcement militaire de la Russie en Ukraine et dans les environs, (76-fr) violation du droit international, (36-fr) actions compromettant l'intégrité territoriale de l'Ukraine, (67-fr) les défis dans la région de la mer Noire et dans les Balkans occidentaux. Astfel, putem constata că războiul contemporan este un fenomen de o complexitate crescută, care necesită o abordare și o conștientizare sporită nu doar a pericolului pe care îl poartă în sine, dar și a modului de expunere a faptelor, care reliefează realitatea și modelează imaginile.

Observațiile asupra exemplor reperate în limbile română, engleză și franceză ne dovedesc faptul că actualul mediul de securitate din regiunea Mării Negre este influențat de transformări continue, generatoare de noi riscuri și amenințări: (7-eng) *evolving threats of today and tomorrow*, (108-fr) *les crises et les défis d'aujourd'hui*. Aceste conflicte teritoriale, a căror izbucnire a fost în general de natură etnică, au fost numite eufemistic *prelungite/protracted/prolongé* sau *înghețate/frozen/gelé*, deoarece au depășit în intensitate conflictele militare, însă nu pot fi considerate încheiate întrucât, în urma tratativelor de soluționare a acestora, nu au fost găsite soluții viabile care să satisfacă ambele tabere implicate. Totodată, aceste **conflicte** reprezintă o sursă permanentă de insecuritate și instabilitate, determinând situația din această regiune să devină sensibil de periculoasă. Respectiv, aceste **provocări/challenges/défis** în lumea post-Războiului Rece necesită o redefinire a conceptului tradițional al securității. În ultimul timp, conceptul de *securitate/security/sécurité* a devenit un termen multidimensional și nu se referă doar la aspectele politice și militare. Dacă în perioada de până la Războiul Rece securitatea se referea la o relativă absență a războiului, atunci în anii următori conceptul de securitate a început să includă și dimensiuni nonmilitare: politice, economice, sociale, ecologice. Sursele de insecuritate au devenit mai largi și mai cuprinzătoare, iar în prezent acestea înglobează fenomene precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă și a tehnologiilor pentru arme de distrugere în masă, arme chimice și biologice, dar și diverse modalități de distrugere a identității naționale, riscuri asimetrice și nonconvenționale. În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională. Aceasta cuprinde forme de acțiuni conjugate ale statelor care împărtășesc interese și valori comune: (9-eng) *to focus attention and to spur global action on shared challenges*/(59-eng) *...expand to new areas of cooperation, so that we advance our shared interests and meet our shared challenges*; (84-fr) *définir les défis qui se posent et saisir les possibilités offertes*.

Cu toate acestea, securitatea din regiunea Mării Negre rămâne schimbătoare. Peisajul agresiv din jurul Ucrainei s-a accentuat după ce a fost inițiată „Platforma Crimeea”, care are drept obiectiv încetarea regimului de ocupație rusesc și reintegrarea Crimeii, prin mijloace

diplomatice, militare, economice, informaționale, umanitare; dar și după ce președintele ucrainean Volodimir Zelenski a lansat, pe 25 martie 2021, Strategia militară a Ucrainei, care are drept obiectiv integrarea Ucrainei în NATO. Reacția Federației Ruse a fost (9-ro) *asimetrică și dură*. Masarea trupelor rusești la graniță cu Ucraina: (60-eng) *unusual Russian military activity near Ukraine*, (6-fr) *des mouvements de forces et de matériels militaires russes à proximité de l'Ukraine*, (46-fr) *tout recours à la force pour modifier les frontières* este un act care simbolizează împotrivirea vehementă a Rusiei și demonstrarea faptului că orice încercare a Ucrainei de aderare la NATO ar putea pune sub semnul întrebării existența Ucrainei ca stat. De fapt, un **răspuns asimetric** în operațiunile militare ascunde în spatele său acțiuni care se referă la „aplicarea unor strategii, tactici, capacități și metode diferite pentru a ocoli sau a anula punctele forte ale unui adversar în timp ce exploatează punctele sale slabe” [91, p. 16]. Spre deosebire de acțiunile militare din timpul celor două războaie mondiale și al Războiului Rece, care au implicat conflicte între statele naționale și care au luptat pentru a dovedi supremația forței și a strategiei, „războiul asimetric” se ocupă de conflicte de alt tip. „Războiul asimetric” se referă la inamicii care nu joacă după reguli, nu aderă la nicio graniță națională și provoacă daune mari fără a utiliza tehnologie avansată sau putere de foc. Acest termen a câștigat actualitate la sfârșitul anilor 1990 și este aplicat pentru a se referi la orice tip de agresiune, începând de la atacurile teroriste până la virusii informatici [ibidem, p. 16]. Prin răspuns asimetric se subînțeleg anumite acțiuni din spațiul cibernetic care dăunează grav intereselor țărilor occidentale, care trebuie luate în considerare și care, de altfel, produc intimidare politică. Pentru partea rusească, această militarizare fără precedent: (46-ro) *transfer de arme grele*, (53-ro) *amenințări și provocări*, (54-ro) *acțiunile agresive ale Rusiei*; (52-eng) *Russia's destabilizing actions*, (87-eng) *movements along Ukraine's border*, (56-fr) *les récentes escalades militaires des formations armées* reprezintă **exerciții** drept reacție la activitățile „amenințătoare” ale NATO, a anunțat V. Putin în timpul conferinței de presă susținute după întâlnirea cu J. Biden în cadrul Summitului de la Geneva în iunie 2021: (54-eng) *we're holding these exercises in our territory, just like the United States does with regards to many drills*. Toate aceste operațiuni au alertat și trupele din Transnistria, unde în mod oficial (însă în realitate nu se cunoaște capacitatea reală a „pacifcătorilor” ruși) se află 1700 de militari ai „Grupului Operativ” al Trupelor Ruse.

Într-o altă ordine de idei, pentru Rusia situația din Ucraina ar corespunde unui (36-ro) **Război Rece**, deși Occidentul preferă să numească aceste relații în mod diferit – (37-ro) **conflicte sau războaie hibride**. Trebuie să amintim că, de fapt, un „război hibrid” este definit drept o formă de conflict care combină o gamă largă de abordări operaționale. Acestea pot include armele și strategiile războiului convențional și neconvențional sau neregulat, alături de

terorism, criminalitate, război electronic, operațiuni secrete de informare, desfășurare de forțe speciale și comunicații în spațiul cibernetic. Termenul a fost creat de Corpul Marin al SUA cu aproximativ 10 ani în urmă, cu scopul de a combina modurile contemporane de război. Evenimentele recente din Ucraina și în special din Crimeea au adus termenul **război hibrid** în prim-plan. De exemplu, în 2015, fostul secretar general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, s-a referit la „războiul hibrid rusesc” în Ucraina, sugerând că conflictul a combinat până la acea dată o multitudine de forme de război [156]. Totodată, mulți analiști militari prezic că războiul hibrid este calea pentru viitorul războaielor [91, p. 186]. Prin urmare, putem opina că în noua eră diplomatică strategiile **conflictului** s-au schimbat și implică un „recurs masiv la măsuri politice, economice, informaționale, umanitare și alte măsuri nonmilitare”, cum ar fi: o postură mai asertivă, capacități militare noi și acțiuni provocatoare, precum și exerciții la scară mare, fără notificări prealabile, continua militarizare a Peninsulei Crimeea, desfășurarea de rachete moderne cu dublu focos și violări ale spațiului aerian aliat. Toate aceste strategii determină crearea de noi (52-ro) **provocări de securitate**, (50-ro) **amenințări multidimensionale pentru** (115-ro) **situația de securitate îngrijorătoare** care necesită o consolidare militară multidomeniu conjugată.

Așadar, la nivelul corpusului analizat observăm că procesul de soluționare a conflictelor izbucnite în regiunea Mării Negre este tratat cu rigoare de către comunitatea europeană și internațională, în care reperăm o serie impresionantă de eufemisme de atenuare/voalare:

- în limba română: (1-ro) *situația din Transnistria*, (13-ro) *deteriorarea situației de securitate din zona Mării Negre*, (20-ro) *conflicte a căror rezolvare încă trenează și a căror „temperatură” este variabilă*, (54-ro) *acțiunile agresive ale Rusiei*, (76-ro) *evoluții îngrijorătoare din vecinătatea estică a Alianței Nord-Atlantice*, (95-ro) *spații aflate la intersecția intereselor marilor puteri*, (104-ro) *actori interesați de instabilitate ș.a.*;

- în limba engleză: (8-eng) *significant issues*, (12-eng) *changes to territory by force, economic coercion, technological exploitation, or disinformation*, (19-eng) *aggressive acts*, (23-eng) *we will not fail to defend or stand up for democratic values*, (34-eng) *we agreed to pursue diplomacy related to the Minsk Agreement*, (43-eng) *NATO and Russia continue to have fundamental differences*, (46-eng) *Russia expressed its concerns about the implementation of the Treaty*, (47-eng) *our discussion was frank*, (74-eng) *massive consequences and severe cost in response ș.a.*;

- în limba franceză: (1-fr) *les tensions actuelles avec la Russie et le dossier ukrainien*, (9-fr) *d’une rhétorique russe agressive et d’une transparence insuffisante de la Russie au vu de ses obligations internationales*, (11-fr) *la dégradation de la situation sécuritaire dans le Donbass*,

(13-fr) *la montée des tensions, des tensions militaires aux frontières de l'Ukraine*, (19-fr) *jouer un rôle constructif dans le cadre du format Normandie, par une reprise rapide du dialogue de nature à faire baisser les tensions*.

Decodarea conștientă a acestor eufemisme ne îndeamnă spre recuperarea integrală a sensului voalat, subliniind faptul că acțiunile Rusiei sunt agresive, amenințătoare și expansive și, respectiv, nu vor fi tolerate de către Occident, iar dialogul politic și necesitatea de a restabili încrederea între părți rămâne singura bază pentru soluționarea conflictului creat: (51-eng) *We welcome the dialogue between the United States and Russia to find a way forward*; (96-eng) *to seek the balance of interests*; (45-eng) *Nous appelons la Russie à la désescalade, à la poursuite des voies diplomatiques et au respect de ses engagements internationaux en matière de transparence des activités militaires*.

Democrația și valorile democratice promovate cu ardoare de comunitatea internațională prezintă un interes sporit în cercetarea noastră. În mod normal, termenul *democrație* este definit drept un sistem de guvernare în care puterea este investită în popor, care guvernează fie direct, fie prin reprezentanți liber aleși. Cu toate acestea, democrația este un termen eufemistic recurent, fiind adesea folosit drept un clișeu în contexte lipsite de sens. George Orwell, în lucrarea *Politics and the English Language* (1946), argumentează că pentru emițător, termenul *democrație* are o definiție proprie/individuală și ascunde o conotație care voalează adevărul pe care receptorul neavizat nu poate să o perceapă, deoarece sensul de suprafață maschează realitatea, cum ar fi numele oficial al Coreei de Nord – Republica Populară Democrată Coreeană sau fosta Republică Democrată Germană (RDG), care a fost, de fapt, un stat-satelit al Uniunii Sovietice.

Trebuie să menționăm că nu toate eufemismele care țin de domeniul conflictelor regionale sunt atât de flagrante, multe dintre ele sunt subtile și necesită o decodare conștientă. Cu cât mai subtile sunt eufemismele, cu atât mai predispuse sunt să intre în limbajul comun. În urma observațiilor pe marginea exemplurilor analizate în această cercetare putem remarca o tendință de a utiliza cu delicatețe eufemismul *descurajare nucleară/nuclear deterrence* pentru noțiunea de *arme nucleare*: (79-ro) *Statele Unite sunt implicate în soluționarea acestei situații tensionate, sunt implicate în consolidarea posturii de descurajare și apărare pe Flancul Estic al Alianței*; (24-eng) *We agreed to keep consulting closely on nuclear deterrence, arms control, and strategic stability*; (52-eng) *We are adapting NATO's deterrence posture to address Russia's destabilising actions. At the same time, we all agree that we must continue to pursue dialogue with Russia*. Considerăm că acest eufemism de atenuare/voalare, pe lângă faptul că este neloyal, este puțin înșelător. Conotația explicită se referă, într-adevăr, la un factor de descurajare de natură nucleară, fără însă a se preciza ce anume este indicat a se descuraja. Bineînțeles că trebuie

să înțelegem că se descurajează atacul nuclear, dar în acest caz ar trebui să se utilizeze sintagma *descurajarea atacului cu arme nucleare*, care include totalitatea tipurilor de armament nuclear. În esență, *descurajarea* se referă doar la un aspect al utilizării armelor, pe când armele în sine au un spectru larg de utilizare, începând cu intimidarea și culminând cu distrugerea în masă. Totodată, într-o altă ordine de idei, este demn de remarcat faptul că nu există niciun fel de eufemizare atunci când se vorbește despre *armele nucleare* rusești, chinezești sau indiene, în pofida faptului că aceste state susțin public o politică strict defensivă „fără utilizare primară”.

Considerăm pregnant să observăm că termenul *descurajare* vine din latină „deterere” (a descuraja, împiedica de la ceva) și are o istorie lungă și schimbătoare de-a lungul timpului. Descurajarea a devenit un termen important în 1954, când a intrat în uzul comun al limbii engleze și a început să fie folosit cu precădere referitor la tensiunile din timpul Războiului Rece și din cursa concomitentă a înarmărilor, în special proliferarea armelor nucleare. Conform Departamentului de Apărare al SUA, „Operațiile de descurajare îi conving pe adversari să nu întreprindă acțiuni care amenință interesele vitale ale SUA prin influențarea asupra luării de decizii” [157, p. 7]. Această influență poate fi obținută în trei moduri: 1. prin amenințare; 2. prin impunerea sau amenințarea cu sancțiuni; și 3. prin convingerea adversarului privitor la consecințele reținerii de la acțiuni ostile. În esență, „descurajarea apare atunci când o forță constrânge sau convinge o altă forță să nu lanseze acțiuni ostile, recurgând la diverse instrumente, cum ar fi: impunerea sancțiunilor, înghețarea activelor financiare, urmărirea și eliminarea forțelor ostile sau amenințarea acțiunilor armatei, ceea ce reprezintă principiul «bățului», sau ajutor economic și militar, ceea ce corespunde principiului «morcovului»” [91, p. 138]. Cu toate că perioada de la sfârșitul Războiului Rece marchează provocări noi în politica de descurajare, perioada contemporană impune conștientizarea faptului că războiul modern presupune adversari multipli cu diverse obiective politice și culturale și metode imprevizibile, adesea facilitate de tehnologia cibernetică. Respectiv, tacticile de descurajare devin din ce în ce mai elastice, se conturează în combinarea instrumentelor economice, diplomatice și militare și sunt îndreptate spre influențarea comportamentului adversarului.

Eufemismul (61-ro) *interoperabilitate*, deseori întâlnit în măsurile de *detensionare/de-escalation/la désescalade* a conflictelor, este un concept ambiguu, care poate fi ușor manipulat pentru a genera rezultate dorite. Diplomații folosesc deseori acest eufemism pentru a justifica menținerea și creșterea bugetelor militare, întrucât sunt solicitate fonduri semnificative pentru a ține pasul cu tehnologia militară folosită de SUA. În fond, acest eufemism este strâns legat de standardizarea armelor și a tehnologiei militare. Spre deosebire de *escaladare/escalation*, care are loc adesea rapid, *detensionarea/de-escalation/la désescalade* tinde să fie lentă și are loc doar

intenționat și prin mult efort. Adesea, acest proces începe atunci când una sau ambele părți realizează că o continuare a conflictului este mai mult dăunătoare decât benefică.

Un alt eufemism de atenuare/voalare întâlnit deseori în comunicările diplomaților și care a suscitât atenția în cercetarea noastră este (121-ro) *Flancul estic*, (117-ro) *descurajare și apărare pe Flancul Estic*, (20-eng) *Eastern Flank*. Flancul estic pentru zona NATO se întinde din Arctica până la Caucaz și include litoralurile Mării Baltice și Mării Negre și, respectiv, statele care se află în această regiune geografică, preponderent țările ex-sovietice. Flancul estic reprezintă „călcâiul lui Ahile” al NATO, dar și punctul vulnerabil al Rusiei, care încearcă să pătrundă în țările Mării Negre prin diverse mijloace. Respectiv, interesul pentru regiunea în cauză este dublu: pe de o parte, Rusia încearcă să-și impună un monopol al controlului, pe de altă parte, NATO încearcă să își fortifice securitatea regională, contribuind astfel la o nouă conceptualizare a termenului *război*. Pe de o parte, Federația Rusă țintește distrugerea teritorială și națională a statelor poziționate din punct de vedere geografic în această regiune, pe de altă parte, NATO recurge la fortificarea statelor expuse pentru a fi rezistente împotriva riscurilor și amenințărilor emergente. Consolidarea capacităților de apărare la nivel regional ale statelor expuse direct amenințărilor ar permite un răspuns prompt oricăror provocări din Est, în special din partea Rusiei revanșiste. Este important ca statele din regiunea estică să fie privite ca o singură entitate, investindu-se în îmbunătățirea și în pregătirea statelor membre să răspundă prompt provocărilor emergente.

Tema conflictelor teritoriale este impregnată și de prezența **eufemismelor de amplificare**, posedând capacitatea de a-l provoca pe receptor să fie activ și să reflecteze asupra ambiguității expresiei, devenind „complice” în decodarea mesajului. Aceste eufemisme corespund celor pozitive, potrivit cercetătorului Hugh Rawson, și sunt utilizate pentru a extinde sau a amplifica sensul cuvintelor înlocuite. Contextele analizate s-au soldat cu o prezență impresionantă de eufemisme de amplificare, printre care considerăm necesar să ne oprim atenția asupra investigării detaliate a termenului *terrorism*: (10-eng) *The United States will continue to defend ourselves, our Allies, and our interests against attack, including terrorist threats (...) including against ongoing and imminent threats*. Chiar dacă atacurile din 11 septembrie asupra turnurilor gemene de la World Trade Center și atacurile ulterioare din Londra, Madrid, Paris și Bruxelles au conferit termenului *terrorism* notorietate, acest concept a fost în fruntea conștiinței politice internaționale de-a lungul mai multor secole. Cu toate acestea, conceptul „terrorism” rămâne a fi un termen aferent „conflictului”, iar definiția și caracteristicile acestuia continuă a fi controversate. Cuvântul *terrorism* derivă de la verbul latin *terrere* (a umple de frică, a speria, a îngrozi) și substantivul *terror* (frică, groază, alarmă, panică) și intră în uzul limbilor europene

încă de la începutul secolului al XII-lea. Denotația acestui concept a rămas practic neschimbată de-a lungul istoriei lingvistice, însă capătă o conotație specială în 1795, odată cu Regatul Terorii din timpul Revoluției Franceze, când liderul revoluționar Maximilien Robespierre a declarat că „în vremuri de revoluție, virtutea fără teroare este fatală; teroarea fără virtute este neputincioasă” [158]. De-a lungul timpului, așa-numita alianță între virtute și teroare a dus la pierderi umane enorme, în special după 9/11, când terorismul a devenit termenul cel mai pregnant în conflictul secolului al XXI-lea, ceea ce a dus la eforturi reînnoite în definirea conceptului. Cu toate acestea, majoritatea definițiilor tind să evidențieze efectele terorismului în loc să răspundă la întrebarea ce este, de fapt, terorismul. Terorismul este forma sau partea negativă a conflictului și capătă amploare atunci când această teroare se pune în practică. De-a lungul timpului, observăm că practicile terorismului se completează mereu cu noi forme și posibilități: începând cu omorârea/rănirea oamenilor până la deturnarea aeronavelor, utilizarea armelor de distrugere în masă și acte de distrugere a sistemelor electronice (terorism cibernetic). Considerăm util să observăm că, în esență, terorismul este o formă extremă de propagandă, trăsătură care tinde să fie ignorată atunci când se analizează aplicațiile termenului *terrorism*.

Un alt eufemism de amplificare ce merită a fi investigat detaliat este (5-ro/10-ro) *linia roșie*/(26-eng/56-eng) *red line*/(104-fr) *des lignes rouges*. În politică, linia roșie indică desemnarea limitei de răbdare a uneia dintre părți, a cărei încălcare presupune că securitatea nu mai este garantată. Este un calc lingvistic care provine din engleză („Red Line Agreement”, semnat în 1928) și care se referea la hotarul dintre cele mai mari companii petroliere dintre Marea Britanie, SUA și Franța; în franceză culoarea roșie corespunde liniei galbene („la ligne jaune”), care provine de la linia de marcaj rutier ce a existat în Franța până în 1972. Pentru partea rusească liniile roșii sunt evidente și se referă la interesele naționale, la interesele securității externe și interne a țării și la ingerințele în alegerea proceselor politice ale Rusiei. Totodată, această afirmație este absolut paradoxală din perspectiva logicii și a dreptului internațional, care creează nu doar îngrijorări și temeri, dar și amenințări. Știm bine că Rusia a trasat o linie roșie rupând o bucată din teritoriul Republicii Moldova în Transnistria; a trasat independent o linie roșie în estul Ucrainei, invadând-o militar; a trasat încă o linie roșie anexând ilegal Crimeea. Respectiv, *linia roșie* amplifică și totodată voalează intențiile Rusiei: (10-ro) *sper că nimănui nu-i va veni ideea de a trece linia roșie cu Rusia, noi vom stabili singuri pe unde trece aceasta în fiecare caz concret în parte*. Conotația ascunsă a acestui eufemism trădează un anumit tip de atitudine care implică intenția unei invazii iminente a Ucrainei, consolidate de acțiunile de militarizare a liniei de demarcare între cele două state. Pentru Rusia însă linia roșie implică

acțiuni considerate drept tentative asupra suveranității statului rus, implicațiile în treburile interne ale statului sau prejudicierea intereselor naționale ruse.

Această categorie de eufemisme are scopul de a extinde valoarea și importanța conceptelor eufemizate, în cazul dat, soluționarea **conflictelor prelungite**. Pe măsură ce toți actorii politici cu interese în zona extinsă a Mării Negre vor conștientiza importanța reală a conflictelor înghețate, escaladarea tensiunilor și numeroaselor amenințări militare potențiale, existente sau viitoare va descrește: (67-ro) *retorică nucleară agresivă și iresponsabilă*, (94-ro) *folosirea instrumentelor forței pentru influențarea destinului altor națiuni, pe modelul secolului XIX de prezervare a unui drept de regard*, (105-ro) *logica sferelor de influență și de încălcare repetată a dreptului internațional*; (3-eng) *naked political power*, (17-eng) *iron hand*, (44-eng) *the Treaty is now in danger*, (60-eng) *we're concerned by reports of unusual Russian military activity near Ukraine*, (63-eng) *Moscow's ever-increasing aggressiveness*, (65-eng) *amassed forces along the border*, (91-eng) *severe consequences/high price*, (110-eng) *reckless or aggressive actions*; (14-fr) *la rhétorique générale alarmante de la part des autorités russes*, (77-fr) *une menace directe pour la sécurité internationale*, (114-fr) *qu'une crise éclate ou franchit un nouveau seuil*.

Totodată, la nivelul corpusului analizat în limba română, am reperat un schimb de **disfemisme** identificate în replicile unor diplomați, cum ar fi: (2-ro) *linia generală a Washingtonului și Bruxelles-ului de a atrage Moldova în structurile euroatlantice*, (7-ro) *lideri iresponsabili din țara vecină*, (21-ro) *actori cu interese geopolitice înguste, de sumă nulă*, (33-ro) *rolul de „ghidare” activ al SUA*, (34) *campania de informare și propagandă pentru demonizarea Rusiei*, (35-ro) *democrația liberală occidentală*, (38-ro) *influența rusă malignă*, (39-ro) *Occidentul colectiv*, (40-ro) *mai catolic decât Papa*, (41-ro) *România își interpretează obligațiile de alianță în cadrul NATO într-un mod deosebit*, (48-ro) *aventură militară*, (49-ro) *capetele fierbinți din sediul NATO*.

Datele analizate *supra* sunt reprezentate în figura grafică de mai jos:

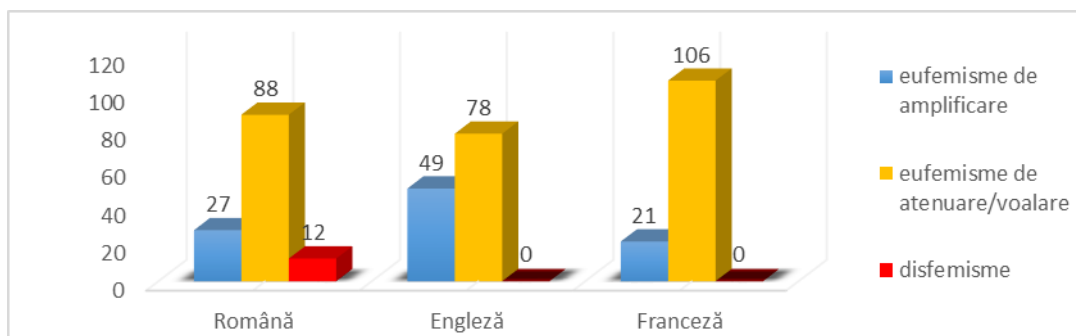

Fig. 3.2. Tipuri de eufemisme în contextul conflictelor teritoriale

Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Referindu-ne la corpusul examinat, am reușit să identificăm prezența anumitor eufemisme care formează câteva **câmpuri lexico-semantice** stabilite pe baza înrudirii noționale:

1) **război**: (42-ro) *izbucniri de tensiuni internaționale*, (102-ro) *ciocniri militare continue*, (23-ro) *confruntări geopolitice*, (124-ro) *crize de securitate/recurente*, *evoluții* ((19-ro) *recente*, *ba chiar în derulare*, (71-ro) *politice și de securitate*, (74-ro) *îngrijorătoare*, (70-ro) *geopolitice din regiunea Mării Negre*, (20-ro/74-ro) *conflict* (26-ro) *armat*, (16-ro) *nerezolvat*, (29-ro) *prelungit*, (3-ro) *blocat*, (72-ro) *înghețat*, (37-ro) *hibrid*, (43-ro) *civil*, (14-ro) *din regiunea transnistreană*, (20-ro) *cu temperatură variabilă*, (90-ro) *izbucnit în contextul destrămării URSS*, (74-ro) *situația de securitate*/(79-ro) *tensionantă de la frontiera Ucrainei, din zona Mării Negre, din Transnistria*; (19-eng/64-eng) *Russian aggression against Ukraine*, (16-eng) *tension*, (95-eng) *today's crisis*, (18-eng) *increasing pressure*, (60-eng) *military activity near Ukraine*, (15-eng) *conflict*, (22-eng) *harmful activities*, (73-eng) *any use of force to change borders*; (44-fr) *l'agression russe en Ukraine*, (21-fr) *tensions existant entre la Russie et l'Ukraine*, (56-fr) *les récentes escalades militaires des formations armées*, (5-fr) *crise ukrainienne*, (124-fr) *conflit armé*, (105-fr) *les conflits gelés*, (122-fr) *un conflit étouffé dans l'œuf*, (106-fr) *les crises régionales*, (100-fr) *le conflit dans l'est de l'Ukraine*, (23-fr) *situation en Ukraine*, (11-fr) *la dégradation de la situation sécuritaire dans le Donbass*;

2) **militarizarea fără precedent** a Ucrainei: (46-ro) *transfer de arme grele*, (50-ro) *amenințări multidimensionale*, (52-ro) *amenințări și provocări de securitate*, (54-ro) *acțiuni agresive ale Rusiei*, (76-ro) *evoluții îngrijorătoare din vecinătatea estică a Alianței Nord-Atlantice*, (81-ro) *mesaje transmise în timpul acestei situații din regiunea Mării Negre*, (109-ro) *încălcări grave ale dreptului internațional*, (119-ro) *acțiunile destabilizatoare ale Rusiei*; (36-eng) *Russia's military build-up and destabilising activities*, (71-eng) *irregular movements of Russian forces near Ukraine's border*, (81-eng) *unusual troop movements along Ukraine's border*, (87-eng) *movements we've seen along Ukraine's border*, (107-eng) *Russia's aggression toward Ukraine and its neighbours*, (110-eng) *reckless or aggressive actions*, (116-eng) *renewed acts of aggressions*, (118-eng) *acts of aggression against Ukraine*, (123-eng) *Russia's conduct, the actions it's taken*; (6-fr) *des mouvements de forces et de matériels militaires russes à proximité de l'Ukraine*, (9-fr) *d'une rhétorique russe agressive et d'une transparence insuffisante de la Russie au vu de ses obligations internationales*, (13-fr) *la montée des tensions militaires aux frontières de l'Ukraine*, (14-fr) *la rhétorique générale alarmante de la part des autorités russes*, (24-fr) *mobilisation militaire russe à ses frontières*, (41-fr) *le renforcement militaire de la Russie en Ukraine et dans les environs*, (47-fr) *agression militaire contre*

l'Ukraine, (49-fr) des actions continues de la Russie visant à porter atteinte à la souveraineté, à l'intégrité territoriale et à l'indépendance de l'Ukraine, (71-fr) récent déploiement de troupes et de matériel russes en Ukraine et dans les environs;

3) **dialog diplomatic:** (34-eng) *to pursue diplomacy related to the Minsk Agreement, (78-eng) diplomatic channels, (90-eng) return to diplomacy, (96-eng) to seek the balance of interests, (99-eng) to establish a dialogue channel that existed before, (102-eng) the best way to avert diplomacy is through diplomacy, (93-eng) NATO Allies are prepared to talk to Russia/invitation for a meeting/dialogue, (120-eng) advance the differences diplomatically, (126-eng) to resolve these differences peacefully, (53-eng) consultations;* (17-fr) *des discussions substantielles, (19-fr) à jouer un rôle constructif dans le cadre du format Normandie, par une reprise rapide du dialogue de nature à faire baisser les tensions, (22-fr) la nécessité que la Russie se réengage dans les négociations avec l'Ukraine, dans le cadre du groupe dit "Normandie", (25-fr) nous saluons l'entretien entre les présidents russe et américain, (26-fr) garder des canaux de dialogue pour essayer d'engager une désescalade, (88-fr) ambition d'explorer des pistes susceptibles de contribuer à transformer progressivement la dynamique actuelle, (92-fr) un dialogue plus constructif et un engagement politique des dirigeants russes;*

4) **sanctiuni:** (74-eng) *massive consequences and severe costs, (75-eng) strong economic measures, (83-eng) serious consequences, (79-eng) specific response to Russian escalation, (111-eng) respond strongly, (115-eng) meaningful and massive response;* (8-fr) *de graves conséquences;* (15-fr) *risques liés aux tensions actuelles, conséquences stratégiques massives, coût très important, (48-fr) des conséquences importantes et un coût de la réponse sévère, (96-fr) limiter les ressources; (118-fr) des réponses pragmatiques et solidaires.*

În cadrul corpusului analizat am reperat, de asemenea, și unele **deprecieri semantice**. Pentru limba română identificăm degradări semantice cu privire la conceptul de:

1) război – *crize de securitate, confruntări geopolitice, conflict, evoluție, situație;*

2) spionaj – *comportament „imperceptibil”;*

3) cheltuieli – *investițiile în domeniul apărării/investiții pentru securitate, finanțare adecvată, finanțare suplimentară, implicații în termeni de resurse.* Considerăm important să menționăm ca sintagma „cheltuieli guvernamentale” a fost înlocuită de către administrația președintelui G. Bush cu eufemismul de ultimă generație **investiții**, care este mai adaptat la cerințele pieței și este mai încărcat din punct de vedere politic;

iar pentru limba engleză cu privire la:

1) dialog diplomatic/tratative – *our discussions are not easy, but they are important; our discussion was frank; consultations;*

- 2) militarizarea Ucrainei – *we're holding these exercises in our territory, drills*;
- 3) destabilizarea regiunii din zona Mării Negre – *stability, those kinds of efforts, acts of using energy as a weapon, as a political tool*.

Perspectiva stilistică

Examinarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic din perspectivă stilistică oferă o gamă variată de procedee stilistice care au puterea de a modifica înțelesul propriu al cuvintelor folosite astfel, ca sensurile noi să devină mai bogate și să posede capacitatea de a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate. Perspectiva stilistică determină gradul de expresivitate și originalitate al comunicării diplomatice, punând accent pe *modul* în care se prezintă faptele.

În urma cercetării efectuate observăm că procedeul stilistic cel mai des întâlnit în toate cele trei limbi de studiu este **litota**, figura de stil de nivel lexico-semantic prin intermediul căreia se încearcă atenuarea expresiei unei idei, care de fapt lasă să se înțeleagă mai mult. Această figură de stil face apel la politețe, recurgând la unități lexicale acceptabile pentru toate părțile implicate în procesul de comunicare.

Printre cele mai marcante litote pentru limba română se dovedesc a fi: (115-ro) *recentele evoluții îngrijorătoare de securitate din Ucraina și din jurul acesteia*, (11-ro) *provocări globale/extraordinare*, (108-ro) *acțiunile perturbatoare ale serviciilor de informații ruse*, (50-ro) *amenințări multidimensionale, competiție sistemică*, (46-ro) *transfer de arme grele*, (80-ro) *apelurile pentru a conveni o nouă reuniune a Consiliului NATO-Rusia nu sunt întâmpinate cu foarte mult entuziasm*;

pentru limba engleză: (8-eng) *significant issues*, (18-eng) *increasing pressure*, (40-eng) *lack of progress on the Minsk Agreements*, (24-eng) *nuclear deterrence, arms control, and strategic stability*, (43-eng) *NATO and Russia continue to have fundamental differences*, (77-eng) *the discussion was direct and straightforward*, (90-eng) *to return to diplomacy*, (94-eng) *we interpret these principles differently*, (109-eng) *predictable and stable relationship*, (120-eng) *issues of particular concern to NATO*;

iar pentru limba franceză: (1-fr) *les tensions actuelles avec la Russie et le dossier ukrainien*, (6-fr) *des mouvements de forces et de matériels militaires russes à proximité de l'Ukraine*, (15-fr) *les risques liés aux tensions actuelles/des conséquences stratégiques massives/un coût très important*, (27-fr) *J'observe aussi que le format Normandie n'a pas été remis en*

cause, (49-fr) des actions continues de la Russie visant à porter atteinte à la souveraineté, à l'intégrité territoriale et à l'indépendance de l'Ukraine.

Metafora este a doua cel mai des utilizată figură de stil de nivel lexico-semantic atestată în limbajul diplomatic în limbile română și franceză, care recurge la folosirea unui termen plastic, evocator și sugestiv în locul termenului propriu. Pentru limba română cele mai evocatoare metafore le considerăm a fi: (3-ro) *conflicte blocate*, (5-ro) *linie roșie fără echivoc*, (8-ro) *nu vrem să dăm foc niciunui pod*, (44-ro) *a lua mii de vieți*, (57-ro) *piatra unghiulară a arhitecturii globale de neproliferare și dezarmare*, (94-ro) *folosirea instrumentelor forței pentru influențarea destinelor altor națiuni, pe modelul secolului XIX de prezervare a unui drept de regard*, (97-ro) *conflictele istorice care le separau artificial*, (112-ro) *A privi înapoi prin veacuri spre un trecut îndepărtat nu este o lumină călăuzitoare potrivită pentru viitor. Viitorul nu este constrângere. Nu este despre forțarea mâinilor. Viitorul înseamnă cooperare, respectarea drepturilor omului și dezvoltarea economică a tuturor.*

Pentru limba engleză reperăm următoarele metafore: (1-eng) *to shape the emergence of new technologies and deter new threats*, (3-eng) *naked political power*, (13-eng) *Cold War*, (14-eng) *a world divided into rigid blocs*, (17-eng) *ability to breathe free, not those who seek to suffocate their people with an iron hand*, (56-eng) *This is a red line*, (67-eng) *a very complicated game with many elements in it*, (85-eng) *Russians' playbook*.

Pentru limba franceză metaforele cele mai impresionante sunt: (39-fr) *des menaces hybrides et des cyberattaques*; (43-fr) *appuient le peuple ukrainien dans son cheminement vers un avenir sûr, souverain et prospère*; (55-fr) *le conflit continue de faire des victimes*; (85-fr) *les choix délibérés et les actions agressives du gouvernement russe ont créé une spirale négative*; (88-fr) *ambition d'explorer des pistes susceptibles de contribuer à transformer progressivement la dynamique actuelle*; (93-fr) *mettre un terme à cette tendance improductive dans ces relations importantes*; (103-fr) *beaucoup de bonnes raisons d'accroître la défiance*; (104-fr) *des lignes rouges*; (105-fr) *les conflits gelés*; (113-fr) *la paix et la sécurité internationales se trouvent mises en jeu*; (122-fr) *un conflit étouffé dans l'œuf*.

Lista figurilor de stil reperate se completează cu prezența hiperbolei, care poate fi elucidată prin următoarele exemple: (9-ro) *răspunsul Rusiei va fi asimetric, rapid și dur*, (58-ro) *arhitectura globală de neproliferare și dezarmare*, (82-ro) *asertivitate crescută*; (50-eng) *nuclear weapons*, (89-eng) *Russia's substantial military build-up in and around Ukraine*, (101-eng) *deep concerns about Russia's plans for renewed aggression against Ukraine*; (14-fr) *la rhétorique générale alarmante de la part des autorités russes*, (75-fr) *l'annexion violente et illégale de la République autonome de Crimée et de la ville de Sébastopol*, (77-fr) *une menace*

directe pour la sécurité internationale. La nivelul corpusului analizat observăm că limbajul diplomatic utilizează hiperbolele pentru a scoate în evidență gravitatea situației și a spori atenția asupra problematicii conflictelor prelungite, care au potențial de escaladare: (90-ro) *conflicte izbucnite în contextul destrămării URSS, generate și susținute prin implicare externă continuă, care exploatează falii istorice, de natură identitară și, tot mai mult, geopolitică*, (60-eng) *We're concerned by reports of unusual Russian military activity near Ukraine*, (112-fr) *les jeux de puissance s'exacerbent, quand les logiques des blocs réapparaissent, quand nos cadres de régulation se défont, quand les tentatives du fait accompli se multiplient*.

Limba română		Limba engleză		Limba franceză	
Litotă	82	Litotă	78	Litotă	97
Metaforă	27	Hiperbolă	23	Metaforă	15
Hiperbolă	9	Metaforă	17	Hiperbolă	14
Antonimază	3	Personificare	5	Oximoron	1
Personificare	2	Antiteză	2	Litotă	97
Comparație	2	Metonimie	1	Metaforă	15
Ironie	1	Antonimază	1	Hiperbolă	14
Aluzie	1	Litotă	78	Oximoron	1
Total: 127		Total: 127		Total: 127	

Fig. 3.3. Tabloul figurilor de stil ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale

Sursa: elaborat de autor (G. B.)

Perspectiva structurală

Investigarea expresiilor eufemistice din perspectiva structurală oferă o percepere profundă și de ansamblu a evoluției și utilizării semnelor lingvistice cu încărcătură eufemistică, influențând astfel sensul cuvintelor și contribuind la îmbogățirea vocabularului. În cadrul corpusului analizat am reperat mijloace (interne, externe, mixte) de îmbogățire a vocabularului, precum urmează:

1. Mijloace interne:

➤ compunere – (2-ro) *structuri euroatlantice*, (26-ro) *geopolitic*, (57-ro) *piatră unghiulară*, (59-ro) *piatră de temelie*, (61-ro) *interoperabilitate*, (111-ro) *teatru de operații*; (13-eng) *cold war*, (20-eng) *eastern flank*, (25-eng) *cybersecurity*, (32-eng) *infrastructure*, (36/48/81/89-eng) *build-up*, (45-eng) *breakthrough*, (48-eng) *neighbourhood*, (77-eng) *straightforward; give-and-take; finger-wagging, crystal clear*, (85-eng) *playbook*; (39-fr) *cyberattaques*, (74-fr) *euro-atlantique*, (94/99-fr) *malveillants*, (107-fr) *cessez-le-feu*, (113-fr) *mises en jeu*;

➤ derivare – (30-ro) *comportament imperceptibil*, (32-ro) „*nemuțumiri*” din partea Bucureștiului, (53-ro) *amenințări și provocări*; (2-eng) *universal principles*, (6-eng) *relentless war/relentless diplomacy, fundamental truth*, (12-eng) *disinformation*, (22-eng) *harmful*, (31-

eng) *accidental*, (34-eng) *diplomacy/agreement*, (36-eng) *destabilizing*, (38/47-eng) *discussions*, (46-eng) *implementation*, (52-eng) *destabilising*, (53/57-eng) *consultations*, (61/63-eng) *aggressive*, (64-eng) *institutionalized*, (71-eng) *possibility/renewed*, (109-eng) *predictable/relationship*; (4/26/42/45/82-fr) *désescalade*, (9-fr) *insuffisante/internationales*, (10/40/63-fr) *préoccupations*, (22-fr) *réengage*, (30/97-fr) *déstabilisatrices*, (31-fr) *extrêmement*, (33-fr) *opérationnelles*, (34-fr) *déstabilisation*, (36-fr) *compromettant*, (38-fr) *annexion/illégale*, (41-fr) *renforcement*, (43-fr) *cheminement*, (65-fr) *règlement*, (68-fr) *autoritaires*, (73-fr) *désamorcer*, (79-fr) *injustifié*, (80-fr) *démographique*, (81-fr) *illégalement*, (83-fr) *affrontements*, (93-fr) *improductive*, (100-fr) *lourdement*, (116-fr) *conflictualité*;

➤ schimbarea valorii lexicale – (4-ro) *arme de apărare aeriană*, (11-ro) *provocare*, (13-ro) *deteriorare*, (46-ro) *transfer de arme grele*; (11-eng) *stronger/weaker countries*, (31-eng) *accidental*, (33-eng) *challenging*, (40-eng) *agreement*, (46-eng) *implementation*, (63-eng) *aggressiveness*, (66-eng) *carefully*, (111-eng) *strongly*; (13-fr) *la montée*, (33-fr) *opérationnelles*, (92-fr) *engagement*.

2. Mijloace externe:

împrumut – (56-ro) *eroziunea de control al armamentelor* (eng. *erosion of arms control*), (75-ro) *dezesescalada* (eng. *de-escalate/escalate*), (90-ro) *falii istorice* (fr. *faillie*), (116-ro) *contribuțiile operaționale și conceptuale* (fr. *contribution*, lat. *contributio, -onis*), (117-ro) *Flancul estic* (fr. *flanc*); (20-eng) *Eastern flank* (fr. *flanc*), (84-eng) *autocracy* (gr. *auto + kratos*); (4-fr) *désescalade* (eng. *de-escalate/escalate*), (76-fr) *internationales* (eng. *international*).

3. Mijloace mixte:

➤ calc lingvistic lexical – (11-ro) *provocare* (eng. *challenge*), (16/27/84-ro) *conflicte prelungite, uneori numite „înghețate”* (eng. *protracted/frozen conflicts*), (36-ro) *Războiul Rece* (eng. *Cold War*), (39-ro) *Occidentul colectiv* (eng. *collective west*), (43-ro) *conflict civil*, (66-ro) *acțiuni hibride* (eng. *hybrid action*, derivat de la termenul *hybrid warfare*); (105-fr) *conflit gelés*;

➤ calc lingvistic frazeologic – (18/58-ro) *arhitectura globală a controlului armamentelor, neproliferării și dezarmării*, (19-ro) *evoluții recente*, (122-ro) *cheie de boltă (keystone)*.

Cercetarea expresiilor eufemistice din punct de vedere structural s-a soldat în limba română cu prezența anumitor **expresii generice** care înglobează un număr larg de concepte și organizații: (35-ro) *democrația liberală occidentală*, (39-ro) *Occidentul colectiv*, (117/121-ro) *Flancul estic*; **expresii frazeologice**: (5/10-ro) *linie roșie*/(26/56-eng) *red line*/(104-fr) *des lignes rouges*, (8-ro) *noi nu vrem să dăm foc niciunui pod*, (40-ro) *mai catolic decât Papa*; iar pentru limba engleză, cu **phrasal verbs**: (7-eng) *take on evolving threats*, (23-eng) *stand up*, (30/72-eng) *abide by*, (66-

eng) look at, (71-eng) focus on, (125-eng) entitle to, (127-eng) move back/take down; expresii idiomatice: (17-eng) iron hand și acronimul (43/93/120-eng) NATO (North Atlantic Treaty Organization).

Conform datelor analizate *supra*, conchidem că împrumuturile din limba franceză/latină sunt la egalitate cu cele din engleză. Însă în ceea ce privește calcurile lingvistice lexicale și frazeologice vectorul se schimbă spre traduceri din limba engleză, fapt ce indică dominația sau puterea limbii engleze și, respectiv, a statelor/societății engleze asupra mediului diplomatic contemporan. Astfel, cu cât statul este mai puternic din punct de vedere politic, economic, social, cu atât mai mare devine puterea de eufemizare a limbajului diplomatic utilizat.

3.2.3 Funcțiile semantico-pragmatice ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale

Fiind un limbaj formal, persuasiv, conservator și prudent, limbajul diplomatic necesită totodată să fie politicos, flexibil, clar și concis. Tematica conflictelor teritoriale prezintă un subiect controversat, sensibil, care necesită o abordare precaută și obiectivă. În mod general, prezența eufemismelor în limbajul diplomatic demonstrează faptul că acestea sunt utilizate cu scopul de a armoniza atmosfera. Pentru a crea o viziune cât mai clară asupra realităților ce ni se impun de pe arena diplomatică și pentru a simți veridicitatea celor enunțate, considerăm că este imperios să percepem profunzimea limbajului diplomatic, scopul și funcțiile mesajului livrat, dar și tehnicile și strategiile la care apelează diplomații pentru atingerea scopului propus. Pornind de la aceste premise, ne-am propus să analizăm aspectul funcțional al eufemismelor din perspectiva semantico-pragmatică, care ne-a permis să înțelegem mai mult decât se spune de fapt.

Așadar, selecția eufemistică cu care operează emițătorul depinde nu doar de sensul termenului ales (aspectul semantic), ci și de relația dintre emițător și receptor, de imaginea pe care emițătorul dorește să o lase receptorului, de felul în care emițătorul dorește să colaboreze cu receptorul și de fondul comun de cunoștințe (aspectul pragmatic). Respectiv, este prerogativa receptorului să decodeze textul și să-l interpreteze în baza cunoștințelor posedate. Cu cât fondul de cunoștințe comun emițătorului și receptorului este mai mare, cu atât intenția emițătorului va fi mai accesibilă receptorului.

Stabilirea funcțiilor semantico-pragmatice ale eufemismelor s-a dovedit a fi o sarcină deloc ușoară, însă necesară. Pentru a obține o viziune cât mai obiectivă și profundă a faptelor care ni se comunică de către diplomați este esențial să ținem cont de statutul și poziția emițătorului, de politica statului pe care o promovează, de situația de comunicare și de context. Totodată, considerăm necesar să menționăm că determinarea funcțiilor semantico-pragmatice ale eufemismelor din contextele propuse în corpul faptic se conturează pe baza unei reciprocități

constante, fapt care impune dificultatea de a stabili o ierarhie de importanță. Prin urmare, considerăm că analizarea funcțiilor semantico-pragmatice conform ponderii de frecvență ar fi mai oportună și mai bine argumentată.

În cadrul corpusului analizat remarcăm poziția de vârf a **funcției de protecție/atenuare** pentru toate cele trei limbi investigate. Acest plasament vine să confirme ipoteza de bază de la care pornim în demersul nostru, conform căreia limbajul diplomatic este un limbaj cu un scop bine definit, care recurge în mod deliberat la flexibil îndeplinind rolul de atenuare a impactului discursului diplomatic, creând astfel condiții pentru manevre diplomatice. Respectiv, pe de o parte, funcția de protecție/atenuare are drept obiectiv primordial prezentarea faptelor reale din regiunea Mării Negre într-un mod cât mai agreabil posibil: (13-ro) *deteriorarea situației de securitate din zona Mării Negre*; (16-ro) *conflicte nerezolvate, prelungite, uneori numite „înghețate”, în regiunea Mării Negre*; (19-ro) *evoluții recente, ba chiar în derulare*, (1-fr) *les tensions actuelles avec la Russie et le dossier ukrainien*, (1060-fr) *les crises régionales*, facilitând astfel reducerea impactului asupra destinatarului, iar, pe de altă parte, contribuie la conștientizarea importanței valorii strategice a Mării Negre de către toți actorii geopolitici majori cu interese în zonă: (51-ro) *puteri asertive și autoritare*, (73-ro) *consecințe nefaste pentru populația locală*, (65-ro) *măsurile care nu sunt în conformitate cu prevederile Convenției de la Viena*, (119-ro) *acțiunile destabilizatoare ale Rusiei*, (102-fr) *des puissances régionales qui ne partagent pas nos valeurs mais qui sont dans nos voisinages*, (78-fr) *les effets néfastes de l'annexion illégale sur la stabilité de la région*.

În egală măsură, considerăm că eufemismele ce îndeplinesc funcția de protecție/atenuare evocă realități neplăcute, optând totodată pentru o blândețe a exprimării: (38-eng) *Our discussions are not easy. But they are important*; (43-eng) *NATO and Russia continue to have fundamental differences*; (46-eng) *Russia expressed its concerns about the implementation of the Treaty*; (44-eng) *the Treaty is now in danger*; (45-eng) *we have not seen any signs of a breakthrough*; (60-eng) *We're concerned by reports of unusual Russian military activity near Ukraine*.

Poziția imediat următoare a funcției strategice determină definirea și aplicarea unor politici specifice acestui areal geostrategic prin stabilirea unor mecanisme de garantare a păcii: (30-eng) *some basic rules of the road that we can all abide by*; (32-eng) *certain critical infrastructure should be off limits to attack*; (34-eng) *We agreed to pursue diplomacy related to the Minsk Agreement*; (121-eng) *advance the differences diplomatically*. Eufemismele cu funcție strategică reperate în limba română pun în evidență faptul că România face parte din țările aliate NATO și, respectiv, este parte a deciziei din cadrul Alianței Nord-Atlantice: (17-ro) *menținerea ordinii*

internaționale bazate pe reguli; (18-ro) consolidarea arhitecturii globale a controlului armamentelor, neproliferării și dezarmării; iar aspirațiile politice ale Republicii Moldova sunt pentru (14-ro) soluții politice pașnice, care nu permit ca (114-ro) nemulțumirile istorice, politicile revizioniste, utilizarea nedisimulată a forței și nesocotirea drepturilor omului să devină noua normalitate. Totodată, poziția secundă a funcției strategice ne vorbește despre atitudinea fermă a comunității europene pentru stabilitatea securității bătrânului continent și promovarea politicilor și mecanismelor care ar reseta dialogul politic între părțile antagoniste ca formă unică de soluționare a situației dintre Ucraina și Federația Rusă prin dezescaladare și discuții substanțiale: (12-fr) nous réitérons une fois de plus notre disponibilité pour une rencontre et des discussions constructives et substantielles, (22-fr) la nécessité que la Russie se réengage dans les négociations avec l'Ukraine, dans le cadre du groupe dit "Normandie", (26-fr) garder des canaux de dialogue pour essayer d'engager une désescalade.

Următoarea funcție semantico-pragmatică conform tabloului de frecvență a eufemismelor din corpusul factual propuse pentru această cercetare este **funcția de persuadare/influențare camuflată**. Această poziție confirmă scopul primordial al limbajului diplomatic de modelare a opiniilor, atitudinilor și, respectiv, a acțiunilor cu privire la detensionarea situației îngrijorătoare din regiunea Mării Negre: (73-ro) *conflictele blocate provoacă o stare permanentă de tensiune și instabilitate; (94-ro) nu poate fi firesc să tolerăm folosirea instrumentelor forței pentru influențarea destinului altor națiuni, pe modelul secolului XIX de preservare a unui drept de regard; (28-eng) my agenda is not against Russia or anyone else, it's for the American people; (48-eng) Russia's continued military build-up in our neighborhood; (72-eng) We call on Russia to de-escalate, pursue diplomatic channels; (82-eng) any escalatory actions by Russia would be of great concern to the United States.* În ceea ce privește peisajul eufemistic francez, funcția de persuadare/influențare camuflată vine cu îndemnuri hotărâte din partea înalților demnitari de state către Federația Rusă de a se îndrepta spre implementarea Acordurilor de la Minsk și de a colabora constructiv în formatul „Normandia”: (19-fr) *à jouer un rôle constructif dans le cadre du format Normandie, par une reprise rapide du dialogue de nature à faire baisser les tensions* (Emmanuel Macron), (4-fr) *pour avancer vers la mise en œuvre des accords de Minsk* (Jean-Yves Le Drian), (45-fr) *nous appelons la Russie à la désescalade, à la poursuite des voies diplomatiques et au respect de ses engagements internationaux en matière de transparence des activités militaires* (Declarația G7).

Funcția de denaturare a faptelor sau de înșelare/falsificare servește pentru a masca sau a schimba în mod deliberat natura anumitor evenimente sau concepte. Acesta este cazul eufemismului *conflict* (*înghețat, prelungit, blocat, cu temperatură variabilă*) care, pe de o parte,

este folosit pentru a atenua conotațiile grave ale termenului *război*, iar, pe de altă parte, fiind introdus în uzul limbajului diplomatic de către Rusia și acceptat foarte rapid de către toată comunitatea internațională, este utilizat pentru a denatura sau a înșela adevărata politică de influență și expansiune a Federației Ruse. Considerăm important să constatăm faptul că, indiferent de originea acestui termen, eufemismul *conflict* este mai încărcat din punct de vedere politic, mai adaptat tuturor situațiilor teritoriale tensionante și, respectiv, mai convenabil pentru toate părțile antagoniste. Un alt eufemism de denaturare a faptelor, demn de a fi invocat în demersul nostru, este reprezentat de *exercițiile* de apărare care sunt desfășurate pe teritoriul rus (*in and around Ukrainian border*), drept răspuns la activitățile „amenințătoare” ale NATO: (54-eng) *we're holding these exercises in our territory*.

Funcțiile cel mai rar întâlnite în limbajul diplomatic sunt cea de manipulare pentru limba română și cele de denaturare a faptelor și manipulare pentru limbile engleză și franceză. Acest fapt ne vorbește despre tendința limbajului diplomatic de a fi cât mai clar și mai exact posibil: (77-eng) *the discussion between President Biden and President Putin was direct and straightforward (...) the President was crystal clear about where the United States stands on all of these issues*, evitându-se strategiile de manipulare și mascarea conștientă a fenomenelor politice. Mai mult, funcția de manipulare se dovedește a fi vehement evitată de către diplomații contemporani, care recurg la strategii de influențare, negociere sau dialog diplomatic: (51-eng) *We welcome the dialogue between the United States and Russia to find a way forward*; (93-eng) *Because dialogue is even more important when tensions are high*.

Informația prezentată *supra* este ilustrată grafic mai jos:

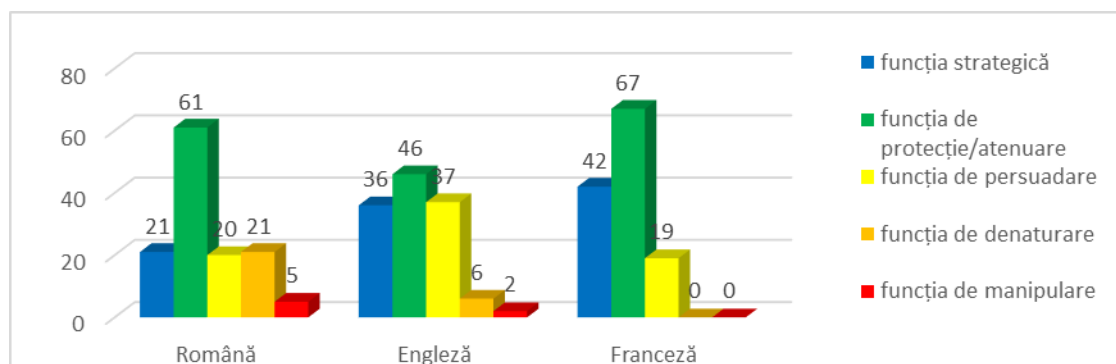

Fig. 3.4. Funcțiile semantico-pragmatiche ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

3.3 Eufemizarea limbajului diplomatic cu privire la Războiul din Ucraina

Pe 24 februarie 2022 forțele armate ale Federației Ruse au fost angajate într-o agresiune militară împotriva Ucrainei, a cărei amploare depășește orice așteptare. Atacul este o consecință a anexării de către Rusia a peninsulei Crimeea în 2014 și a implicării sale intense în conflictul

prelungit din regiunea de est a Ucrainei. Președintele rus a declarat că unul dintre scopurile *operațiunii sale militare speciale* împotriva Ucrainei este *denazificarea* și *demilitarizarea* țării. De fapt, discursul președintelui rus oferă trei mari argumente care invocă motivarea logică de declanșare a acestei invazii: 1. Ucraina este o țară creată în totalitate de Rusia, respectiv poporul ucrainean și poporul rus sunt aceeași națiune și are nevoie de apărare de *naziștii* de la conducerea Ucrainei, care timp de opt ani au suprimat poporul rus de pe teritoriul țării; 2. scopul acestei *operațiuni* este de a proteja oamenii care s-au confruntat cu *umilirea și genocidul* comis de regimul de la Kiev; 3. NATO folosește Ucraina drept armă împotriva Rusiei. Considerăm că utilizarea termenului *genocid* este total greșită din punct de vedere moral și profund ofensatoare pentru memoria a milioane de victime ale nazismului și a celor care au luptat împotriva aceluiași regim. Pe parcursul desfășurării acestei *operațiuni militare* argumentele invocate inițial pentru a fi un răspuns militar limitat și restrâns se completează cu altele, dintre care cele mai preocupante sunt invocarea prezenței pe teritoriul Ucrainei a laboratoarelor de fabricare a armelor chimice și acuzarea Ucrainei ca ar putea face uz de potențialul armelor de distrugere în masă. Toate aceste motive invocate de Federația Rusă sunt orientate pentru a-și argumenta acțiunile întreprinse, a influența opinia maselor populare în justetea acestor acțiuni și pentru a-și spori influența politică, economică, socială. Este adevărat că Rusia nu va putea privi Ucraina ca pe o țară străină, istoria și cultura comună a celor două entități oferind puternice argumente în această privință. Exprimarea intenției de integrare a Ucrainei în NATO a fost catalogată de către Federația Rusă drept încălcarea *liniilor roșii* sau extinderea teritoriului NATO dincolo de limita admisibilă pentru partea rusească. Aceeași situație se afirmă și pentru declanșarea războiului în Georgia în 2008, dar și pentru Finlanda și Suedia, care au depus în mai 2022 candidaturile pentru aderarea la Alianța Nord-Atlantică. Acest pas a fost primit calm, dar vigilent de către V. Putin, afirmând că aderarea acestor state „nu creează o amenințare” pentru Rusia, însă „amplasarea infrastructurii militare pe teritoriul acestor țări va antrena un răspuns din partea Rusiei”. Președintele rus consideră că extinderea NATO este folosită într-un mod agresiv pentru a agrava o situație de securitate globală deja dificilă.

3.3.1 Reflectarea funcțiilor limbajului în comunicările cu referire la Războiul din Ucraina

La nivelul corpusului analizat am identificat câte 100 de eufemisme pentru fiecare limbă de studiu a cercetării noastre (română, engleză, franceză), decupate din 68 de contexte în limba română, 71 de contexte în limba engleză și 79 de contexte în limba franceză, selectate din 19 surse pentru limbile română și franceză și 30 de surse pentru limba engleză.

Escaladarea conflictului prelungit din Ucraina într-un război propriu-zis, declanșat în noaptea de 24 februarie 2022, vine drept o consecință logică a lipsei sau ignorării importanței funcției fatice, cea care „asigură menținerea contactului lingvistic între interlocutori și este orientată către canalul comunicării (text) și presupune stabilirea, menținerea sau întreruperea unui contact lingvistic” (v. capitol 1 p. 39). Într-o altă ordine de idei, importanța funcției fatice este completată de stabilirea unei relații nu doar la nivel fizic, prin canalul comunicării, ci și prin stabilirea și menținerea unei relații psihologice, care are menirea de a verifica funcționalitatea acestui canal. Toate aceste aspecte se dovedesc a fi neglijate vehement de către părțile antagoniste și care, din păcate, ne obligă să asistăm la un tablou sumbru al unor relații diplomatice întrerupte, cu implicații dezastruoase nu numai pentru cei implicați, dar și pentru toată comunitatea internațională. Respectiv, importanța funcției fatice prin menținerea contactului devine o provocare tot mai acerbă în perioada contemporană, ghidată de supremația puterii și egoului totalitarist și vine în contradicție cu ipotezele afirmate în subcapitolul dedicat conflictelor prelungite din regiunea Mării Negre, conform cărora evoluția societății moderne modelează o formă nouă a unui război nonconvențional. Asistăm deci la diminuarea sau chiar ignorarea celei mai importante funcții a limbajului diplomatic, ceea ce a provocat nu numai o criză regională pe continentul european, dar și o catastrofă de ordin mondial cu repercusiuni de lungă durată pe plan politic, economic și social. Aceste aserțiuni sunt susținute și de rezultatele investigației noastre asupra limbajului utilizat de către actorii politici și diplomați care s-au pronunțat pe tema escaladării Războiului din Ucraina.

Analiza exemplurilor din corpusul faptic investighează modul de utilizare a limbajului diplomatic în fiecare dintre cele trei limbi, în corelație cu funcțiile comunicării, punând accentul pe scopul pragmatic urmărit de către emițător. Rezultatele urmăresc scopul de a releva, pe de o parte, linia dominantă a acestora din perspectiva strategiilor folosite pentru sporirea eficacității limbajului diplomatic, dar și de a demonstra, pe de altă parte, particularitățile și relevanța funcțiilor limbajului în limbajul diplomatic actual. Astfel, observăm că funcția dominantă în toate cele trei limbi investigate este cea referențială, fiind urmată de cea conativă și cea metalingvistică. Funcția emotivă se regăsește într-un număr impresionant de mic în limba engleză și ușor mai mare în limbile română și franceză, fapt care ne vorbește despre latura umană a celor care se pronunță asupra faptelor de război. Funcția poetică lipsește cu desăvârșire în limbile română și franceză, însă este prezentă în doar câteva exemple din limba engleză.

Funcția referențială este orientată către context și are menirea de a transmite informații prin intermediul limbajului pentru exprimarea unei anumite realități. Exemplul cu impactul cel mai semnificativ al funcției referențiale considerăm că este discursul președintelui Federației

Ruse ținut în dimineața zilei de 24 februarie 2022, în care informează societatea țării sale, dar și comunitatea internațională, despre hotărârea de a declanșa „operațiunea militară specială” asupra Ucrainei: *In this regard, in accordance with Article 51 of Part 7 of the UN Charter, with the sanction of the Federation Council of Russia and in pursuance of the treaties of friendship and mutual assistance ratified by the Federal Assembly on 22 February this year with the Donetsk People's Republic and the Luhansk People's Republic, I decided to conduct a (1-eng) **special military operation**. Its goal is to protect people who have been subjected to bullying and genocide by the Kiev regime for eight years. And for this we will strive for the (2-eng) **demilitarisation** and (3-eng) **denazification** of Ukraine, as well as bringing to justice those who committed numerous, bloody crimes against civilians, including citizens of the Russian Federation.* Discursul este sprijinit de către diplomatul rus S. Lavrov, care garantează că această „operațiune militară” are scopul de apărare prin „lovituri chirurgicale” și „imobilizarea infrastructurilor militare”: *Russian Defense Ministry reassured that Russian troops are not targeting Ukrainian cities, but are limited to (5-eng) **surgically striking** and (6-eng) **incapacitating Ukrainian military infrastructure**.*

Totodată, considerăm important să menționăm că funcția referențială a limbajului diplomatic este sesizată pe larg și în reacțiile majorității liderilor mondiali care fac referire la această situație: *It is great to be together with all of you here today. This demonstrates really NATO solidarity. That we stand together, facing a (28-eng) **critical moment for our security** caused by (29-eng) **the brutal invasion of Russia on a peaceful country in Europe – Ukraine**; Împărtășim îngrijorarea profundă a statelor partenere în legătură cu (12-ro) **deteriorarea semnificativă a situației de securitate din Ucraina și de la granițele acesteia, care pun în pericol suveranitatea și integritatea teritorială a țării vecine**; Nous nous sommes réunis aujourd'hui pour faire le point sur (20-fr) **ce qui constitue la plus grave menace pour la sécurité euro-atlantique depuis des décennies. Nous condamnons, avec la plus grande fermeté, (21-fr) l'invasion à grande échelle de l'Ukraine par la Russie, facilitée par le Bélarus.***

Funcția referențială, numită și cognitivă sau denotativă, subliniază, astfel, descrierea evenimentelor care se petrec pe moment și permite emițătorului să ofere informații concrete receptorului. În acest fel, funcția referențială nu ia în considerare realitatea internă a emițătorului, ci se concentrează mai degrabă pe referenții din lumea exterioară. Prin urmare, scopul acestei funcții este complinit de funcția conativă, care permite emițătorului să influențeze receptorul într-un anumit mod, să solicite de la acesta o acțiune de răspuns sau comportament: *Cerem Rusiei să-și înceteze (28-ro) **agresiunea militară** și să își evacueze (29-ro) **trupele** de pe teritoriul Ucrainei. În același timp, condamnăm (30-ro) **pierderile de vieți** în rândul civililor și*

atacurile Rusiei asupra civililor și asupra obiectivelor civile; *We condemn in the strongest possible terms* (39-eng) **Russia's full-scale invasion of Ukraine**, enabled by Belarus. *We call on Russia to immediately cease its* (40-eng) **military assault**, *to withdraw all its forces from Ukraine and* (41-eng) **to turn back from the path of aggression it has chosen**. *This* (42-eng) **long-planned attack on Ukraine**, *an independent, peaceful and democratic country, is brutal and wholly unprovoked and unjustified. We deplore* (43-eng) **the tragic loss of life**, *enormous human suffering and destruction caused by Russia's actions; À cet égard, nous dénonçons catégoriquement la* (89-fr) **campagne de désinformation malveillante** *et sans fondement menée par la Russie contre l'Ukraine, un État qui respecte pleinement les* (90-fr) **accords internationaux de non-prolifération**.

Întrucât scopul funcției conative este de a provoca un răspuns sau o reacție din partea receptorului, această funcție se bucură de popularitate în limbajul diplomatic cu caracteristici propagandiste: *Lavrov noted that Russia* (4-eng) **could not remain indifferent to the fate of four million people in Donbass amid the most blatant violations of rights of ethnic Russian and Russian-speaking citizens of Ukraine and the eight year-long war against them with all signs of genocide, as well as the West's stubborn refusal to bring the Ukrainian authorities to order; Ukrainian troops were killed in (54-eng) **Russia's special operation in Ukraine while** (55-eng) **casualties among the Russian forces amount to 498**. Observăm în aceste enunțuri efortul emițătorului de a-și impune punctul de vedere față de argumentarea războiului și de a-l influența pe destinatar în formarea convingerilor în conformitate cu cele ale emițătorului. Această artă de a convinge (retorica), care se bazează pe *pathos*, *logos* și *ethos*, se dovedește a fi destul de eficientă în persuadarea și influențarea destinatarului. Pe de o parte, receptorul face apel la emoție (*pathos*): **Rusia nu poate fi indiferentă față de soarta a patru milioane de oameni**, din acest motiv își asumă responsabilitatea de a declanșa o **operațiune specială** asupra Ucrainei. Pe de altă parte, emițătorul recurge la convingerea dură (*logos*) prin utilizarea cuvintelor cu conotații dure, directe: **trupele ucrainene au fost omorâte** în timp ce **victimele/casualties rusești ajung la un număr de 498**. Nespecificarea numărului exact de victime din partea Ucrainei în opoziție cu numărul exact al pierderilor rusești are rol de influențare și convingere subtilă, inteligentă (*ethos*). Funcția conativă în aceste exemple se manifestă în calitate de instrument al propagandei, întrucât persuadează receptorul de justetea acțiunilor sale.**

Eficacitatea funcției conative este amplificată de funcția metalingvistică, care urmărește înțelegerea corectă și completă a mesajului prin explicarea codului limbajului și este îndreptată spre destinatar: *Oamenii vor putea, în continuare, să-i comemoreze pe eroii care au luptat în cel de-Al Doilea Război Mondial, în acea* (69-ro) **conflagrație sângeroasă** *îndreptată împotriva*

umanității și a bunei conviețuiri între popoare; *Putin's* (77-eng) **attack on Ukraine** is an attack on all the principles we hold dear. (78-eng) **This crisis** has indeed made us face up to our responsibilities in the face of a new reality; *Planifiée de longue date, cette* (23-eng) **attaque brutale** contre l'Ukraine, pays indépendant, pacifique et démocratique, a été perpétrée en l'absence totale de provocation et sans aucune justification.

Identificarea funcției emotive sau expresive în contextele investigate, menite să transmită receptorului emoțiile, sentimentele și starea de spirit, trădează gradul de omenie și empatie al emițătorului. Prezența acestei funcții vine în contradicție cu ipoteza de la care am plecat în demersul nostru conform căreia limbajul diplomatic este un limbaj al puterii, al stăpânirii de sine și al modelării percepției colective. Această prezență a funcției emotive, chiar și redusă, ne vorbește despre un fapt care nu a mai fost observat în nicio situație de criză sau de război de până acum: asistăm la o reacție de unanimitate și hotărâre fără precedent atât din partea Uniunii Europene, cât și a întregii comunități internaționale: *Din primele ore ale* (88-ro) **atacului armat asupra Ucrainei, Moldova a primit pe teritoriul său** (89-ro) **cetățenii din țara vecină care fug din calea bombelor**; (65-eng) **Ukraine is being “decimated before the eyes of the world”** with *Russia's* (66-eng) **military offensive** against civilians reaching terrifying proportions; *Nous accueillons à bras ouverts* (34-fr) **les Ukrainiens qui sont contraints de fuir les bombardements de Poutine et je suis fière de l'accueil chaleureux que les Européens leur ont déjà réservé**; *En ces* (45-fr) **heures sombres, notre unité et notre solidarité avec l'Ukraine et les victimes de cette guerre atroce sont un rai de lumière**. Emițătorul în acest caz ocupă un rol important în actul comunicării, deoarece devine o referință la declarațiile făcute. Astfel, prin funcția expresivă, emițătorul își exprimă emoțiile și trăirile interioare, care totodată trădează personalitatea emițătorului.

Contrar așteptărilor noastre de a confirma lipsa funcției poetice în contextele cu referire la Războiul din Ucraina, prezența acestei funcții doar în câteva exemple din limba engleză accentuează profunzimea și importanța problematicii abordate: *Besides the hour-to-hour devastation inside Ukraine, the UN chief said the war was reaching far beyond its borders, with a* (68-eng) **Sword of Damocles** now hanging over the global economy – “especially the (69-eng) **developing world**”; *We must do everything possible* (70-eng) **to avert a hurricane of hunger and a meltdown of the global food system**; (71-eng) **It is time to stop the horror unleashed on the people of Ukraine and** (72-eng) **get on the path of diplomacy and peace**. Observăm că accentul funcției poetice este îndreptat către forma mesajului, care oferă o semnificație și intensitate mai accentuată, precum și spre modul în care acesta este comunicat, care este „înfrumusețat” cu diverse figuri de stil.

Totodată, considerăm important să menționăm că funcția terapeutică sau de arbitraj, identificată în contextele cu referire la conflictele teritoriale din arealul Mării Negre și care este îndreptată spre un al treilea participant al situației de comunicare în scop de mediere, lipsește în contextele cu privire la Războiul din Ucraina. Fenomenul este argumentat de faptul că într-o situație de criză factorul de mediere este mult prea insuficient. Respectiv, se impune necesitatea evoluției conștiinței colective de a percepe că într-un război nu există victorie, ci doar victime.

Reflectarea funcțiilor limbajului în limbajul diplomatic este reprezentată grafic în figura de mai jos.

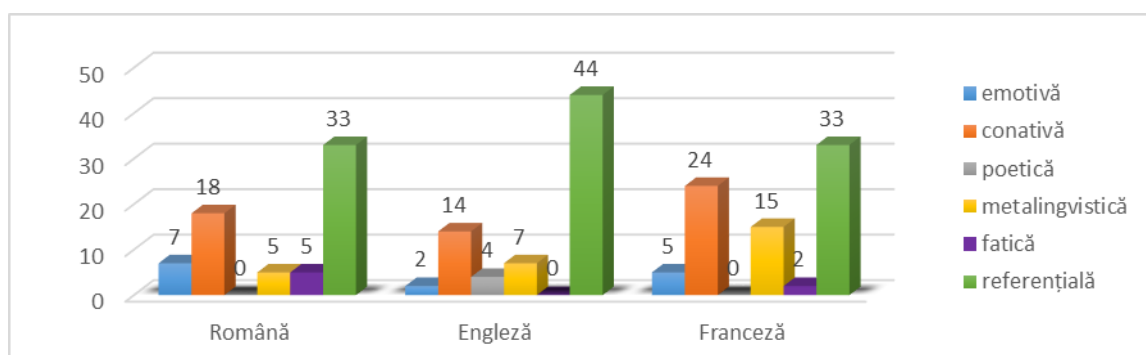

Fig. 3.5. Frecvența funcțiilor limbajului în contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

3.3.2 Câmpul lingvistic al eufemismelor cu privire la Războiul din Ucraina

Perspectiva semantică

Procesul de examinare a eufemismelor reperate în contextele cu privire la Războiul din Ucraina prin prisma dimensiunii semantice se dovedește a fi unul prolific în toate cele trei limbi investigate prin identificarea eufemismelor atât pozitive sau de amplificare, cât și negative sau de atenuare/voalare, care la rândul lor favorizează apariția anumitor deprecieri de sens și câmpuri lexico-semantice. Totodată, observăm lipsa utilizării disfemismelor. Examinarea consecventă a eufemismelor reperate ne oferă un peisaj complex de observații.

La nivelul corpusului analizat am observat că eufemismele reperate pot fi încadrate în două categorii:

1) eufemisme de amplificare sau pozitive, care extind sau preamăresc sensul cuvintelor, având scopul de a spori importanța conceptelor eufemizate. Astfel, eufemismele de amplificare exprimă informații suplimentare, care nu au fost explicate în termenul înlocuit, oferind un număr mai mare de semnificații. La această categorie putem enumera următoarele exemple: (24-ro) *arhitectura de securitate europeană*, (39-ro) *nu pot accepta impunerea arbitrariului prin forță*, (69-ro) *conflagrație sângeroasă*; (7-eng) *vicious attack against Ukraine*, (11-eng) *acute global challenges*, (65-eng) *Ukraine is being “decimated before the eyes of the world”*, (67-eng) *the*

bombardment; (32-fr) *attaque d'une rare violence*, (35-fr) *un affreux décompte macabre*, (49-fr) *catastrophe humanitaire*, (50-fr) *l'odieuse attaque de la Russie contre l'Ukraine*. Totodată, observăm că o serie de eufemisme de amplificare se referă la tematica aderării Republicii Moldova la UE: (9, 19, 32, 36-ro) *perspectiva europeană*, (68-ro) *lumina de la capătul tunelului*, (83-ro) *traseul european*, (85-ro) *parcursul nostru european*, (96-ro) *europenizarea țării/Proiectul european/parcurs ireversibil*, iar aderarea Ucrainei la UE prin: (94-eng) *provide Ukraine with European perspective*, (96-eng) *the importance of granting EU membership to Ukraine*;

2) eufemisme negative sau de atenuare/voalare, care diminuează sensul cuvintelor și au funcția de apărare, suprimând din limbă aspectele neplăcute. Această categorie de eufemisme este mult mai bogată și mai variată, motiv care ne-a determinat să le investigăm pe anumite tematici precum:

- războiul poate fi ilustrat prin următoarele eufemisme: (6-ro) *contextul actual generat de impactul fără precedent, atât din punct de vedere umanitar, cât și din punct de vedere securitar*, (8-ro) *implicațiile acestui conflict*, (12-ro) *deteriorarea semnificativă a situației de securitate din Ucraina și de la granițele acesteia*; (1-eng) *special military operation*, (18, 31, 44-eng) *conflict*, (32-eng) *illegal Russian invasion*; (1-fr) *agression militaire*, (4-fr) *conflit*, (21-fr) *invasion à grande échelle*, (22-fr) *offensive militaire*, (23-fr) *attaque brutale*, (83-fr) *opérations militaires*. Totodată, considerăm important să observăm efortul de a suprima din uz termenul „război” și de a-l înlocui cu sintagma „operațiune specială militară/special military operation/opérations militaires”. Această schimbare de paradigmă presupune, pe de o parte, atenuarea gravității conceptului „război”, iar, pe de altă parte, transferul responsabilității pentru acțiunile întreprinse către altcineva. Respectiv, catalogarea Războiului din Ucraina drept un **conflict** sau **operațiune** se dovedește a fi o tactică inteligentă de influență;

- propaganda se dovedește a fi un concept pe larg eufemizat în toate cele trei limbi de cercetare: (71-ro) *mesaje care promovează false valori*; (88-eng) *disinformation and manipulating the lives of civilians*; (25-fr) *le flot de mensonges*, (31-fr) *campagnes de désinformation*, (99-fr) *désinformation russe sur la guerre en Ukraine*, (100-fr) *manipulations russes de l'information sur la guerre en Ukraine*. Într-o lume a excesului de informații și a haosului provocat de numeroși factori, propaganda ia amploare și atinge cele mai înalte culmi. Respectiv, adevărul se dovedește a fi prima victimă și ajunge să fie dictat nu de fapte, ci de conducători. Astfel, propaganda devine un instrument util în mâna celor care urmăresc manipularea conștiinței umane;

- sancțiunile impuse Rusiei sunt numite eufemistic prin: (2-ro) *măsurile comune și coordonate de răspuns*, (5-ro) *răspuns comun*; (16-eng) *package of measures*, (30-eng) *unprecedented costs*; (33-fr) *mesures restrictives*, (37-fr) *measure sans précédent*, (57-fr) *train de mesures*;

- tratativele de pace sunt exprimate prin diverse eufemisme precum: (26-ro) *discuțiile aflate în desfășurare între partea rusă și cea ucraineană cu privire la soluționarea acestui conflict*; (15-eng) *Russia has not shown any willingness to seriously engage in negotiations for a diplomatic solution*, (26-eng) *have not yet shown any willingness*, (27-eng) *long-term legally binding security guarantees*, (61-eng) *talks*, (64-eng) *extensive negotiations*; (56-fr) *la Russie n'a pas manifesté sa volonté de s'engager sérieusement dans des négociations pour trouver une solution diplomatique*;

- ajutorul pe care UE îl oferă Ucrainei, ca stat afectat direct de război, și Republicii Moldova, ca stat afectat indirect de război prin criza energetică, financiară, umanitară este exprimat prin: (21, 45-ro) *sprijin*, (42-ro) *măsuri de sprijin pentru copiii aflați în situații deosebite*, (80-ro) *idei concrete și modalități suplimentare de aprofundare a coordonării din România și Republica Moldova*, (94-ro) *fonduri*; (90-eng) *budget support*, (91-eng) *reconstruction platform*; (46, 63-eng) *fonds* (62, 67-eng) *fonds fiduciaire de solidarité*, (64-eng) *action humanitaire*, (66, 71-eng) *plan Marshall*, (75-eng) *réponses coordonnées*, (77-eng) *mesure financière*.

Datele descrise *supra* sunt reprezentate în figura grafică de mai jos.

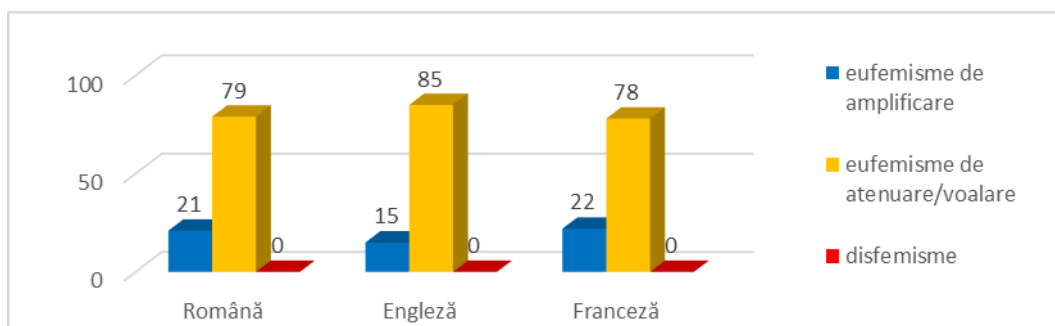

Fig. 3.6. Tipuri de eufemisme în contextul Războiului din Ucraina

Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Totodată, în cadrul investigației exhaustive a eufemismelor reperate în contextele propuse pentru analiză în corpul faptic, am identificat și anumite deprecieri semantice precum:

- noțiunea de a cheltui este înlocuită prin: (49, 58-ro) *a investi*, (33-eng) *to invest*, (7, 17-fr) *investir davantage/conjointement*, (53-fr) *augmenter largement ses investissements*, (54-fr) *mesures ambitieuses*;

- respectarea cerințelor se stimulează prin: (57-ro) *măsuri de încurajare suplimentare* sau (59-ro) *factori de sprijin strategici*;

- războiul este numit: (1, 57-eng) *special military operation*;

- acțiunile militare au devenit: (2, 53-eng) *demilitarization*, (3-eng) *denazification*, (5,23-eng) *surgical strike*, (6,24-eng) *to incapacitate Ukrainian military infrastructure*, (58-eng) *to decapitate military infrastructure*, (11-fr) *exercices réels sur terre et en mer*, (29-fr) *mesures et décisions requises pour assurer la sécurité et la défense*, (55-fr) *l'interopérabilité*, (60-fr) *incidents*.

Totodată, reperăm prezența anumitor serii sinonimice care favorizează crearea câmpurilor lexico-semantică stabilite pe baza înrudirii denotative. Observăm că aceste câmpuri lexico-semantică se conturează sub presiunea interdicțiilor politice și a anumitor presiuni extralingvistice. Pentru limba română am reperat următoarele câmpuri lexico-semantică:

- război → (3-ro) *agresiunea împotriva Ucrainei* → (4, 7-ro) *agresiunea militară a Rusiei asupra Ucrainei* → (16, 65, 41-ro) *agresiunea ilegală contra Ucrainei* → (25-ro) *agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei* → (28-ro) *agresiune militară* → (77-ro) *agresiunii armate* → (69-ro) *conflagrație sângeroasă* → (88-ro) *atac armat* → (76-ro) *atacului militar* → (43-ro) *invazie* → (90-ro) *invazie brutală* → (27-ro) *acțiuni militare* → (17-ro) *ostilități* → (14-ro) *actuala criză* → (84-ro) *situația tragică* → (15, 37-ro) *situația gravă de securitate* → (12-ro) *deteriorarea semnificativă a situației de securitate* → (6, 20-ro) *actualul context de securitate* → (44-ro) *conflict* → (48-ro) *mediul de securitate mai ostil* → (1-ro) *evoluțiile recente ale situației de securitate din regiunea Mării Negre* → (11-ro) *situația actuală din regiune* → (75-ro) *noua realitate din regiune* → (86-ro) *realitatea în care ne-am trezit pe 24 februarie* → (99-ro) *practici de acaparare de teritorii sau de cuceriri geopolitice, de către statele mari* → (100-ro) *lipsa totală de respect față de granițele naționale ale noilor state independente*;

- dialog → (13-ro) *eșfort coordonat de identificare a unor soluții diplomatice* → (26-ro) *discuții*;

- sancțiuni → (2-ro) *măsurile comune și coordonate de răspuns* → (5-ro) *răspuns comun*;

- victime → (30, 40-ro) *pierderi de vieți omenești*.

Pentru limba engleză identificăm următoarele câmpuri lexico-semantică:

- război → (35-eng) *aggressive actions* → (84-eng) *armed aggression* → (71-eng) *horror* → (67-eng) *the bombardment* → (7-eng) *vicious attack* → (42-eng) *long-planned attack* → (48-eng) *brutal, unprovoked, ongoing attack* → (75-eng) *armed attack* → (20-eng) *invasion* → (29-eng) *brutal invasion* → (32-eng) *illegal Russian invasion* → (36-eng) *long planned invasion* → (39-eng) *full-scale military invasion* → (78-eng) *crisis* → (38-eng) *military action* → (40-eng)

military assault → (66-eng) *military offensive* → (18, 31, 44-eng) *conflict* → (1, 22, 54, 57-eng) *special military operation* → (80-eng) *offensive military operation* → (60-eng) *situation around Ukraine*;

- tratative de pace → (9-eng) *honest and direct contacts* → (10-eng) *political solutions* → (15-eng) *negotiations for a diplomatic solution* → (61-eng) *talk* → (64-eng) *extensive negotiations* → (72-eng) *path of diplomacy*;

- sancțiuni → (12-eng) *penalties* → (16-eng) *package of measures* → (30-eng) *unprecedented costs* → (45-eng) *severe price*;

- victime → (17, 74, 76-eng) *civilian casualties* → (21, 56-eng) *Russia's losses* → (43, 51-eng) *the tragic loss of life* → (55, 59-eng) *casualties* → (85-eng) *the deceased*.

Pentru limba franceză deosebim următoarele câmpuri lexico-semantice:

- război → (35-fr) *un affreux décompte macabre* → (1, 81-fr) *agression militaire* → (39-fr) *cruelle agression* → (91-fr) *l'agression injustifiable et illégale de la Russie* → (38-fr) *agression de la Russie sans précédent* → (8-fr) *agression* → (50-fr) *l'odieuse attaque de la Russie contre l'Ukraine* → (32-fr) *attaque d'une rare violence* → (23-fr) *attaque brutale* → (48, 68-fr) *l'invasion brutale entreprise par la Russie* → (21-fr) *invasion à grande échelle* → (20-fr) *la plus grave menace pour la sécurité euro-atlantique* → (22-fr) *offensive militaire* → (4, 26, 79, 93-fr) *conflit* → (36-fr) *affrontement entre l'état de droit et la loi du plus fort; entre démocraties et autocraties; entre un ordre fondé sur des règles et un monde régi par l'agression brute* → (83-fr) *opérations militaires*;

- acțiuni militare → (11-fr) *exercices réels sur terre et en mer* → (13-fr) *capacités d'analyse du renseignement* → (29-fr) *mesures et décisions requises pour assurer la sécurité et la défense* → (55-fr) *l'interopérabilité* → (60-fr) *incidents*.

Perspectiva stilistică

Examinarea exhaustivă a eufemismelor cu referire la escaladarea Războiului din Ucraina reperate în corpusul faptic al cercetării noastre relevă faptul că limbajul diplomatic reprezintă o sursă bogată de strategii stilistice utilizate cu scopul de a convinge sau a câștiga susținerea receptorului. Totodată, prezența figurilor de stil în limbajul diplomatic conferă originalitate și expresivitate funcțională mesajului. La nivelul corpusului analizat observăm că atât în limba română, cât și în limbile engleză și franceză, figura de stil cu ponderea cea mai înaltă este litota, fiind urmată de hiperbolă, metaforă și antonomază (a se vedea reprezentarea grafică de mai jos).

Litota este figura de stil prin care se încearcă atenuarea cantității, intensității sau gravității conotației unei idei, cum ar fi în exemplele: (28-ro) *agresiune militară*, (29-ro) *trupe*, (30-ro)

*pierderi de vieți; (55-eng) casualties (56-eng) losses, (84-eng) Russia's armed aggression; (81-fr) l'agression militaire, (82-fr) pertes de vies, dar care, totodată, permite să se înțeleagă mai mult decât este spus de fapt, cum ar fi exemplele: (2-ro) măsuri comune și coordonate de răspuns, (23-ro) Busola Strategică, (57-ro) măsuri de încurajare suplimentare; (1-eng) special military operation, (58-eng) to decapacitate military infrastructure; (96-fr) équipements de défense, (89-fr) campagne de désinformation malveillante. Prin intermediul litotei, emițătorul scoate în lumină o idee sau un sentiment apelând la negare sau la atenuare, observație elucidată în: (4-eng) could not remain indifferent to the fate of four million people in Donbass, (15-eng) Russia has not shown any willingness to seriously engage in negotiations for a diplomatic solution, (99-eng) FM Lavrov seemed to have come to talk, not to decide; (59-fr) Le ministre a fait part à son homologue moldave de sa préoccupation et de sa vigilance à l'égard des incidents survenus ces deux derniers jours en Transnistrie. În exemplele reperate observăm că litota este utilizată cu scopul de a stabili *ethosul* sau credibilitatea, convingerea subtilă, inteligentă prin combinarea *patosului* (emoție) cu *logosul* (cuvinte), exprimând modestia, empatia și minimizând astfel efectul unor acțiuni cu rezonanțe de amploare. Referindu-ne la corpusul studiat, vom sublinia faptul că utilizarea eufemismului **conflict** a ajuns până la punctul de clișeu, care s-a instalat în sistemul semantic al limbii ca sens nou pentru cuvântul **război**. Litota este, de asemenea, utilizată pentru a exprima politețea, sinceritatea sau empatia, cum ar fi eufemismele cu referire la refugiați: (72-ro) oameni care fug din calea războiului, (81-ro) celor care se îndreaptă către noi pentru a primi ajutor; (92-fr) ressortissants de pays tiers en provenance de l'Ukraine, (3-fr) les personnes qui en ont besoin, (5-fr) personnes en détresse, (44-fr) personnes fuyant la guerre en Ukraine, (80-fr) opération de relocalisation sau eufemismele care vizează victimele războiului: (30, 40-ro) pierderi de vieți omenești; (17, 74, 76-eng) civilian casualties, (21-eng) Russia's losses, (43, 51-eng) the tragic loss of life; (82-fr) pertes de vies. Totodată, litota are funcția de a sublinia gravitatea războiului și face apel la încetarea acestuia: (12-ro) deteriorarea semnificativă a situației de securitate din Ucraina și de la granițele acesteia, (13-ro) dezescaladarea tensiunilor actuale, printr-un efort coordonat și prin identificarea unor soluții diplomatice, (28-eng) critical moment for our security, (73-eng) call for an immediate end to the attacks; (45-fr) heures sombres, (85-fr) Nous ne ménagerons aucun effort pour exiger des comptes du président Poutine.*

Referindu-ne la corpusul analizat, vom sublinia prezența hiperbolei pe poziția imediat următoare litotei. Deși hiperbola se regăsește într-un număr considerabil mai mic decât litota, considerăm că ambele mijloace stilistice sunt folosite de către diplomați cu scopul de a produce efecte mai impresionante asupra receptorului: (69-ro) conflagrație sângeroasă, (73-ro) dramă

umană, (84-ro) *situația tragică*; (7-eng) *vicious attack against Ukraine*, (11-eng) *acute global challenges*, (67-eng) *the bombardment*, (86-eng) *illegal "expression of will"*, (32-fr) *attaque d'une rare violence*, (35-fr) *un affreux décompte macabre*, (48-fr) *l'invasion brutale entreprise par la Russie*, (98-fr) *rhétorique inacceptable et odieuse*. Lista este completată de eufemisme care vizează refugiații din Ucraina și criza umanitară indusă de acest război: (78-ro) *persoane care caută refugiu din calea ororilor războiului din Ucraina*, (87-ro) *oameni care sunt afectați direct de urgia războiului*, (91-ro) *persoane care fug din calea bombelor*, (71-eng) *It is time to stop the horror unleashed on the people of Ukraine*, (34-fr) *les Ukrainiens qui sont contraints de fuir les bombardements*, (49-fr) *catastrophe humanitaire*, (69-fr) *personnes fuyant les bombes*. Totodată, declanșarea Războiului în Ucraina a servit drept un puternic argument decizional atât pentru Ucraina, cât și pentru Republica Moldova și Georgia de a depune cererea de aderare la Uniunea Europeană, fapt rezultat dintr-o dorință puternică de a ne alătura lumii libere: (73-fr) *le monde libre* și care este exprimat prin: (9, 19, 32, 36-ro) *perspectiva europeană a Republicii Moldova*, (83-ro) *traseul european*, (85-ro) *parcursul nostru european*, (96-ro) *europenizarea țării/Proiectul european pentru Republica Moldova/parcursul ireversibil european*; (94-eng) *provide Ukraine with European perspective*, (96-eng) *the importance of granting EU membership to Ukraine*.

Metafora, fiind produsul unei substituiri prin desemnarea unui obiect prin alt termen decât acela care îi este propriu, a fost identificată în câteva secvențe: (31, 74, 79-ro) *coridor verde pentru refugiați*, (68-ro) *integrarea europeană este lumina de la capătul tunelului*, (98-ro) *Războiul Rece*; (41-eng) *to turn back from the path of aggression it has chosen*, (65-eng) *Ukraine is being "decimated before the eyes of the world"*. Aristotel afirma, pe bună dreptate, că „a face metafore înseamnă a ști să vezi asemănările dintre lucruri”. Invocăm în această ordine de idei următoarele exemple: (68-eng) *a Sword of Damocles now hanging over the global economy*, (70-eng) *to avert a hurricane of hunger*, (87-eng) *embarked on a slippery slope towards international isolation*, (89-eng) *humanitarian corridors*, (92-eng) *a thick fog of uncertainty*; (25-fr) *le flot de mensonges*, (40-fr) *liberté n'a pas de prix*, (41-fr) *économie verte*. Investigând metaforele reperate, observăm că majoritatea liderilor politici și diplomați folosesc metafore simplificate, implicând o comparație subînțeleasă, din care lipsește primul termen, cu scopul de a accentua gravitatea războiului atât la nivel regional, cât și la nivel global din punct de vedere politic, economic, umanitar.

În cadrul corpusului studiat am identificat și câteva exemple de antonomază, figura de stil care se realizează prin substituirea reciprocă a unui nume propriu: Federația Rusă cu unul

comun: (82-eng) *the aggressor state* sau (66,71-eng) *plan Marshall* pentru ajutorul financiar, conceput de UE pentru redresarea economiei Ucrainei.

	Română	Engleză	Franceză
Litotă	72	80	80
Hiperbolă	23	12	15
Metaforă	5	7	3
Antonimă	0	1	2

Fig. 3.7. Figurile de stil ale eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Perspectiva structurală

Observațiile efectuate pe marginea corpusului faptic relevă informații complementare privitoare la vocabularul limbilor investigate. Astfel, constatările realizate pe baza exemplilor reperate din limba română se manifestă în toate mijloacele de îmbogățire a vocabularului. Dintre mijloacele interne observăm că cel mai productiv procedeu este schimbarea valorii lexicale: (12-ro) *deteriorarea*, (13-ro) *dezescaladarea*, (40-ro) *pierderi*, (50, 53, 95-ro) *provocări*, (51-ro) *capacitate de desfășurare* – atribut verbal la modul supin care arată scopul acțiunii, (58-ro) *să investească în comun* – atribut verbal la modul conjunctiv care arată o acțiune posibilă și realizabilă, și derivarea: (35-ro) *vulnerabilitatea*, (39-ro) *arbitrariului*.

În cadrul corpusului analizat, observăm că împrumutul, ca mijloc extern de îmbogățire a vocabularului, este preponderent din limbile franceză și latină, cu un exemplu din limba engleză: (3, 4, 7, 16, 25, 28, 38, 41, 65, 77-ro) *agresiune* – împrumut din fr. *agression*, lat. *aggressio*, (8, 44-ro) *conflict* – împrumut din fr. *conflict*, lat. *conflictus*, (13-ro) *dezescaladare* – împrumut din eng. *de-escalate*, (43-ro) *invazie* – împrumut din fr. *invasion*, lat. *invasio*, (63-ro) *repercusiune* – împrumut din fr. *répercussion*, (85-ro) *parcurs* – împrumut din fr. *parcours*, (94-ro) *fonduri* – mijloc extern, împrumut din fr. *fond*.

Totodată, constatăm prezența câtorva calcuri lingvistice lexicale, pe care le considerăm a face parte din mijloacele mixte de îmbogățire a vocabularului, întrucât sunt de proveniență engleză: (31, 74, 79-ro) *coridor verde*, (50, 53, 95-ro) *provocări*, (98-ro) *Războiul Rece*.

În cadrul corpusului investigat din perspectivă structurală în limba engleză vom elucidă faptul că din varietatea de mijloace interne, derivarea este procedeu de îmbogățire a vocabularului cel mai prolific: (2, 53-eng) *demilitarization*, (3-eng) *denazification*, (6-eng) *incapacitate*, (8-eng) *disinformation*, (14-eng) *non-proliferation commitments*, (47-eng) *contingencies*, (48-eng) *unprovoked*, (58-eng) *to decapacitate*, (67-eng) *the bombardment*, (81-eng) *defenders*, (82-eng) *aggressor*, (91-eng) *reconstruction*, (92-eng) *uncertainty*.

În egală măsură, impresionante sunt observările efectuate pe marginea corpusului selectat, care denotă faptul că în limba engleză au pătruns o serie de cuvinte din franceză și latină: (18, 31, 44-eng) **conflict** din lat. *conflictus*, (22-eng) **operation** – împrumut din fr. *operation*/lat. *operatio*, (25-eng) **military infrastructure** – împrumut din fr. *infrastructure* (infra + structure), (29, 32, 36, 39, 83-eng) **invasion** – împrumut din fr. *invasion*/lat. *invasionem*, (37, 49, 52, 79, 84-eng) **aggressions** – împrumut din fr. *aggression*/lat. *aggressio*, (55-eng) **casualties** – împrumut din fr. *casuel*/lat. *casualis/casus*, (65-eng) **decimate** – împrumut din latină: *decimare* – a executa fiecare al zecelea soldat, (78-eng) **crisis** – împrumut din greaca veche, (100-eng) **arms deliveries** – *arms* este forma scurtă a cuvântului *armaments*, care vine din latină: *armamentum*, cuvânt derivat de la *armare* – a înarma, a da arme.

Dintre mijloacele mixte de îmbogățire a vocabularului identificăm: calc lingvistic lexical: (8, 88-eng) *disinformation* – calc lexical împrumutat din rusă: *дезинформация*, cuvânt inventat de I. Stalin cu scopul de a induce în eroare și (89-eng) *humanitarian corridors*; calc lingvistic semantic: (98-eng) *a false flag operation* și calc lingvistic frazeologic: (5, 23-eng) *surgical strike*.

Pentru limba franceză observațiile efectuate se conturează pe marginea următoarelor constatări: vocabularul limbii franceze se îmbogățește prin formarea unităților lexicale noi pe baza materialului lingvistic deja existent prin derivare: (31, 89, 94-fr) *désinformation*, (36-fr) *affrontement*, (61-fr) *enjeux*, (70-fr) *investissements*, (80-fr) *relocalisation*, (91-fr) *injustifiable et illégale*, (97-fr) *La manipulation*, (98-fr) *inacceptable*, (100-fr) *manipulation* și compunere: (15-fr) *cyberdiplomatie*, (20-fr) *euro-atlantique*, (55-fr) *l'interopérabilité*. Dintre mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului, observăm prezența unor unități lexicale împrumutate din limba latină: (8-fr) *aggression* și limba rusă: (31, 89, 94-fr) *désinformation*.

3.3.3 Funcțiile eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina

În scopul de a obține o analiză cât se poate de amplă și obiectivă a funcțiilor semantico-pragmatice ale eufemismelor din contextele cu privire la Războiul din Ucraina, considerăm important să menționăm de la bun început faptul că, deși în proporții considerabil diferite, toate cele șase funcții ale limbajului diplomatic (strategică, de protecție/atenuare, de persuadare/influențare camuflată, de denaturare a faptelor și de manipulare) au fost identificate în limbile română, engleză și franceză în timpul investigării practice. Totodată, observăm că limbajul diplomatic infuzat în mod deliberat cu eufemisme se dovedește a fi o strategie de elaborare a unei comunicări persuasive, care urmărește scopul de obținere a unor reacții dorite din partea societății. Astfel, ipoteza care stă la baza demersului nostru afirmă faptul că limbajul

diplomatic, fiind un limbaj al puterii, poate fi utilizat în calitate de strategie de persuadare și influențare camuflată. Totodată, în timpul procesului de identificare și analiză a funcțiilor semantico-pragmatice am ținut cont de mai mulți factori atât de natură semantică, cât și pragmatică, cum ar fi: conotația termenului utilizat, statutul și poziția emițătorului, politica statului care este promovată, imaginea pe care emițătorul dorește să o lase receptorului, situația de comunicare și contextul. În această ordine de idei, considerăm că este imperios să distingem și să percepem intenția și funcția asociată fiecărui eufemism atât în contextele din limba română, cât și în cele din limbile engleză și franceză. Întrucât intenția mesajului emis poate uneori fi exprimată atât direct, cât și indirect (intenție ascunsă), identificarea funcției eufemismelor din asemenea contexte poate prezenta dificultăți. Prin urmare, în timpul procesului de investigare a materialului factual propus pentru studiul nostru, am observat că liderii care au o putere și influență mai mare sunt mai predispuși spre emiterea anumitor eufemisme, care sunt ușor absorbite și difuzate de către ceilalți diplomați, în calitate de politică a statului pe care o promovează. La rândul lor, diplomații, în calitate lor de promotori ai politicii statului, citează liderii politici cu scopul de a convinge de justetea alegațiilor formulate.

Ținând cont de aceste aspecte importante, considerăm oportun să elaborăm o ierarhizare a funcțiilor semantico-pragmatice nu conform ponderii de frecvență, așa cum am procedat în procesul de investigare a conflictelor prelungite din zona Mării Negre, ci conform criteriilor argumentative și de reacție la declanșarea atacului armat asupra Ucrainei pentru fiecare limbă separat și să observăm gradul lor de contrastivitate. Așadar, dimineața zilei de 24 februarie 2022 a devenit un moment crucial nu doar pentru Ucraina, ci și pentru întreaga ordine mondială, care se află astăzi într-un dezechilibru absolut. Discursul președintelui rus, cu numeroase rezonanțe ulterioare în discursurile diplomaților din cercul restrâns al regimului de la Kremlin, este impregnat cu argumente eufemistice. În baza informației expuse în această cercetare și a observațiilor efectuate, considerăm că aceste eufemisme îndeplinesc funcția de manipulare, fiind o reflectare directă a propagandei. Propaganda, care își are începuturile în negura istoriei prin lucrarea „Eneida” de Vergilius, scrisă pentru a infuza sentimentul de mândrie pentru gloria Romei, a început să dezvolte conotații negative din momentul în care a fost utilizată în sfera politică (v. pagina 29, cap. 1) și are numeroase strategii de influență. Una din aceste strategii este utilizarea anumitor cuvinte sau expresii în locul altora. Un astfel de exemplu este eufemismul (1, 22, 54, 57-eng) *special military operation/operațiune militară specială*, care a înlocuit lexemul *război*, a cărui utilizare a devenit interzisă în Federația Rusă prin lege, din data de 24 februarie 2022. De fapt, operațiunile speciale reprezintă forțe neconvenționale și se desfășoară în medii ostile, interzise sau sensibile din punct de vedere politic. Aceste operațiuni vizează obiective

militare, diplomatice, de informații sau economice, ori o combinație a acestora și se desfășoară adesea clandestin, sub acoperire sau într-un mod cu vizibilitate redusă. Asemenea operațiuni pot implica orice ramură a armatei (aeriană, maritimă sau terestră) și sunt mai riscante din punct de vedere fizic și politic decât cele convenționale [91, p. 315]. Observăm că această formă de limbaj nou/newspeak, descrisă minuțios de către George Orwell în romanul *1984* (v. pagina 82, cap. 2), a fost impusă pentru utilizare cu scopul de a înlocui conotația negativă a cuvântului *război* și, respectiv, pentru a schimba atitudinea societății față de ceea ce se întâmplă (intenție ascunsă). Această strategie a propagandei se bazează pe postulatul conform căruia gândirea se conturează în cuvinte, respectiv cuvintele, conceptele și termenii pe care îi folosim afectează percepția lumii înconjurătoare și modul în care ne raportăm la oameni și evenimente.

Funcția de manipulare poate fi sesizată și în eufemismele: (2-eng) *demilitarization*, (3-eng) *denazification*, (4-eng) *could not remain indifferent to the fate of four million people in Donbass*. Eufemismele respective sunt o formă clară de propagandă care utilizează strategia de separare a lumii în bun – rău, alb – negru, pozitiv – negativ. Această bidimensionalitate creată intenționat forțează societatea spre o aderare oarbă fie la cei cu valori înalte și care trebuie neapărat să iasă învingători, fie la cei cu valori inferioare și care trebuie să dispară. În această dualitate Federația Rusă joacă rolul națiunii salvatoare care „nu poate să rămână indiferentă față de soarta oamenilor din Donbas” și care, în numele binelui, și-a pus scopul să „demilitarizeze” și să „denazifice” populația ucraineană. Evenimentele în derulare ne demonstrează un peisaj cu totul diferit de ceea ce se invocă de la tribuna Kremlinului. Separarea între al meu – bun și al lor – rău se dovedește a fi catastrofală, cu efecte imense asupra conștiinței omenești. Invocăm în această ordine de idei reacția societății după moartea lui Stalin, când un număr impunător de oameni, asupriți sau chiar deportați de regimul stalinist, au deplâns acel sistem de conducere.

Lexemul (2-eng) *demilitarization/demilitarizare* este opusul „militarizării” și are scopul de a reduce forțele armate. Însă demilitarizarea este rezultatul unui tratat de pace, care presupune încetarea unui război sau conflict armat și în niciun caz nu servește drept motiv pentru a declanșa acțiuni militare. Un alt eufemism cu funcție de manipulare, care a servit drept argument de lansare a atacului armat împotriva Ucrainei, este (3-eng) *denazification/denazificare*. Considerăm că acest lexem este unul inventat de Federația Rusă pe baza noului limbaj al lui Orwell, ca răspuns la implementarea Legii cu privire la decomunizare în Ucraina, care include specificarea „a nu se confunda cu derusificarea în Ucraina”. Semnarea acestei legi, la 15 mai 2015, implica îndepărtarea monumentelor comuniste, cu excepția monumentelor din cel de-Al Doilea Război Mondial, și redenumirea locurilor publice care aveau denumiri comuniste. Opinăm, în această ordine de idei, că adoptarea legii în cauză în Ucraina a

servit pentru Federația Rusă drept un semnal de negare sau eliminare a tot ce este de proveniență rusă și a transformat Ucraina într-un inamic pentru Rusia. Pentru a prezenta inamicul în culori mai sumbre se recurge la dezumanizarea acestuia prin intermediul stereotipului de țară nazistă, în condițiile în care această țară este condusă de un președinte de etnie evreiască. Această strategie propagandistă de creare a unei imagini vii ce provoacă ură argumentează pentru început decizia Federației Ruse de a declanșa războiul. Pe parcurs, observăm invocarea altor „argumente”, cum ar fi intenția Ucrainei de a utiliza tehnologii nucleare sau posesia laboratoarelor de arme chimice, care doar accentuează efortul propagandist al Rusiei. Drept răspuns la această dezumanizare, identificăm un alt termen, inventat de către partea ucraineană, eufemismul (97-eng) *deputinizing the world*, prin care Ucraina îndeamnă toate statele și organizațiile internaționale să i se alătore în lupta împotriva influenței liderului de la Kremlin din toate sferile de conducere.

Funcția de manipulare este sprijinită de cea de denaturare a faptelor, care urmărește scopul de a masca sau a schimba în mod deliberat natura evenimentelor, sensul cuvintelor sau conceptelor. Astfel, limbajul diplomatic se completează cu eufemisme codificate, a căror decodare relevă faptele reale. Eufemismele (5, 23-eng) *surgical strike*, (6, 24-eng) *incapacitating Ukrainian military infrastructure*, (58-eng) *to decapitate military infrastructure* sunt utilizate pentru a masca acțiunile de bombardare a spitalelor, școlilor/grădinițelor și cartierelor civile și a justifica războiul. Distorsionarea informației care se produce prin intermediul funcției de denaturare a faptelor este, de fapt, o altă strategie utilizată de propagandă, care induce confuzia și, respectiv, dificultatea de a deosebi adevărul de minciună. Un alt eufemism cu funcție de denaturare a faptelor, care are o intenție ascunsă de manipulare, este (13-eng) *nuclear technologies*, utilizat de Federația Rusă cu referire la tehnologiile nucleare ale Ucrainei, termen dur, dar vag, pentru că nu se specifică tipul exact de tehnologii posedate. Considerăm important să menționăm că Ucraina, ca stat care s-a alăturat Tratatului de neproliferare nucleară în 1994, după destrămarea URSS, a cedat tot arsenalul său nuclear Rusiei, primind în schimb garanții de securitate din partea statelor nucleare recunoscute (SUA și Rusia). Crearea unei dileme false, care se bazează pe alegerea răului mai mic, este o altă strategie a propagandei care se asociază cu neolimbajul orwellian și are drept scop inducerea fricii și haosului în societate: „Ukraine has Soviet (13-eng) *nuclear technologies* and delivery vehicles. We cannot but react to this real danger. I can promise you that Russia as a responsible member of the international community, determined to adhere to its WMD (14-eng) *non-proliferation commitments*, has been taking every measure to prevent Ukraine from laying hands on nuclear weapons and the related technologies”. Observăm în acest enunț o dublă abatere de la semnificatul *arme nucleare*: semnificatul 1, *tehnologii nucleare*, utilizat pentru partea ucraineană, este înlocuit cu

semnificatul 2, *angajamentul rusesc de neproliferare a armelor de distrugere în masă*. Adevărul este că ambele opțiuni sunt false: Ucraina a renunțat la potențialul său nuclear în 1994 în schimbul garanțiilor de securitate, iar Rusia a menționat la un moment dat că ar putea recurge la arsenalul său nuclear.

În timp ce funcțiile de manipulare și denaturare a faptelor au fost sesizate doar în comunicările emise de liderii ruși, funcția de persuadare/influențare camuflată a fost identificată atât în comunicările liderilor politici locali, cât și internaționali, drept reacție de solidaritate împotriva agresiunii Rusiei în Ucraina: (97-ro) *cea mai dificilă perioadă din ultimul timp*, (7-eng) *vicious attack against Ukraine*, (35-eng) *the aggressive actions of President Putin against Ukraine*, (72-eng) *get on the path of diplomacy*, (48-eng) *l'invasion brutale entreprise par la Russie*, (49-eng) *catastrophe humanitaire*. Considerăm important să observăm că în contextul escaladării Războiului în Ucraina funcția de persuadare/influențare camuflată pierde uneori din caracteristicile sale sinuoase de modelare a opiniilor și acțiunilor și achiziționează caracteristici mai dure și mai directe de influențare a comportamentului agresiv al Federației Ruse: (65-eng) *Ukraine is being "decimated before the eyes of the world"*, (73-eng) *call for an immediate end to the attacks*, (41-eng) *to turn back from the path of aggression it has chosen*, (71-eng) *It is time to stop the horror unleashed on the people of Ukraine*, care continuă să fie direct și flagrant: (63-eng) *If they expect (...) Russia to crawl under the bench and give in to someone's dictatorship, their expectations are wrong*. Totuși, considerăm că V. Putin a reușit să producă ceva ce era de neimaginat în era post-Războiului Rece: pe de o parte, a creat o reacție de solidaritate și unanimitate din partea Uniunii Europene și a întregii comunități internaționale fără precedent pentru Ucraina, iar, pe de altă parte, a schimbat radical poziția UE și SUA față de Rusia.

Funcția cu cea mai mare pondere de frecvență în exemplele din corpulul faptic propuse pentru investigație, în toate cele trei limbi de cercetare, este cea de protecție/atenuare. Această frecvență este explicată prin reacția de răspuns coordonat și unificat al comunității internaționale care are tendința de a tempera gravitatea evenimentelor desfășurate începând cu 24 februarie 2022: (1-ro) *evoluțiile recente ale situației de securitate din regiunea Mării Negre*, (7-ro) *agresiunii militare ilegale a Federației Ruse în Ucraina*, (8-ro) *implicațiile acestui conflict pentru Republica Moldova*, (32-eng) *illegal Russian invasion*, (39-eng) *Russia's full-scale invasion of Ukraine*, (21-fr) *invasion à grande échelle*, (81-fr) *l'agression militaire*.

Odată cu declanșarea Războiului în Ucraina suntem martorii celei mai dezastruoase catastrofe umanitare de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, manifestându-se prin mii de refugiați: (42-ro) *măsuri de sprijin pentru copiii aflați în situații deosebite*, (46-ro) *cetățeni ucraineni afectați de război*, (72-ro) *oameni care fug din calea războiului*, (5-fr) *personnes en*

détresse, (34-fr) *les Ukrainiens qui sont contraints de fuir les bombardements*, (80-fr) *opération de relocalisation* și mii de victime: (30, 40-ro) *pierderi de vieți*, (17, 55, 76-eng) *civilian casualties*, (43, 51-eng) *the tragic loss of life*, (85-eng) *the deceased*, (24-fr) *tragiques pertes en vies humaines*, (82-fr) *pertes de vies*. Totodată, funcția de protecție/atenuare poate fi sesizată și în eufemismele ce țin de sancțiunile impuse Rusiei, care sunt exprimate prin: (2-ro) *măsurile comune și coordonate de răspuns*, (5-ro) *răspuns comun*, (30-eng) *unprecedented costs on Russia*, (45-eng) *Russia will pay a severe price, both economically and politically*, (37-fr) *mesure sans précédent*, (87-fr) *conséquences sévères/mesures économiques et financières*. În egală măsură, „agresiunea militară a Rusiei” a servit drept o „trezire” pentru UE în termeni de extindere a politicii de apărare, exprimată prin eufemisme cu funcție de protecție/atenuare: (23, 47-ro) *Busola Strategică*, (54-ro) *a consolida capacitățile de analiză a informațiilor*, (56-ro) *diplomația cibernetică*, (19-eng) *defensive presence*, (6-fr) *la boussole stratégique*, (15-fr) *cyberdiplomatie*.

Funcția de protecție/atenuare a eufemismelor utilizate în comunicările liderilor de state implică drept finalitate funcția strategică, care se manifestă prin eufemisme precum: (38-ro) *eșfortul eroic (...) de a respinge agresiunea rusă*, (39-ro) *nu pot accepta impunerea arbitrariului prin forță*, (48-ro) *mediul de securitate mai ostil*, (91-eng) *reconstruction platform*, (20-fr) *ce qui constitue la plus grave menace pour la sécurité euro-atlantique*, (85-fr) *Nous ne ménagerons aucun effort pour exiger des comptes du président Poutine*, (95-fr) *la continuité de la stratégie de la France dans le cadre du conflit ukrainien*. Totodată, funcția strategică se manifestă și în eufemismele ce țin de renunțarea dependenței de resursele energetice ale Rusiei, strategie care are drept scop a fi implementată în UE până în 2025: (93-eng) *to diversify away from fossil fuels*, (41-fr) *économie verte*, (76-fr) *sécurité énergétique*.

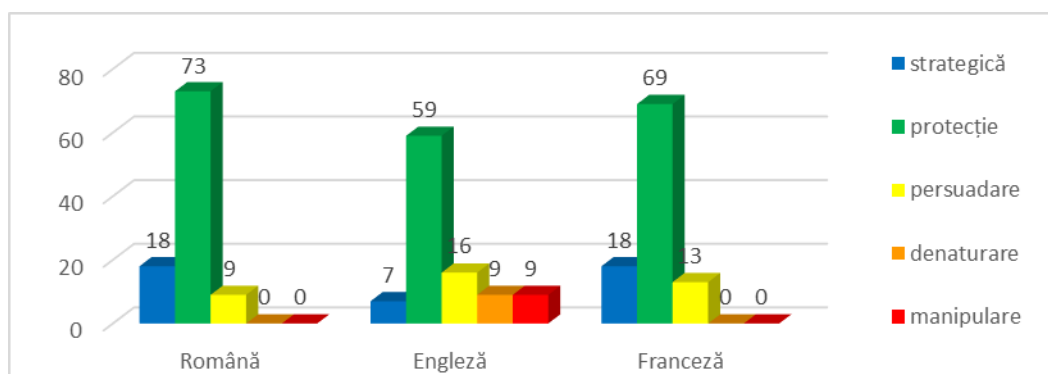

Fig. 3.8. Funcțiile eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina

Sursa: elaborată de autor (G. B.)

3.4 Sfera eufemistică a limbajului diplomatic cu privire la migrație și respectarea drepturilor omului

Tema migrației și respectarea drepturilor omului devine tot mai des polemizată în ultimul timp de către diplomați, debordând de expresii eufemistice. Pentru a înțelege mai bine cauza acestui interes sporit pentru migrație trebuie să ne amintim de protestele izbucnite în 2010 în țările din Africa de Nord și Orientul Mijlociu, cunoscute sub denumirea de „Primăvara Arabă/Arab Spring/le Printemps Arabe”, care s-au transformat ulterior în revoluții, provocând mii de persoane să-și părăsească casele și să se îndrepte spre Europa. Acest val uriaș de refugiați a creat probleme serioase statelor membre ale UE, punând în pericol securitatea spațiului Schengen. Evenimentele în discuție au stârnit o atenție reînnoită asupra realităților migrației, care a devenit o problemă complexă cu multe fațete și care necesită o evaluare simultană: securitatea persoanelor care caută protecție internațională sau o viață mai bună și preocupările țărilor situate la frontierele externe ale UE care se tem că presiunile migratorii le depășesc capacitățile și care au nevoie de solidaritatea altor țări, sau preocupările altor state membre ale UE care se tem că, dacă procedurile nu sunt respectate la frontierele externe, propriile sisteme naționale de azil, integrare sau returnare nu vor putea face față fluxurilor mari.

Ținând cont de complexitatea acestei tematici, ne-am propus să urmărim modalitatea de expunere și descriere a evenimentelor care s-au desfășurat la frontiera estică a UE cu Belarus în toamna anului 2021, când s-a organizat o adevărată criză a migrației ca parte a unui atac hibrid cu scopul de a slăbi controlul UE la granițele sale, drept răzbunare pentru sancțiunile impuse asupra statului belarus din cauza reprimării disidenței de către regimul Lukașenko și, respectiv, gestionarea acestei crize de către diplomații UE. Al doilea eveniment migrațional asupra căruia ne-am îndreptat atenția în cercetarea noastră este catastrofa umanitară cauzată de invazia Federației Ruse asupra Ucrainei din 24 februarie 2022, care a forțat poporul ucrainean să-și părăsească casele pentru a găsi refugiu și securitate pe meleaguri străine. Considerăm că aceste două recente evenimente de mare anvergură cu privire la politicile de migrație subliniază problemele actuale care necesită cercetare academică și reflectare profundă asupra subiectului investigat.

Înainte de a investiga tema corespunzătoare, considerăm important să facem o distincție clară între termenii *refugiat* și *emigrant*. Conform Convenției de la Geneva din 1951, statutul de „refugiat” se atribuie persoanelor care sunt nevoite să își părăsească țara de origine din cauza unor amenințări care le pun viața în pericol, sunt persecutate din motive rasiale, religioase, pentru opinii politice sau apartenența la un anumit grup social și, respectiv, pot cere azil politic

într-un alt stat [160]. În ceea ce privește statutul de „emigrant”, potrivit Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, acesta se atribuie persoanelor care sunt în căutarea unui trai mai bun (muncă sau educație) sau își doresc să-și reunească familia [161]. Distincția dintre refugiați și emigranți este imperioasă, deoarece în cazul refugiaților statele au datoria de a oferi acestora azil politic și anumite drepturi reglementate de Convenția de la Geneva din 1951. Situația emigranților însă este total diferită: ei nu pot beneficia de azil politic și nici de drepturile aferente acestei situații, prin urmare, pot fi expulzați imediat din țările în care au intrat. Totodată, respectarea și protecția drepturilor omului trebuie să fie asigurată tuturor persoanelor, atât refugiaților, cât și emigranților, or, ambele categorii de oameni sunt ființe umane, ale căror drepturi trebuie să fie prețuite.

În scopul unei percepții mai profunde a fenomenului migrației și a respectării drepturilor omului abordate în această cercetare, considerăm util să facem distincție între formele dominante de migrație care se conturează în funcție de motivele (economice, reunire cu familia sau refugiere) sau statutul juridic (migrație neregulamentară/ilegală/neautorizată, migrație forțată) al celor în cauză. Respectiv, migrația nu este un singur act de trecere a frontierei, ci mai cu seamă un proces care afectează toate aspectele vieții, atât ale celor implicați în migrație, cât și ale băștinașilor. Această cercetare explorează baza teoretică a utilizării eufemismelor ca instrumente de influență și modul în care eufemismele afectează retorica diplomatică prin răspândirea confuziei.

3.4.1 Interdependența dintre funcțiile limbajului și limbajul diplomatic

Observările pe marginea corpusului selectat au fost efectuate în baza a câte 85 de eufemisme pentru fiecare dintre limbile de lucru ale acestei cercetări, care au fost excerptate din 65 de contexte din limbile română și franceză și 70 de contexte din limba engleză, utilizându-se o selecție de 15 surse în limba română, 22 de surse în limba engleză și 14 surse în limba franceză.

Întrucât toate cele șase funcții ale limbajului conform câmpului semiotic al lui R. Jakobson, minuțios investigate și completate de către S. Marcus, se influențează reciproc în mod intens și dinamic, respectiv valorificarea tuturor funcțiilor este imposibilă, ne-am propus în cele ce urmează să examinăm ponderea de frecvență a acestora, care indică totodată atât gradul de importanță, cât și scopul mesajului emis. Așadar, investigând interdependența funcțiilor limbajului cu limbajul diplomatic cu privire la migrație și drepturile omului, observăm că funcția dominantă în toate cele trei limbi analizate este cea referențială. Următoarea cea mai frecventă funcție a limbajului este cea metalingvistică pentru română și, cu un decalaj simțitor mai mic,

pentru franceză. Pentru limba engleză, a doua funcție din tabloul de frecvență este cea emotivă. Pe locul trei se situează funcția emotivă pentru limbile română și franceză, iar pentru engleză – cea conativă. Funcțiile poetică și fatică sunt plasate pe un plan secundar, prin simetrie cu cea terapeutică, investigată din perspectiva analizei situației de comunicare a lui S. Marcus, fără însă a fi complet eliminate din câmpul semiotic.

Funcția referențială, cunoscută și sub numele de denotativă, informativă sau cognitivă, este în mare parte orientată spre context și se conturează în jurul gradului de obiectivitate al mesajului emis. Această prezumție își are explicația în faptul că toate contextele analizate au fost extrase dintr-o selecție impresionantă de comunicări, note informative, observații ale organizațiilor internaționale pe marginea subiectului investigat în limbile română, engleză și franceză. Așadar, funcția referențială are scopul de a informa și a transmite detalii obiective și exacte despre (4-ro) *situația de urgență de la frontiera externă a UE cu Belarus*/(10-eng) *irregular migration*/(16-fr) *tentatives visant à saper l'UE* prin intermediul mesajului emis. Datorită faptului că mesajul se află într-o legătură puternică cu realitatea concretă și tangibilă a ceea ce se vorbește, funcția referențială nu admite și nu acceptă opiniile subiective ale emițătorului. Pe de altă parte însă, această funcție nu așteaptă un răspuns sau o reacție din partea receptorului. Totodată, pe lângă faptul că funcția referențială se caracterizează prin obiectivitate, considerăm necesar să menționăm gradul de precizie și profunzimea conștientizării intenției organizării acestor evenimente. În primul rând, observăm natura informativă a contextelor: *La frontierele poloneze au fost aduși în mod organizat între 3.000 și 4.000 de (47-ro) persoane care provin din Irak, Siria, Afganistan, Pakistan, Camerun și Congo; au existat încercări ale (52-ro) străinilor grupați de serviciile belaruse la graniță de (53-ro) a intra pe teritoriul polonez prin forță, precum și provocări din partea acestor servicii; în al doilea rând impresionează promptitudinea acțiunilor întreprinse: (81-ro) inițiativele vor aborda atât provocările persistente legate de neutralizarea grupurilor infracționale organizate, cât și necesitatea de a se adapta la noile provocări, inclusiv la introducerea ilegală de migranți facilitată de stat, ca răspuns la situația de la frontierele externe ale UE cu Belarus.*

Sfera **funcției metalingvistice** a limbajului diplomatic, care se situează pe locul doi conform ponderii de frecvență pentru limbile română și franceză, se manifestă ori de câte ori în cadrul comunicării apare necesitatea de a decoda informația încriptată în codurile utilizate. Respectiv, această funcție face apel la cunoștințe specifice necesare pentru decodarea mesajului. În scopul unei elucidări mai bune în acest sens, invocăm exemplul: *Astăzi oferim exemple grăitoare ale acestei solidarități, sub forma unui (7-ro) set de măsuri temporare și excepționale care vor oferi Letoniei, Lituaniei și Poloniei mijloacele necesare pentru a răspunde acestor (8-*

ro) *circumstanțe extraordinare* într-un mod controlat și rapid și în condiții de securitate juridică. La prima vedere, prezența eufemismelor (7-ro) *set de măsuri temporare și excepționale* și (8-ro) *circumstanțe extraordinare* conferă un caracter echivoc contextului. Însă după o decodare conștientă, conform cunoștințelor acumulate în vederea tematicii gestionării migrației, înțelegem că eufemismul *set de măsuri temporare* se referă la *eforturi de a controla migrația prin gestionarea și implementarea unui set de activități care acoperă toate aspectele migrației, inclusiv deportarea sau relocarea*, iar prin *circumstanțe extraordinare* se subînțelege *gestionarea crizei migrației de la granița cu Belarus*. Pentru limba franceză analizăm următorul exemplu: *la Commission propose d'introduire une procédure intégrée à la frontière qui (...) comprend un filtrage préalable à l'entrée incluant l'identification de toutes les (55-fr) personnes qui franchissent sans autorisation les frontières extérieures de l'UE ou qui ont été débarquées après une opération de recherche et de sauvetage*. La prima vedere, ambiguitatea enunțului nu este sesizabilă, însă pentru a descoperi informația implicită avem nevoie de cunoștințe suplimentare, conform cărora eufemismul *personnes qui franchissent sans autorisation les frontières extérieures de l'UE* se referă la acea categorie de imigranți care încalcă reglementările țării de origine, de tranzit sau de destinație, fie că a intrat în mod neregulat pe teritoriul unui stat, fie că a rămas acolo peste perioada de valabilitate a permisului de ședere, fie că s-a eschivat de la executarea unei măsuri de deportare. S-a evitat expresia „imigrant ilegal”, care este stigmatizantă și contrazice spiritul instrumentelor internaționale de protecție a drepturilor omului [162].

Pentru limba engleză locul doi este deținut de **funcția emotivă**, care în mare parte a fost sesizată în contextele cu referire la emigranții blocați între granița de est a UE cu Belarus: *we are in favour of the burden being distributed fairly but we do not accept the (1-eng) exploitation of people already in a desperate situation as political bargaining chips; The humanitarian and human rights situation along Poland's border with Belarus is alarming. Urgent action is needed to protect the lives of (34-eng) people stranded in the border regions*. Pentru limbile română și franceză această funcție se situează pe locul trei, identificată preponderent în contextele cu privire la situația critică a refugiaților din Ucraina: *Peste un milion de refugiați au părăsit până acum Ucraina către țările vecine, inclusiv în România. Am convenit că (67-ro) trebuie acordată prioritate maximă alinării suferinței cauzate (68-ro) persoanelor care sunt forțate să-și părăsească casele; Lorsque nous nous sommes rendus aux frontières, nous avons assisté à des scènes incroyablement émouvantes, où des responsables nationaux, la société civile et des citoyens ordinaires viennent en aide aux (45-fr) personnes arrivant d'Ukraine*. Deopotrivă cu faptul că eufemismele prezente în aceste contexte ilustrează atitudinea emițătorului față de

subiectul abordat, observăm și o tendință a emițătorului de a ieși din anonimat prin expresivitatea și empatia care se face resimțită în profunzimea mesajelor emise.

Funcția conativă se situează pe locul trei în tabloul de frecvență pentru limba engleză, pe locul doi pentru limba franceză și pe locul patru pentru limba română. Această funcție a fost identificată cu precădere în contextele adresate soluționării crizei migrației care a fost instrumentalizată la granița dintre UE și Belarus. Emițătorul urmărește scopul de a-l implica pe receptor în obținerea unei aderențe a gândirii sau a unui răspuns de acțiune: (39-ro) *Este încurajată participarea voluntară a statelor membre la regimul comun de relocare al UE și creșterea numărului total de refugiați relocați, ținând seama de situația specifică din fiecare stat membru; We therefore once again urge Belarus and Poland to ensure that refugees' and migrants' human rights are (23-eng) at the centre of their actions; Il est temps à présent de relever (53-fr) le défi de la gestion conjointe de la migration, en veillant à un juste équilibre entre solidarité et responsabilité.*

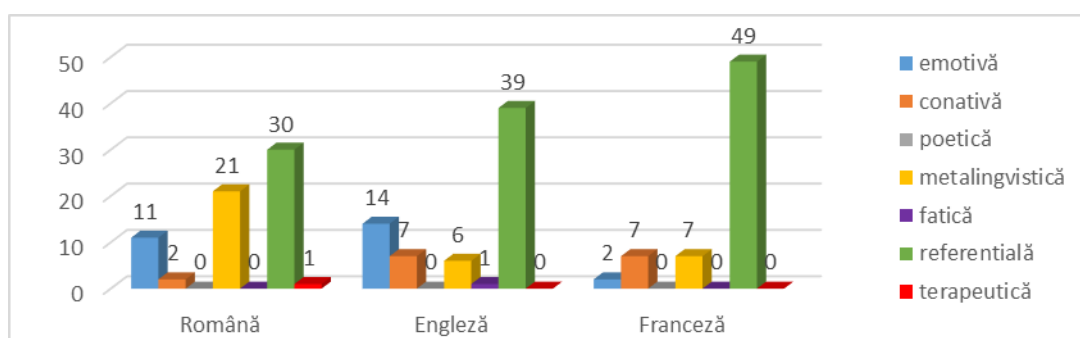

Fig. 3.9. Interdependența dintre funcțiile limbajului și limbajul diplomatic cu privire la migrație și drepturile omului

Sursa: elaborată de autor (G.B.)

3.4.2 Eufemizarea limbajului diplomatic cu privire la migrație și drepturile omului

Perspectiva semantică

Analizând gradul de eufemizare a limbajului diplomatic cu privire la migrație și respectarea drepturilor omului din perspectivă semantică, observăm că eufemismele cel mai des întâlnite sunt cele de atenuare/voalare în toate limbile investigate, fiind urmate de eufemismele de amplificare și cu reperarea unui exemplu disfemistic în limba engleză.

Această tendință de atenuare/voalare a mesajelor și abordărilor cu referire la migrație nu este doar de dragul corectitudinii politice, ci mai cu seamă pentru a contribui la modelarea percepției pe care o avem despre realitățile migrației, deoarece frecvența utilizării termenilor negativi sau alarmiști din limbajul diplomatic are un impact direct asupra modului în care sunt percepuți migranții. Drept urmare a acestei tendințe, observăm un efort notoriu nu doar al unei abordări uniforme, ci și al unei abordări corecte și echilibrate a utilizării terminologiei cu privire

la migrație. Respectiv, importanța utilizării unui limbaj atent pentru descrierea fenomenului migrației a fost recunoscută de către toate organizațiile internaționale din domeniu. Astfel, Organizația Internațională pentru Migrație, potrivit căreia subiectul migrației era deseori tratat prin intermediul unui vocabular inconsecvent, a contribuit la consolidarea eforturilor de a aborda această temă într-o modalitate mai umană, solicitând comunității internaționale să pună capăt folosirii termenilor dezumanizatori asociați cu migrația, cum ar fi: *migranți ilegali/illegal migrants/migrants illégaux/clandestins*, în favoarea atributului neutru al (25-ro) **migranților în situație neregulamentară**/(31-eng) **undocumented or stateless migrant**/(82-fr) **immigrant sans papier** sau **immigrant en situation irrégulière**. În aceeași ordine de idei, Adunarea Generală a ONU a recomandat, în 1975, ca toate organismele ONU să folosească termenii **emigranți fără acte/non-documented/irregular migrant/migrant en situation irrégulière** ca expresii standard, referindu-se la „un emigrant care încalcă reglementările țării de origine, de tranzit sau de destinație, fie că a intrat în mod neregulat pe teritoriul unui stat, fie că a rămas acolo peste perioada de valabilitate a permisului de ședere, fie că s-a eschivat de la executarea unei măsuri de deportare” [162]. Termenul **emigrant ilegal**, care este stigmatizant și contrazice spiritul instrumentelor internaționale de protecție a drepturilor omului, ar trebui să fie evitat.

Considerăm important să amintim, în această ordine de idei, că termenul **străin ilegal/illigal alien**, care a fost anterior utilizat fără părtinire politică, a fost înlocuit cu **migrant ilegal/illegal migrant/migrant clandestin** care, la rândul lui, a fost înlocuit cu **imigrant fără acte/undocumented immigrant/immigrant sans papier**, iar mai apoi cu (84-ro) **imigrant neautorizat**/(72-eng) **unauthorised immigrant**/(68-fr) **imigrant non autorisés**. Adepții noului termen **imigrant neautorizat/unauthorised immigrant/imigrant non autorisé** susțin că nimeni nu poate fi ilegal, respectiv, termenul **imigrant ilegal** este inexact și nepolitic. Bineînțeles, nici termenul **imigrant fără acte/undocumented immigrant/imigrant sans papier** nu este potrivit din motiv că aceste persoane se află în posesia anumitor acte, utile în contexte specifice, cum ar fi: permise de conducere, carduri bancare sau legitimații, care însă nu sunt relevante pentru rezidența juridică/autorizată și angajare în alt stat. Considerăm că termenul **imigrant cu documente greșite/misdocumented immigrant/ immigrant avec de faux documents** ar fi mai potrivit dacă scopul ar fi acuratețea lingvistică, însă scopul utilizării acestor eufemisme pare a fi acela de a schimba opiniile oamenilor cu privire la subiecte emoționale. Psihologul de la Harvard Steven Pinker a numit această evoluție lingvistică „euphemism treadmill/eufemismul rulant”, susținând cu peste douăzeci de ani în urmă că înlocuirea termenilor vechi cu alții noi a fost, probabil, inspirată de teoria falsă conform căreia limbajul influențează gândurile, o noțiune care a fost mult timp contestată de către cercetătorii de știință cognitivă. Pinker a descris procesul de

creare a termenilor noi eufemistici ca fiind unul perpetuu. Oamenii inventează cuvinte noi „politicoase” pentru a se referi la lucruri încărcate emoțional sau dezagreabile, însă cu timpul acestea devin pătate de asociere, iar cele noi capătă propriile conotații negative în timp.

Observăm, totodată, că eufemismul *imigrant fără acte/undocumented immigrant/migrant sans papier* invocă conotații diferite față de eufemismul *străin ilegal/illigal alien/immigrant clandestin*. Primul se referă mai mult la o problemă guvernamentală birocratică ce afectează imigranții obișnuiți, pe când cel de-al doilea evocă mai mult o încălcare a legii de către cetățenii străini. Considerăm că aceste două eufemisme, deși menite să reprezinte același concept, o fac în moduri diferite, transmit mesaje diferite și vor trage receptorii cadrelor în direcții diferite. Majoritatea oamenilor simt simpatie față de cei prinși de cruda încărcătură birocratică, dar sunt mult mai puțin toleranți față de cei care încalcă legea. Putem deci constata că alegerea mijloacelor lingvistice este foarte importantă pentru imaginea pe care autoritățile o proiectează populației lor și lumii în general. A fi imigrant devine asociat, prin folosirea limbajului, cu fapte ilegale conform legii penale. Conceptul *imigrație ilegală/illigal emigration* induce efectul unei suspiciuni privind legea penală atât în ochii populației, cât și ai funcționarilor publici.

În 2013, Raportorul Special pentru Drepturile Omului din domeniul Migranților a remarcat că alegerile lingvistice pot duce cu ușurință la stereotipuri, care, la rândul lor, pot alimenta discursuri xenofobe și violența împotriva migranților: „Using incorrect terminology that negatively depicts individuals as ‘illegal’ contributes to the negative discourses on migration, and further reinforces negative stereotypes against migrants. Moreover, such language legitimates a discourse of the criminalisation of migration, which in turn, contributes to the further alienation, marginalisation, discrimination and ill treatment of migrants on a daily basis” [163]. Prin urmare, este important ca aceste două aspecte ale migrației să fie suficient de delimitate, deoarece, în caz contrar, confundarea subiectelor ar putea induce o percepție eronată că migrația ilegală este o infracțiune ca și traficul de ființe umane sau contrabanda.

Nenumăratele cazuri de nerespectare și încălcare a legii de către anumiți imigranți care au reușit prin diverse metode să treacă de granițele exterioare ale Uniunii Europene au determinat formarea unei opinii publice negative față de toți imigranții și solicitanții de azil. Pentru ca drepturile omului să fie totuși respectate, dar și pentru a modela opinia publică referitor la fenomenul migrației, multe țări din întreaga lume, precum și partenerii lor din comunitatea internațională au depus un efort considerabil pentru a califica în mod clar și exact acest fenomen, urmărind scopul de a proteja toate aspectele regimurilor de control al migrației, recurgând pe scară largă la „eufemisme de ospitalitate” pentru a caracteriza întreg fenomenul migrației,

inclusiv practicile de detenție și de deportare. Astfel, eforturile de a caracteriza controlul migrației prin eufemisme sunt larg răspândite atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Un exemplu în acest sens reprezintă dezbaterile asupra (24-ro) *strategiei de gestionare a migrației*/(55-eng) *a system that manages migration in the long term*/(14-fr) *procédures rapides et ordonnées pour gérer la situation*, care sunt cu precădere externalizate și încredințate anumitor organizații internaționale, cum ar fi OIM (Organizația Internațională pentru Migrație), al cărei motto este „Managing Migration for the Benefit of All”. În urma nenumăratelor afluxuri de emigranți, în mare parte din Siria, Tunisia, Nigeria, îndreptate spre UE (2015), iar mai târziu din cauza crizei migraților „instrumentalizate” la granița UE cu Belarus (2021), noțiunea de (23-ro) *management eficient al migrației*/(67-eng) *effective migration system*/(74-fr) *politique plus solide, viable et équitable dans le domaine de la migration et de l'asile* a devenit extrem de populară în vederea unor (20-ro) *soluții structurale în scopul unei mai bune gestionări a migrației*/(70-eng) *comprehensive approach to migration*/(49-fr) *procédures qui ont été améliorées et accélérées*, în care migrația este abordată de guverne și organizații interguvernamentale care elaborează politici proactive și concertate ce vizează „gestionarea” mișcării oamenilor într-un spirit „postcontrol”.

Examinând implicațiile diplomaților pe baza gestionării migrației, observăm că acestea depășesc nivelul de pledoarie și promovare a acțiunilor ce trebuie întreprinse și se cristalizează în pași concreți care documentează evoluțiile ce au loc sub genericul gestionării migrației. Astfel, la nivelul UE, în cadrul contextelor investigate, pot fi remarcate referiri la (12-ro) *operațiuni de verificare și returnare*, (25-ro) *eficientizarea returnării migraților aflați în situație neregulamentară*, (27-ro) *politica în materie de returnare*, (28-ro) *returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală*, (35-ro) *îndepărtarea străinilor aflați în situație iregulară*; (60-eng) *return measures*, (66-eng) *return operations*, (71-eng) *return border procedure*; (25-fr) *le retour des personnes dont la demande de protection internationale a été rejetée dans ce contexte*, (26-fr) *opérations de vérification et de retour*, (67-fr) *procédures et règles communes rapides et équitables en matière d'asile et de retour*, ca parte a programelor legate de gestionarea migrației. Aceste măsuri implică totodată „repatrierea” și „readmiterea”, care, de fapt, sunt echivalente cu expulzarea sau deportarea: (30-ro) *returnarea migraților*, (60-ro) *legalizează respingerea migraților peste frontieră*; (31-eng) *to expel undocumented or stateless foreigners*, (68-eng) *returned/return order*; (52-fr) *retour des personnes sans droit de séjour*, (54-fr) *retours rapides*. Observăm deci că alegerea termenilor în politicile UE cu referire la migrație fac parte dintr-o strategie discursivă elaborată în mod conștient. O confirmare în acest sens este menționarea termenului *îndepărtare de pe teritoriu/returnare/removal/éloignement* din

glosarul rețelei europene de migrație, care definește termenul ca fiind „actul unui stat în exercitarea suveranității sale de a îndepărta un *străin/alien/étranger* de pe teritoriul său într-un anumit loc după refuzul admiterii sau încetarea permisului de ședere; punerea în aplicare a obligației de *returnare/returns/retour*, și anume transportul fizic în afara statului membru UE” [164]. Respectiv, acțiunea de (3-ro) *returnare*/(58-eng) *returns*/(56-fr) *retour* este un eufemism pentru *deportare, decizii de returnare, expulzare* sau *plecare voluntară*, considerați termeni cu conotații negative și care nu se recomandă pentru utilizare. Acțiunea de returnare include fenomenul (21-ro) *politicii de returnare*/(68-eng) *return order*/(26-fr) *opérations de vérification et de retour* ca termeni mai înguști ai fenomenului și care se înscriu în sistemul UE unificat de gestionare a migrației.

Cu toate acestea, în ciuda cadrului legal existent, migrații continuă să sufere abuzuri, exploatare și violență. Lipsa de înțelegere și respectare a drepturilor omului ale migraților îi face să devină un grup din ce în ce mai vulnerabil și, totodată, ușor de exploatat. Astfel, evenimentele organizării crizei migraților de la frontiera estică a UE (Polonia, Letonia și Lituania) cu Belarus accentuează în mod pregnant aceste încălcări, fiind vehement criticate de către comunitatea europeană, utilizând **eufemisme de amplificare**: (13-ro) *amenințare insidioasă sub forma instrumentalizării unor persoane disperate*, (14-ro) *instrumentalizării susținute de stat*, (49-ro) *orchestreză o criză la frontierele estice ale Uniunii Europene*, (50-ro) *acțiuni deliberate ale regimului de la Minsk*, (56-ro) *campania de organizare și forțare a afluxului de migrați peste granițele sale către Europa*; (1-eng) *exploitation of people already in a desperate situation as political bargaining chips*, (4-eng) *cynical play for power*, (9-eng) *orchestration of irregular migration*, (28-eng) *political instrumentalisation of migrants and refugees*, (35-eng) *current highly politicised situation*, (36-eng) *the basic human rights of the affected people have been brushed aside and forgotten*, (43-eng) *a particularly cruel form of hybrid threat*, (44-eng) *state-sponsored instrumentalisation of people for political ends*, (47-eng) *the regime in Minsk has instrumentalised human beings*; (22-fr) *menaces hybrides*, (80-fr) *l'instrumentalisation de la migration irrégulière par les acteurs étatiques*. Aceste încălcări flagrante ale drepturilor omului au fost catalogate de către comunitatea europeană drept o încercare a unui regim autoritar de a destabiliza democrația statelor din vecinătatea sa apropiată, ceea ce este un șantaj cinic.

În timp ce *orchestrarea crizei migraților* este descrisă în termeni eufemistici de amplificare, referirea la gestionarea acesteia se face în mod special recurgându-se la eufemisme de atenuare/voalare, insistând pe faptul că orice provocare este un motiv pentru o Europă mai puternică și mai unificată în acțiuni: (7-ro) *set de măsuri temporare și excepționale*, (19-ro)

măsurile necesare pentru a răspunde provocărilor din domeniul migrației, (22-ro) sistemul de relocare a refugiaților, (33-ro) asigurarea returnării efective; (59-eng) tailor-made and mutually beneficial partnerships with third countries, (62-eng) swift and orderly processes to manage the situation, in full respect of fundamental rights and international obligations; (20-fr) gérer cette situation d'urgence, sans faire de concessions sur les droits humains, (58-fr) approche plus équilibrée et plus globale de la coopération en matière de migration.

Într-adevăr, aceste eforturi concertate de subminare a echilibrului și securității regionale ale UE reprezintă o încercare premeditată de creare a unei crize prelungite: (8-ro) *circumstanțe extraordinare*/(18-eng) *serious unprecedented challenges*/(29-fr) *situations migratoires d'urgence* la granițele exterioare ale UE și au creat o serie de (45-ro) *provocări*/(12-eng) *challenges*, (46-eng) *test*/(30-fr) *défis actuels et futurs*, (73-fr) *défis majeurs*, inclusiv:

- încălcarea drepturilor omului – (13-ro) *amenințare insidioasă sub forma instrumentalizării unor persoane disperate*, (53-eng) *Poland's regulatory framework have made it largely illusory for those persons to access individual procedures*, (7-fr) *stigmatisation des migrants et des réfugiés*;

- îmbolnăviri grave – (4-fr) *graves problèmes de santé* ;

- moarte – (54-eng) *extensive loss of life among those most unfortunate*, (5-fr) *plusieurs décès*;

- deportare – (10-ro) *returnarea persoanelor*, (65-eng) *return of people*, (59-fr) *retours et readmissions*.

Remarcăm, totodată, o necesitate stringentă de a contracara atât atitudinea din ce în ce mai xenofobă a comunității sociale, cât și a liderilor autocrați care dezumanizează persoanele aflate în căutarea unei vieți mai bune, utilizându-le ca mijloace de negociere politică. În teoria morală a lui Kant găsim o legătură strânsă între conceptul de demnitate umană și interdicția de a folosi oamenii doar ca mijloace pentru obținerea anumitor foloase, legătură care a fost ignorată în totalitate. Astfel de atitudini trădează latura umană a organizatorilor acestor evenimente, în care individul nu are nici loc, nici nume și nici drepturi. De asemenea, subminează grav percepția societății cu privire la contribuția pozitivă pe care migrații, ca motoare ale noilor experiențe, perspective și idei, o aduc dezvoltării sociale și economice a unei țări.

O adevărată catastrofă umanitară care s-a soldat cu milioane de refugiați și mii de victime a avut loc în urma declanșării invaziei Federației Ruse asupra Ucrainei, creând una dintre cele mai mari crize ale refugiaților din istoria recentă a Europei, depășind-o pe cea din Siria atât după amploare, cât și după numărul de (79-ro) *persoane forțate să fugă din calea conflictului*/(73-eng) *people who are forced to leave their homes*. Această criză a refugiaților, declanșată de un război

în plină desfășurare, a dat naștere unei solidarități și mobilizări din întreaga lume, oferind ajutor de urgență și sprijin refugiaților din Ucraina. În cadrul enunțurilor expuse de către actorii din întreaga comunitate diplomatică, analizate în corpusul faptic al acestei cercetări, observăm, de asemenea, un recurs impresionant la eufemisme de atenuare/voalare cu referire la refugiații din Ucraina: (68-ro) *persoanelor care sunt forțate să-și părăsească casele*, (72-ro) *persoanelor care fug din calea războiului din Ucraina*, (76-ro) *oameni care au început să își părăsească locuințele pentru a căuta siguranță*, (77-ro) *cei care caută siguranță și protecție*, (82-ro) *persoanelor aflate în dificultate*; (75-eng) *all those fleeing the war*, (79-eng) *people directly affected by the conflict*, (81-eng) *people in need*; (39-fr) *personnes fuyant la guerre en Ukraine*, (43-fr) *personnes dans le besoin*, (44-fr) *ceux qui fuient l'agression de la Russie*, (45-fr) *personnes arrivant d'Ukraine*, (46-fr) *personnes dans le besoin*, (69-fr) *ceux qui fuient en quête de sécurité*. Referirile comunității internaționale la *aceste persoane ce caută siguranță și protecție* dau dovadă de o atitudine empatică și dornică de a oferi ajutor: (64-ro) *sprijin susținut refugiaților ucraineni*, (67-ro) *trebuie acordată prioritate maximă alinării suferinței cauzate*.

Atât presiunile lingvistice, cât și interdicțiile sociale și politice servesc drept cadru de substituire a eufemismelor, creând anumite câmpuri lexico-semantice precum:

1. criza migrației: (4-ro) *situație de urgență de la frontiera externă a UE cu Belarus*, (8-ro) *circumstanțe extraordinare*, (38-ro) *provocări actuale din mediul internațional, din perspectiva migrării*, (55-ro) *evenimentele de la frontieră*, (58-ro) *situația tensionată din cauza presiunii migraționale*, (83-ro) *situația actuală a mișcărilor migratorii*; (13-eng) *situation of migrants*, (30-eng) *destabilising effect on regional security*, (61-eng) *emergency situation at the EU's external border with Belarus*; (13/21-fr) *situation d'urgence à la frontière extérieure de l'UE avec la Biélorussie*, (29-fr) *situations migratoires d'urgence*, (57-fr) *fluctuation des pressions migratoires*;
2. emigranți/refugiați: (15-ro) *persoane de la frontiera externă a UE cu Belarus*, (41-ro) *resortisanți*, (47-ro) *persoane care provin din Irak, Siria, Afganistan, Pakistan, Camerun și Congo*, (52-ro) *străinilor*, (82-ro) *persoane aflate în dificultate*; (3-eng) *people who are seeking refuge*, (5-eng) *affected individuals at risk*, (37-eng) *people stuck at the border*, (49-eng) *the most vulnerable and most in need*; (23-fr) *ressortissants de pays tiers*, (28-fr) *personnes désespérées*;
3. migrație ilegală: (31-ro) *situație neregulamentară*, (34-ro) *străini aflați în situație iregulară*, (42-ro) *migrație neregulamentară*, (84-ro) *deplasări neautorizate*; (9/27/50/80-eng) *irregular migration*, (51-eng) *those forced to flee*, (72-eng) *irregular migration and unauthorised movements*; (24-fr) *entrés de manière irrégulière dans l'UE*, (55-fr) *personnes qui franchissent*

sans autorisation les frontières extérieures de l'UE, (63-fr) franchissements irréguliers des frontières;

4. deportare: (3-ro) *returnare*, (12-ro) *operațiunile de verificare și de returnare*, (21-ro) *politica de returnare*, (28-ro) *returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală*, (30-ro) *returnarea migranților*; (60-eng) *return measures*, (69-eng) *Voluntary Return and Reintegration Strategy*, (71-eng) *return border procedure*; (25-fr) *le retour des personnes dont la demande de protection internationale a été rejetée dans ce contexte*, (26-fr) *opérations de vérification et de retour*, (52-fr) *retour des personnes sans droit de séjour*, (54-fr) *retours rapides*.

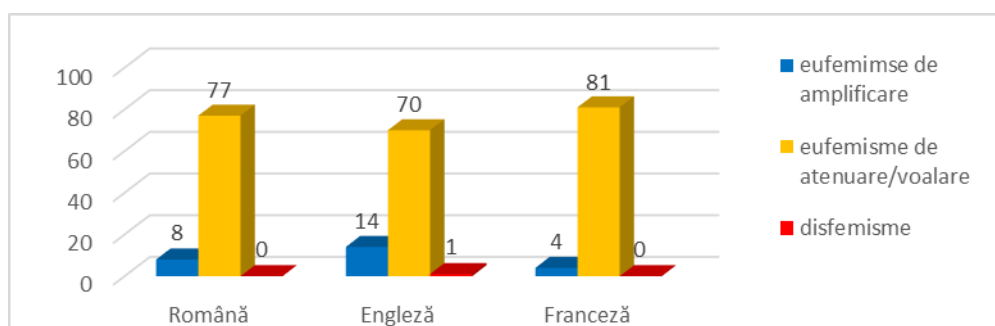

Fig. 3.10. Tipuri de eufemisme în contextul migrației și drepturilor omului
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Perspectiva stilistică

Investigarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic din **perspectiva stilistică** oferă o imagine asupra mijloacelor de exprimare a eufemismelor din punctul de vedere al expresivității și al conținutului lor afectiv. În urma determinării mijloacelor stilistice ale eufemismelor regăsite în contextele cu privire la migrație și respectarea drepturilor omului, propuse pentru investigare în corpul faptic al acestei cercetări, observăm că litota este cel mai frecvent mijloc stilistic utilizat în toate cele trei limbi analizate. Cu un decalaj simțitor mai mic, pe locul doi se situează epitetul, iar locul trei este ocupat de metaforă. Rezultatele obținute în urma determinării mijloacelor stilistice ale eufemismelor contravin aserțiunii teoretice conform căreia metafora este cel mai frecvent întâlnit mijloc de exprimare stilistică. Întrucât litota are capacitatea de a pune în lumină o idee făcând recurs la atenuare și totodată la politețe, modestie, lăsând loc pentru a se înțelege mai mult decât este spus de fapt, considerăm că această figura de stil este proiectarea directă a eufemismului în sfera stilistică.

În scopul unei prezentări mai explicite a utilizării litotei în exprimarea eufemistică din limbajul diplomatic în ceea ce privește migrația și drepturilor omului, am considerat oportun să le clasificăm conform unor subtematici mai înguste. Așadar, observăm următoarele **litote**:

- deportare: (12-ro) *operațiunile de verificare și de returnare*, (19-ro) *măsuri necesare pentru a răspunde provocărilor din domeniul migrației*; (65-eng) *return of people*, (71-eng) *return border procedure*; (12-fr) *mesures temporaires en matière d'asile et de retour*, (26-fr) *opérations de vérification et de retour*;

- gestionarea migrației: (23-ro) *management eficient al migrației*; (67-eng) *effective migration system*, (70-eng) *comprehensive approach to migration*; (17-fr) *ensemble de mesures temporaires et exceptionnelles*;

- criza migrației: (4-ro) *situație de urgență*, (55-ro) *evenimentele de la frontieră*; (18-eng) *serious unprecedented challenges*, (63-eng) *extraordinary circumstances*; (18-fr) *circonstances extraordinaires*, (57-fr) *fluctuation des pressions migratoires*;

- organizarea crizei migrației: (13-ro) *amenințare insidioasă sub forma instrumentalizării unor persoane disperate*, (50-ro) *acțiuni deliberate ale regimului de la Minsk*; (4-eng) *cynical play for power*, (9-eng) *orchestration of irregular migration*; (16-fr) *tentatives visant à saper l'UE*, (22-fr) *menaces hybrides*;

- emigranți: (29-ro) *resortisanți*, (34-ro) *străini aflați în situație iregulară*; (5-eng) *affected individuals at risk*, (6-eng) *pawns in his ploy*; (23-fr) *ressortissants de pays tiers*;

- migrație neregulamentară: (36-ro) *situație iregulară*; (38-eng) *undocumented and stateless women*; (78-fr) *mouvements non autorisés*;

- probleme: (40/45-ro) *problemele provocărilor actuale și viitoare*, (44-ro) *deficiențe*; (12-eng) *challenges*, (46-eng) *test*; (30-fr) *défis actuels et futurs*, (34-fr) *failles*;

- arest: (48-ro) *operațiune împotriva migraților la frontiera cu Belarus*;

- refugiați din Ucraina: (68-ro) *persoanelor care sunt forțate să-și părăsească casele*; (75-eng) *all those fleeing the war*; (42-fr) *personnes qui fuient la guerre en Ukraine*, (69-fr) *ceux qui fuient en quête de sécurité*;

- ajutor: (69-ro) *eforturile de asistență*, (70-ro) *necesitatea de a sprijini în continuare autoritățile de la Chișinău pentru a face față crizelor multiple și acestei poveri umanitare tot mai mari*.

Cele mai frecvente **epitete** identificate cu privire la migrație sunt cele exprimate prin adjectivul *iregular/neregulamentar/irregular/irrégulières/illégal*, care determină substantivele *migrație/emigrant*: (36-ro) *situație iregulară*, (42-ro) *migrație neregulamentară*, (57-ro) *migrații economici*; (10/27/50/72/80-eng) *irregular migration*, (15-eng) *irregular migrants*; (32/70-fr) *migration irrégulière*, (62/64/85-fr) *arrivées irrégulières*, (83-fr) *migration illégale*.

Metafora este figura de stil prin care se exprimă un termen impropriu prin unul evocator și sugestiv, având totodată o tentă de comparație subînțeleasă, cum ar fi exemplele din limba

engleză: (14-eng) *human rights and dignity were at the heart of the constitutional order of Lithuania*, (23-eng) *human rights are at the centre of their actions*, (36-eng) *the basic human rights of the affected people have been brushed aside and forgotten*. Pentru a identifica mai eficient metaforele, este necesar să luăm în considerare contextul. Astfel, ținând cont de context, observăm intenția emițătorului de a pune în evidență însușirile termenului pe care și-l dorește să fie comparat, obținându-se în final expresivitatea dorită: (7-eng) *pawns in his ploy*, (52-eng) *Iron Curtain*. În acest context, metafora ***cortina de fier*** se referă la divergențele politice, militare și ideologice care au apărut între statele sovietice și cele nonsovietice la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial și au persistat până la sfârșitul Războiului Rece. Cu toate acestea, utilizarea are o istorie mai lungă. În secolul al XVIII-lea, termenul se referea la un dispozitiv de protecție împotriva incendiilor în teatre, adică o cortină de fier adevărată. La începutul secolului al XIX-lea, termenul s-a aplicat în mod figurat unei bariere impenetrabile. Începând cu 1920, termenul a fost folosit pentru a desemna bariera de la marginea zonelor de influență sovietică, o utilizare pe care Joseph Goebbels, ministrul de propagandă al lui Hitler în timpul celui de-al treilea Reich, a popularizat-o începând cu 25 februarie 1945. Goebbels a prezis că acordurile dintre președintele SUA Roosevelt, premierul sovietic Stalin și prim-ministrul britanic Churchill vor asigura ocuparea sovietică a estului și sud-estului Europei, precum și cea mai mare parte a actualului Reich. În Occident, termenul a ajuns rapid să desemneze tensiunile și animozitățile Războiului Rece. Utilizarea emblematică a termenului *cortină de fier* se constată în discursul lui Churchill „Elementele esențiale ale păcii/Sinews of Peace”, rostit la Fulton, Missouri, pe 5 martie 1946, la scurt timp după înfrângerea sa la alegerile din 1945. În acest discurs, Churchill a declarat: „De la Stettin, în Marea Baltică, până la Trieste, în Marea Adriatică, o cortină de fier s-a lăsat peste continent. În spatele acestei linii se află toate capitalele vechilor state din Europa Centrală și Răsăriteana. Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia; toate aceste orașe faimoase și populațiile din jurul lor se află în ceea ce eu trebuie să numesc sfera sovietică; și toate se află, într-o formă sau alta, nu numai sub influența sovietică, ci și sub un control foarte strict, în creștere din partea Moscovei” [165]. Pentru a contracara această amenințare comunistă, a susținut el, statele necomuniste trebuie să încheie un acord de apărare reciprocă, unul susținut de „relația specială” de lungă durată dintre Statele Unite și Regatul Unit. Ulterior, Doctrina Truman (1947) a stabilit că Statele Unite vor oferi asistență politică, militară și economică tuturor națiunilor democratice amenințate de forțele autoritare externe sau interne. În Uniunea Sovietică, Stalin a denunțat discursul lui Churchill ca fiind „propagandă de război”. Cu toate acestea, expresia „cortină de fier” a lui Churchill a devenit rapid un simbol al Războiului Rece. În practică, această linie de izolare dintre Est și Vest a avut consecințe sociale, economice și

militare majore. În timp ce unele state europene, cum ar fi Elveția, Liechtenstein, Austria, Suedia, Finlanda, Malta și Republica Irlanda, au pretins neutralitatea, majoritatea statelor europene s-au aliat cu Statele Unite în cadrul Organizației Tratatului Americii de Nord (NATO). Cortina de fier a fost, de asemenea, o linie de despărțire fizică concepută pentru a păstra populația statelor din blocul de Est și pentru a preveni incursiunile occidentale. Cea mai faimoasă manifestare fizică a cortinei de fier a fost Zidul Berlinului. Construit în 1960, aparent pentru a preveni incursiunea „fascismului” occidental, scopul său real a fost de a opri fluxul masiv de cetățeni din Germania de Est și din alte țări controlate de sovietici către Vest. În plus, Zidul Berlinului a devenit un alt simbol al tensiunilor din Războiul Rece.

	Română	Engleză	Franceză
Litotă	82	74	79
Epitet	3	6	6
Metaforă	0	5	0
Total	85	85	85

Fig. 3.11. Figurile de stil ale eufemismelor din contextul migrației și drepturilor omului
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Perspectiva structurală

Examinarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic din perspectivă **structurală** ne-a permis să observăm că dintre mijloacele interne, derivarea este cel mai frecvent mijloc de îmbogățire a vocabularului pentru toate cele trei limbi investigate: (5-ro) *nereturnării*, (13/14-ro) *instrumentalizării*, (22-ro) *relocare*, (25/31/42-ro) *neregulamentară*, (28-ro) *returnarea*, (34/35/36-ro) *situație iregulară*, (84-ro) *neautorizate*; (9/10/15/27/50/80/84-eng) *irregular*, (18-eng) *unprecedented*, (20-eng) *intolerable*, (28/44/84-eng) *instrumentalisation*, (31/32/38-eng) *undocumented or stateless*, (42-eng) *disadvantaged*, (54-eng) *unfortunate*, (72/83-eng) *irregular and unauthorised*; (1-fr) *refoulements*, (6-fr) *demandeurs*, (8-fr) *préoccupants*, (59-fr) *réadmissions*, (60-fr) *réadmission et réintégration*, (24/32/62/63/64/70/80/82/84-fr) *irrégulière*, (83) *migration illégale*.

Schimbarea valorii lexicale este al doilea cel mai des întâlnit mijloc intern de îmbogățire a vocabularului: (3/10/12/21/25/27/28/30/32-ro) *returnare*, (6-ro) *subminare*, (13/14/18-ro) *instrumentalizării*, (39-ro) *relocare*, (49-ro) *orchestreză*; (35-eng) *current highly politicised situation*; (6-fr) *demandeurs*, (8-fr) *préoccupants*.

Totodată, observăm și câteva cuvinte compuse: (37-ro) *interoperabilitatea*, (46/54-ro) *polono-belorusă*; (44-ro) *state-sponsored*, (59-ro) *tailor-made and mutually beneficial partnerships*, (76-ro) *gender-based*.

Dintre mijloacele externe putem evidenția un împrumut din engleză: (62-ro) *persoane cu dizabilități* și unul din franceză: (9-ro) *orchestration*.

Mijloacele mixte de îmbogățire a vocabularului, care se manifestă în mod special prin utilizarea calcurilor lingvistice, se dovedesc a fi ceva mai productive decât împrumuturile: (23-ro) *management eficient al migrației*, (24-ro) *strategia de gestionare a migrației*, (33-ro) *asigurarea returnării efective*; (15-fr) *l'attaque hybride dirigée*, (22-fr) *menaces hybrides*, (27-fr) *attaques hybrides contre l'UE*.

În contextele din limba engleză am întâlnit și o expresie idiomatică – (1-eng) *political bargaining chips*.

3.4.3 Aspectul funcțional al eufemismelor cu privire la migrație și drepturile omului

Examinând funcțiile semantico-pragmatice ale eufemismelor excerptate din contextele propuse pentru constituirea corpusului factic al acestei cercetări, ne-am propus să elaborăm o pondere de frecvență a acestora, întrucât optimizarea simultană a tuturor funcțiilor și stabilirea unei ierarhii de importanță pare inconsecventă în aceste observații. Astfel, remarcăm că funcția cea mai frecventă în toate cele trei limbi investigate este cea de protecție/atenuare, fiind urmată cu un decalaj semnificativ mai mic de funcția strategică și cea de persuadare/influențare camuflată. Funcțiile de manipulare și denaturare a faptelor nu au fost identificate în contextele propuse pentru investigare în corpusul factic al acestei cercetări.

Constatarea își are explicația în mod primordial în tendința de a trata acest subiect sensibil pentru societate în acord cu corectitudinea politică, protejând și atenuând nuanțele derogatorii, care ar crea premise pentru acutizarea unei situații de conflict. Precizăm totuși că conceptul de corectitudine politică nu este un eufemism în sine, însă tot ce se află în spatele acestuia este eufemism. Astfel, funcția de protecție/atenuare a eufemismelor selectate din contextele actelor de comunicare diplomatică se caracterizează printr-o anumită politețe, rezervă în discuții sau, cu alte cuvinte, o evitare motivată a termenului direct sau o camuflare a realității dure. Totodată, această funcție are un scop pragmatic bine determinat, orientat spre modelarea percepției sociale asupra fenomenului vizat. În consonanță cu observațiile făcute, constatăm că ipoteza de bază de la care am pornit în cercetarea noastră este confirmată prin faptul că limbajul diplomatic are puterea de a atenua duritatea mesajului emis, contribuind astfel la modelarea subtilă a percepției fenomenului vizat.

Prin urmare, eufemismele: (34-ro) *străini aflați în situație iregulară*, (42-ro) *migrație neregulamentară*; (10-eng) *irregular migration*, (83-eng) *unauthorised movements*; (24-fr) *entrées de manière irrégulière dans l'UE*, (55-fr) *personnes qui franchissent sans autorisation les*

frontières extérieures de l'UE, (78-fr) *mouvements non autorisés* sunt folosite ca fiind expresii neutre din punct de vedere emoțional, a căror utilizare este recomandată în locul celor care par indecente, grosolane sau lipsite de tact atât pentru emițător, cât și pentru receptor, cum ar fi termenii *străin/alien/étranger* sau *migrant ilegal/illegal immigrant/immigrant ilégal*. În aceeași ordine de idei, considerăm important să menționăm că referirile la *emigrații neautorizați* sunt exprimate prin explicațiile circumstanțelor specifice ale persoanelor în cauză, precum: (53-ro) *a intra pe teritoriul polonez prin forță*, (51-eng) *those forced to flee*, (65-fr) *personnes qui n'ont pas le droit de séjourner dans l'Union*.

Un alt eufemism cu funcție de protecție/atenuare semnalat în contextele diplomatice propuse pentru cercetare în corpusul faptic este termenul *emigrant*. Remarcăm că baza de date terminologice a Națiunilor Unite acordă o conotație neutră acestui statut, definindu-l ca fiind un termen generic ce „se referă la o persoană care se mută de la locul său de reședință obișnuită, fie într-o țară, fie peste o graniță internațională, temporar sau permanent și dintr-o varietate de motive” [166]. Respectiv, termenul *emigrant* ar trebui să reflecte toate cazurile în care decizia de a migra este luată în mod liber de către persoana în cauză, din motive de confort personal și fără intervenția unui factor extern convingător. Totodată, această definiție implică faptul că statutul de emigrant este diferit de statutul de refugiat sau persoane forțate să-și părăsească casele. Migrații sunt acei oameni care aleg când să plece și unde să meargă, chiar dacă aceste alegeri sunt uneori extrem de limitate. Contrar definiției sale însă, în urma afluxurilor de emigrații care au ajuns în Europa, acest termen a început să acumuleze conotații peiorative, fiind criticat și chiar evitat să mai fie utilizat. Respectiv, termenul *emigrant* a evoluat de la definițiile sale din dicționar într-un instrument care dezumanizează și distanțează, transformându-se într-un termen peiorativ vădit. Anume din aceste motive, unii europeni tind să numească această categorie de oameni (15-ro) *persoane de la frontiera externă a UE cu Belarus*, (29-ro) *resortisanți*, (47-ro) *persoane care provin din Irak, Siria, Afganistan, Pakistan, Camerun și Congo*; (3-eng) *people who are seeking refuge*, (5-eng) *affected individuals at risk*, (34-eng) *people stranded in the border regions*, (28-fr) *personnes désespérées*, (31-fr) *ressortissants*, (72-fr) *ceux qui ont besoin*.

Putem cu ușurință constata că funcția de protecție/atenuare servește drept mijloc de a trezi empatia pe care ar trebui să o simțim față de acești oameni. Această caracteristică se creionează în mod pregnant atunci când se face referire la refugiații din Ucraina: (68-ro) *persoanelor care sunt forțate să-și părăsească casele*, (72-ro) *persoanelor care fug din calea războiului din Ucraina*; (75-eng) *all those fleeing the war*, (79-eng) *people directly affected by the conflict*; (36-fr) *personnes directement affectées par le conflit*, (41-fr) *personnes fuyant la guerre en Ukraine*. Agresiunea militară împotriva Ucrainei, orientată spre dezbinarea poporului, a servit de fapt

pentru o unificare și mai puternică nu doar a poporului ucrainean, ci și a majorității statelor globului pământesc care au declarat solidaritatea cu Ucraina.

Criza migrației de la frontiera exterioară a UE cu Belarus este descrisă cu precădere în termeni eufemistici cu funcție de protecție/atenuare, urmărind scopul de a atenua gravitatea situației și, respectiv, de a descuraja dorința de răzbunare pentru sancțiunile impuse ale organizatorilor. Astfel, criza migrației devine: (4-ro) *situație de urgență de la frontiera externă a UE cu Belarus*, (9-ro) *situația este în continuare delicată*, (46-ro) *situația de la frontiera polono-belorusă*, (13-eng) *situation of migrants*, (30-eng) *destabilising effect on regional security*, (61-eng) *emergency situation at the EU's external border with Belarus*, (13-fr) *situation d'urgence à la frontière extérieure de l'UE avec la Biélorussie*, (18-fr) *circonstances extraordinaires*, (19-fr) *la situation reste délicate*.

Constatăm deci că utilizarea unui limbaj direct, dur și derogatoriu ar putea avea un impact riscant asupra discursului din jurul migrațiilor, provocând sentimente negative față de persoanele cu acest statut. Tocmai din aceste considerente funcția de protecție/atenuare evită alimentarea unui climat de intoleranță și xenofobie. Astfel, eufemizarea limbajului diplomatic se conturează în jurul corectitudinii politice și exprimării politeții, care are la origini interdicții de limbaj. Respectiv, limbajul diplomatic se bazează pe această condiție și își asumă rolul de a schimba percepția asupra realităților negative ale migrației. Ca urmare a interdicțiilor de limbaj impuse de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați și de Organizația Internațională pentru Migrație, a apărut termenul (15eng) *irregular migrants/emigrant neregulamentar* pentru *străin ilegal* sau (56-ro) *aflux de migrații* pentru *val/flux de migrații*. Remarcăm în aceste substituții trăsătura dominantă a eufemismelor – capacitatea de a înlocui cuvintele care provoacă o reacție emoțională negativă asupra destinatarului, cum ar fi rușinea sau intimidarea. Fenomenul corectitudinii politice și politeții limbajului este caracterizat ca „machiaj lingvistic”, folosit pentru a înfrumuseța o impresie neplăcută și a masca cuvinte sau expresii dure și nedorite.

Deși poate părea complicat, respectarea politeții este esențială în menținerea relațiilor diplomatice, deoarece mesajul emis nu comunică doar idei, ci și atitudini. Aceste atitudini sunt exprimate și comunicate în funcție de diverși factori, cum ar fi natura relației dintre emițător și receptor. Prin urmare, diplomații tind să folosească diferite strategii și tehnici în străduința lor de a fi politicoși și atenți la emoțiile celor aflați în dificultate. În mod clar, eufemismele voalează de multe ori adevărul într-un aer care atrage și fascinează, dar nu creionează cu adevărat realitatea. De exemplu, eufemismele care sunt folosite pentru cuvântul *deportare* invocă diferite viziuni și atitudini asupra acestui proces: returnarea resortisanților în țările de origine: (10-ro) *returnarea*

persoanelor, (60-ro) *legalizează respingerea migranților peste frontiere*; (31-eng) *to expel undocumented or stateless foreigners*, (65-eng) *return of people*; (26-eng) *opérations de vérification et de retour*, (52-fr) *retour des personnes sans droit de séjour*; sau consolidarea sistemului de gestiune a migrației ca începutul unei noi etape în viața celor care au emigrat: (69-eng) *Voluntary Return and Reintegration Strategy*; (60-fr) *retour, réadmission et réintégration des personnes qui ne remplissent pas les conditions pour rester dans l'Union*. Observăm în această abordare respectarea celor trei reguli de politețe ale lui R. Lakoff, și anume de a nu impune, de a oferi opțiuni și de a-l face pe destinatar să se simtă confortabil.

Într-o altă ordine de idei, observăm că funcția de protecție/atenuare a eufemismelor menționate rezidă în faptul că acestea sunt capabile să ascundă sau să pună în umbră și să voaleze fenomene care au o evaluare deliberat negativă în concepția publică. Astfel, aceste eufemisme distrag atenția destinatarului de la obiectul care ar putea provoca o reacție negativă. Capacitatea eufemismelor de a manipula destinatarul este determinată de faptul că acestea ascund esența directă a fenomenului prin crearea unei conotații neutre sau pozitive, iar destinatarul, din varii motive, se află deseori în incapacitatea de a izola eufemismele de context și de a decodifica mesajul emis pentru a înțelege prompt denotațiile voalate.

O serie de eufemisme cu funcție de protecție/atenuare au fost regăsite în referirile la grupurile vulnerabile și respectarea drepturilor omului, precum: (1-ro) *accentuarea vulnerabilităților*, (62-ro) *persoane cu dizabilități*, (39-eng) *particularly vulnerable*, (76-eng) *gender-based violence*, (6-fr) *les possibilités limitées pour les demandeurs d'asile et les migrants sont encore réduites*, (2-fr) *il est devenu largement illusoire, pour ces personnes, d'avoir accès à une procédure individuelle*. Exprimările eufemistice privind aceste categorii de oameni oferă protecție, empatie, solidaritate și, în același timp, contribuie la formarea unor percepții pozitive cu privire la persoanele aflate în dificultate. Grupurile vulnerabile se află adesea în stare cronică de sărăcie, fiind în incapacitate de a profita de oportunități sau de a se apăra în fața problemelor care pot apărea. Întrucât acești oameni reprezintă o categorie care cumulează riscuri pe toate dimensiunile vieții și sunt incapabili de a face față dificultăților, ei au nevoie de a fi protejați împotriva comportamentelor de respingere și marginalizare.

Conform reprezentării grafice de mai jos, observăm că următoarea funcție semantico-pragmatică a eufemismelor regăsite în contextele emise de către diplomați este cea **strategică**. Este important să remarcăm că această funcție se conturează cu mai multă forță în abordarea consolidată și unificată a UE în gestionarea crizei migrației organizate în mod deliberat la granițele estice ale UE cu Belarus, conducând la o descriere mai riguroasă a instrumentelor de gestionare eficientă a migrației și la o clasificare mai rafinată a emigranților. Astfel, remarcăm

următoarele eufemisme: (33-ro) *asigurarea returnării efective*, (35-ro) *îndepărtarea străinilor aflați în situație iregulară*; (55-eng) *a system that manages migration in the long term and which is fully grounded in European values*, (67-eng) *effective migration system*, (70-eng) *comprehensive approach to migration*; (29-fr) *situations migratoires d'urgence*, (33-fr) *situations migratoires difficiles*.

Funcția de persuadare/influențare camuflată se regăsește într-un număr limitat de eufemisme cu referire la organizarea crizei migranților: (56-ro) *campania de organizare și forțare a afluxului de migranți peste granițele sale către Europa*, (43-eng) *A particularly cruel form of hybrid threat*, (44-eng) *state-sponsored instrumentalisation of people for political ends*, (45-eng) *the European Union as a whole that is being challenged*, (47-eng) *The regime in Minsk has instrumentalised human beings*; (27-fr) *attaques hybrides contre l'UE*.

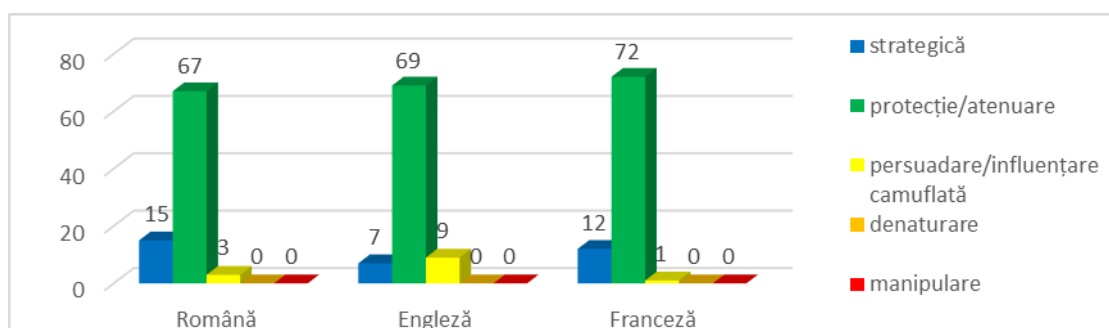

Fig. 3.12. Aspectul funcțional al eufemismelor din contextul migrației și drepturilor omului
 Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Concluzii la capitolul 3

Întrucât cercetarea noastră este un studiu contrastiv în limbile română, engleză și franceză, în capitolul 3 ne-am propus să reflectăm trăsăturile comune și diferențiale prin identificarea, analiza și stabilirea unor corespondențe, echivalențe sau, dimpotrivă, a unor divergențe între eufemismele din fiecare limbă prin elucidarea mecanismelor de funcționare a dimensiunii eufemistice în limbajul diplomatic. Utilizarea deliberată a eufemismelor de către diplomați oferă un cadru larg de deschidere interpretativă. Decodarea corectă a mesajului implicit al eufemismelor impregnate în limbajul diplomatic se produce prin cunoașterea contextului și a informației generale asupra problematicii abordate. Observările pe marginea corpusului selectat ne-au condus la următoarele constatări:

1. Mai întâi de toate, menționăm că eufemismele din domeniul diplomatic se află la intersecția dintre politețe și corectitudinea politică, plasament care determină crearea unor termeni noi ad-hoc. Dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic abundă în tehnici de influențare camuflată, urmărind scopul ca impactul asupra receptorului să fie cât mai atenuant și mai vag. Totodată, este responsabilitatea receptorului să decodeze mesajul recepționat și să interpreteze corect informația emisă.

2. O trăsătură esențială a limbajului diplomatic constă în caracterul său echivoc, ținând cont de politica statului pe care o promovează. În descrierile și referirile asupra subiectelor cu tematici sensibile, precum conflictele teritoriale, escaladarea Războiului din Ucraina și migrația din estul Europei, asistăm la creații neolingvistice complexe cu extindere globală și de o importanță majoră, ce transgresează limitele geopolitice.

3. Semnificația eufemismelor utilizate de către diplomați pe marginea subiectelor investigate poate fi explicită sau implicită, exprimată în funcție de politica statului pe care o promovează. Remarcăm faptul că mesajele emise de către diplomați sunt, de obicei, o reflectare a politicii de stat, care definește aspectul pragmatic al comunicărilor diplomatice.

4. Investigarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic prin prisma funcțiilor limbajului atestă relația dintre emițător și receptor, punând în evidență valoarea intenției și, totodată, relevă câmpul semiotic, demonstrând scopul implicit de influențare a percepției receptorului în direcția favorabilă emițătorului.

5. Examinarea eufemismelor conform câmpului lingvistic din perspectivă semantică, stilistică și structurală permite următoarele constatări: a. perspectiva semantică reliefează prezența eufemismelor de amplificare sau pozitive, având scopul de a intensifica atenția asupra problematicii expuse și prezența eufemismelor de atenuare/voalare sau negative, care urmăresc

scopul de a diminua sau a voala impactul asupra receptorului. Totodată, presiunile extralingvistice și interdicțiile politice creează câmpuri lexico-semantică, aflate într-o relație de ierarhizare stabilită pe baza înrudirii noționale, iar utilizarea frecventă și îndelungată a eufemismelor duce la deprecieri semantice; b. perspectiva stilistică denotă stilul, ca element de bază al artei oratorice, rezultat din intenția emițătorului de a realiza scopurile urmărite în timpul comunicării. Aceste scopuri se creionează cu ajutorul diverselor mijloace stilistice, precum litota, ca element stilistic ce corespunde scopului primordial al eufemismelor de atenuare, hiperbola, ca figură de stil ce favorizează amplificarea, metafora, prin care se trece de la sensul obișnuit al unui cuvânt la alt sens, impropriu, prin intermediul unei comparații subînțelese ș.a; c. perspectiva structurală oferă o sferă bogată de observații asupra sursei de îmbogățire a vocabularului și a construcțiilor lexicale ce generează conotații voalate asupra unor informații de natură restrânsă.

6. Evaluarea eufemismelor conform funcțiilor semantico-pragmatice în context reliefează în mod clar scopul de a produce efect persuasiv asupra receptorului. În cadrul corpusului investigat am reperat cinci funcții semantico-pragmatice, care se află într-o ierarhie de influență ascendentă: funcția strategică, de protecție/atenuare, de persuadare/influențare camuflată, de denaturare a faptelor, de manipulare. Identificarea acestor funcții confirmă faptul că emițătorul recurge la eufemisme care pot avea fie o semnificație concretă și explicită, fie o semnificație aluzivă și implicită, care necesită a fi identificate și interpretate în baza abilităților și competențelor corespunzătoare.

7. În baza examinării eufemismelor conform câmpului lingvistic și funcțiilor semantico-pragmatice, am observat că în majoritatea cazurilor eufemismele de atenuare/voalare sunt exprimate preponderent prin litote și îndeplinesc funcția de protecție/atenuare, iar cele de amplificare sunt exprimate prin hiperbole sau metafore și îndeplinesc funcția strategică sau de persuadare/influențare camuflată.

8. În cadrul contextelor examinate, constatăm că efectul de voalare, persuadare al eufemismelor se produce fie prin repetarea ideilor eufemizate, asocierea unor evenimente cu altele din trecut sau prin însuși modul în care este construit mesajul livrat, fie prin diverse tehnici de diversiune, inducere a confuziei sau omiterea parțială ori integrală a informației cu distribuție restricționată.

9. Am confirmat ipoteza potrivit căreia dimensiunea eufemistică a limbajului diplomatic exercită o influență majoră în formarea opiniei și percepției receptorului prin diverse tehnici de prezentare a informației. Diplomații, fiind conștienți de puterea cuvintelor, operează informația posedată cu scopul de a forma sau a deforma opinia receptorului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile studiului asupra dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic vin să confirme ipoteza generală a acestei lucrări, conform căreia eufemismul din limbajul diplomatic dezvoltă în toate cele trei limbi investigate – română, engleză, franceză – caracteristicile unui instrument generativ de semnificații pozitive, care în urma decodării și interpretării în baza cunoștințelor receptorului contribuie la atenuarea conotațiilor negative și, totodată, se dovedește a fi o strategie de modelare a conștiinței sociale, fiind un instrument de influențare a comportamentului receptorului. Prin urmare, eufemismul devine un spațiu favorabil pentru interferarea acestor două tendințe, având o pondere explicativă apreciabilă în argumentarea prezumției potrivit căreia limbajul diplomatic este un limbaj al puterii. Respectiv, ipoteza de plecare a cercetării noastre a fost demonstrată în baza opiniilor științifice atât din domeniul lingvisticii, cât și al relațiilor internaționale care au contribuit la valorificarea structurii, posibilităților, constrângerilor și pericolelor limbajului diplomatic. O altă ipoteză confirmată în demersul nostru este demonstrarea efectului persuasiv pe care diplomații îl explorează mai cu seamă în situațiile de conflict sau în evenimente de importanță primordială, urmărind scopul implicit de orientare spre o anumită interpretare favorabilă emițătorului. Totodată, în urma studiului efectuat, am confirmat ipoteza conform căreia eufemismul este un fenomen lingvistic utilizat pentru atenuarea limbajului cu încărcătură semantică nepoliticoasă. Cercetarea eterogenă a dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic în fiecare dintre limbile de cercetare ale studiului nostru a evidențiat un șir de concluzii care confirmă complexitatea și dificultatea fenomenului investigat. Prin urmare:

1. Cercetarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic prin prisma abordării diacronice, observând evoluția limbajului diplomatic de la modelul clasic la cel contemporan, fiind influențat de noile tendințe ale tehnologiilor informaționale, și a corelației funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic constituie o contribuție valoroasă la stabilirea particularităților limbajului diplomatic și perceperea mecanismelor de generare a eufemismelor.

2. Rezumând multitudinea de opinii științifice exprimate asupra eufemismului, am dedus că acesta nu este un simplu instrument lingvistic, ci reprezintă o parte integrantă a unui fenomen larg și încăpător ce însumează în structura sa aspecte lingvistice (folosit pentru neutralizarea unui termen neplăcut de tip formal sau semantic care ar suscita disconfortul receptorului), pragmatice (menținerea unui raport agreabil între emițător și receptor, acționând ca un conservator al imaginii de sine și al autonomiei participanților la comunicare, fiind în același timp un mecanism de politețe care fortifică imaginea pozitivă atât a emițătorului, cât și a receptorului) și cognitive

(alegere conștientă), urmărind atenuarea efectelor potențial ofensatoare și păstrarea armoniei în comunicare. Astfel, eufemismul servește unui scop bine determinat și reprezintă coloana vertebrală a limbajului diplomatic, dezvăluind atât cât este necesar și cât mai puțin posibil.

3. În baza cercetării efectuate ne-am convins că eufemismul este un proces sociolingvistic, aflat în corelație cu societatea în care apare, evoluând odată cu timpul și schimbările extralingvistice și reflectând concepția societății despre realitate. Fiind supus mereu schimbărilor și dinamicității, eufemismul asimilează proprietăți de permeabilitate și receptivitate la schimbările și evoluțiile mediului și contextului în care apare. Prin urmare, necesitatea utilizării eufemismelor se manifestă prin invocarea unei substituții lexicale a termenului nedorit (aflându-se în corelație cu corectitudinea politică și politețea), urmărind scopul de a atenua, a evita sau a spori expresiv o anumită realitate interzisă (fiind în legătură astfel cu disfemismul și tabuul).

4. Clasificarea eufemismelor prezente în limbajul diplomatic din perspectivă semantică (observând influența eufemismelor asupra limbii și a vocabularului), stilistică (investigând modul de exprimare a eufemismelor prin multiple mijloace stilistice) și structurală (analizând modul în care eufemismele afectează forma externă a unităților lexicale, îmbogățind sau sărăcind vocabularul) reprezintă o valoare adăugată a cercetării fenomenului vizat și contribuie la o mai bună percepere a limbajului diplomatic.

5. Limbajul diplomatic este o resursă incontestabilă de putere, prin intermediul căruia diplomații acționează asupra formării opiniei receptorului, urmărind scopul de a-l orienta în direcția care este favorabilă emițătorului.

6. Reliefaarea și investigarea funcțiilor eufemismului din perspectivă pragmalingvistică, prin abordare semantică – ca proces de codificare a mesajului, precum și prin abordare pragmatică – ca proces de interacțiune strategică între diplomați contribuie la înțelegerea în profunzime a subtextului limbajului diplomatic și, totodată, sporește competențele discursive de decodare a mesajului, favorizând analiza critică.

7. Factorul decisiv în alegerea materialului faptic pentru demersul nostru se bazează pe ponderea de frecvență a eufemismelor în situațiile marcate de tensiuni politice intense, care oferă un spectru larg de interpretări și observări. Documentarea științifică efectuată ne-a permis să deducem că eufemismul nu este doar o alegere lexicală îngrijită, ci mai cu seamă un cod care înglobează în sine conotații voalate și care este utilizat cu un anumit scop. Examinarea exhaustivă a fenomenului eufemistic din limbajul diplomatic ne-a permis să sintetizăm patru criterii de analiză: 1. identificarea semnificației eufemismelor; 2. precizarea și descrierea interacțiunii funcției limbajului cu limbajul diplomatic, acordând prioritate aspectului pragmatic;

3. investigarea eufemismelor conform câmpului lingvistic din perspectivă semantică, stilistică și structurală; 4. identificarea și descrierea funcției semantico-pragmatice.

8. Identificarea semnificației eufemismelor a fost efectuată în funcție de contextul în care apare eufemismul respectiv, întrucât niciun semn lingvistic nu este eufemistic în sine, ci anume contextul și utilizarea discursivă oferă acestui semn calități eufemistice.

9. În tratarea temei conflictelor teritoriale am observat că funcția dominantă a limbajului este cea conativă în limbile română și franceză, iar în limba engleză funcția cu o frecvență mai mare este cea fatică, fiind orientată spre diminuarea agresiunii și menținerea echilibrului. Tema declanșării Războiului din Ucraina este o dovadă explicită a ignorării importanței funcției fatice în relațiile politice și diplomatice dintre țări și întreruperea cu desăvârșire a contactului atât lingvistic, cât și psihologic, prevalând funcția referențială în toate limbile investigate. Acest fapt relevă obiectivul de a transmite informația în modul cel mai obiectiv posibil, scop care nu este respectat de către ambele părți ostile. În contextele cu privire la migrație și drepturile omului funcția dominantă, atât din punctul de vedere al frecvenței, cât și al intenției, în toate cele trei limbi investigate este cea referențială. Prin intermediul mesajului emis, această funcție nu admite opiniile subiective ale emițătorului, urmărind scopul de a transmite informații obiective și exacte (v. reprezentarea grafică 3.13 din anexa 8).

10. Întrucât aspectul pragmatic se deduce din cel semantic, am optat pentru cercetarea dimensiunii eufemistice a limbajului diplomatic conform câmpului lingvistic din perspectivă semantică, stilistică și structurală, care ne-a permis un spectru larg de observații:

a) din punct de vedere semantic am remarcat că eufemismele de atenuare/voalare sunt dominante atât în limba română, cât și în limbile engleză și franceză în toate cele trei teme investigate, fiind urmate, cu un decalaj semnificativ mai mic, de cele de amplificare, care se manifestă ușor mai pronunțat în limba engleză pentru tema conflictelor teritoriale și practic lipsesc din contextele cu privire la migrație și drepturile omului în limba franceză (v. reprezentarea grafică 3.14 din anexa 8). Această observație confirmă în totalitate ipoteza noastră conform căreia eufemismul este un fenomen lingvistic utilizat în scopul voalării unui limbaj frust. Totodată, tema conflictelor teritoriale atestă în limba română prezența unor disfemisme utilizate drept reacție la situații de tensiune ridicată;

b) perspectiva stilistică oferă o imagine asupra expresivității și a conținutului afectiv al eufemismelor. Conform studiului efectuat, figura de stil cea mai frecventă prin care sunt exprimate eufemismele prezente în limbajul diplomatic în cadrul tuturor temelor și limbilor investigate este litota, fiind urmată de metaforă și hiperbolă. Rezultatele obținute în urma determinării mijloacelor stilistice ale eufemismelor în toate cele trei teme și trei limbi de

investigare contravin aserțiunii teoretice conform căreia metafora este cel mai frecvent mijloc stilistic. Considerăm că rezultatele studiului nostru, potrivit căruia litota este proiectarea directă a eufemismului în sfera stilistică, au o bază teoretică explicativă, întrucât litota are capacitatea de a pune în lumină o idee făcând recurs la atenuare și totodată la politețe și modestie, lăsând loc pentru a se înțelege mai mult decât este spus de fapt;

c) investigarea eufemismelor din punct de vedere structural oferă o percepere profundă și de ansamblu a evoluției și utilizării semnelor lingvistice cu încărcătură eufemistică, influențând astfel sensul cuvintelor și contribuind la îmbogățirea vocabularului. Astfel, pentru tematica conflictelor teritoriale cel mai productiv mijloc de îmbogățire a vocabularului se dovedește a fi calcul lingvistic după limba engleză, fapt ce indică dominația limbii engleze asupra mediului diplomatic contemporan. Pentru tematica escaladării Războiului din Ucraina cel mai productiv mijloc de îmbogățire a vocabularului este schimbarea valorii lexicale, în timp ce pentru tematica migrației și drepturilor omului – derivarea.

11. Identificarea și descrierea funcției semantico-pragmatice a favorizat relevarea atitudinii emițătorului față de destinatar și a gradului de intenționalitate asupra mesajului emis. Astfel, în cadrul corpusului analizat am identificat că poziția de vârf atât ca pondere de frecvență, cât și ca cea de importanță pentru toate temele și limbile investigate este ocupată de funcția de protecție/atenuare. Acest plasament confirmă în totalitate ipoteza de la care a pornit demersul nostru, potrivit căruia limbajul diplomatic este un limbaj cu un scop bine definit, care recurge în mod deliberat la flexibil îndeplinind rolul de atenuare a impactului discursului diplomatic, creând astfel condiții pentru manevre diplomatice. Deși cu un decalaj semnificativ mai mic, această funcție este urmată de cea strategică, fiind ușor mai pronunțată în tematica conflictelor teritoriale în ranceză și engleză, însă care scade semnificativ în tematica escaladării Războiului din Ucraina și a migrației și drepturilor omului, în limba engleză. Această constatare confirmă scopul primordial al diplomației de a rezolva orice conflict la masa tratativelor, prin mesaje strategice care să evite degradarea relațiilor diplomatice dintre state, deziderat care nu s-a îndeplinit în timpul escaladării Războiului din Ucraina (v. reprezentarea grafică 3.15 din anexa 8).

La finalul activității noastre de cercetare sperăm că aceasta va servi drept o punte de plecare spre continuarea muncii începute, care va lua în considerare următoarele **recomandări**:

- A cerceta limbajul diplomatic din diverse perspective în baza metodologiei propuse în prezenta lucrare, întrucât valorificarea potențialului informativ al diverselor perspective, bazat pe o metodologie bine argumentată, ar favoriza evidențierea unor conotații ascunse pe care tinerii lingviști și diplomați ar trebui să le identifice și să le aplice în mod corespunzător.

- A folosi rezultatele acestei investigații în dezvoltarea ulterioară a cercetării domeniului limbajului diplomatic.
- A utiliza eufemismele reperate în corpusul faptic pentru elaborarea unui ghid practic de percepere a semnificației implicite a eufemismelor.
- În speranța că rezultatele acestei cercetări vor fi destul de convingătoare atât pentru cei interesați de lingvistică, cât și pentru cei aflați la început de cale în domeniul relațiilor diplomatice, recomandăm să se valorifice puterea limbajului diplomatic la justa sa valoare.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ARDELEANU, Sanda-Maria. *Pentru o lingvistică de corpus*. În: *Filologia modernă, realizări și perspective în context european*. Coord. Gheorghe Popa, Galaction Verebceanu. Chișinău: 2008, p. 56-61. ISBN 978-9975-78-715-4.
2. AVRAM, Mioara, SALA, Marius. *Enciclopedia limbii române*. Ed. a 2-a. București: Univers Enciclopedic, 2006. 638 p. ISBN 978-8240-53-0.
3. BEREJAN, Silviu. *Itinerar sociolingvistic*. Chișinău: Elan Poligraf, 2007. 240 p. ISBN 978-9975-66-023-5.
4. BIDU-VRĂNCEANU, Angela, FORĂSCU, Narcisa. *Limba română contemporană. Lexicul*. București: Humanitas, 2005. 280 p. ISBN 973-689-056-2.
5. BIDU-VRĂNCEANU, Angela. *Lexicul specializat în mișcare de la dicționare la texte*. București: Editura Universității București, 2007. 266 p. ISBN 978-973-373366.
6. BIDU-VRĂNCEANU, Angela. *Terminologie și terminologii*. București: Editura Universității din București, 2010. 248 p. ISBN 978-606-16-0095-3.
7. BOBEICĂ, Galina. *Considerații teoretice asupra eufemismului din limbajul diplomatic*. În: *noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Ediția 3. Chișinău: 2016, p. 40-48. ISBN 987-9975-56-604-9.
8. BOBEICĂ, Galina. *Abordarea semantico-funcțională a procesului de eufemizare în diplomația Twitter*. În: *Études Interdisciplinaire en Science humaines*, Iași: 2019, p. 186-197.
9. BOBEICĂ, Galina. *Rolul eufemismelor în discursul diplomatic*. În: *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity*. Ediția 5. Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”: 2018, p. 285-298.
10. BOBEICĂ, Galina. *Evoluția limbajului diplomatic în context lingvistic*. În: *Études Interdisciplinaires en Sciences humaines CODFREURCOR*. Nr 7. Georgia: 2020, p. 351-373.
11. BOBEICĂ, Galina. *Conceptul de limbaj diplomatic ca parte a limbajului specializat*. În: *Études Interdisciplinaires en Sciences humaines CODFREURCOR*. Nr 8. Georgia: 2021, p. 600-610.
12. BOBEICĂ, Galina. *Clasificarea eufemismelor din limbajul diplomatic*. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Ediția 4. Chișinău: 2021, p. 52-60. ISBN 978-9975-56-893-7.
13. BURIAN, Alexandru. *Geopolitica lumii contemporane: curs de lecții*. Chișinău: Tipografia centrală, 2003. 456 p. ISBN: 9975-78-251-5.

14. CHIRA, Oxana. *Utilizarea eufemismelor în discursul politic*, „Petru Maior” University Press, 2012. p.1144-1149. IP 178.168.127.4.
15. CONDREA, Iraida. *Curs de stilistică*. Chișinău: USM, 2008. p.196. ISBN 978-9975-70-743-5.
16. CONDREA, Iraida. *Aspecte ale discursului politic în campania electorală*. În: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european. Limbă, limbaj, vorbire*. Chișinău: AȘM, 2010. p. 159-166.
17. CONSTANTINESCU, Doina. *Introducere în poetica textului: Îndrumar de imițiere în hermeneutica sensului*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”: Sibiu, 2004. 207 p. ISBN 973-651-981-3.
18. CORLĂTEANU, Nicolae. MELNICIUC, Ion. *Lexicologia*. Chișinău: Lumina, 1992. 221 p. ISBN: 5-372-01180-7.
19. COȘERIU, Eugeniu. *Creația Metaforică în Limbaj*. În *Revistă de Lingvistică și Știință Literară*, 1999, nr. 4-2001, nr. 6, pagina 8-26.
20. COȘERIU, Eugeniu. *Introducere în lingvistică*. Cluj: Editura Echinocțiu, 1995. 143 p. 973-9114-42-8.
21. COȘERIU, Eugen. *Omul și limbajul său*. Anale Științifice ale Universității „A.I. Cuza”. Iași, secțiunea III. Lingvistică 1991-1992. Editura universității „A.I. Cuza”.
22. COȘERIU, Eugen. *Limbaj și Politică*. În *Revista de Lingvistică și știință literară*, nr.5. Chișinău: 1996. pagina 10-28.
23. COȘERIU, Eugeniu. *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt-înainte de Mircea Borecilă. Chișinău: Editura ARC, 2000. 302 p. ISBN 9975-61-146-X.
24. COȘERIU, Eugen. *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*. Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, 1994. 192 p.
25. COTEANU, Ion. *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistica, limbaj*. Ed. Academiei Române. București: 1973. 204 p. Număr OCLC 895617707.
26. COTEANU, Ion et al. *Limba română contemporană. Vocabularul*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1985. 256 p.
27. DRUȚĂ, Inga. *Magia cuvântului*. Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău: 2012. Ediția a 2-a. 124 p.
28. DRUȚĂ, Inga. *Metafora terminologică*. În: *Limba română*, nr. 5-6, 2008, p. 23-27. ISSN 0235-9111.

29. DRUȚĂ, Inga. *Contribuții la studiul manipulării prin cuvânt*. p.115-120. [citat 23.08.2017]
Disponibil: https://www.philippide.ro/distorsionari_2008/115-120%20DRUTA%20Inga.pdf.
30. DUMISTRĂCEL, Stelian. *Lexic românesc: cuvinte, metafore, expresii*. București: 1980. 260 p. Număr OCLC 7799203.
31. FAUCAULT, Michel. *O arheologie a științelor umane*. Traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu. București: Editura Univers, 1996, 467 p. ISBN: 973-34-0328-8.
32. GRAUR, Alexandru. *Introducere în lingvistică*. București: Editura Științifică, 1965. 381 p.
33. HRISTEA, Theodor. *Calcul lingvistic ca procedeu de îmbogățire a vocabularului*. [citat 21.01.2021]. Disponibil: www.ebooks.unibook.ro/filologie/dominte/8-4.htm.
34. HRISTEA, Theodor. *Procedee interne de îmbogățire a vocabularului*. În: *Introducere în teoria lingvistică: antologie pentru seminarul de teorie a limbii* (coord. Dominte Constantin). București: Editura Universității din București, 2003. 412 p. ISBN 973-575-807-5.
35. IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana. *Limba și Comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*. București: 2003. 109 p. ISBN 9736845575. 9789736845574 9736845575.
36. IRIMIA, Dumitru. *Structura Stilistică a Limbii Române Contemporane*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986. 261 p. OCLC 17621320.
37. MARCUS, Solomon. *Paradigme Universale*, Pitești, 2005, 316 p. ISBN 973-697-579-7.
38. NICCOLLO, Machiavelli. *Principele*. Traducere din limba italiană de Sorin Ionescu. Societatea Română de filosofie, București. [citat 5.04.2019]. Disponibil: https://bibliacad.ro/UPC_Personalitati/principele.pdf.
39. ORWELL, George. *1984*. Chișinău, Hyperion: 1991. 250 p.
40. PANAITESCU, Val. *Terminologie poetică și retorică*, Iași, editura Universității „Al. I. Cuza”: 1994. 238 p. ISBN 973-9149-11-1.
41. POPA, Gherghel. CHIRA, Oxana. *Rolul eufemismelor în limbajul actual*. În *La Francopolyphonie*, 9/2014, vol. 1, p.234-243.
42. POTEOMKIN, V.P. BAHRUȘIN S.V. EFIMOV A.V. *Istoria Diplomației*. Moscova: 1959. vol. I. Traducere de A. Herescu. București: 1962, îngrijire științifică a ediției românești Constantinescu P. 783 p.
43. ROMAN, Alexandru. *Istoria diplomației antice: curs de lecții*. Chișinău: 1997. 87 p.
44. ROȘCOVAN, Nina. *Dimensiunea Intertextuală a Editorialului în limbile română, engleză și franceză*. Chișinău: 2018. 203 p.
45. ROVENȚA-FRUMUȘANI, Daniela. *Analiza Discursului, Ipoteze și Ipostaze*. București: 2005. 287 p. ISBN 973849799X.

46. SAUSSURE, Ferdinand de. *Scriseri de lingvistică generală*. Iași: 2004. 352 p. ISBN: 973-681-436-X
47. SEICIUC, Lavinia. *Un altfel de a nu spune: Eufemism și disfemism în limbile romanice*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”: 2011. 277 p. ISBN 978-973-666-367-3.
48. WIGHT, Martin. *Politica de Putere*. Traducere de Tudor Florin. Chișinău, editura ARC: 1998. 326 p. ISBN: 9975-61-065-X.
49. ZAFIU, Rodica. *Limba și Politică*. București: 2007. 380 p. ISBN 978-973-737-8.
50. ZBANȚ, Ludmila. *Analiza categoriei intensității prin prisma categoriilor funcțional-semantice de bază ale discursului*, în *Limba și Context*, anul IV, vol. I, 2012, pagina 67-75.

În limba engleză:

51. ALLAN, Keith, BURRIDGE, Kate. *Forbidden words: Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge University Press, 2006. 303 p. ISBN 978-0-511-33514-3.
52. ALLAN, Keith, BURRIDGE, Kate. *Euphemism and Dysphemism. Language Use as Shield and Weapon*. Oxford University Press, New York, 1991. 263 p. ISBN 0195066227, 9780195066227.
53. ALLAN, Keith, BURRIDGE, Kate. *Euphemism and Language Change: The Sixth and Seventh Ages*. În: *Lexis, Journal in English Lexicology*, nr. 7, 2012. *Euphemism as a Word-Formation Process*, p. 65-92. Ediția Universității Jean Moulin, Lyon. Număr OCLC 6334803986. Disponibil: <https://journals.openedition.org/lexis/355>.
54. ARNO, Joseph Mayer. *Political Origins of the New Diplomacy, 1917–1918*. New Haven: Yale University Press, 1959. 435 p. Număr OCLC 906064958.
55. BOBEICĂ, Galina. *Euphemistic Language in the Diplomatic Discourse*. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Ediția 2, Chișinău: 2017, p. 14-18. ISBN 978-9975-56-433-5.
56. BOBEICĂ, Galina. *Ambiguity versus Precision. The Use of Euphemisms in Diplomatic Discourse*. În: *Revolutions: the archeology of Change*. Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași: 2017, p. 257-264. ISBN: 978-606-714-441-3.
57. BOLEWSKY, Wilfried. *Diplomacy and International Law in Globalized Relations*. Springer Berlin Heidelberg, 2007. 147 p. ISBN 9783540711018 3540711015.
58. BOURDIEU, Pier. *Language and Symbolic Power*. Traducere de Gino Raymond and Matthew Adamson. Polity Press, Cambridge, UK, 1991, 291 p. ISBN 0 7456 0097 2.
59. BROWN, Penelope, LEVINSON, Stephen C. *Politeness. Some Universal in Language Usage*. New York, Cambridge University Press 1987. 360 p. ISBN 0 521 30863 2.

60. CABRÉ, Teresa. *Terminology. Theory, methods and applications*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1999, 247p. ISBN 90 272 1633 9.
61. COOPER, Andrew F., HEINE Jorge., THAKUR Ramesh. *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford University Press, UK: 2013. 953 p. ISBN 978-0-19-958886-2.
62. D'ACQUISTO, Germana. *A linguistic analysis of diplomatic discourse: UN resolutions on the question of Palestine*. Cambridge: 2017. 128 p. ISBN: 1443850721.
63. DEMBINSKI, Ludwik. *The Modern Law of Diplomacy. External Missions of States and International Organizations*. Dordrecht: Nijhoff, 1988. 282 p. ISBN:9024736811, 9789024736812.
64. ENRIGHT, Denis J. *Fair of Speech. The Use of Euphemism*, New York, Oxford University Press: 1985, 225 p. ISBN 0192830600 9780192830609.
65. FREUD, Sigmund. *Totem and Taboo*. Traducere în engleză de A. A. Brill. Londra: 1919. [citat 12.02.2021]. Disponibil: <https://www.gutenberg.org/files/41214/41214-h/41214-h.htm>.
66. GASELEE, Stephen. *The Language of Diplomacy*, England, Cambridge, 1939, 75 p. OCLC 4818842.
67. HUDSON, Richard. *Sociolinguistics*. Cambridge University Press, Cambridge: 1996, 279 p. ISBN 0521565146, 9780521565141.
68. HUIJGH, Ellen. WARLICK, Jordan. *The Public Diplomacy of Emerging Powers. Part 1: The Case of Turkey*, Leiden | Boston: Brill | Nijhoff, 2019. 48 p. ISBN 9789004394223 9789004394254.
69. HUGHES, Geoffrey. *An Encyclopedia of Swearing, the Social History of Oaths, Profanity, Foul Language, and Ethnic Slurs in the English-Speaking World*. New York, Routledge: 2006, 601 p. ISBN 9780765612311. 9780765621122.
70. JERVIS, Robert. *The Logic of Images in International Relations*. New York, Columbia University Press: 1989. 281 p. ISBN 0231069324 9780231069328 0231069332 9780231069335.
71. KAMPF, Ronit. MANOR Ilan. SEGEV, Elad. *Digital Diplomacy 2.0? A cross-national comparison of public engagement in Facebook and Twitter*. Vol. 10, nr. 4. În *The Hague Journal of Diplomacy*, 2015. pagina 331-362.
72. KENNON, Nakamura H. WEED Matthew C. *U.S. Public Diplomacy: Background Current Issues*. Congressional Research Service: 2009. 65 p. OCLC 1097532715.
73. LAKOFF, Robin T. *The logic of politeness: Or, minding your p's and q's*. În *Papers from the 9th Regional Meeting of Chicago Linguistic Society*. Bridge University Press: 1973. p.

292-305, [citat 20.11.2020]. Disponibil:
<https://linguistlinguine.tumblr.com/post/138002695542/lakoff-1973-papers-from-the-ninth-regional#notes>

74. LAKOFF, Robin T. SACHIKO Ide. *Broadening the Horizon of Linguistic Politeness*. În *Multilingua*, 25, nr. 4: 2006. 342 pagini ISSN 0167-8507
75. LAKOFF, Robin T. *The Language of War*, Berkeley: University of California Press, 2000, 323 p. ISBN 9780520216662. 9780520232075.
76. LEE, Luke T. QUIGLEY, John B. *Consular Law and Practice*, New York, Oxford University Press: 2008. ediția 3, 684 p. ISBN 9780198298519 019829851X.
77. LEECH, Geoffrey N. *Principles of Pragmatics*. Longman, London and New York, 1983, 250 p. ISBN 0-582-55110-2.
78. MARCUS, Solomon. *Diplomatic Communication*. În *Revue Roumaine de Linguistique*, 1981, nr. 1, pagina 25-35.
79. MARCUS, Solomon. *Dialogue Faced with Simulation. A Semiotic Approach to Dialogue within International Organizations*. În *Revue Roumaine de Linguistique*, Tom. 25. nr. 5, 1980. p. 545-549.
80. MATOS, Francisco Gomes de. FRIEDRICH, Patricia. *Pedagogy of Positiveness Applied to English for Diplomatic Purposes*. Bristol, 2018. p. 173-190. EISBN: 1783095482.
81. MELISSEN, Jan. *The New Public Diplomacy: soft power in international relations*. Great Britain, Palgrave Macmillan: 2007. 221 p. ISBN 13: 978-1-4039-4516-7.
82. NICOLSON, Harold. *Diplomacy*. London, Oxford University Press: 1950. 255 p. Disponibil: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.14552/page/n249/mode/2up>.
83. NYE, Joseph. S. *Soft Power*. În *Foreign Policy*. nr. 80, 1990. pagina 153-171., publicat în Carnegie Endowment for International Peace.
84. ORWELL, George. 1984. Disponibil: <https://www.planetebook.com/free-ebooks/1984.pdf>, (citat 7.06.2021).
85. ORWELL, George. *Politics and the English Language*. [citat 23.11.2020]. Disponibil: <http://www.public-library.uk/ebooks/72/30.pdf>.
86. OSTROWER, Alexander. *Language, Law, and Diplomacy: A Study of Linguistic Diversity in Official International Relations and International Law*. Philadelphia, University Press: 1965. Vol. 2. 963 p. OCLC 634689030.
87. PINKER, Steven. *The Blank Slate: the modern denial of human nature*. London: 2002. 509 p. ISBN 0-7139-9256-5.

88. RUTH, Roland A. *Interpreters as Diplomats: A Diplomatic History of the Role of interpreters in World Politics*. University of Ottawa Press: 1999. 209 p. ISBN 0776605011 9780776605012.
89. ULLMANN, Stephen. *Semantics: an introduction to the science of meaning*. Oxford, Basil Blackwell: 1962. 278 p. ISBN 0631071202, 9780631071204.
90. WARREN, Beatrice, C. *What Euphemisms Tell us about the Interpretation of Words*. În *Studia Linguistica*: 1992. pagina 128 – 172. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9582.1992.tb00833.x>.
91. WITTMANN, Anna, M. *Talking Conflict: The Loaded Language of Genocide, Political Violence, Terrorism, and Warfare*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2017. 386 p. ISBN 9781440834240 1440834245.

În limba franceză:

92. BENVENISTE, Emile. *Euphemismes anciens et modernes în Problemes de linguistique generale*, vol 1. Gallimard, Paris, 1966. 356 p. Număr OCLC 779009760.
93. CAMBON, Jules. *Le Diplomate*. Hachette, Paris: 1926. 121 p. Număr OCLC 782058023.
94. JAMET, Denis. *Historiques et procédées linguistiques de l'euphémisme*. Université Jean Moulin, Lyon: 2016. p. 30-49. HAL Id: hal-01395558.
95. MUNTEANO, Basil. *Les Implications Esthétiques de l'Euphémisme en France au XVIIIe siècle*”, în *Cahiers de l'Association internationale des études françaises*, 1953, nr. 3-5, pagina 153-166, [citată 22.10.2019]. Disponibil: https://www.persee.fr/doc/caief_0571-5865_1953_num_3_1_2028.
96. NYROP, Kristoffer. *Grammaire historique de la langue française*. Copenhague: 1913. Vol. 4. 512 p. [citată 14.04.2021]. Disponibil: <https://archive.org/details/grammairehistori04nyro/page/n5/mode/2up>.
97. TOURNIER, Jean. *L'expression euphémique des tabous*. În *Recherches en linguistique étrangères, Annales littéraires de l'université de Besançon*. Paris: 1975. pagina 150-177, 179 p.
98. TOURNIER, Jean. *Précis de lexicologie anglaise*. Paris, Universitatea Nathan: 1993. Ediția 3. 207 p. ISBN 209190757X 9782091907574.
99. VILLAR, Constance. *Le Discours Diplomatique*. L'Harmattan, Paris: 2008. 251 p.
100. VILLAR, Constanze. *Pour une théorie du discours diplomatique*. [citată 14.07.2020]. Disponibil: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/3_45-61.pdf.

101.ZUMTHOR, Paul. *Euphemisme et Rhetorique au Moyen-Age*. În *Cahier de l'Association internationale des études françaises*. 1953. nr. 3-5. pagina 177-184. Disponibil: https://www.persee.fr/doc/caief_0571-5865_1953_num_3_1_2030.

În limba rusă:

102.Кацев, Анри Матвеевич. *Языковое табу и эвфемия*, Ленинград, Просвещение, 1988. 112 p. Ш143.21-933.031.

103.ГАЛЬПЕРИН, И. Р. *Очерки по стилистике английского языка*, Москва: 1958. 458 p. OCLC 12367179.

104.ТЕР-МИНАСОВА, С.Г. *Язык и межкультурная коммуникация*. Moscova, Слово: 2000. 164 p. [citat 19.11.2020]. Disponibil: https://www.studmed.ru/view/ter-minasova-sg-yazyk-i-mezhkulturnaya-kommunikaciya_5e7d359e75c.html?page=14.

În limba italiana:

105.GALLI de'PARATESI, Nora. *Semantica dell'Eufemismo: l'eufemismo e la repressione verbale con esempi tratti dall'italiano contemporaneo*. Torino, Università di Torino: 1964. 196 p. ISNI 0000 0001 1761 340X.

106.NICCOLLO, Machiavelli. *Il Principe*. Torino: 1961. [citat 5.04.2019]. Disponibil: http://www.letteraturaitaliana.net/pdf/Volume_4/t324.pdf

DICȚIONARE:

107.BERRIGE, G.R. ALAN, James. *A Dictionary of Diplomacy*. London, Palgrave Macmillan: 2003. 296 p. ISBN 1403915369, 9781403915368.

108.BIDU-VRĂNCEANU, Angela et al. *Dicționar general de științe ale limbii*. București: Editura Științifică, 1997. ISBN 973-44-0229-3.

109.BLOUNT, Thomas. *Glossographia*. London: 1978. 708 p. OCLC 606716648. Disponibil: <https://blogs.ubc.ca/glossographiablount/about-glossographia/inside-glossographia> (citat 13.11.2020).

110.BUSSMANN, Hadumod. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Traducere de Trauth Gregory and Kazzazi Kerstin. London/New York: 2006. 1335 p. ISBN 0-415-02225-8.

111.CHAS, Freeman W. *Diplomat's Dictionary*. United States, Institute of Peace Press: 2010. ISBN 9781601270399 1601270399.

- 112.DOBRIDOR-CONSTANTINESCU, Gheorghe. *Dicționar de termeni lingvistici*. București, Teora: 1998. 352 p. ISBN/Cod: 973-601-496-7.
- 113.HOLDER, R.W. *A Dictionary of Euphemism*. Oxford University Press: 2008. 432 p. ISBN 9780199235179 0199235171.
- 114.MERIAM-WEBSTER Dictionary. Disponibil: <https://www.merriam-webster.com/>.
- 115.MORIER, Henri. *Dictionnaire de Poétique et de Rhétorique*. Presse Universitaire de France, Paris: 1998. 1345 p. ISBN 2130493106 9782130493105.
- 116.MOUNIN, Georges. *Dictionnaire de la Linguistique*. Paris, Presses Universitaires de France: 1974. 340 p. ISBN 0785977414, 9780785977414, OCLC 781286456.
- 117.OXFORD *Paperback Dictionary*. Oxford University Press: 2009. 1076 p. ISBN 0199558469, 9780199558469. Disponibil: https://archive.org/details/oxfordpaperbackd0000unse_c5s9/page/272/mode/2up?q=euphemism.
- 118.RAWSON, Hugh. *A dictionary of euphemism and other doubletalk*. New York: 1995, 463 p. ISBN 9781849720489 1849720487. Disponibil: (<https://archive.org/details/dictionaryofeuph0000raws/page/n327/mode/2up> (citat 8.12.2020))
- 119.WAITE, Maurice. *Oxford English Dictionary*. Oxford University Press: 2012. 864 p. ISBN 9780199640942 0199640947.
- 120.<https://www.merriam-webster.com/dictionary/euphemism>, (citat 3.11.2020);
- 121.<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/euphemism>, (citat 3.11.2020);

Resurse online:

- 122.BENJAMIN, Franklin: *First American Diplomat*. Disponibil: <https://history.state.gov/milestones/1776-1783/b-franklin> (citat 31.03.2019)
- 123.Diplomacy. Disponibil: <https://www.britannica.com/topic/diplomacy#ref59476> (citat 2.04.2019)
- 124.Diplomacy as a profession. Disponibil: <https://chasfreeman.net/diplomacy-as-a-profession/> (citat 15.07.2020)
- 125.The Beginnings of the Language of Diplomacy. Disponibil: <https://www.legallanguage.com/legal-articles/language-of-diplomacy/> (citat 2.04.2019)
- 126.WHITE, Brian. *Diplomacy*. Oxford University Press: 2005. Disponibil: https://www.academia.edu/25494168/Diplomacy_brian_white (citat 2.04.2019)
- 127.Istoria Războiului Peloponeziac, cartea a 3-a, capitolul 9, Thucydides, scrisă în 431 înainte de Hristos, traducere în engleză de Richard Crawley. Disponibil: <http://classics.mit.edu/Thucydides/pelopwar.3.third.html> (citat 5.04.2019)
- 128.Лукин, Александр. *Публичная дипломатия*. Disponibil: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/831> (citat 10.11.2018)
- 129.NAPOLEON I of France. Disponibil: https://en.wikiquote.org/wiki/Napoleon_Bonaparte (citat 5.04.2019)

130. About Us – Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs. Disponibil: <https://www.state.gov/about-us-under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/> (citat 12.11.2018)
131. HEINE, Jorge. TURCOTTE, F. Joseph. *From Club to Network Diplomacy*. Disponibil: <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0137.xml> (citat 5.10.2019)
132. CULL, J. Nicholas. *"Public Diplomacy" before Gullion: the evolution of a phrase*. Disponibil: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>, (citat 5.10.2019)
133. HELLE, C. Dale. *Public Diplomacy 2.0: Where the US government meets „New Media”*. The Heritage Foundation: 2009. nr. 2346. Disponibil: <https://www.heritage.org/global-politics/report/public-diplomacy-20-where-the-us-government-meets-new-media> (citat 12.11.2018)
134. Definiții *Lege 590/2003*. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gq3dcnrw/definitii-lege-590-2003?dp=gi2denzxha3tq> (citat 23.06.2020)
135. Poate o misiune diplomatică să comenteze procesele electorale din Republica Moldova. Disponibil: https://www.zdg.md/blog/editoriale/poate-o-misiune-diplomatica-sa-comenteze-procesele-electorale-din-r-moldova/?fbclid=IwAR3AyvLB8nPCawfEk14uPVqzTugXesSkuKWgHfcjQT_c0KgtqbHnuy_Qnbg (citat 7.06.2021)
136. Lege Nr. 595, privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=85717&lang=ro (citat 28.08.2020)
137. Apelul Maia Sandu către locuitorii din Chișinău. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=Y3dmZxldB-g> (citat 8.07.2021)
138. DU MARSAIS, César. *Traité de Tropes*. Disponibil: http://obvil.sorbonne-universite.site/corpus/critique/dumarsais_tropes (citat 11.12.2020)
139. Tuer etimologie. Disponibil: https://en.wiktionary.org/wiki/tuer#Old_French (citat 13.11.2020)
140. LAKOFF, Robin, T. *The logic of politeness: Or, minding your p's and q's*. Papers from the 9th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society: 1973, pagina 292-305. Bridge University Press. Disponibil: <https://linguistlinguine.tumblr.com/post/138002695542/lakoff-1973-papers-from-the-ninth-regional#notes> (citat 20.11.2020)
141. Sinister etimologie. Disponibil: <https://en.wiktionary.org/wiki/sinister#Latin> (citat 15.01.2021)
142. Diaspora. Disponibil: www.ro.wikipedia.org/wiki/Diaspora (citat 19.01.2021)
143. Etnic. Disponibil: www.etymonline.com/word/ethnic (citat 20.01.2021)
144. Supremație albă. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Suprema%C8%9Bie_alb%C4%83 (citat 5.02.2021)
145. Metaphor. Disponibil: www.americanrhetoric.com/figures/metaphor.htm (citat 26.01.2021)
146. Dezarmare www.op.europa.eu/ro/web/eu-vocabularies, (citat 22.01.2021);
147. GORMAN, Amanda. *Ianugural poem*. Disponibil: www.americanrhetoric.com/speeches/amandagormaninauguralpoem.htm (citat 26.01.2021)
148. Ambasadorul SUA în Republica Moldova, Dereck J. Hogan: „Curajul, angajamentul față de principiile democratice vor depăși criza politică în Republicii Moldova”. Disponibil: <https://anticoruptie.md/ro/special/ambasadorul-sua-in-republica-moldova-dereck-j-hogan-curajul-angajamentul-fata-de-principiile-democratice-vor-depasi-criza-politica-in-republicii-moldova> (citat 22.03.2021)
149. Tratatul de la Lisabona. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona> (citat 6.07.2021)

150. Panda Diplomacy and Business Negotiations: Applying Soft Power. Disponibil: <https://www.pon.harvard.edu/daily/business-negotiations/panda-diplomacy-and-business-negotiations-applying-soft-power/?fbclid=IwAR328yW98ISFMEuMwt8UvJSS9niEaYqqn79N4bW3IBrXoOMG4KyKiDy6pbY>, (citat 14.07.2020)
151. PACHER, Andreas. *China's Panda Diplomacy*. Disponibil: <https://thediplomat.com/2017/11/chinas-panda-diplomacy/> (citat 14.07.2020)
152. <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2018/> Disponibil: (citat 10.11.2018)
153. Acordul de la Paris privind schimbările climatice. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/climate-change/timeline/> (citat 12.11.2018)
154. CAMBON, Jules. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Jules_Cambon (citat 27.03.2020)
155. Analiza ministrului de Externe, Bogdan Aurescu: UE nu va fi influentă ca actor global dacă nu va acționa eficient în vecinătatea sa. Disponibil: <https://www.digi24.ro/opinii/analiza-a-ministrului-de-externe-bogdan-aurescu-ue-nu-va-fi-influenta-ca-actor-global-daca-nu-va-actiunea-eficient-in-vecinatatea-sa-1411975> (citat 13.10.2021)
156. The democratic world's fightback against Russia's hybrid war on the West is now long overdue. Disponibil: <https://rasmussenglobal.com/media/democratic-worlds-fightback-russias-hybrid-war-west-now-long-overdue> (citat 24.11.2021)
157. Deterrence Operations Joint Operating Concept. Disponibil: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_deterrence.pdf?ver=2017-12-28-162015-337 (citat 01.12.2021)
158. ROBESPIERRE. *Le gouvernement de la Révolution est le despotisme de la liberté contre la tyrannie*. Disponibil: <https://www.histoire-en-citations.fr/citations/le-gouvernement-de-la-revolution-est-le> (citat 3.12.2021)
159. Despre religia iudaică, <https://www.crestinortodox.ro/religie/despre-religia-iudaica-cadrul-monoteist-perioadei-profetului-moise-124110.html>, (citat 15.02.2021)
160. United Nations High Commissioner for Refugees, Text of the 1951 Convention and 1967 Protocol. Disponibil: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10> (citat 29.03.2022)
161. United Nations High Commissioner for Refugees, "Refugee' or 'migrant' - Which is right?", 11 July 2016. Disponibil: <https://www.unhcr.org/print/55df0e556.html,%20accesat%20la%20data%20de%2023.03.2016>, (citat 29.03.2022)
162. Migrant in an irregular situation. Disponibil: <https://untermportal.un.org/unterm/display/record/unog/na/33961ba5-d4ae-4a0e-b6e1-e4eef68ffc80> (citat 22.03.2022)
163. CRÉPEAU, François. *Panel discussion to prepare for the 2013 High-Level Dialogue on migration and development*. New York, 25 June 2013, Special Rapporteur on the human rights of migrants. Disponibil: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/SRMigrants/Pages/HighLevelDialogueonMigrationandDevelopment.aspx> (citat 18.03.2022)
164. European Commission Glossary on Migration and Home Affairs. Disponibil: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/removal_en (citat 1.04.2022)
165. The Sinews of Peace "Iron Curtain Speech". Disponibil: <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace> (citat 5.04.2022)
166. Migrant. Disponibil: <https://untermportal.un.org/unterm/display/record/unog/na?OriginalId=1107> (citat 4.04.2022)

167. Amanda Gorman, Reading of Poem at 59th U.S. Presidential Inauguration. Disponibil: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/amandagormaninauguralpoem.htm> (citat 26.01.2021)
168. Oxymoron. Disponibil: <https://www.americanrhetoric.com/figures/oxymoron.htm>, (citat 27.01.2021)
169. Epitheton. Disponibil: <https://www.americanrhetoric.com/figures/epitheton.htm> (citat 2.02.2021)
170. Personification. Disponibil: <https://www.americanrhetoric.com/figures/personification.htm> (citat 4.02.2021).
171. Fat cat. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Fat_cat, (citat 4.02.2021).

Lista surselor pentru corpusul factic selectate pentru tema *Conflictelor teritoriale din regiunea Mării Negre*

Pentru limba română

1. Statele Unite, mutare strategică militară în Republica Moldova. Rusia reacționează prompt, dar nu poate face nimic, <https://m.ziare.com/international/statele-unite-livrare-arme-republica-moldova-rusia-reactioneaza-1702796>, (citat 4.10.2021);
2. Statele Unite și NATO au trecut de peste 10 ori liniile roșii trasate de Rusia. „Moscova trece la represalii dacă SUA depășesc ultima barieră în Ucraina”, <https://ziare.com/international/rusia/sua-nato-linii-rosii-rusia-ucraina-1699347>, (citat 4.10.2021);
3. Putin avertizează să nu se încalce „linia roșie” a Rusiei, <https://www.dw.com/ro/putin-avertizeaz-nu-se-încalce-linia-roșie-a-rusiei/a-57278001>, (citat 4.10.2021);
4. Mesajul doamnei Maia Sandu, Președintele Republicii Moldova, la cea de-a 76-a sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite, <https://presedinte.md/rom/discursuri/mesajul-doamnei-maia-sandu-presedintele-republicii-moldova-la-cea-de-a-76-a-sesiune-a-adunarii-generale-a-natiunilor-unite>, (citat 20.10.2021);
5. Deschiderea de către ministrul afacerilor externe Bogdan Aurescu a conferinței IDR „Multilateralismul și Pacea”, <https://www.mae.ro/node/54572>, (citat 6.10.2021);
6. Zona Mării Negre, <https://www.mae.ro/node/1431>, (citat 6.10.2021);
7. Bogdan Aurescu „Seeking resolutions to the protracted conflicts in Eastern Europe”, <https://www.mae.ro/node/55713>, (citat 6.10.2021);
8. Ambasadorul rus la București, răspunsuri la întrebări, https://romania.mid.ru/ro/press-centre/arkhiv_novostey/r_spunsurile_domnului_valery_kuzmin_ambasadorul_extraordinar_i_plenipoten_iar_al_federa_iei_ruse_n_r, (citat 15.10.2021);
9. Comunicatul președintelui Klaus Iohannis la summitul NATO de la Bruxelles, din 14 iunie 2021, <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/comunicatul-summitului-nato-de-la-bruxelles-14-iunie-2021>, (citat 15.10.2021);
10. Participarea ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu la evenimentul EPC Talks Geopolitics privind securitatea la Marea Neagră, <https://www.mae.ro/node/55604>, (citat 14.10.2021);
11. Interviu ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu pentru „Punctul de întâlnire”, <https://www.mae.ro/node/55521>, (citat 15.10.2021);
12. Analiza ministrului de Externe, Bogdan Aurescu: UE nu va fi influentă ca actor global dacă nu va acționa eficient în vecinătatea sa, <https://www.digi24.ro/opinii/analiza-a-ministrului-de-externe-bogdan-aurescu-ue-nu-va-fi-influenta-ca-actor-global-daca-nu-va-actiona-eficient-in-vecinatatea-sa-1411975>, (citat 13.10.2021);
13. Parlamentul European – Propunere de rezoluție, B9-0250/2021, din 26.4.2021, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2021-0250_RO.pdf, (citat 12.11.2021);

14. Primirea de către Președintele României, Klaus Iohannis, a Secretarului Apărării al Statelor Unite ale Americii, Lloyd J. Austin, <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/primirea-de-catre-presedintele-romaniei-klaus-iohannis-a-secretarului-apararii-al-statelor-unite-ale-americii-lloyd-j-austin>, (citată 1.11.2021);
15. Mesajul Președintelui Maia Sandu la Summitul de lansare a „Platformei Crimeea”, <https://presedinte.md/rom/discursuri/mesajul-presedintelui-maia-sandu-la-summitul-de-lansare-a-platformei-crimeea>, (citată 4.11.2021);
16. Declarațiile de presă ale ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu după sesiunea plenară a Trilateralei România-Polonia-Turcia., <http://www.mae.ro/node/55492>, (citată 4.11.2021);
17. Declarația de presă comună susținută de Președintele României, Klaus Iohannis, cu Președintele Republicii Polone, Andrzej Duda, la finalul Summitului Formatului București (B9), <https://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratia-de-presa-comuna-sustinuta-de-presedintele-romaniei-klaus-iohannis-cu-presedintele-republicii-polone-andrzej-duda-la-finalul-summitului-formatului-bucuresti-b9>, (citată 15.11.2021);
18. Declarația de presă susținută de Președintele României, Klaus Iohannis, la finalul ședinței Consiliului Suprem de Apărare a Țării, <https://www.presidency.ro/ro/media/declaratia-de-presa-sustinuta-de-presedintele-romaniei-klaus-iohannis-la-finalul-sedintei-consiliului-suprem-de-aparare-a-tarii>, (citată 11.03.2022);

Pentru limba engleză

1. Remarks by President Biden in Press Conference, at NATO Headquarters Brussels, Belgium, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/06/14/remarks-by-president-biden-in-press-conference-3/>, (citată 27.11.2021);
2. Remarks by President Biden Before the 76th Session of the United Nations General Assembly, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/09/21/remarks-by-president-biden-before-the-76th-session-of-the-united-nations-general-assembly/?fbclid=IwAR3BnVXherqUVgE2edGtGIOeoqyJsnlykjhriMx-9EJ482tdSWIreKStYrs>, (citată 5.10.2021);
3. Remarks by President Biden in Press Conference, Geneva, Switzerland, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/06/16/remarks-by-president-biden-in-press-conference-4/>, (citată 28.11.2021);
4. Remarks by NATO Deputy Secretary General Mircea Geoaană at the Crimea Platform Inaugural Summit, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_186167.htm?selectedLocale=en, (citată 28.11.2021);
5. Press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meeting of the NATO-Russia Council, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_167680.htm?selectedLocale=en, (citată 29.11.2021);
6. Online press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the first day of the meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_179794.htm?selectedLocale=en, (citată 29.11.2021);
7. Vladimir Putin Press Conference Transcript After Meeting With Biden in Geneva (English Translation), <https://www.rev.com/blog/transcripts/russian-president-vladimir-putin-press-conference-transcript-after-meeting-with-biden-english-translation>, (citată 29.11.2021);
8. Remarks: Secretary Antony J. Blinken and Ukrainian Foreign Minister Dmytro Kuleba, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-ukrainian-foreign-minister-dmytro-kuleba/>, (citată 30.11.2021);
9. Russia and Ukraine: G7 Foreign Ministers' statement, <https://www.gov.uk/government/news/g7-foreign-ministers-statement-on-russia-and->

[ukraine?fbclid=IwAR3slWXmqY0myS6gz2c05AwGOk1nmz2rJmlqlfAY3SIsjv355_RdocwDe](https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/russie/evenements/evenements-de-l-annee-2022/article/russie-ukraine-declaration-de-jean-yves-le-drian-05-01-22), (citât 22.12.2021);

10. Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and National Security Advisor Jake Sullivan, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/12/07/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-and-national-security-advisor-jake-sullivan-december-7-2021/>, (citât 22.12.2021);

11. Secretary Antony J. Blinken and Latvian Foreign Minister Edgars Rinkēvičs at a Joint Press Availability, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-latvian-foreign-minister-edgars-rinkevics-at-a-joint-press-availability/>, (citât 22.12.2021);

12. Joint press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with the President of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_190292.htm, (citât 23.12.2021);

13. Secretary Antony J. Blinken and Russian Foreign Minister Sergey Lavrov Remarks to the Press Before Their Meeting, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-russian-foreign-minister-sergey-lavrov-remarks-to-the-press-before-their-meeting/>, (citât 23.12.2021);

14. Secretary Antony J. Blinken at a Press Availability, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-at-a-press-availability-9/>, (citât 24.12.2021);

Pentru limba franceză

1. Déclaration de Jean-Yves Le Drian (5 janvier 2022),

<https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/russie/evenements/evenements-de-l-annee-2022/article/russie-ukraine-declaration-de-jean-yves-le-drian-05-01-22> (citât 9.01.2022);

2. Communiqué conjoint de Jean-Yves Le Drian et de Heiko Maas, ministre des Affaires étrangères de la République fédérale d'Allemagne (15 novembre 2021),

<https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/evenements/article/communiqué-conjoint-de-jean-yves-le-drian-et-de-heiko-maas-ministre-des>, (citât 9.01.2022);

3. Ukraine - Réponse de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères, à une question au Gouvernement, au Sénat (Paris, 15 décembre 2021),

https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/util/documents/accede_document.php?1641720303366, (citât 9.01.2021);

4. Entretien téléphonique avec M. Vladimir Poutine, Président de la Fédération de Russie, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2021/11/15/entretien-telephonique-avec-m-vladimir-poutine-president-de-la-federation-de-russie-1>, (citât 9.01.2021);

5. Entretien téléphonique avec le Président de l'Ukraine, M. Volodymyr Zelensky, <https://www.elysee.fr/index.php/emmanuel-macron/2021/12/10/entretien-telephonique-avec-le-president-de-lukraine-m-volodymyr-zelensky>, (citât 9.01.2021);

6. Ukraine/Russie - Communiqué de la présidence de la République (Paris, 06 décembre 2021), https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/util/documents/accede_document.php?1641724269363, (citât 9.01.2021);

7. Allemagne - Conférence de presse conjointe de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères, et de Mme Annalena Baerbock, ministre des affaires étrangères de la République fédérale d'Allemagne - Propos de M. Jean-Yves Le Drian,

https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/util/documents/accede_document.php?1641745076277, (citât 9.01.2021);

8. Point de presse de la porte-parole - OSCE/Participation de M. Franck Riester au Conseil ministériel de l'Organisation pour la sécurité et la coopération en Europe (Paris, 02 décembre 2021), <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/europe/evenements-et-actualites-lies-a-la-politique-europeenne-de-la-france/actualites-europeennes/article/osce-participation-de-franck-riester-au-conseil-ministeriel-de-l-organisation>, (citât 9.01.2021);

9. Compte rendu de l'entretien téléphonique entre le président Charles Michel et le président russe Vladimir Poutine, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/06/07/readout-of-the-telephone-conversation-between-president-charles-michel-and-russian-president-vladimir-putin/>, (citat 10.01.2021);
10. Remarques du President Charles Michel à l'issue du Conseil européen du 16 décembre 2021, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/12/17/remarks-by-president-charles-michel-following-the-european-council-meeting-on-16-december-2021/>, (citat 10.01.2022);
11. L'UE impose des mesures restrictives à l'encontre du groupe Wagner, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/12/13/eu-imposes-restrictive-measures-against-the-wagner-group/>, (citat 10.01.2022);
12. Intervention du président Charles Michel à la suite du sommet UE-Ukraine, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/10/12/remarks-by-president-charles-michel-following-the-eu-ukraine-summit-kyiv-ukraine-12-october-2021/>, (citat 1.01.2022);
13. La ministre Joly s'entretient avec son homologue italien, <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2021/11/la-ministre-joly-sentretient-avec-son-homologue-italien.html>, (citat 11.01.2022);
14. Le Canada renforce son engagement à l'égard de l'Ukraine, <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2019/07/le-canada-renforce-son-engagement-a-legard-de-lukraine.html>, (citat 11.01.2022);
15. Déclaration des ministres des Affaires étrangères du G7 sur la Russie et l'Ukraine <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2021/12/declaration-des-ministres-des-affaires-etrangeres-du-g7-sur-la-russie-et-lukraine.html>, (citat 11.01.2022);
16. Déclaration des ministres des Affaires étrangères du G7 au sujet de l'Ukraine <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2021/03/declaration-des-ministres-des-affaires-etrangeres-du-g7-au-sujet-de-lukraine.html>, citat (11.01.2022);
17. La ministre Joly rencontre la secrétaire générale de l'OSCE Helga Schmid <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2021/12/la-ministre-joly-rencontre-la-secretaire-generale-de-losce-helgaschmid.html>, citat (1.01.2022);
18. La ministre Joly conclut sa participation aux réunions des ministres des Affaires étrangères de l'OTAN et du Conseil ministériel de l'OSCE <https://www.canada.ca/fr/affaires-mondiales/nouvelles/2021/12/la-ministre-joly-conclut-sa-participation-aux-reunions-des-ministres-des-affaires-etrangeres-de-lotan-et-du-conseil-ministeriel-de-losce.html>, citat (11.01.2022);
19. Ukraine: déclaration du haut représentant, au nom de l'Union européenne, sur l'annexion illégale de la Crimée et de Sébastopol <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/02/25/ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-illegal-annexation-of-crimea-and-sevastopol/>, citat (11.01.2022);
20. Déclaration du président Charles Michel à l'issue de la réunion trilatérale avec le président Ilham Aliyev et le Premier ministre Nikol Pashinyan <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2021/12/14/statement-of-president-charles-michel-following-the-trilateral-meeting-with-president-ilham-aliyev-and-prime-minister-nikol-pashinyan/>, (citat 11.01.2022);
21. Relations UE-Russie: la Commission et le haut représentant proposent la voie à suivre, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_3010, (citat 12.01.2022);
22. Ukraine: l'EU mobilise 25,4 millions d'euros d'aide humanitaire, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_2681, (citat 12.01.2022);
23. Discours à la conférence de Munich sur la sécurité 2020,

- <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/02/15/conference-sur-la-securite-de-munich-faire-revivre-leurope-comme-une-puissance-politique-strategique>, (citat 12.01.2022);
24. Entretien avec la Chancelière allemande, Angela Merkel, et le Président de la Fédération de Russie, Vladimir Poutine, 30 mars 2021.
- <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2021/03/30/entretien-avec-la-chanceliere-allemande-angela-merkel-et-le-president-de-la-federation-de-russie-vladimir-poutine>, (citat 12.01.2022);
25. 76e Assemblée générale des Nations unies - Débat général - Intervention de Jean-Yves Le Drian
- <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/la-france-et-les-nations-unies/evenements-et-actualites-lies-aux-nations-unies/actualites/article/76e-assemblee-generale-des-nations-unies-debat-general-intervention-de-jean>, (citat 13.01.2022);
26. La prévention n'est pas un outil politique, mais une voie réaliste vers la paix, explique le Secrétaire général dans un exposé au Conseil de sécurité
- <https://www.un.org/press/fr/2021/sghsm21027.doc.htm>, (citat 14.01.2022);

Lista surselor pentru corpusul factual selectate pentru tema *Escaladarea Războiului din Ucraina*

Pentru limba română

1. Participarea ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu la reuniunea extraordinară a CAE, <https://www.mae.ro/node/57994>, (citat 12.03.2022);
2. Consultările ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu cu ministrul afacerilor externe al Canadei, Mélanie Joly, <https://www.mae.ro/node/58010>, (citat 12.03.2022);
3. Declarația vicepremierului Nicu Popescu în legătură cu situația de securitate din regiune, <https://mfa.gov.md/ro/content/declaratia-vicepremierului-nicu-popescu-legatura-cu-situatia-de-securitate-din-regiune>, (citat 10.05.2022);
4. Declarațiile comune ale ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu și ale ministrului italian al afacerilor externe și cooperării internaționale Luigi Di Maio, <https://www.mae.ro/print/58099>, (citat 10.05.2022);
5. Transcriptul declarațiilor ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu înaintea reuniunii Consiliului Afaceri Externe, <https://www.mae.ro/print/58177>, (citat 10.05.2022);
6. Declarațiile ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu înaintea Conferinței Internaționale privind crearea Platformei de sprijin pentru Republica Moldova (Moldova Support Platform), <https://www.mae.ro/print/58324>, (citat 10.05.2022);
7. Conferința comună de presă a ministrului Bogdan Aurescu și a ministrului afacerilor externe al Ucrainei, Dmytro Kuleba, <https://www.mae.ro/print/58488>, (citat 10.05.2022);
8. O Busolă strategică pentru consolidarea securității și apărării UE în următorul deceniu, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, (citat 10.05.2022);
9. Declarația de presă a Președintei Maia Sandu după întrevederea cu Charles Michel, Președintele Consiliului European, <https://presedinte.md/rom/discursuri/declaratia-presedintei-maia-sandu-dupa-intrevederea-cu-charles-michel-presedintele-consiliului-european>, (citat 11.05.2022);
10. Declarația președintelui Charles Michel la conferința de presă cu președinta Maia Sandu, la Chișinău, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/05/04/remarks-by-president-charles-michel-at-the-press-conference-with-president-maia-sandu-in-chisinau/>, (citat 11.05.2022);
11. Mesajul Președintei Maia Sandu la ceremonia de transmitere a chestionarului completat de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Moldova, <https://presedinte.md/rom/discursuri/mesajul-presedintei-maia-sandu-la-ceremonia-de->

[transmitere-a- chestionarului-completat-de-aderare-la-uniunea-europeana-a-republicii-moldova](#), (citât 12.05.2022);

12. Mesajul Președintei Maia Sandu în contextul promulgării modificărilor legislative privind interzicerea folosirii simbolurilor care promovează războiul,

<https://presedinte.md/rom/discursuri/mesajul-presedintei-maia-sandu-in-contextul-promulgarii-modificarilor-legislative-privind-interzicerea-folosirii-simbolurilor-care-promoveaza-razboiul>, (citât 12.05.2022);

13. Declarația de presă a Președintei Maia Sandu după întrevederea cu Președintele României, Klaus Iohannis, <https://presedinte.md/rom/discursuri/declaratiile-de-presa-ale-presedintei-maia-sandu-dupa-intrevederea-cu-presedintele-romniei-klaus-iohannis>, (citât 12.05.2022);

14. Declarațiile de presă comune susținute de Președintele României, Klaus Iohannis, cu Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, <https://www.presidency.ro/ro/media/declaratii-de-presa/declaratiile-de-presa-comune-sustinute-de-presedintele-romaniei-klaus-iohannis-cu-presedintele-republicii-moldova-maia-sandu>, (citât 12.05.2022);

15. Declarația de presă a Președintei Maia Sandu după întrevederea cu Secretarul de Stat al Statelor Unite ale Americii, Antony J. Blinken, <https://presedinte.md/rom/discursuri/declaratiile-de-presa-ale-presedintei-maia-sandu-dupa-intrevederea-cu-secretarul-de-stat-al-statelor-unite-ale-americii-antony-j-blinken>, (citât 12.05.2022);

16. Alături de Ucraina: Comisia anunță un nou ajutor în valoare de 200 de milioane EUR pentru persoanele strămutate, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_22_2832, (citât 13.05.2022);

17. Declarația președintei von der Leyen la conferința de presă comună cu președintele României, Klaus Iohannis.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/statement_22_1521, (citât 13.05.2022);

18. Participarea vicepremierului Nicu Popescu la reuniunea miniștrilor de externe ai statelor G7, <https://mfa.gov.md/ro/content/participarea-vicepremierului-nicu-popescu-la-reuniunea-ministrilor-de-externe-ai-statelor-g7?fbclid=IwAR0SEo39JuiLeiLBZT2CgX33HPmp2-pxlhSN-KQpy0WMJTjLfp0ydyzJ-Yw>, (citât 14.05.2022);

19. Discursul Președintei Maia Sandu în plenul Parlamentului European, <https://presedinte.md/rom/discursuri/discursul-presedintei-maia-sandu-in-plenul-parlamentului-european>, (citât 23.05.2022).

Pentru limba engleză

1. Putin's declaration of war on Ukraine, full text, <https://www.spectator.co.uk/article/full-text-putin-s-declaration-of-war-on-ukraine>, (citât 29.04.2022);

2. Russian actions aim to save people, demilitarize, denazify Ukraine — Lavrov, <https://tass.com/politics/1414061>, (citât 29.04.2022);

3. Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441, (citât 14.03.2022);

4. EU trying to avoid direct dialogue, choosing path of sanctions — Russian top diplomat, <https://tass.com/politics/1413955>, (citât 29.04.2022);

5. Russia cannot but react to risks Ukraine may go nuclear — Lavrov, <https://tass.com/politics/1414079>, (citât 29.04.2022);

6. Statement by President von der Leyen on the fourth package of restrictive measures against Russia, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1724, (citât 14.03.2022);

7. Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Ottawa Conference on Security and Defence, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193055.htm?selectedLocale=en, (citât 15/03/2022);

8. Kremlin spokesman says has no data about Russia's losses in military operation in Ukraine, <https://tass.com/politics/1414129>, (citat 29.04.2022);
9. Russian Armed Forces destroy 1,325 Ukrainian military facilities — Defense Ministry, <https://tass.com/defense/1414187>, (citat 29.04.2022);
10. Moscow to seek legally binding security guarantees from NATO countries — Lavrov, <https://tass.com/politics/1414241>, (citat 29.04.2022);
11. Press conference with NATO Secretary General Jens Stoltenberg, the Prime Minister of Latvia, Krišjānis Kariņš, the Prime Minister of Canada, Justin Trudeau, the Minister of Defence of Canada, Anita Anand and the Prime Minister of Spain, Pedro Sánchez, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192964.htm?selectedLocale=en, (citat 15.03.2022);
12. Opening remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the start of the extraordinary virtual summit of NATO Heads of State and Government, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192454.htm?selectedLocale=en, (citat 15.03.2022);
13. Statement by NATO Heads of State and Government on Russia's attack on Ukraine, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm?selectedLocale=en, (citat 15.03.2022);
14. Press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with the President of the European Commission, Ursula von der Leyen and the President of the European Council, Charles Michel, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192399.htm?selectedLocale=en, (citat 15.03.2022);
15. Ukraine's demilitarization settings are yet to be agreed on — Lavrov, 2.03.2022, <https://tass.com/politics/1415405>, (citat 29.04.2022);
16. Ukraine's troop losses exceed 2,870, Russia's casualties equal 498 — top brass, <https://tass.com/society/1415449>, (citat 29.04.2022);
17. Lavrov expresses condolences to families of those killed in Ukraine, <https://tass.com/politics/1415913>, (citat 29.04.2022);
18. Lavrov expects solution to Ukraine issue to be found, West to get over hysteria, <https://tass.com/politics/1416067>, (citat 29.04.2022);
19. Erdogan tells Putin he'd like to continue talks on Ukraine, <https://tass.com/politics/1417833>, (citat 29.04.2022);
20. Ukraine: 'We need peace now' declares Guterres, warning of global hunger meltdown, <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113882>, (citat 15.03.2022);
21. Press briefing notes on Ukraine: Grave concerns, Spokesperson for the UN High Commissioner for Human Rights: Liz Throssell, <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=28262&LangID=E>, (citat 15.03.2022);
22. Ukraine: civilian casualties, <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=28277&LangID=E>, (citat 15/03/2022);
23. Opening remarks by President von der Leyen at the joint press conference with President Michel and President Macron following the informal meeting of Heads of State or Government of 10-11 March 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1708, (citat 14.03.2022);
24. Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on the new wave of aggression of the Russian Federation against Ukraine, <https://mfa.gov.ua/en/news/statement-ministry-foreign-affairs-ukraine-new-wave-aggression-russian-federation-against-ukraine>, (citat 4.05.2022);
25. Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on Foreign Students in Ukraine, <https://mfa.gov.ua/en/news/statement-ministry-foreign-affairs-ukraine-foreign-students-ukraine>, (citat 4.05.2022);

26. Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on the killing of an Indian student in Kharkiv by the Russian armed forces, <https://mfa.gov.ua/en/news/statement-ministry-foreign-affairs-ukraine-killing-indian-student-kharkiv-russian-armed-forces>, (citat 4.05.2022);
27. Comment by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on the occasion of the 8th anniversary of the illegal “referendum” conducted by Russia in Crimea, <https://mfa.gov.ua/en/news/comment-ministry-foreign-affairs-ukraine-occasion-8th-anniversary-illegal-referendum-conducted-russia-crimea>, (citat 4.05.2022);
28. Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding impediment by Russia of the opening of humanitarian corridors in Ukraine, <https://mfa.gov.ua/en/news/statement-ministry-foreign-affairs-ukraine-regarding-impediment-russia-opening-humanitarian-corridors-ukraine>, (citat 4.05.2022);
29. Special Address by President von der Leyen at the World Economic Forum, Davos, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_3282, (citat 24.05.2022);
30. @DmytroKuleba, Feb 24, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);
31. @DmytroKuleba, Feb 28, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);
32. @DmytroKuleba, Mar 1, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);
33. @DmytroKuleba, Mar 3, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);
34. @DmytroKuleba, Mar 10, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);
35. @DmytroKuleba, Apr 4, <https://twitter.com/DmytroKuleba>, (citat 4.05.2022);

Pentru limba franceză

1. Ukraine: l'opération humanitaire de l'UE en République de Moldavie renforce l'aide aux réfugiés, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_22_2396, (citat 13.05.2022);
2. Une boussole stratégique pour renforcer la sécurité et la défense de l'UE au cours de la prochaine décennie, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, (citat 16.05.2022);
3. Déclaration des chefs d'État et de gouvernement des pays de l'OTAN sur l'attaque de l'Ukraine par la Russie, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm?selectedLocale=fr, (citat 16.05.2022);
4. Déclaration de la présidente von der Leyen sur de nouvelles mesures visant à répondre à l'invasion de l'Ukraine par la Russie, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/statement_22_1441, (citat 14.03.2022);
5. Discours de la Présidente von der Leyen à la plénière du Parlement européen sur l'agression de l'Ukraine par la Russie, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/speech_22_1483, (citat 13.05.2022);
6. Déclaration de la Présidente von der Leyen à la conférence de presse conjointe avec le Président roumain Iohannis, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/statement_22_1521, (citat 13.05.2022);
7. Déclaration à la presse de la Présidente von der Leyen avec le Secrétaire d'État des États-Unis Blinken, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/statement_22_1560, (citat 13.05.2022);
8. Allocution d'ouverture de la Présidente von der Leyen lors de la conférence de presse conjointe avec le Président Michel et le Président Macron à l'issue de la réunion informelle des chefs d'État ou de gouvernement du 10-11 mars, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/statement_22_1708, (citat 14/03/2022);
9. Déclaration de la Présidente von der Leyen sur le quatrième train de mesures restrictives à l'encontre de la Russie, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/statement_22_1724, (citat 14.03.2022);

10. Moldavie – Entretien de Jean-Yves Le Drian avec Nicu Popescu, vice-Premier ministre, ministre des affaires étrangères et de l'intégration européenne, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/moldavie/evenements/article/moldavie-entretien-de-jean-yves-le-drian-avec-nicu-popescu-vice-premier-266281>, (citat 16.05.2022);
11. Intervention du président Charles Michel lors de la conférence internationale de haut niveau des donateurs pour l'Ukraine, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2022/05/05/remarks-by-president-charles-michel-at-the-high-level-international-donors-conference-for-ukraine/>, (citat 11.05.2022);
12. Agir pour l'Ukraine: La Commission annonce une nouvelle aide d'un montant de 200 millions d'euros en faveur des personnes déplacées, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_22_2832, (citat 13.05.2022);
13. Intervention du président Charles Michel à l'issue de sa rencontre avec le président Volodymyr Zelensky par vidéoconférence à Odessa (Ukraine), <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2022/05/09/remarks-by-president-charles-michel-following-his-meeting-with-president-volodymyr-zelenskyy-via-video-conference-in-odesa-ukraine/>, (citat 11.05.2022);
14. Moldavie - Participation du ministre de l'Europe et des Affaires étrangères à la conférence de soutien à la Moldavie, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/moldavie/evenements/article/moldavie-participation-du-ministre-de-l-europe-et-des-affaires-etrangees-a-la>, (citat 18.05.2022);
15. Moldavie - Conférence de presse conjointe de M. Jean-Yves Le Drian avec Nicu Popescu, vice Premier ministre, ministre des affaires étrangères et de l'intégration européenne, Ana Revenco, ministre de l'intérieur de la République de Moldavie, et Janez Lenarcic, commissaire européen à la gestion des crises - Propos liminaire de Jean-Yves Le Drian, Chisinau, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/moldavie/evenements/article/moldavie-conference-de-presse-conjointe-de-jean-yves-le-drian-avec-nicu-popescu>, (citat 18.05.2022);
16. Déclaration des dirigeants du G7 - Bruxelles, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2022/03/24/g7-leaders-statement-brussels-24-march-2022/>, (citat 18.05.2022);
17. Ukraine - Entretien de M. Jean-Yves Le Drian avec son homologue ukrainien, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/evenements/article/ukraine-entretien-de-m-jean-yves-le-drian-avec-son-homologue-ukrainien-25-04>, (citat 18.05.2022);
18. @Jean-Yves Le Drian, https://twitter.com/JY_LeDrian, (citat 18.05.2022);
19. @Jean-Yves Le Drian, https://twitter.com/JY_LeDrian, (citat 18.05.2022);

Lista surselor pentru corpusul factic selectate pentru tema *Migrației și drepturilor omului*

Pentru limba română

1. Mesajul vicepremierului Nicu Popescu cu prilejul Zilei europene privind lupta împotriva traficului de ființe umane, <https://mfa.gov.md/ro/content/mesajul-vicepremierului-nicu-popescu-cu-prilejul-zilei-europene-privind-lupta-impotriva>, (citat 4.11.21);
2. Azil și returnare: Comisia propune măsuri juridice și practice temporare pentru a face față situației de urgență de la frontiera externă a UE cu Belarus, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_6447, (citat 22.02.2022);
3. Migrație și azil, <https://www.mae.ro/node/35902>, (citat 1.02.2022);
4. Migrație și azil, <https://www.mae.ro/node/1622>, (citat 1.02.2022);
5. Către un spațiu Schengen mai puternic și mai rezilient: Întrebări și răspunsuri, Bruxelles, 2 iunie 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/qanda_21_2707, (citat 11.03.2022);

6. NOTĂ INFORMATIVĂ referitor la Agravarea situației de la frontiera polono-belorusă, <https://mfa.gov.md/> (citată 15.02.2022);
7. NOTĂ INFORMATIVĂ referitor la Adoptarea amendamentelor la legislația Poloniei privind protecția frontierei de stat, <https://mfa.gov.md/>, (citată (15.02.2022));
8. NOTĂ INFORMATIVĂ referitor la Consolidarea capacităților militare ale Poloniei în contextul amenințărilor la adresa securității sale, (citată 15.02.2022);
9. Consultările ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu cu ministrul afacerilor externe al Canadei, Mélanie Joly, <https://www.mae.ro/node/58010>, (citată 12.03.2022);
10. Declarația comună a ministrului afacerilor externe român Bogdan Aurescu și a ministrului afacerilor externe canadian Mélanie Joly / Joint Statement of Ministers of Foreign Affairs of Romania and Canada, <https://www.mae.ro/node/58008>, (citată 12.03.2022);
11. Participarea ministrului afacerilor externe Bogdan Aurescu la reuniunea extraordinară a CAE, <https://www.mae.ro/node/57994>, (citată 12.03.2022);
12. Șeful diplomației moldovene Nicu Popescu, după întrevederea cu omologul danez Jeppe Kofod: „Republica Moldova a pus în aplicare cea mai amplă operațiune umanitară din istoria țării noastre”, <https://mfa.gov.md/ro/content/seful-diplomatiei-moldovene-nicu-popescu-dupa-intrevederea-cu-omologul-danez-jeppe-kofod>, (citată 12.03.2022);
13. Declarație privind situația din Ucraina atribuită Înalțului Comisar al ONU pentru refugiați, Filippo Grandi, <https://www.unhcr.org/ro/14317-declaratie-privind-situatia-din-ucraina-atribuita-inaltului-comisar-al-onu-pentru-refugiati-filippo-grandi.html>, (citată 15.03.2022);
14. UNHCR și Guvernul Polonez se unesc pentru a distribui ajutoare în numerar refugiaților care fug din Ucraina, <https://www.unhcr.org/ro/14423-unhcr-si-guvernul-polonez-se-unesc-pentru-a-distribui-ajutoare-in-numerar-refugiatilor-care-fug-din-ucraina.html>, (citată 15.03.2022);
15. Noul pact privind migrația și azilul: raportarea cu privire la evoluții și intensificarea luptei împotriva exploatării migranților, Bruxelles, 29 septembrie 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_4905, (citată 22.03.2022);

Pentru limba engleză

1. “Europe’s message to Turkey is clear”, Foreign Minister Heiko Maas issued the following statement, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/maas-funke/2315850>, (citată 4.02.2022);
2. Foreign Minister Maas on the situation along the Belarus border, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/maas-belarus-border-situation/2495264>, (citată 4.02.2022);
3. Belarus migration crisis: G7 foreign ministers' statement, <https://www.gov.uk/government/news/belarus-g7-foreign-ministers-statement-on-migrant-crisis>, (citată 4.02.2022);
4. Speech by Foreign Minister Heiko Maas during the plenary debate in the German Bundestag on the migration situation in the Belarusian border region, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/maas-bt-belarus/2495616>, (citată 4.02.2022);
5. Experts of the Committee against Torture Welcome Lithuania’s Holistic Approach on Promoting Human Rights and Fighting Torture, and Ask about the State of Emergency on the Border with Belarus, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27828&LangID=E>, (citată 11.02.2022);
6. Comment by UN High Commissioner for Human Rights Michelle Bachelet on the Belarus-Poland border situation, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27791&LangID=E>, (citată 11.10.2022);

7. Press briefing notes on Poland/Belarus border: Spokesperson for the UN High Commissioner for Human Rights: Liz Throssell, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=28004&LangID=E>, (citat 9.02.2022);
8. Political prisoners in Belarus: joint statement, 3 February 2022, <https://www.gov.uk/government/speeches/political-prisoners-in-belarus-joint-statement-3-february-2022>, (citat 4.02.2022);
9. Human rights in Belarus: 35 OSCE states invoke Vienna Mechanism, UK Ambassador Bush delivers a statement on behalf of 35 OSCE states to invoke the Vienna Mechanism in relation to serious human rights violations in Belarus, <https://www.gov.uk/government/speeches/human-rights-in-belarus-35-osce-states-invoke-vienna-mechanism>, (citat 12.02.2022);
10. Committee on the Rights of Migrant Workers Meets with One Non-Governmental Organisation and One National Human Rights Institution, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27596&LangID=E>, (citat 15.02.2022);
11. Commissioner calls for immediate access of international and national human rights actors and media to Poland's border with Belarus to end human suffering and violations of human rights, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-calls-for-immediate-access-of-international-and-national-human-rights-actors-and-media-to-poland-s-border-with-belarus-in-order-to-end-hu>, (citat 16.02.2022);
12. United Nations. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Concluding observations on the sixth periodic report of the Republic of Moldova, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/MDA/CO/6&Lang=En, (citat 16.02.2022);
13. Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the conclusions of the October European Council and the situation in Belarus and at its border with the EU, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_21_6249, (citat 16.02.2022);
14. 2021 State of the Union Address by President von der Leyen, Strasbourg, 15 September 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_21_4701, (citat 18.02.2022);
15. Commissioner intervenes before the European Court of Human Rights in a case concerning the situation of asylum seekers and migrants stranded at the border between Poland and Belarus, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-intervenes-before-the-european-court-of-human-rights-in-a-case-concerning-the-situation-of-asylum-seekers-and-migrants-stranded-at-the-bo>, (citat 23.02.2022);
16. Speech by President von der Leyen at the high-level conference on migration and asylum in Europe, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_2157, (citat 21.02.2022);
17. Asylum and return: Commission proposes temporary legal and practical measures to address the emergency situation at the EU's external border with Belarus, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6447, (citat 22.02.2022);
18. Press remarks by Vice-President Schinas on the EU's Voluntary Return and Reintegration Strategy, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_21_1991, (citat 23.02.2022);
19. Joint Statement of Ministers of Foreign Affairs of Romania and Canada, <https://www.mae.ro/node/58008>, (citat 12.03.2022);
20. UN Welcomes and Supports Initiative to Fast-track Transfer of People Fleeing Ukraine to Romania Through Moldova, <https://www.iom.int/news/un-welcomes-and-supports-initiative-fast-track-transfer-people-fleeing-ukraine-romania-through-moldova>, (citat 14.03.2022);

21. UNHCR scales up for those displaced by war in Ukraine, deploys cash assistance, <https://www.unhcr.org/uk/news/briefing/2022/3/622b257f4/unhcr-scales-displaced-war-ukraine-deploys-cash-assistance.html>, (citat 15.03.2022);
22. New Pact on Migration and Asylum: reporting on developments and stepping up fight against migrant exploitation, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_4905, (citat 22.03.2022);

Pentru limba franceză

1. La Commissaire intervient devant la Cour européenne des droits de l'homme dans une affaire concernant la situation des demandeurs d'asile et des migrants bloqués à la frontière entre la Pologne et le Bélarus, https://www.coe.int/en/web/commissioner/view/-/asset_publisher/ugj3i6qSEkhZ/content/commissioner-intervenues-before-the-european-court-of-human-rights-in-a-case-concerning-the-situation-of-asylum-seekers-and-migrants-stranded-at-the-bo?_101_INSTANCE_ugj3i6qSEkhZ_languageId=fr_FR, (citat 16.02.2022) ;
2. Examen du rapport de l'Ukraine: le Comité des droits de l'homme insiste sur l'importance de la liberté d'expression et de l'indépendance de la justice, <https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27710&LangID=F>, (citat 16.02.2022);
3. Asile et retour: la Commission propose des mesures juridiques et pratiques temporaires pour faire face à la situation d'urgence à la frontière extérieure de l'UE avec la Biélorussie, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_6447, (citat 22.02.2022);
4. Pour un espace Schengen plus fort et plus résilient: questions et réponses, Bruxelles, le 2 juin 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/qanda_21_2707, (citat 16.03.2022);
5. Le HCR renforce son soutien aux personnes déplacées par la guerre en Ukraine et déploie une assistance en espèces, <https://www.unhcr.org/fr/news/briefing/2022/3/622b5ff1a/hcr-renforce-soutien-personnes-deplacees-guerre-ukraine-deploie-assistance.html>, (citat 15.03.2022);
6. Réfugiés en provenance d'Ukraine: Lignes directrices opérationnelles afin d'aider les États membres à appliquer la directive relative à la protection temporaire, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_22_1727, (citat 21.03.2022);
7. L'UE signe avec la Moldavie un accord sur la coopération avec Frontex, Bruxelles, le 17 mars 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_22_1844, (citat 21.03.2022);
8. Ukraine: l'UE renforce la solidarité avec ceux qui fuient la guerre, Strasbourg, le 8 mars 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_22_1610, (citat 21.03.2021);
9. Une nouvelle approche en matière de migration: instaurer un climat de confiance et un nouvel équilibre entre responsabilité et solidarité, Bruxelles, le 23 septembre 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_20_1706, (citat 22.03.2022);
10. Retour et réadmission: améliorer la coopération au sein de l'UE et avec les partenaires extérieurs, Bruxelles, le 10 février 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_503, (citat 22.03.2022);
11. Mise à jour des statistiques sur la migration: l'incidence de la COVID-19, Bruxelles, le 29 janvier 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_232, (citat 22.03.2022);
12. Gestion de la migration: la nouvelle stratégie de l'UE en matière de retour volontaire et de réintégration, Bruxelles, le 27 avril 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_1931, (citat 22.03.2021);
13. Le HCR alerte sur une hausse des besoins en Ukraine et dans les pays voisins et appelle à la cessation des hostilités, <https://www.unhcr.org/fr/news/briefing/2022/3/623484f8a/hcr-alerte-hausse-besoins-ukraine-pays-voisins-appelle-cessation-hostilites.html>, (citat 22.03.2021);

14. Nouveau pacte sur la migration et l'asile: rendre compte de l'évolution de la situation et intensifier la lutte contre l'exploitation des migrants, Bruxelles, le 29 septembre 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_21_4905, (citat 22.03.2022);

Discursuri antice și circulare diplomatice britanice

1. **Discursul lui Aeschines:** „If Aeschines has purposely deceived you for money while holding office as ambassador, do not let him off, do not listen to the suggestion that he is not to be put on trial for „mere words”. For what are we to bring any ambassador to justice, if not for his words? Ambassadors have control, not over warships and military positions... but over words and opportunities. If an ambassador has not wasted the opportunities of the state, he is no wrongdoer; if he has wasted them, he has done wrong... Where the political system is based on speeches, how can it be safely administered if the speeches are false?” [88, p. 15].

2. **Discursul lui Thucydides:** „Justice and honesty will be the first topics of our speech, especially as we are asking for alliance; because we know that there can never be any solid friendship between individuals, or union between communities that is worth the name, unless the parties be persuaded of each other's honesty, and be generally congenial the one to the other; since from difference in feeling springs also difference in conduct. Between ourselves and the Athenians alliance began... But we did not become allies of the Athenians for the subjugation of the Hellenes, but allies of the Hellenes for their liberation from the Mede; and as long as the Athenians led us fairly we followed them loyally; but when we saw them relax their hostility to the Mede, then our apprehensions began” [127].

3. **Discursul lui Archidamus:** „I have not, Lacedaemonians, reached the age that I have, without having gained experience of many wars. There are some among you of the same age as myself, who will not make the unfortunate mistake of imagining in their ignorance that war is a desirable thing or that it brings with it either advantage or security... I do urge you not to rush into hostilities at once, but first to send to Athens some ambassadors who would remonstrate with them in a tone, neither too suggestive of war, nor too suggestive of submission. In the meanwhile, we can employ the time gained in perfecting our preparations... If the Athenians respond to our overtures, then so much the better. If they reject them, then after the lapse of 2 or 3 years our position will be much stronger and we can attack them if we think proper. It is possible even that when they realize the extent of our rearmament, backed as it will be by equally forceful representations, they will be disposed to give way... Nor should we, in a single day's debate of this kind, come to a decision which may involve the lives and fortunes of our countrymen and in which our national honour is deeply involved. We must make our decision

after clam deliberation... Nor should we forget that the Athenians have offered to give us legal satisfaction. It is against the law to treat as a criminal a country which is prepared to offer arbitration" [82, p. 34].

4. **Discursul lui Machiavelli:** „Quanto sia laudabile in uno principe mantenere la fede e vivere con astuzia, ciascuno lo intende: non di manco si vede, per esperienza ne' nostri tempi, quelli principi avere fatto gran cose che della fede hanno tenuto poco conto, e che hanno saputo con l'astuzia aggirare e' cervelli delli uomini; et alla fine hanno superato quelli che si sono fondati in sulla lealtà. Dovete adunque sapere come sono dua generazione di combattere: l'uno con le leggi, l'altro con la forza: quel primo è proprio dello uomo, quel secondo delle bestie: ma, perché el primo molte volte non basta, conviene ricorrere al secondo" [106].

„Oricine înțelege că trebuie să fie lăudat Principele care știe să-și țină cuvântul și să procedeze în mod cinstit, iar nu cu viclenie: totuși experiența vremurilor noastre ne arată că acei Principi au săvârșit fapte de seamă cari au ținut prea puțin socoteală de cuvântul dat și au știut cu viclenia lor să ametească mintea oamenilor; iar la sfârșit au întrecut astfel pe cei cari au lucrat cu cinste. Trebuie să știți așa dar că există două feluri de a lupta: unul bazat pe legi, celălalt pe forță: cel dintâiu este propriu oamenilor, al doilea aparține animalelor; dar întrucât primul nu este de multe ori suficient, trebuie să recurgem la al doilea" [38, p. 131].

5. **Circulara eliberată către misiunea diplomatică britanică în străinătate:**

„Foreign Office.

30th July, 1923.

Sir,

I desire to remind you of the rule laid down by Mr Canning, and supported by Lord Palmerston and Lord Granville, and ever since strictly maintained, that all **official communications** from His Majesty's Representatives abroad to the Government to which they are accredited must be written in the English language, except in the case of collective or identic notes where a French text may have been agreed upon with other Governments.

I am, etc.

(Signed) Curzon of Kedleston" [66, p. 60]

6. **Circulara eliberată în 1895 către misiunea diplomatică britanică în străinătate:**

„F.O.

June 7, 1895

Sir,

I have to inform you that Her Majesty's Government attach much importance to the strict observance of the rule that Treaties, Conventions, and other international engagements, between

Great Britain and foreign Powers should, in all cases, be drawn up in the English language. This text may be accompanied by another version, either in French, or in the language of the foreign State which is a party to the Treaty, but in no case should an international engagement between this country and a foreign Power be concluded in a foreign language only.

It should be of course be clearly understood that this rule does not apply to international Treaties or engagements to which three or more Powers are parties. Such instruments may, if so desired, be drawn up in the French language only.

I am Etc.,
Kimberlay” [ibidem, p. 60]

Etapete evoluției limbajului diplomatic

Perioada	Denumirea perioadei	Trăsături caracteristice
Prezent	9. Diplomația secolului XXI	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – engleza, franceza, rusa, spaniola, chineza, araba (conform limbilor oficiale de lucru ale Națiunilor Unite); - Limbajul diplomatic – foarte îngrijit, aparent ambiguu, deliberat încâlcit, uneori codificat, eufemizat, ține cont de natura schimbătoare a interdependenței moderne; - Obiectivele și instrumentele diplomației secolului XXI sunt mai expansive ca niciodată; - Modelele de diplomație și respectiv ale limbajului diplomatic se schimbă: <ul style="list-style-type: none"> - apare diplomația Network cu un număr extins de participanți și o structură plană, preponderent se caracterizează prin interacționări on-line, dispune de o transparență înaltă și ia forma unor fluxuri bilaterale extinse; - Diplomația digitală/E-Diplomația – oferă o comunicare eficientă cu publicul; - Puterea politică tranzitează de la deținerea de capital la deținerea de informație, care devine Putere. Capacitatea de răspunde la timp la informații noi devine o resursă de Putere; - Diplomația publică – favorizează atingerea scopurilor și soluționarea problemelor politicii externe, promovează interesele naționale prin informarea și influențarea societății civile. Instrumentul de bază al diplomației publice este Puterea Discretă (Soft Power);
Sec. XX-prezent	8. Epoca contemporană	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – limbile vernaculare treptat iau locul limbii franceze; - Limbaj diplomatic – flexibil, permeabil, se ajustează mereu conform provocărilor unei lumi în perpetuă schimbare; - Diplomația devine principala formă de întreținere a relațiilor oficiale între state, devenind <i>arta de a purta negocieri</i>;
Sec. al XVI-lea – al XX-lea	7. Epoca modernă	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – franceza; - Limbaj diplomatic – elegant, bine structurat, caracterizat prin formule riguroase de corespondență diplomatică; - Epoca modernă se consideră epoca diplomației clasice europene; - Religia încetează să fie punctul de gravitație al relațiilor politice și internaționale, dându-se prioritate principiilor naționalității, suveranității și egalității; - Centrul de elaborare al politicii externe devine curtea regală → apare conceptul de <i>diplomație secretă</i>; - Congresul de la Viena (1815) recunoaște serviciul diplomatic ca profesie cu propriul său statut, ierarhii și reguli.
Sec. al	6. Veneția	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – latina;

XV- lea – al XVI-lea		<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomatic – pompos, abil și rafinat, expresiv și convingător; - Apar primele ambasade; - Diplomația – <i>artă și sistem de la Veneția</i>; - Diplomați renumiți: Dante, Petrarca, Boccaccio.
395–1453	5. Bizanț	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației - latina, greaca medievală; - Limba diplomatic – cunoaște o dezvoltare ascendentă, căpătând o importanță majoră; - Diplomatul evoluează treptat de la treapta de orator la treapta de observator iscusit;
753-476 î.e.n.	4. Roma antică	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației - latina; - Se pun bazele dreptului internațional dezvoltând mai degrabă teoria diplomației decât limbajul diplomatic.
Sec. XII- IX î.e.n. – anul 600	3. Grecia antică	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – greaca; - Limba diplomatic – șlefuit, elevat; - Diplomatul este actor/orator iscusit; - Tratat pentru restabilirea templelor și consolidarea păcii (570 î.e.n.); - Conferința din Sparta (432 î.e.n.); - Exista un sistem de relații diplomatice constante; exista Legea (sec. al V-lea)
Sec. al XIII-lea î.e.n.	1. Orientul antic	<ul style="list-style-type: none"> - Limba diplomației – babiloniană; - Limba diplomatic – rudimentar; - Primul tratat antic încheiat între faraonul egiptean Ramses al II-lea și regele statului Hitit, care a servit drept prototip al acordurilor internaționale ulterioare.
Preistorie	0. Preistorie	<ul style="list-style-type: none"> - Primii diplomați sunt considerați îngerii, prin faptul că serveau drept mesageri între cer și pământ.

Sursa: Elaborat de autor G.B.

Fundamente teoretice ale eufemismului

<p>1. Abordarea lingvistică – cercetează eufemismului prin prisma funcționării ca proces în limbă;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eufemismul este un proces socio-lingvistic, deoarece este direct proporțional cu societatea în care se naște, evidențiază și moare reflectând concepția despre realitate 	
<p>Plan semantic: denotație – conotație</p> <ul style="list-style-type: none"> - abatere de la semnificat <div style="text-align: center;"> <pre> graph TD S1[semnificat 1 „atac”] --> S2[semnificat 2 „apărare activă”] S2 --> E[eufemism] S1 <--> S2 S2 --> SC[semnificat (concept)] </pre> </div> <ul style="list-style-type: none"> - semnificații vagi: invazie → misiune de salvare (pledând că asemenea intervenții sunt întru ajutorul țărilor) 	
1. Thomas Blount (1656) „Glossographia”	eufemismul este o interpretare bună/favorabilă a unui cuvânt urât.
2. César Chestenau Du Marsais (1730) „Traité des Tropes”	Eufemismul este un trop/figură prin care se deghizează idei neplăcute, urâte sau triste sub cuvinte care nu denotă sensul direct al acestor idei, dar servesc drept voal pentru o exprimare acceptabilă, aparent mai agreabilă, mai puțin șocantă sau mai onestă, după cum este necesar.
3. Basil Munteano	eufemismul este fenomenul care satisface admirabil cerințele eticii morale caracterizată de vicii și virtuți distincte, totodată reflectând conceptul unei lumi (exterioare și interioare) supuse anumitor categorii fixe, gestionând-o astfel după bunul plac. - eufemism sincer – atenuează neplăcutul; - eufemism simulat – fortifică și accentuează reliefurile, este activ și creativ
4. Oxford English Dictionary	eufemismul este o figură de stil care constă în substituirea printr-un cuvânt sau o expresie cu implicații mai favorabile sau evocări mai puțin neplăcute comparativ cu termenul propriu, mai dur sau jignitor, care ar desemna exact ceea ce vrea să spună.
5. Dicționarul Webster	eufemismul reprezintă înlocuirea printr-o expresie agreabilă sau inofensivă a unor expresii care ar putea ofensa sau sugera ceva neplăcut.
6. Dicționarul Cambridge	eufemismul este un cuvânt sau expresie folosită pentru a evita rostirea unui cuvânt neplăcut sau jignitor.
7. Dicționarul român de termeni lingvistici de Gh. Constantinescu Dobridor	eufemismul este un cuvânt sau expresie cu care se înlocuiește în vorbire sau în scris un alt cuvânt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urât, jignitor sau obscen.

2. Abordarea pragmatică <ul style="list-style-type: none"> - raportul dintre limbă și factorii din contextul actului lingvistic; - se bazează pe cunoștințele structurale ale ambilor interlocutori precum și pe contextul enunțului; - presupune decodarea cuvintelor și expresiilor eufemistice. 	
1. K. Allan, K. Burridge	eufemismul este folosit drept o alternativă pentru o exprimare nepotrivită cu scopul de a evita o posibilă umilire/incomodare (loss of face) drept rezultat al unei relații cauză-efect, urmărind scopul de a evita un sentiment de jenă, fie pentru locutor, fie pentru receptorii mesajului.
2. R. W. Holder „A Dictionary of Euphemism”	eufemismul se folosește pentru a trata tabuuri sau subiecte sensibile.
3. Nora Galli de'Paratesi	<ul style="list-style-type: none"> - cercetează eufemismul prin prisma interdicției; - eufemismul este fenomenul lingvistic prin care unele cuvinte sunt evitate și înlocuite cu altele, prin urmare, cuvântul eufemism rezumă un set de manifestări lingvistice ale căror interdicție rezidă în formarea psihologică.
4. Kațev A.M.	eufemismele sunt înlocuitori indirecti pentru numirea conceptelor intimidante, rușinoase sau dezagreabile care contribuie la efectul de atenuare, cauzate de motive morale sau religioase.
5. L. Seiciuc	eufemismul este produsul unei constrângeri și apare drept rezultat al unei forțe divergente între funcția referențială și cea metalingvistică.
6. Galperin I.R.	eufemismele sunt cuvinte sau expresii cu un sens general acceptat fiind folosite pentru înlocuirea altor cuvinte sau expresii considerate neplăcute.
7. E. Benveniste	Eufemismele sunt cuvinte de bun augur.
3. Abordarea cognitivă <ul style="list-style-type: none"> - Cercetează eufemismul prin prisma relației dintre limbă și gândire; - Reprezintă manifestarea proceselor gândirii în limbă; - Utilizarea eufemismelor este direct proporțională cu comportamentele lingvistice și cognitive ale celor care folosesc cuvintele ca instrument al atingerii scopurilor 	
1. V. Panaitescu, Ș. Avădanei	eufemismul este o figură de gândire care constă în atenuarea, prin substituție sau perifrază, a unei exprimări brutale, jignitoare sau triviale.
2. H. Morier	eufemismul este o figură de gândire care îndulcește o expresie brutală sau amară.
3. H. Rawson	eufemismele sunt folosite pentru a ascunde intenționat anxietățile noastre interne, conflictele, temerile și ofensele; cuvinte convenabile pentru oamenii care mint despre ceea ce fac;
4. G. Mounin	eufemismele reprezintă o atenuare a gândirii.
5. L. Seiciuc	eufemismele sunt manifestarea unui proces de gândire în limbă.

Sursa: Elaborat de autor G.B.

Clasificarea eufemismelor din limbajul diplomatic

1. Perspectiva semantică – eufemismele nu schimbă sensul cuvintelor. Contextul și utilizarea discursivă redau cuvintelor calitate eufemistică	
Eufemisme pozitive	Preamăresc sensul cuvintelor; Au funcția de a spori importanța conceptelor eufemizate. Ex: <i>agravarea situației de securitate, angajament față de încetarea focului, acumularea trupelor la granița (cu Ucraina), răspândirea intensivă a propagandei care incită la ură și denaturează realitatea, a descuraja agresiunea Rusiei.</i>
Eufemisme negative	Diminuează sensul cuvintelor; Au funcția de apărare; Suprimă aspectele neplăcute. Ex: <i>război – conflict – acțiuni de destabilizare a păcii</i>
Serii sinonimice	Reflectă transformări în mentalitatea publică Ex: <i>infirm – handicapat – cu dezabilități – cu nevoi speciale – provocat – diferit;</i> <i>Politician – exponent al politicului – (pseudo)guvernant – om de stat – om politic – persoană publică</i>
Depreciere semantică	Sensul original al unui cuvânt dispăre predominând doar utilizarea eufemistică. Ex: <i>dușman (perduellis) – oaspete (hostis). Hostis avea sensul de: 1. stăpân/host; 2. oaspete, musafir; 3. om străin.</i>
2. Perspectiva stilistică	
metafora	<i>țări sărace → națiuni emergente, țări din lumea a treia</i>
metonimia	<i>diplomația panda</i>
sinecdoca	<i>a pune capăt măcelului și vărsării de sânge orice formă sau tip de terorism</i>
inversarea	<i>dragostea = ură, avantaj = catastrofă</i>
litota	<i>provocare → problemă, raționalizare → reducere</i>
hiperbola	<i>trecut de ani, trecut de prima tinerețe</i>
metalepsa	<i>dați dovadă de conducere globală, faceți planeta din nou minunată</i>
oximoronul	<i>foc prietenesc, haos controlat, realitate virtuală</i>
epitet	<i>moment de fler</i>
personificare	<i>a privi frica în față, cererea Chișinăului, temperatura relațiilor ruso-britanice a scăzut la -23°C</i>
antiteza	<i>cei care au avut datoria să conducă țara spre lumină au încercat să o scufunde în întuneric, în corupție, în sărăcie</i>
3. Perspectiva structurală – eufemismele afectează forma externă a cuvintelor prin distorsiunile pe care le provoacă	
Mijloace lexicale interne	formarea eufemismelor noi de la materialul lingvistic deja existent
a)	derivare: <i>provocare – provocator, favorizat – defavorizat</i>

b)	compunere: pacificator, relații ruso-britanice
c)	schimbarea valorii lexicale: <i>a corela – corelarea prețurilor, a instaura – instaurarea controlului militar.</i>
Mijloace lexicale externe:	<p>împrumutul:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ atenuază duritatea conceptului exprimat; ✓ recurge la termeni științifici sau la o limbă de prestigiu; ✓ este lipsit de asociații neplăcute, de conținutul emoțional; ✓ preia tonul discursului pe care îl conduce emițătorul ✓ optează pentru un termen general care evocă conceptul într-un mod indirect; <p>Ex: <i>instituționalizat</i> (împrumut din fr.), <i>dezabilitate</i> (împrumut din eng.), <i>comunitate</i> (împrumut din lat.)</p> <p>analogia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ adaptarea unei forme eufemistice pentru o situație nouă; ✓ oferă informații suplimentare sau au un sens mai profund. <p>Ex: <i>septenar, octogenar, vârsta/anii de aur, anii apusului.</i></p>
Mijloace lexicale mixte	<p>Calc lingvistic:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Transpunerea unui semn lingvistic din limba sursă într-o limbă țintă; ✓ Se află la interferența dintre traducere și împrumut.
	<p>Calc lexical:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ mijloc de îmbogățire a vocabularului atât cu unități lexicale cât și cu sensuri noi. <p>Ex: <i>război rece, cortina de fier, supremație albă.</i></p>
	<p>Calc semantic:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ presupune un împrumut de sens. <p>Ex: <i>provocator (situație dificilă/ambițioasă), coridor diplomatic (traseu)</i></p>
	<p>Calc frazeologic:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ traducerea literală a unei unități frazeologice străine. <p>Ex: <i>axa răului, clasa de mijloc, guvernul din umbră, creștere negativă, strict secret.</i></p>

Sursa: Elaborat de autor G.B.

Funcțiile eufemismelor din limbajul diplomatic

Funcția strategică	<ul style="list-style-type: none"> - Promovează politica statului. - Prevalatoare sunt discursurile președinților de stat. Se face resimțită strategia pe care președintele intenționează să o pună în practică.
Funcția de protecție	<ul style="list-style-type: none"> - Se manifestă prin expresii evazive care urmăresc scopul de a proteja, camuflând conotația ofensatoare a enunțului; - Contribuie pe de o parte la reducerea impactului asupra destinatarului, iar pe de altă parte, implică o anumită denaturare a faptelor. Astfel, eufemismele reprezintă un dispozitiv de flexibilitate și securitate în obținerea unei îngăduințe, protejându-se în același timp de eventuale respingeri, presiuni sau ofense. - Îndeplinește scopul de a diminua impactul conotației unui mesaj care evocă realități neplăcute sau dureroase. - Cu ajutorul unor fraze inductive, se redă o idee care eventual nu va fi deloc enunțată.
Funcția de persuadare	<ul style="list-style-type: none"> - Contribuie la modelarea opiniilor, atitudinilor și deci a acțiunilor ulterioare, atribut care transformă limbajul diplomatic într-o veritabilă resursă de putere. - Urmărește scopul de a negocia, crea acorduri sau atenua problemele sociale sau interstatale. - Permite camuflarea aspectelor negative ale realității cu scopul de a-l afecta minim pe destinatar. - Așadar, unele cuvinte considerate dure sunt înlocuite cu altele cu scopul de a reduce impactul asupra receptorului.
Funcția de denaturare a faptelor	<ul style="list-style-type: none"> - Se regăsește atunci când eufemismele se folosesc nu atât pentru a ascunde ofensa, cât pentru a masca, schimba sau înșela în mod deliberat natura, sensul sau caracterul unor cuvinte, idei, fapte, subiecte. - În asemenea cazuri limbajul diplomatic nu doar sugerează precauții de limbaj, ci devine o acrobație verbală care adaugă dimensiuni suplimentare de alterare și secretizare a deghizării. - Asemenea eufemisme, cuvinte sau expresii care „numesc fără să numească” creează premise pentru dezvoltarea unui fenomen cunoscut drept „white lies”/minciuni albe utilizate nu pentru a induce în eroare ci pentru a proteja sentimentele receptorului, fiind deci, un neadevăr diplomatic bine intenționat.
Funcția de manipulare	<ul style="list-style-type: none"> - Rezidă în camuflarea aspectelor defavorabile și constă în mascarea conștientă a fenomenelor politice. - Prin ascunderea aspectelor defavorabile se observă pe de o parte, o anumită complementaritate cu funcția de protecție prin care se atenuază gravitatea fenomenului vizat, iar pe de altă parte se realizează o certă manipulare. - Manipularea presupune inducerea pe cale verbală a unor reacții ale receptorului care contravin interesului acestuia, dar sunt menite să fie în favoarea emițătorului.

	<ul style="list-style-type: none">- Manipularea poate fi definită printr-un fascicul de trăsături: interes, putere, intenție conștientă, control asupra altora.- Manipularea lingvistică este folosirea conștientă a limbajului într-o manieră deviantă pentru a-i controla pe alții.- Analiza limbajului diplomatic reliefează responsabilitatea receptorului de a se elibera de poziția pasivă și inocentă pe care a ocupat-o anterior, prin a-și spori competența discursivă de decodare a mesajelor, dar mai ales atenția și vigilența față de tentativele de manipulare, dând dovadă de analiză critică a discursului.
--	---

Sursa: Elaborat de autor G.B.

Reflecții explicative asupra eufemizării limbajului diplomatic

„În cazul în care un diplomat informează un alt stat că guvernul său *nu poate rămâne indiferent* față de o anumită controversă internațională, se înțelege clar că această controversă este una în care guvernul său va interveni în mod sigur. Dacă în practica diplomatică engleză se folosesc formule precum: *Guvernul Majestății Sale consideră cu îngrijorare (profundă)/His Majesty's Government view with (grave) concern*, atunci este evident că guvernul britanic intenționează să adopte o poziție fermă în abordarea problemei respective. Dacă în comunicat se spune că *într-un asemenea caz guvernul Majestății Sale se va simți obligat să reconsidere cu atenție poziția sa*, mesajul ar trebui înțeles că relațiile de prietenie sunt pe punctul de a se transforma în relații ostile. Fraza: *Guvernul Majestății Sale este obligat să formuleze rezerve exprese cu privire la ...*, ar trebui înțeleasă că Guvernul Majestății Sale nu va permite... Expresia: *Guvernul meu va fi obligat să considere propriile sale interese sau să revindice interesele sale*, indică faptul că se examinează posibilitatea ruperii relațiilor diplomatice. Dacă un guvern străin este avertizat că anumite acțiuni (din partea lor) vor fi considerate *ca un act de neprietenie*, acel guvern va interpreta aceste cuvinte ca implicând o amenințare de război. Expresia *trebuie să refuz să fiu responsabil pentru consecințe*, implică punctul de a se provoca un incident care va duce la război. Iar dacă ambasadorul, în numele guvernului său, în termenii cei mai politicoși, cere un răspuns până la *orele 18:00 în ziua de 25 noiembrie*, atunci mesajul este considerat pe bună dreptate un ultimatum” [82, p. 227].

Glosar de eufemisme român-englez-francez

Română	Engleză	Franceză
acțiune agresivă	aggressive action	action agressive
acțiune continuă de subminare a suveranității, integrității teritoriale și independenței		actions compromettant l'intégrité territoriale
acțiune destabilizatoare	destabilising activity	action déstabilisatrice
acțiune hibridă	hybrid war	action hybride
acțiune militară	military invasion	
acțiune perturbătoare a serviciilor de informații ruse		actes malveillants du gouvernement russe
acțiuni deliberate ale regimului de la Minsk	the regime in Minsk has instrumentalised human beings	-
activitate de introducere ilegală de persoane	irregular migration and unauthorised movements	franchissements irréguliers des frontières
actori interesați de instabilitate	instability	acteurs intéressés par l'instabilité
actualul context de securitate	regional security	contexte de sécurité
agresiune armată	armed aggression	agression armée
agresiune ilegală	illegal aggression	-
agresiune militară	military aggression	agression militaire
agresiune militară ilegală	illegal military aggression	agression illégale
agresiune rusă	Russian aggression	l'agression russe
agresiunea Rusiei în Ucraina	Russian aggression in Ukraine	l'agression russe en Ukraine
amenințare	threat	menace
amenințare hibridă	hybrid threat	menaces hybrides
amenințare insidioasă sub forma instrumentalizării unor persoane disperate	-	l'instrumentalisation de la migration irrégulière
amenințare multidimensională	A particularly cruel form of hybrid threat	des menaces hybrides et des cyberattaques
Apelurile pentru o nouă reuniune nu sunt întâmpinate cu foarte mult entuziasm de partea rusă	Russia has not shown any willingness to seriously engage in negotiations for a diplomatic solution	la Russie n'a pas manifesté sa volonté de s'engager sérieusement dans des négociations pour trouver une solution diplomatique
arhitectura globală a controlului armamentelor, neproliferării și dezarmării	deterrence	accords internationaux de non-prolifération
arhitectura globală de neproliferare și dezarmare	deterrence	-
arme de distrugere în masă	dangerous and sophisticated weapons the reduce the time of response	-

atac armat	armed attack	affrontements armés
atac militar	military attack	opérations militaires
beneficii materiale foarte reale	budget support	fonds fiduciaire de solidarité
Busola Strategică	-	boussole stratégique
campanie de dezinformare	disinformation	campagnes de désinformation
capabilități de nouă generație	new and dangerous and sophisticated weapons that reduce the times of response, that raise the prospects of accidental war, new weapons	-
cei care se îndreaptă către noi pentru a primi ajutor	anyone who is in need	personnes dans le besoin, ceux qui fuient l'agression de la Russie
cetățeni care fug din calea bombelor	people who are forced to leave their homes	les Ukrainiens qui sont contraints de fuir les bombardements
cetățeni ucraineni afectați de război	those fleeing the war	personnes arrivant d'Ukraine
ciocniri militare continue	ever-increasing aggressiveness	agression militaire
circumstanțe extraordinare	extraordinary circumstances	circonstances extraordinaires
conflict	conflict	conflit
conflict armat	armed conflict	conflit armé
conflict civil	civil conflict	conflit civil
conflict hibrid	hybrid conflict	
conflict înghețat	frozen	conflits gelés
consecințe nefaste (pentru populația locală)	-	effets néfastes de l'annexion illégale sur la stabilité de la région
consecințe umanitare	-	conséquences humanitaires
coridor verde	humanitarian corridors	-
criză umanitară	crisis	crise, catastrophe humanitaire
criză de securitate	security crisis	crise de sécurité
deplasări neautorizate	unauthorised movements	mouvements non autorisés
descurajare și apărare pe Flancul Estic	deterrence on the Eastern Flank	-
deteriorarea situației de securitate	-	dégradation de la situation sécuritaire
dezescalada și a detensiona o situație	-	désescalade des tensions
dezescaladarea tensiunilor	de-escalate tensions	-
efect dezastruos	serious unprecedented challenges	-
efect nociv	destabilising effect on regional security	effet néfaste
eroziune de control al armamentelor	non-proliferation commitments	accords internationaux de non-prolifération

factor extern care acționează pentru destabilizarea regiunii	to combine those efforts with internal efforts to destabilize the country	
finanțare	to invest in the equipment	augmenter largement ses investissements
finanțare suplimentară	invest in our military	investir davantage
Flancul Estic	Eastern Flank	-
folosi instrumentele forței	use of force to change borders	-
folosirea forței	build-up of forces	-
fond	budget support	fonds
instrumentalizare susținută de stat	political instrumentalization of migrants and refugees	l'instrumentalisation de la migration irrégulière par les acteurs étatiques
interoperabilitate	interoperability	interopérabilité
introducerea ilegală de migranți facilitată de stat	state-sponsored instrumentalization of people for political ends	l'instrumentalisation de la migration irrégulière par les acteurs étatiques
invazie	invasion	invasion
invazie brutală	brutal invasion	invasion brutale
investi în capacități de apărare	invest in the equipment	augmenter largement ses investissements dans le domaine de la défense
investiție în domeniul apărării	-	investissements
investiție pentru securitate	investment	investir
linie roșie	red line	ligne rouge
lua mii de vieți	untold suffering and loss, extensive loss of life	faire de victimes
management eficient al migrației	effective migration system	procédures rapides et ordonnées pour gérer la situation
măsuri comune și coordonate de răspuns	package of measures, penalties	mesures
măsuri necesare pentru a răspunde provocărilor din domeniul migrației	a system that manages migration in the long term/ comprehensive approach to migration	train de mesures
ordinea internațională bazată pe reguli	universal principles	-
migranți economici	affected individuals at risk	personnes désespérées
migrație neregulamentară	irregular migration	migration irrégulière
nevoile persoanelor vulnerabile	vulnerable people	-
oameni care au început să își părăsească locuințele pentru a căuta siguranță	people who are seeking refuge	ceux qui fuient en quête de sécurité
oameni care sunt afectați direct de urgia războiului	affected individuals at risk	personnes directement affectées par le conflit
operațiuni de verificare și de returnare	return border procedure	opérations de vérification et de retour
orchestrarea unei crize la frontierele estice ale Uniunii Europene	orchestration of irregular migration	-
organizarea și forțarea afluxului de migranți către Europa	instrumentalization of irregular migration	l'instrumentalisation de la migration irrégulière

parcurs european	European perspective	-
persoane aflate în dificultate	people directly affected by the conflict	personnes dans le besoin
persoane care caută refugiu din calea ororilor războiului	people directly affected by the conflict	personnes fuyant la guerre en Ukraine
persoane/oameni care fug din calea războiului	all those fleeing the war	personnes fuyant les bombes
persoane cu dizabilități	asylum-seekers with specific needs	-
persoane de la frontiera externă a UE cu Belarus	People at the EU's external border with Belarus	personne à la frontière extérieure de l'UE avec la Biélorussie
persoane forțate să fugă din calea conflictului	those forced to flee	personnes dans le besoin
persoane nevoite să părăsească Ucraina	the transfer of people who fled Ukraine	personnes fuyant la guerre en Ukraine
perspectivă europeană	European perspective	-
pierdere de viață	tragic loss of life	pertes de vies
politica de returnare	return border procedure, return operations	opérations de vérification et de retour
practici de acaparare de teritorii sau de cuceriri geopolitice	changes to territory by force	-
provocare	challenge, issue	défis, enjeux
provocare extraordinară	significant issue	-
provocare globală	acute global challenges	grand défi global
Război Rece	Cold War	-
resortisanți	Migrant, stateless persons, undocumented and stateless	ressortissants
respingerea migranților peste frontiere	the principle of non-refoulement	-
retorică nucleară agresivă și iresponsabilă	-	rhétorique nucléaire russe agressive
returnare	return	opération de relocalisation
returnarea migranților	to expel undocumented or stateless foreigners	personnes soumises à un retour
returnarea persoanelor	return of people/return operation	retour des personnes
sanțiuni	penalties, package of measures, unprecedented costs, severe price	des conséquences massives et un coût sévère en réponse
securitate energetică	-	sécurité énergétique
sistemul de relocare al refugiaților	effective migration system	mesures temporaires en matière d'asile et de retour, personnes soumises à un retour
situația actuală a mișcărilor migratorii	situation of migrants	situations migratoires d'urgence
situația de la frontiera polono-belorusă	return border procedure	situation d'urgence à la frontière extérieure de l'UE avec la Biélorussie
situație gravă de securitate	intolerable situation	-
situație neregulamentară	irregular migration and	arrivées irrégulières

	unauthorised movements	
situație (din estul Ucrainei)	-	situation en Ukraine
situație de securitate din regiune	-	situation sécuritaire de la région
situație de securitate îngrijorătoare	intolerable situation	-
situație dificilă în materie de migrațiune		situations migratoires difficiles
situație iregulară	irregular migration	arrivées irrégulières
situație tensionată	-	situation d'urgence
situații de instrumentalizare	state-sponsored instrumentalization of people	l'instrumentalisation de la migration irrégulière
sprijin	support, reconstruction platform	-
străini	aliens, stateless persons	-
străini aflați în situație iregulară	undocumented or stateless foreigners	migrants en situation irrégulière
strategia de gestionare a migrației	comprehensive approach to migration	procédures rapides et ordonnées pour gérer la situation
suport bugetar	budget support	-
tensiune pe linia de demarcare	tension	tension aux frontières de l'Ukraine
transfer de arme grele	amass forces along the border	des mouvements de forces et de matériels militaires
traseul european	European perspective	-
vremuri dificile	the horror unleashed on the people, a thick fog of uncertainty	heures sombres

Figuri din capitolul 3

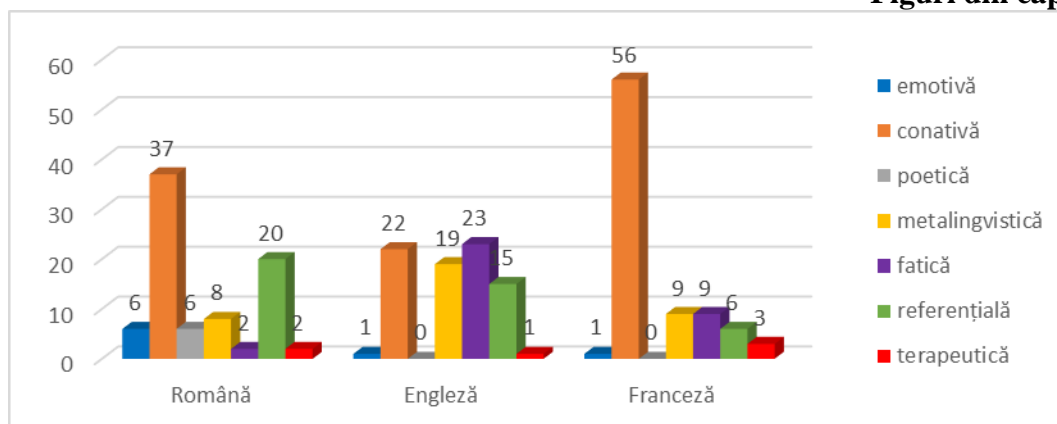

Fig. 3.1. Frecvența funcțiilor limbajului în contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

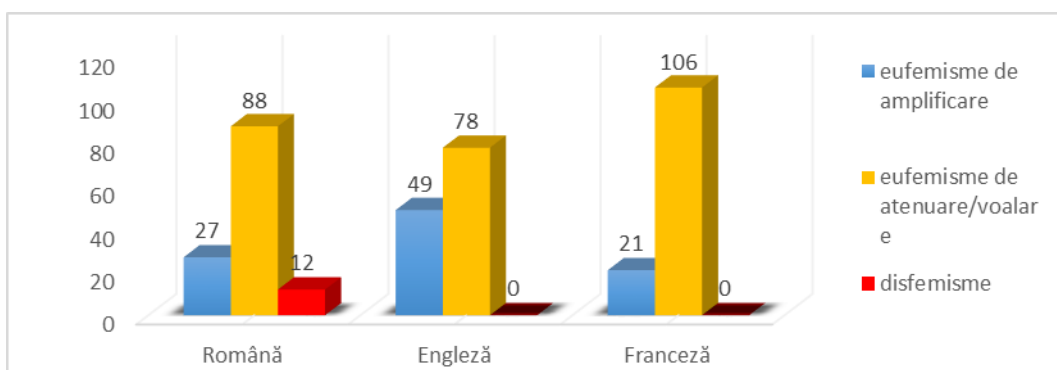

Fig. 3.2. Tipuri de eufemisme în contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

Limba română		Limba engleză		Limba franceză	
Litotă	82	Litotă	78	Litotă	97
Metaforă	27	Hiperbolă	23	Metaforă	15
Hiperbolă	9	Metaforă	17	Hiperbolă	14
Antonomază	3	Personificare	5	Oximoron	1
Personificare	2	Antiteză	2	Litotă	97
Comparație	2	Metonimie	1	Metaforă	15
Ironie	1	Antonomază	1	Hiperbolă	14
Aluzie	1	Litotă	78	Oximoron	1
Total: 127		Total: 127		Total: 127	

Fig. 3.3. Tabloul figurilor de stil ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

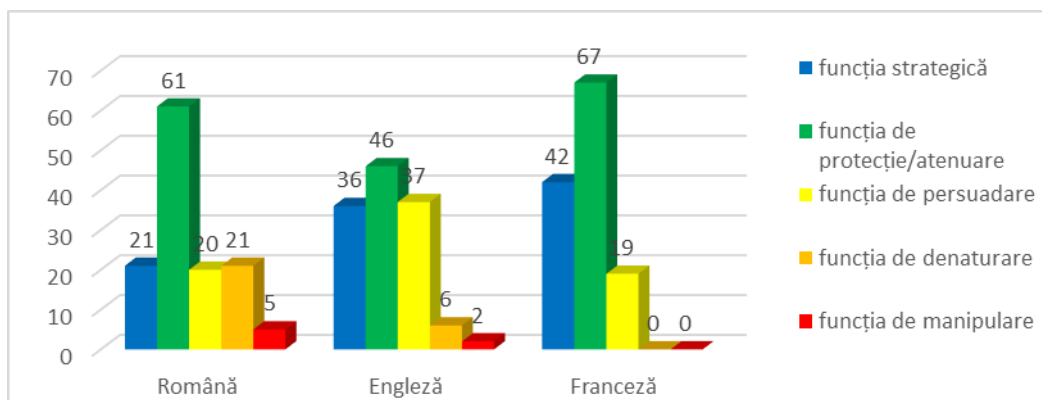

Fig. 3.4 Funcțiile semantico-pragmatice ale eufemismelor din contextul conflictelor teritoriale
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

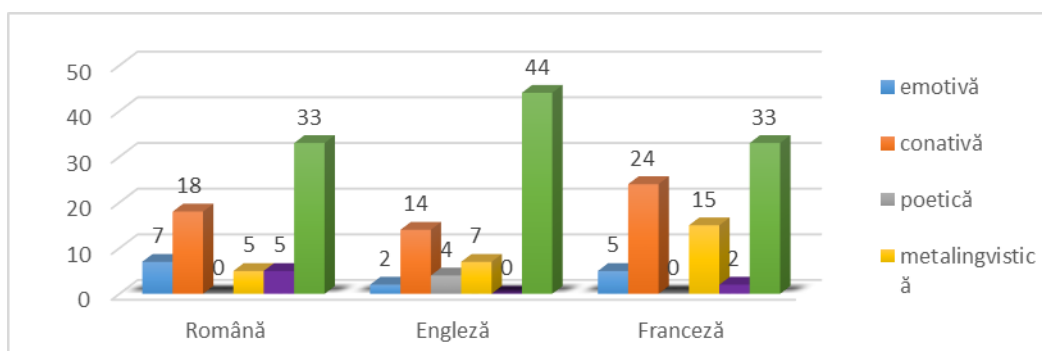

Fig. 3.5. Frecvența funcțiilor limbajului în contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

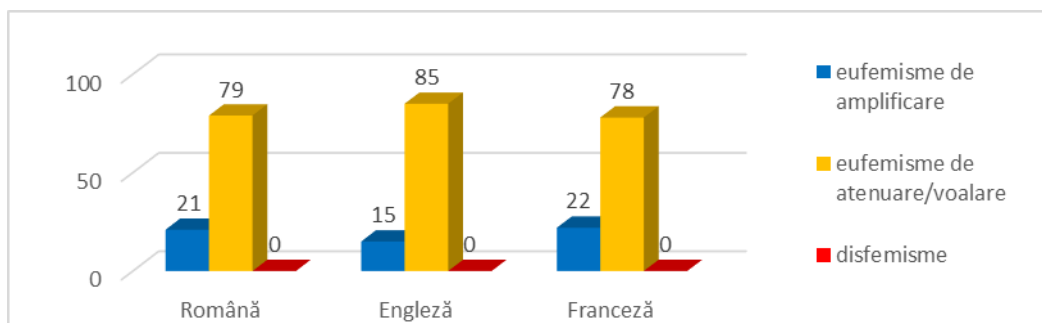

Fig. 3.6. Tipuri de eufemisme în contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

	Română	Engleză	Franceză
Litotă	72	80	80
Hiperbolă	23	12	15
Metaforă	5	7	3
Antonomază	0	1	2

Fig. 3.7. Figurile de stil ale eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

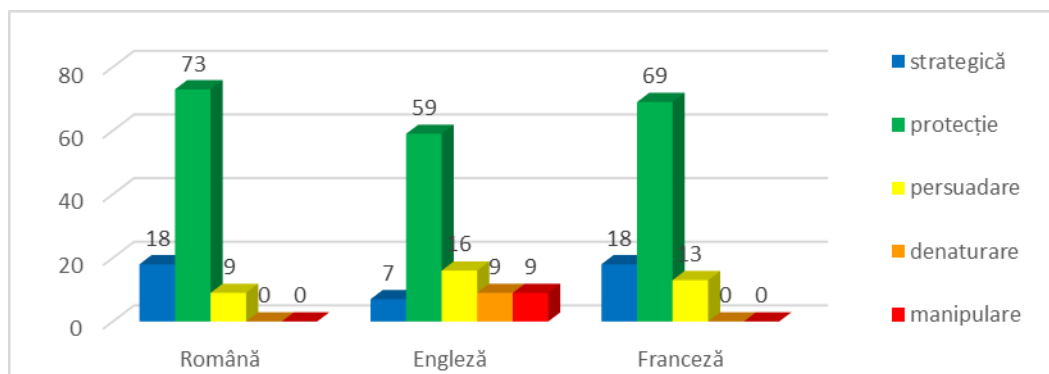

Fig. 3.8. Funcțiile eufemismelor din contextul Războiului din Ucraina
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

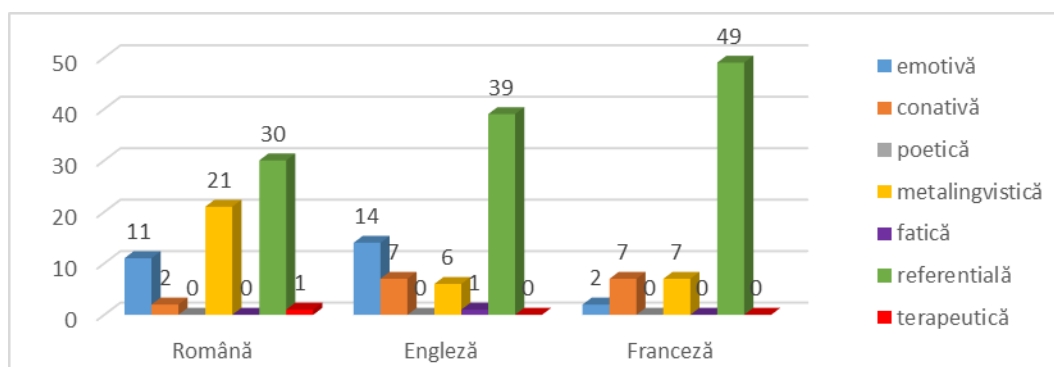

Fig. 3.9. Interdependența dintre funcțiile limbajului și limbajul diplomatic cu privire la migrație și drepturile omului
Sursa: elaborată de autor (G.B.)

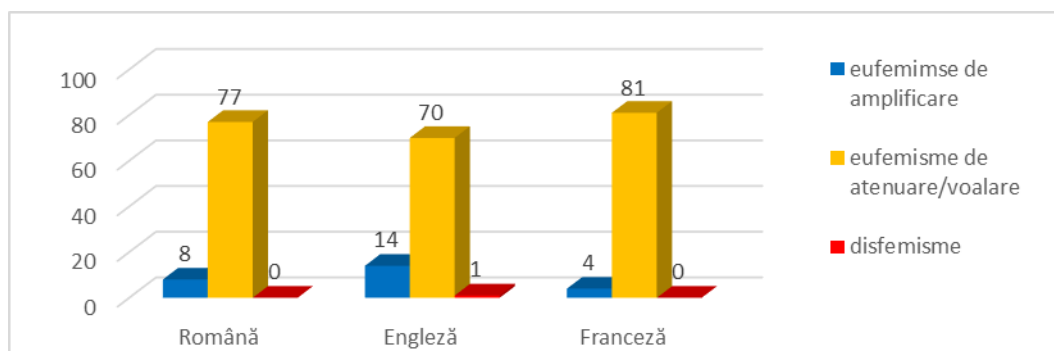

Fig. 3.10. Tipuri de eufemisme în contextul migrației și drepturilor omului
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

	Română	Engleză	Franceză
Litotă	82	74	79
Epitet	3	6	6
Metaforă	0	5	0
Total	85	85	85

Fig. 3.11. Figurile de stil ale eufemismelor din contextul migrației și drepturilor omului
Sursa: elaborată de autor (G. B.)

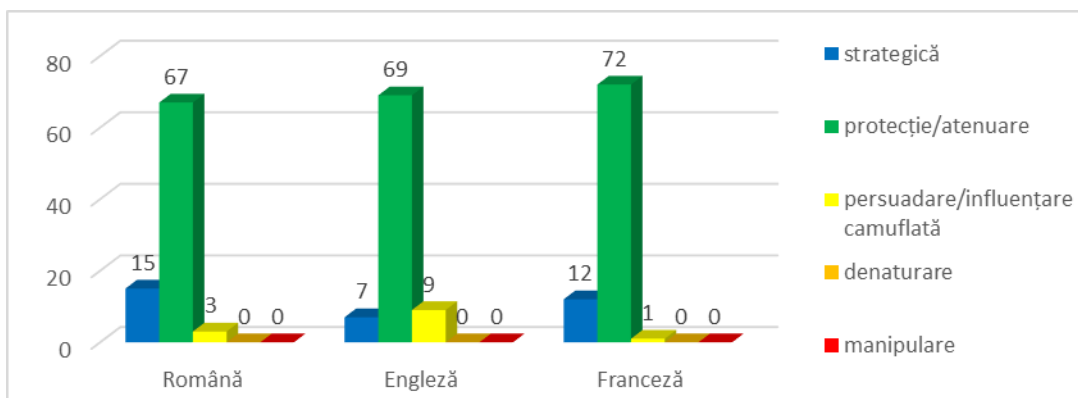

Fig. 3.12. Aspectul funcțional al eufemismelor din contextul migrației și drepturilor omului
 Sursa: elaborată de autor (G. B.)

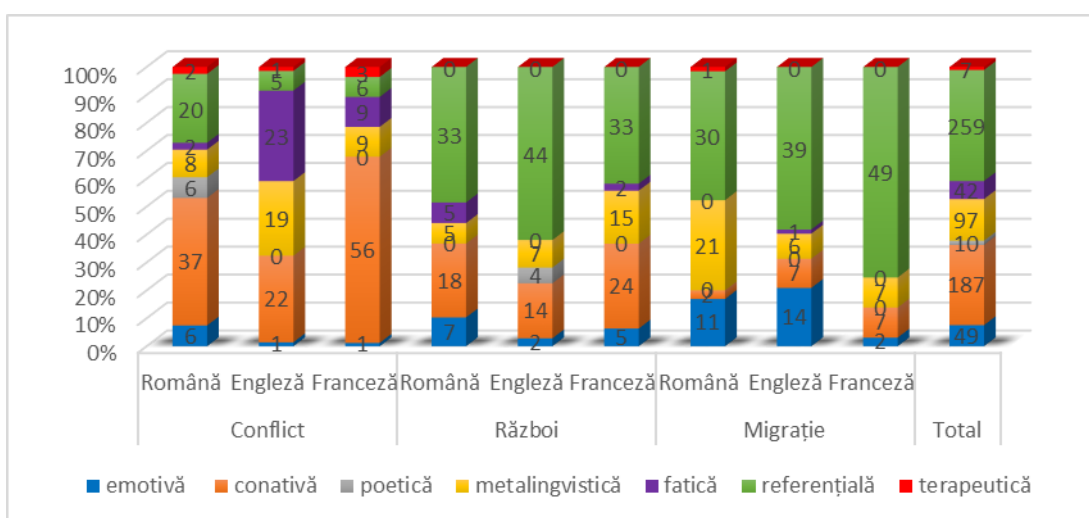

Fig. 3.13. Tabloul funcțiilor limbajului reflectate în 3 teme și 3 limbi
 Sursa: elaborată de autor (G.B.)

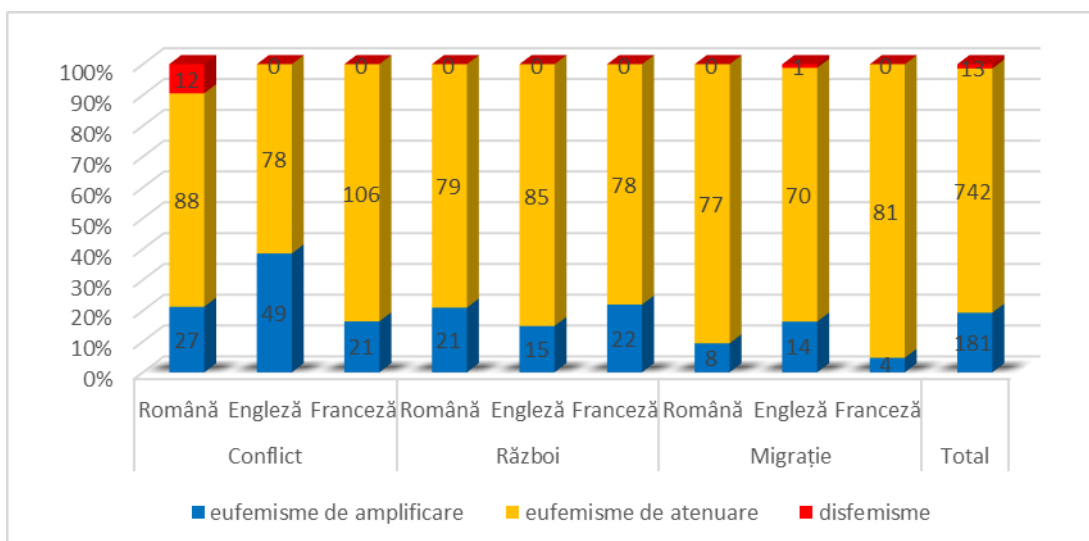

Fig.3.14. Tipuri de eufemisme în 3 teme și 3 limbi
 Sursa: elaborată de autor (G.B.)

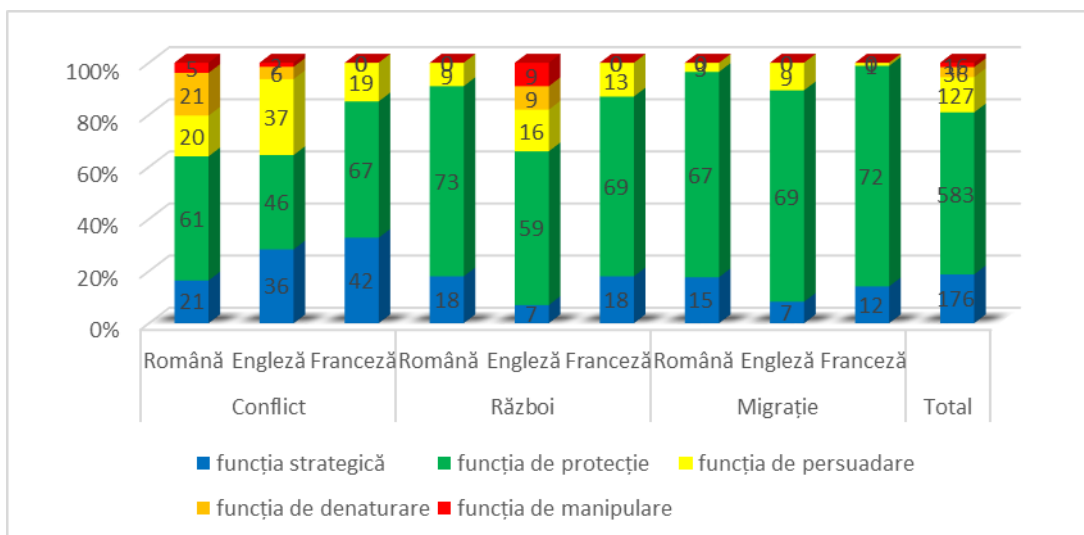

Fig. 3.15. Tabloul funcțiilor eufemismelor din limbajul diplomatic în 3 teme și 3 limbi
Sursa: elaborată de autor (G.B.)

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata, Galina Bobeică, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Galina Bobeică

Semnătura

Curriculum Vitae

Numele și prenumele: Bobeică Galina

Data nașterii: 02.08.1981

Locul nașterii: Republica Moldova, or. Soroca

Cetățenie: Republica Moldova

e-mail: galina.bobeica@yahoo.com

Experiența profesională:

11.03.2019 – prezent.

Traducătoare

Banca Națională a Moldovei

01.09.2003 – 01.03.2019

Lector universitar

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea de limbi și literaturi străine

Studii:

01.11.2017 – 01.11.2020

Universitatea de Stat din Moldova

Studii Doctorale

Școala Doctorală Științe Umanistice

Tema de cercetare: „Dimensiunea eufemistică în limbajul diplomatic. Studiu contrastiv în limbile engleză, franceză și română”.

01.09.2003 – 30.06.2004

Universitatea de Stat din Moldova

Diplomă de Magistru în filologie

Facultatea de limbi și literaturi străine

Tema de cercetare: Studiu contrastiv al gerunziului în engleză, română și franceză.

01.09.1999 – 30.05.2003

Universitatea de Stat din Moldova

Diplomă de licență

Facultatea de limbi și literaturi străine

Limba engleză și limba franceză

01.09.1996 – 31.05.1999

Liceul „Constantin Stere”, or. Soroca

Diplomă de bacalaureat

Articole în reviste științifice:

1) *Abordarea semantico-funcțională a procesului de eufemizare în diplomația Twitter*. În: *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH)*, Tbilisi, 2019, nr. 6, pp. 186-197. ISSN 1987-8753, <https://ojs.iliauni.edu.ge/index.php/eish/article/view/454>.

2) *Evoluția limbajului diplomatic în context lingvistic*. În: *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH)*, Tbilisi, 2020, nr. 7, pp. 351-373. ISSN 1987-8753, <https://ojs.iliauni.edu.ge/index.php/eish/article/view/494>.

3) *Conceptul de limbaj diplomatic ca parte a limbajului specializat*. În: *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH)*, Tbilisi, 2021, nr. 8, pp. 600-610. ISSN 1987-8753, <https://ojs.iliauni.edu.ge/index.php/eish/article/view/590>.

4) *Interacțiunea funcțiilor limbii cu limbajul diplomatic*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: *Științe Umanistice*. Chișinău, 2022, nr. 10 (160), pp. 77-81. Categoria B,

ISSN 1811-2668, E-ISSN 2345-1009. <https://humanities.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/12/12.p.77-81.pdf>

5) *Aspectul funcțional al eufemismelor din limbajul diplomatic*, În: *Philologia*. Chișinău, 2022, nr. 3 (318), pp. 80 – 88. Categoria B, ISSN 1857-4300, E-ISSN 2587-3717. https://philologia.ifr.md/archive/3_2022/7_Bobeica_Aspectul.pdf

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice:

6) *Ambiguity versus Precision: the Use of Euphemisms in Diplomatic Discourse*. În: *Revolutions: The Archeology of Change*. Iași, 2018, pp. 257-264. ISBN: 978-606-714-440-6, e-ISBN 978-606-714-441-3.

https://www.editura.uaic.ro/produse/domenii/filosofie_si_stiinte_sociale/revolutions-the-archeology-of-change-1634/1.

7) *Rolul eufemismelor în discursul diplomatic*. În: *Exploring the Digital Turn*, Iași, 2019, pp. 285-298. ISBN 978-606-714-504-5, e-ISBN: 978-606-714-504-5. https://www.editura.uaic.ro/produse/domenii/filosofie_si_stiinte_sociale/exploring-the-digital-turn-1715/1.

8) *Euphemistic Language in the Diplomatic Discourse*. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Chișinău, 2017, ediția a 2-a, pp. 14-18. ISBN 978-9975-56-433-5.

9) *Considerații teoretice asupra eufemismului din limbajul diplomatic*. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Chișinău, 2018, ediția a 3-a, pp. 40-48. ISBN 987-9975-56-604-9.

10) *Clasificarea eufemismelor din limbajul diplomatic*. În: *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii*. Chișinău, 2021, ediția a 4-a, pp. 52-60. ISBN 978-9975-56-893-7.

Cunoașterea limbilor:

Limba Română – limba maternă
Limba Engleză – nivel avansat
Limba Franceză – nivel avansat
Limba Rusă – nivel mediu
Limba Italiană – nivel mediu
Limba Poloneză – nivel începător